

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговина

Predmet broj: S 1 1 K 008494 17 Kžk

Datum održavanja sjednice: 13.07.2018. godine

Datum pismenog otpravka: 03.09. 2018.godine

Pred Apelacionim vijećem u sastavu: sudija Redžib Begić, predsjednik vijeća
sudija Tihomir Lukes, član vijeća
sudija Mirko Božović, član vijeća

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

protiv optuženog

Nihada Bojadžića

DRUGOSTEPENA PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine: Sedin Idrizović

Branioci optuženog Nihada Bojadžića: advokati Edina Rešidović i Vasvija Vidović

Sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo, ul. Kraljice Jelene br. 88

Telefon: 033 707 100, 707 596; Fax: 033 707 155

SADRŽAJ

IZREKA.....	4
I. TOK POSTUPKA.....	9
II. PRETRES PRED APELACIONIM VIJEĆEM	10
III. OPĆA OCJENA DOKAZA	41
IV. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA.....	44
V. ČINJENIČNA UTVRĐENJA APELACIONOG VIJEĆA	46
1. Bitna obilježja krivičnih djela iz članova 142. stav 1. KZ SFRJ i 144. KZ SFRJ	46
(a) Postojanje rata i oružanog sukoba	47
(b) Kršenje pravila međunarodnog prava	51
(c) Status žrtava – civili	53
(d) Status žrtava- ratni zarobljenici.....	54
2. Pojedinačne inkriminacija u osnovi zločina.....	65
(a) Standardi za utvrđenje mučenja i nečovječnog postupanja	65
(b) Tačka 1. izreke presude (koja odgovara tački 1. optužnice od 29.12.2011. godine, izmijenjene 13.07.2015., a precizirane 03.05.2018. godine)	70
(c) Tačka 2. izreke presude (koja odgovara tački 2. optužnice od 29.12.2011. godine, izmijenjen 13.07.2015. godine, a precizirane 03.05.2018. godine)	88
(i) Muzej “Bitka za ranjenike” ili “Bitka na Neretvi” Jablanica (Muzej)	88
(ii) Ispunjenost pojedinačne inkriminacije u osnovi zločina (tačka 2. izreke presude)	91
(d) Tačke 3. i 4. izreke presude (koje odgovaraju tačkama 3. i 4. potvrđene optužnice Tužilaštva od 29.12.2011. godine, izmijenjene 13.07.2015., a precizirane 03.05.2018. godine).....	97
(e) Tačka 5. presude (koja odgovara tački 5. optužnice Tužilaštva od 29.12.2011. godine).....	113

(f) Tačka 6. izreke presude (koja odgovara tački 6. optužnice od 29.12.2011. godine, izmijenjene 13.07.2015., precizirane 03.05.2018. godine)	128
(g) Tačka 7. izreke presude (koja odgovara tački 7. optužnice Tužilaštva od 29.12.2011., izmijenjene 13.07.2015., precizirane 03.05.2018. godine)	133
(h) Tačka 8. Izreke presude (koja odgovara tački 8. optužnice od 29.12.2011. godine, izmijenjene 13.07.2015., precizirane 03.05.2018. godine)	138
(i) Tačka 9. izreke presude (koja odgovara tački 4. optužnice od 13.06.2012. godine, izmijenjene 13.07.2015. godine, a precizirane 03.05.2018. godine)	153
(j) Tačka 10. izreke presude (koja odgovara tački 6. optužnice Tužilaštva od 14.06.2012. godine, izmijenjene 13.07.2015. godine, precizirane 03.05.2018. godine)	165

VI. ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI.....173

VII. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA I IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU175

A. ANEKS A - LISTA DOKAZA SUBJEKTIVNE I OBJEKTIVNE PRIRODE – TUŽILAŠTVO BiH.....	176
B. ANEKS B (LISTA DOKAZA SUBJEKTIVNE I OBJEKTIVNE PRIRODE ODBRANE).....	192
C. MATERIJALNI DOKAZI SUDA.....	225

Broj: S1 1 K 008494 17 Kžk
Sarajevo, 13.07.2018. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću Apelacionog odjeljenja sastavljenom od sudije Redžiba Begića, kao predsjednika vijeća, te sudija Tihomira Lukesa i Mirka Božovića, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog savjetnika – asistenta Sanje Salčić-Sabljića u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Nihada Bojadžića, zbog krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c), e) i f) i krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačka a) i b) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), povodom optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine (Tužilaštva) broj T20 0 KTRZ 0001126 11 od 29.12.2011. godine i optužnice broj T20 0 KTRZ 0004665 12 od 14.06.2012. godine, a koje optužnice su izmijenjene dana 13.07.2015. godine i precizirane dana 03.05.2018. godine, nakon održanog pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja, u prisustvu tužioca Tužilaštva BiH Ivana Matešića, te braniteljice optuženog Nihada Bojadžića, advokata Edine Rešidović, a u odsustvu uredno obaviještenog optuženog i braniteljice optuženog, advokata Vasvije Vidović, donio je i javno objavio dana 13.07.2018. godine sljedeću:

PRESUDU

Optuženi:

Nihad Bojadžić, sin Hajdina i majke Mujesire, rođene Komatina, rođen 20.06.1962. godine u Novom Pazaru, Republika Srbija, stalno nastanjen u S., u ulici ..., razveden, otac dvoje djece, ..., državljanin ..., JMB ..., do 20.10.2009. godine uposlenik Ministarstva obrane BiH, profesionalno vojno lice, a od 21.10.2009. godine korisnik prava na prijevremenu starosnu

penziju, ranije pravosnažno osuđen ...

KRIV JE

Što je:

Za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini i oružanog sukoba između Armije Republike Bosne i Hercegovine (ARBiH) i Hrvatskog vijeća obrane (HVO), u svojstvu zamjenika zapovjednika Specijalnog odreda za posebne namjene pri Štabu Vrhovne komande Armije Republike Bosne i Hercegovine „Zulfikar“ (SOPN ŠVK ARBiH) postupao protivno odredbi člana 3. stav 1. tačka a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine i odredbi člana 3. stav 1. tačke a) i c) Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 12.08.1949. godine, tako što je:

- 1) Tačno neutvrđenog datuma u drugoj polovini mjeseca juna 1993. godine, u prostorijama upravne zgrade Hidroelektrane u Jablanici, u toku ispitivanja zarobljenog pripadnika HVO „C“ od strane njemu poznatih lica istog udarao nogama i rukama po cijelom tijelu, nakon čega je uzeo nož i zabio ga u predio lijeve natkoljenice zarobljenika „C“, prouzrokovavši mu time tešku tjelesnu povredu;
- 2) Tačno neutvrđenog dana, tokom ljeta 1993. godine u Jablanici, nakon što je iz zatočeničke prostorije u objektu „Muzej – Bitka na Neretvi“ Jablanica, izveden zatočenik ratni zarobljenik „C“, repetirao pištolj bez municije i pucao mu u glavu, a da zarobljenik „C“ nije znao da je pištolj prazan, usljed čega je isti trpio tešku duševnu bol;
- 3) Tačno neutvrđenog dana u mjesecu julu 1993. godine iz zatočeničkih prostorija „Muzej – Bitka na Neretvi“ u Jablanici, naredio svom potčinjenom vojniku „Debi“, pripadniku SOPN ŠVK Zulfikar da iz zatvorene prostorije izvede na hodnik zatočenika ratnog zarobljenika Karla Marića i da ga pretuče, da bi potom vojnik „Deba“ naredio Karlu Mariću da legne na pod i ispruži ruke iznad glave i potom ga

udarao nogama obuvenim u patike po cijelom tijelu, dok je sve to posmatrao Nihad Bojadžić, usljed čega je Karlo Marić počeo da gubi svijest, pa nakon što je došao svijesti, „Deba“ ga nastavio udarati na isti način, te je ovo udaranje trajalo dok Nihad Bojadžić nije naredio „Debi“ da prestane udaranje riječima „dobro je, dođi ovamo“;

- 4) Tačno neutvrđenog dana u mjesecu julu 1993. godine u Jablanici naredio sebi potčinjenom vojniku „Debi“, pripadniku SOPN ŠVK Zulfikar, da izvede iz zatočeničke prostorije „Muzeja – Bitka na Neretvi“ zatočenika ratnog zarobljenika Franju Ramljaka u hodnik, naredivši mu da legne na pod potrbuške i ispruži ruke iznad glave, a potom ga udarao u području leđa i bubrega nogama, skačući po tijelu Franje Ramljaka, sve dok Nihad Bojadžić nije naredio „Debi“ da ga prestane udarati;
- 5) Dana 28.07.1993. godine, zajedno sa civilnim policajcem po nadimku ili imenu Azem, odveo zatočenog ratnog zarobljenika Miroslava Stipanovića pod stepenište podruma objekta „Muzej – Bitka na Neretvi“ u Jablanici i naredio mu da se okrene prema zidu, te ispitivao zatočenog Stipanović Miroslava o položajima HVO, udaravši ga više puta drvenom drškom od metle po leđima i nogama, dok je Stipanović Miroslav bio licem okrenut prema zidu, usljed kojih udaraca je Stipanović Miroslav trpio jake bolove, pa kada više nije mogao da trpi bolove u cilju da se onesvijesti pokušao da udari glavom u zid, nakon čega je osjetio udarac u predjelu potkoljenice koji je dobio od Nihada Bojadžića, te je Miroslav Stipanović pao na leđa i udario glavom o pod i izgubio svijest;
- 6) Dana 28.07.1993. godine, stražar u zatočeničkom objektu „Muzej – Bitka na Neretvi“ pod nadimkom „Raba“ izveo zatočenog ratnog zarobljenika Maria Zeleniku iz zatočeničke prostorije zatočeničkog objekta „Muzej – Bitka na Neretvi“ u Jablanici, te ga odveo u toalet koji se nalazio u istoj zgradi, te nakon što je ratni zarobljenik Mario Zelenika pretučen od strane civilnih policajaca, u navedeni toalet su ušli optuženi Nihad Bojadžić sa još jednim njemu poznatim licem, nakon čega je optuženi rekao „dajte mi tog ustašu, nećeš ti ustašo tako lako umrijeti“, te je zatočenika Maria Zeleniku izveo u hodnik naredivši mu da legne na tlo potrbuške i ispruži ruke ispred sebe, nakon čega ga udara nogama po cijelom tijelu, da bi potom optuženom poznato lice Maria Zeleniku diglo sa zemlje držeći ga za kosu i tražilo da poljubi

hrvatsku zastavu, te ga počeo daviti istom zastavom omotavši mu je oko vrata, usljed čega je Mario Zelenika izgubio svijest;

- 7) Dana 28.07.1993. godine optuženi Nihad Bojadžić je iz prostorije za zatvaranje zatočeničkog objekta „Muzej – Bitka na Neretvi“ u Jablanici prozvao zatočenika ratnog zarobljenika „C“, izveo ga u hodnik, gdje je na stepenicama potrbuške ležao zatočenik ratni zarobljenik Mario Zelenika, da bi potom Nihad Bojadžić naredio zatočeniku „C“ da zatočenika Maria Zeleniku udara nogama po svim dijelovima tijela, te da nogama skače po zatočeniku Mariu Zeleniki, što je zatočenik „C“ i učinio, usljed čega je zatočenik Mario Zelenika cijelim tijelom udarao od stepenice i trpio bolove, a nakon toga je Nihad Bojadžić, nezadovoljan kako zatočenik „C“ udara zatočenika Maria Zeleniku, sam počeo da udara Maria Zeleniku po svim dijelovima tijela, da bi potom Nihad Bojadžić naredio zatočeniku „C“ da skine gaće, a zatočeniku Mariu Zeleniki naredio „moraš pušiti kurac i brojati do sto“, što je zatočenik Mario Zelenika učinio više puta uz nadzor dvojice civilnih policajaca kojima je Nihad Bojadžić naredio da ostanu tu i nadgledaju zatočenike Maria Zeleniku i „C“ dok vrše ove radnje;
- 8) Dana 28.07.1993. godine ušao sa više njemu poznatih osoba u prostorije zatočeničkog objekta „Muzej –Bitka na Neretvi“ u Jablanici u kome su bili zatočeni civili hrvatske narodnosti žene, djeca i starci, te prstom pokazao na zatočenice civile „H“ i „D“, naredivši im da izađu ispred „Muzeja“, gdje ih je ispitivao o zločinima Hrvatskog vijeća obrane u Doljanima, upućujući im pogrdne riječi, nakon čega je Nihad Bojadžić naredio zatočenici „H“ i zatočenici „D“ da uđu u terensko vozilo parkirano ispred zgrade „Muzej-Bitka na Neretvi“, nakon čega je sa njemu poznatom osobom ušao u isto vozilo i zatočenicu „D“ silovao dva puta u jednoj kući u zaseoku Rogića kuća, Donja Jablanica rekavši joj „ili ću te silovati ili ću te ubiti“, dok je njemu poznati muškarac s kojim je ušao u vozilo zatočenicu „H“ silovao u autu kojim su se dovezli u zaseok, da bi nakon što su ih silovali iste vratili u zatočenički objekat „Muzej-Bitka na Neretvi“ u Jablanici;
- 9) Neutvrđenog dana u drugoj polovici 1993. godine u Donjoj Jablanici ispred

restorana-kuhinje za potrebe postrojbe SOPN-a ŠVK "Zulfikar" Armije R BiH u Donjoj Jablanici, postrojio zatočene osobe ratne zarobljenike hrvatske nacionalnosti među kojima Mirka Zeleniku, Marinka Ljolju, Miroslava Sokola, naredivši im da se ne miču dok su granate padale, te naredio stražarima da ih drže na nišanu govoreći "ako se pomaknete ubićemo vas, a ako se ne pomaknete neka vas HVO pobije“.

10) Neutvrđenog dana u periodu od početka septembra do kraja oktobra 1993. godine, iz pojate u bazi SOPN ŠVK Zulfikar u Donjoj Jablanici izveo zatočenog ratnog zarobljenika Marinka Drežnjaka, naredio mu da se okrene prema obližnjem jezeru, te u pravcu Marinka Drežnjaka iz pištolja ispalio više hitaca, što je kod Marinka Drežnjaka prouzrokovalo strah za život.

Dakle, kršeći pravila međunarodnog prava prema ratnim zarobljenicima nečovječno postupao, nanosio im velike patnje ili činio povrede tjelesnog integriteta ili zdravlja, odnosno za vrijeme rata i oružanog sukoba kršeći pravila međunarodnog prava prema civilima, počinio silovanje;

Čime je optuženi radnjom opisanom pod tačkom 8. izreke presude počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ), koji je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Republike Bosne i Hercegovine i Krivičnog zakona SFRJ¹, dok je radnjama opisanim pod tačkama 1.-7. i 9.-10. izreke presude počinio krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ;

Pa Vijeće optuženom primjenom članova 33., 38. i 41. KZ SFRJ za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ utvrđuje kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) godina, a za krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ utvrđuje kaznu zatvora u trajanju od 5 (pet) godina

¹ U daljem tekstu: KZ SFRJ – Skupština SFRJ je usvojila Krivični zakon Bosne i Hercegovine na sjednici Saveznog vijeća, održanoj dana 28.09.1976. godine i objavila ga u Službenom listu SFRJ broj 44, od 08.10.1976. godine. Nakon proglašenja nezavisnosti BiH, KZ SFRJ je na osnovu Uredbe sa zakonskom

Te se optuženom uz primjenu člana 48. stav 2. tačka 3. KZ SFRJ izriče

JEDINSTVENA KAZNA ZATVORA U TRAJANJU OD 10 (DESET) GODINA

Istovremeno, a na osnovu člana 49. stav 1. KZ SFRJ, uzima se utvrđenom kazna ..., koja je optuženom izrečena pravosnažnom presudom ... pa se na osnovu člana 48. stav 2. tačka 3. KZ SFRJ optuženi Nihad Bojadžić

OSUĐUJE NA JEDINSTVENU KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 15 (PETNAEST) GODINA

U koju mu se primjenom odredbi članova 49. stav 1. i 50. stav 1. KZ SFRJ ima uračunati vrijeme koje je proveo na izdržavanju kazne zatvora po ..., počevši od 02.04.2018. godine pa nadalje, kao i vrijeme provedeno u pritvoru u predmetu ovog Suda broj: S1 1 K 003369 10 Krl u periodu od 04.11.2009. do 28.04.2013. godine, te vrijeme provedeno u ovom krivičnom predmetu u periodu od 29.04.2013. do 10.05.2013. godine.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni Karlo Marić, Franjo Ramljak, Miroslav Stipanović, „D“, „H“, Mario Zelenika, Mirko Zelenika, Marinko Ljoljo, Miroslav Soko i Marinko Drežnjak se sa postavljenim imovinskoopravnim zahtjevom upućuju na parnični postupak.

Na osnovu člana 188. stav 1. ZKP BiH, u vezi sa članom 186. stav 2. istog Zakona, optuženi se obavezuje naknaditi troškove krivičnog postupka i troškove paušala, u iznosu koji će Sud utvrditi posebnim rješenjem.

O b r a z l o ž e n j e

I. TOK POSTUPKA

snagom od 22.05.1992. godine preuzet kao zakon Republike Bosne i Hercegovine (uz manje izmjene), a stupio je na snagu danom objavljivanja.

1. Presudom ... optuženi Nihad Bojadžić oglašen je krivim da je radnjama opisanim u tačkama 1., 2. i 3. osuđujućeg dijela izreke počinio krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ, pa ga je prvostepeni sud, za navedeno krivično djelo, uz primjenu odredaba članova 33., 38., 41., 42. i 43. istog zakona, osudio na kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine. Istom presudom, primjenom člana 189. stav 1. ZKP BiH, u vezi sa članom 185. ZKP BiH, optuženi je oslobođen od naknade troškova krivičnog postupka i određeno je da isti padaju na teret budžetskih sredstava. Takođe, ovom presudom su na osnovu člana 198. stav 3. ZKP BiH oštećeni sa imovinskopравnim zahtjevom upućeni na parnicu.

2. Istovremeno, istom presudom je primjenom člana 284. tačka a) i c) ZKP BiH, optuženi oslobođen od optužbe da je radnjama opisanim u tačkama 1.- 13. izreke presude počinio krivična djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c), e) i f) KZ BiH i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačka a) i b) KZ BiH.

3. Protiv navedene presude žalbe su blagovremeno izjavili Tužilaštvo BiH (Tužilaštvo), kao i optuženi, putem svojih branilaca advokata Edine Rešidović i Vasvije Vidović.

4. Presudom ... uvažena je žalba braniteljica optuženog Nihada Bojadžića, pa je presuda ..., ukinuta u osuđujućem dijelu, te je u tom dijelu određeno održavanje pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja ovog Suda. Istovremeno, ovom presudom je žalba Tužilaštva djelomično uvažena, pa je u oslobađajućem dijelu ista presuda ukinuta u odnosu na tačke 1., 2., 3., 4., 5., 6. i 11. izreke oslobađajućeg dijela presude i u odnosu na te tačke je određeno održavanje pretresa pred vijećem Apelacionog odjeljenja, dok je u odnosu na tačke 7., 8., 9., 10., 12. i 13. oslobađajućeg dijela izreke presude žalba Tužilaštva odbijena kao neosnovana i u tom dijelu je prvostepena presuda potvrđena.

II. PRETRES PRED APELACIONIM VIJEĆEM

1. Prihvatanje dokaza iz prvostepenog postupka

5. U skladu sa članom 317. ZKP BiH, dana 26.04.2018. godine otvoren je pretres pred Apelacionim vijećem, na kojem je tužilac naveo da u cjelosti ostaje pri navodima iz optužnica i navoda iznesenih u uvodnoj riječi u toku prvostepenog postupka.

6. U toku pretresa, Vijeće je nakon što su stranke i branioci optuženog dali saglasnost da se dokazi izvedeni u prvostepenom postupku ne izvode ponovo, niti reprodukuju u toku pretresa, nego da se smatraju prihvaćenim, iste prihvatilo na osnovu člana 317. stav 2. ZKP BiH i uvrstilo u dokaznu građu na osnovu koje je donešena ova presuda, pri čemu se popis istih dokaza nalazi u Aneksu ove presude i čini njen sastavni dio.

2. Odbijanje dokaznog prijedloga odbrane optuženog za izvođenje „novih dokaza“

7. Izjašnjavajući se u pogledu dokaznih prijedloga za izvođenje novih dokaza, postupajući tužilac je naveo da nema novih dokaznih prijedloga, dok su branioci optuženog već ranije, u podnesku od 27.03.2017. godine predložili izvođenje novih dokaza, pri kojem podnesku su i ostali na pretresu, a čiji sadržaj se iznosi u relevantnom dijelu.

8. Tako je odbrana u podnesku od 27.03.2017. godine predložila izvođenje sljedećih dokaza:

a) Kopije katastarskog plana UR broj: 05-32-4-229/2017-2 od 16.03.2017. godine, izdat od strane općine Jablanica, Služba za upravu za geodetske, imovinsko-pravne i katastar nekretnina (na okolnost tačke 1. i 2. osuđujućeg dijela izreke prvostepene presude);

b) Saslušanje stručnog svjedoka, geometra Nedžada Nezirića na okolnost istih tački izreke prvostepene presude;

c) Set fotografija i video zapis koji pokazuju lokalitete Muzeja i baze UNPROFOR-a i njihov prostorni odnos na okolnost istih tački izreke prvostepene presude;

d) Saslušanje svjedoka Eldara Čolakovića koji je 1993. godine bio oficir za vezu ispred Armije BiH sa UNPROFOR-om i evropskim posmatračima, na okolnost istih tački izreke prvostepene presude;

e) Saslušanje svjedoka Ibri Jusupovića, na okolnost fizičkog izgleda optuženog u periodu koji se odnosi na tačku 3. osuđujućeg dijela izreke prvostepene presude, te 11. oslobađajućeg dijela izreke prvostepene presude;

f) Saslušanje svjedoka Sefera Halilovića na okolnosti oslobađajućeg dijela prvostepene presude;

g) Pravosnažne presude Kantonalnog suda u Sarajevu na okolnosti koje se odnose na posljedice zatočeništva oštećenih lica navedenih u tački 11. oslobađajućeg dijela prvostepene presude.

9. Izjašnjavajući se povodom navedenog prijedloga, postupajući tužilac Tužilaštva je naveo da se protiv izvođenju dokaza navedenih pod rednim brojevima 1. i 2. u prethodnom paragrafu, s obzirom da su isti dokazi bili dostupni odbrani optuženog tokom prvostepenog postupka i da su se tada mogli izvesti, tako da se ne mogu smatrati novim dokazom. Osim toga, tužilac je isticao da su navedeni dokazi irelevantni, jer je kao dokaz u toku postupka uložen video zapis povodom izlaska na lice mjesta lokaliteta Muzeja u Jablanici. Vezano za predloženog svjedoka Ibri Jusupovića, tužilac je naveo da se protiv izvođenju ovog dokaza, s obzirom da navodi odbrane o navodnoj nedostupnosti svjedoka zbog zaposlenja u inostranstvu nisu potkrijepljeni bilo kakvim činjenicama, pri čemu je tužilac ukazivao na vremensko trajanje izvođenja dokaza odbrane, odnosno činjenicu da je za vrijeme izvođenje dokaza odbrane moglo biti obezbijeđeno prisustvo ovog svjedoka. Kada je u pitanju prijedlog za saslušanje u svojstvu svjedoka Sefera Halilovića, tužilac je naveo da se protiv i izvođenju ovog dokaza, budući da je odbrana u toku prvostepenog postupka odustala od svog prijedloga, pri čemu je tužilac osporavao i navode o bolesti ovog svjedoka. U odnosu na predložene presude Kantonalnog suda u Sarajevu, postupajući tužilac se protivio izvođenju istih, ističući pritom prigovor relevantnosti.

10. Odlučujući o navedenim dokaznim prijedlozima odbrane optuženog, imajući u vidu pritom izjašnjenje optužbe, Vijeće je na istom ročištu, rukovodeći se pritom odredbama članova 295. stav 4., 239. stav 2. i 263. stav 2. ZKP BiH, donijelo odluku kojom se odbijaju

svi dokazni prijedlozi odbrane. U odnosu na dokazne prijedloge navedene u paragrafu 8 a)-d) ove presude, Apelaciono vijeće nalazi, rukovodeći se pritom odredbom člana 295. stav 4. ZKP BiH, da se ne radi o novim činjenicama i novim dokazima koji i **pored dužne pažnje i opreza** nisu mogli biti predstavljeni na glavnom pretresu, odnosno da odbrana optuženog nije osnovano ukazala na razloge zbog čega ovi dokazi nisu ranije bili predloženi. Kada je u pitanju dokazni prijedlog za saslušanje u svojstvu svjedoka Ibri Jusupovića, Apelaciono vijeće nalazi da odbrana nije potkrijepila svoje tvrdnje o navodnom boravku svjedoka u inostranstvu tokom prvostepenog postupka, zbog čega bi navodno bilo opravdano saslušati ovog svjedoka u drugostepenom postupku, čime su navodi odbrane o navodnoj nedostupnosti svjedoka ostali na nivou paušalnih konstatacija, zbog čega Apelaciono vijeće i u odnosu na ovaj dokazni prijedlog ne nalazi da se radi o novim činjenicama i dokazima koji i pored dužne pažnje i opreza nisu mogli biti predstavljeni na glavnom pretresu. Što se tiče prijedloga za saslušanje u svojstvu svjedoka odbrane Sefera Halilovića, Apelaciono vijeće nalazi da je sama odbrana, koja disponira sa pravom odabira prijedloga svjedoka, odnosno s izborom dokaznih sredstava, odustala od saslušanja ovog svjedoka u toku prvostepenog postupka, zbog čega se dokazni postupak ne može dopunjavati na ovaj način. Kada su u pitanju predložene presude Kantonalnog suda u Sarajevu (pri čemu odbrana nije ukazala na koje se konkretno presude ovaj prijedlog odnosi), Apelaciono vijeće nalazi da odbrana nije dokazala relevantnost ovog dokaza, odnosno da nije osnovano ukazala na postojanje činjenica i okolnosti koje bi opravdavale donošenje odluke o izvođenju ovog dokaza, zbog čega je Apelaciono vijeće našlo da izvođenje ovog dokaza ne bi bilo od značaja za predmet, odnosno da je isto nepotrebno.

11. Pri donošenju ove odluke, Vijeće se pored odredbi naprijed navedenih članova ZKP BiH, rukovodilo i stavom Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), kao tumača Evropske konvencije o osnovnim ljudskim pravima i slobodama (EKLJP), koja ima primat u primjeni u našem zakonodavstvu, po ovom pitanju, a koji je sud u predmetu *Perna protiv Italije*² zaključio:

“Sud ponovo naglašava da je prihvatljivost dokaza prvenstveno pitanje koje regulira domaći zakon i u pravilu je na domaćim sudovima da ocjenjuju dokaze koji su pred njima. Zadatak ovog Suda, prema

² Presuda ESLJP u predmetu Perna protiv Italije od 6.05.2003. godine

Konvenciji, nije da odluči o tome da li su izjave svjedoka ispravno dozvoljene kao dokazna građa, već da utvrdi da li je postupak u cjelini, uključujući i način na koji su dokazi prikupljeni, bio pravičan. **Naročito, "kao generalno pravilo, na domaćim je sudovima da ocjenjuju dokaze koji su pred njima, kao i relevantnost dokaza koje branjenici žele izvesti [...]. Konkretnije, član 6, stav 3.d, njima prepušta, opet kao generalno pravilo, da ocijene da li je primjereno pozivati svjedoke. Shodno tome, nije dovoljno da se optuženi žali da mu nije bilo dozvoljeno da ispita određene svjedoke; zahtjev da ispita svjedoke mora podržati i objašnjenjem važnosti toga, i mora biti neophodno i da sud uzme dokaze od datog svjedoka, da bi se ustanovile činjenice "**

3. Protek roka od 30 (trideset) dana između pretresa

12. Član 251. stav 2. ZKP BiH određuje: *"Glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmijenio sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i braniteljice vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju".*

13. U ovom krivičnom predmetu je između pretresa održanih na dane: 26.04.2018. godine i 28.05.2018. godine, proteklo više od 30 (trideset) dana. Imajući u vidu navedeno, to je Vijeće, na pretresu održanom 28.05.2018. godine, donijelo odluku da glavni pretres počinje iznova u smislu odredbe člana 251. stav 2. ZKP BiH, uz pribavljenu saglasnost stranaka i branioca optuženog da se ponovo ne čitaju optužnice.

4. Odluka o dozvoljenosti preciziranja optužnice Tužilaštva od 03.05.2018. godine

14. Dana 03.05.2018. godine, Tužilaštvo je dostavilo izmijenjenu-preciziranu optužnicu, koja je izmijenjena u sljedećem pogledu:

- u tačkama 2.- 6. optužnice Tužilaštva broj: T20 0 KTRZ 0001126 11 od 29.12.2011. godine, izmijenjene 13.07.2015. godine, tako da se iza riječi „*zatočenika*“ dodaju riječi

„ratnog zarobljenika“;

- u tački 7. predmetne optužnice od 29.12.2011. godine, tako da se iza riječi „zatočenika“ dodaju riječi „ratnog zarobljenika“; te iza riječi „zatočenik“ dodaju riječi „ratni zarobljenik“;
- u tački 8. predmetne optužnice od 29.12.2011. godine, tako da je iza riječi „zatočenice“ dodata riječ „civile“;
- u tački 4. optužnice Tužilaštva broj: T20 0 KT RZ 0004665 12 od 14.06.2012. godine, izmijenjene 13.07.2015. godine, tako da iza riječi „zatočene osobe“ dodaje se riječ „civile“;
- u tački 6. predmetne optužnice od 14.06.2012. godine, tako da je iza riječi „zatočenog“ dodata riječ „civila“.

15. U podnesku od 17.05.2018. godine povodom izmijenjene-precizirane optužnice Tužilaštva, branioci optuženog su predložili da se odbije prijedlog tužioca za izmjenu optužnice, navodeći na prvom mjestu da je tužilac optužnicu prije ovog puta izmijenio dana 13.07.2015. godine, te da nakon toga nije proveo nijedan dokaz koji bi na bilo koji način uticao na činjenično stanje vezano za status žrtve, te da stoga tužilac nije mogao izmijeniti činjenično stanje. Odbrana u ovom smislu apostrofira i povredu zabrane *reformatio in peius* iz člana 307. ZKP BiH, ukazujući na žalbene osnove iz kojih je Tužilaštvo uložilo žalbu na prvostepenu presudu, te na žalbene osnove iz kojih je odbrana optuženog uložila žalbu na prvostepenu presudu, te iznoseći zaključak da je Tužilaštvo preciziralo činjenični opis djela na osnovu navoda žalbe optuženog, što predstavlja kršenja načela zabrane *reformatio in peius*. S tim u vezi, odbrana iznosi da Tužilaštvo u potvrđenim optužnicama nije navelo koje je oštećene smatralo civilima, a koje ratnim zarobljenicima, pri čemu se radi o krucijalnim elementima krivičnih djela koja se optuženom stavljaju na teret, te je utvrđivanje statusa oštećenih bilo neophodno u cilju utvrđivanja umišljaja optuženog, zbog čega je jasno da je preciziranjem bitnog elementa bića krivičnog djela optuženi doveden u apsolutno nepovoljniju procesnu situaciju.

16. Na nastavku pretresa održanim pred Apelacionim vijećem dana 28.05.2018. godine braniocima optuženog je pružena dodatna prilika da se usmeno izjasne povodom

dostavljene izmijenjene-precizirane optužnice, što su branioci optuženih i učinili, pri čemu se optuženi usmeno izjasnio da je saglasan sa navodima branioca.

17. U dodatnom izjašnjenju, postupajući tužilac Tužilaštva je naveo da su imali pravo i mogućnost izmjene optužnice, da se ne radi o izmjeni na teže, te da preciziranje statusa lica predstavlja tačnije opisivanje opisa djela, a što je u skladu sa odredbom člana 275. ZKP BiH, odnosno ovlaštenjima tužioca.

18. Apelaciono vijeće je donijelo odluku kojom su izmjene sadržane u drugoj izmijenjenoj –preciziranoj optužnici od 03.05.2018. godine ocijenjene kao dozvoljene u skladu sa članom 275. ZKP BiH³, odnosno kreću se u okviru subjektivnog i objektivnog identiteta analogno članu 280. stav 1. ZKP BiH⁴. Prema ocjeni ovog Vijeća, a nakon izvršene sadržinske analize podneska Tužilaštva od 03.05.2018. godine ne radi se o izmjeni optužnice, nego o preciziranju optužnice, budući da je poređenjem činjeničnog opisa optužnice od 03.05.2018. godine sa potvrđenim optužnicama od 29.12.2011. i 14.06.2012. godine, odnosno izmijenjenom optužnicom od 13.07.2015. godine evidentno da tužilac nije izmijenio činjenični opis radnje krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret na način da je optuženom na teret stavio veću kriminalnu količinu, odnosno teže krivično djelo od onog koje mu je potvrđenim optužnicama stavljeno na teret, niti su ove izmjene procesno otežale položaj optuženog.

19. U tom smislu, Apelaciono vijeće nalazi da izmjene sadržane u izmijenjenoj-preciziranoj optužnici od 03.05.2018. godine predstavljaju preciziranje činjeničnog stanja, pri čemu Vijeće podsjeća, a kako to pravilno i konstatuje odbrana u izjašnjenju od 17.05.2018. godine, da za izmjenu optužnice nije neophodno da su izneseni novi dokazi, već je dovoljna nova subjektivna ocjena istih, Tužiocu poznatih dokaza, što je očigledno bilo slučaj u konkretnom predmetu. U tom smislu, ovo Vijeće nalazi da ukoliko se pravno relevantne činjenice mijenjaju, tužilac mora ići za tim promjenama i u tom smislu mijenjati svoju optužnicu, uz sve ostale posljedice koje iz tog proističu.

³ Član 275. ZKP BiH: „Ako tužitelj ocijeni da izvedeni dokazi ukazuju da se izmijenilo činjenično stanje izneseno u optužnici, on može na glavnom pretresu izmijeniti optužnicu. Radi pripremanja odbrane, glavni pretres se može odgoditi. U ovom slučaju ne vrši se potvrđivanje optužnice.“

⁴ Član 280. stav 1. ZKP BiH: „Presuda se može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj, odnosno na glavnom pretresu izmijenjenoj optužnici.“

20. Iako se izmjene u činjeničnom stanju u konkretnom slučaju odnose na postojanje bitnog elementa krivičnih djela koja se optuženom stavljaju na teret, Apelaciono vijeće nalazi da je optužba u toku prvostepenog postupka i dokazivala da su oštećena lica naznačena u tačkama 2.-7. optužnice od 29.12.2011. godine bili ratni zarobljenici, odnosno da je dokazivala da su lica navedena u tački 8. optužnice od 29.12.2011. godine, te tačkama 4. i 6. optužnice od 14.06.2012. godine bili civili (koja kvalifikacija nije prihvaćena od strane ovog Vijeća, iz razloga koji će biti naznačeni u daljem obrazloženju ove presude), te se optuženi i teretio za izvršenje krivičnih djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, odnosno Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ. Iz naprijed navedenog, po ocjeni ovog Vijeća, jasno proizilazi da je optuženi iz sadržaja navedenih optužnica bio upoznat sa statusom oštećenih lica, pri čemu je, kako će to biti naznačeno u daljem obrazloženju presude, postupanje na način opisan svim tačkama izreke ove presude, zabranjeno kako prema civilima, tako i prema ratnim zarobljenicima, čega je optuženi morao biti svjestan.

21. Stoga, imajući u vidu da su i navodi o statusu oštećenih lica proizilazili iz dokaza optužbe, odnosno da je i ranije optuženje imalo u vidu status žrtava koji se sada samo preciznije određuje⁵, kao i da je u konkretnom slučaju postojala žalba Tužilaštva, te da je prvostepena presuda u oslobađajućem dijelu (u odnosu na tačke 1., 2., 3., 4., 5., 6. i 11. izreke oslobađajućeg dijela presude), zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, ukinuta povodom žalbe Tužilaštva, to bez logičke i dokazne osnovanosti ostaju prigovori odbrane o navodnoj povredi principa *reformatio in peius*, posebno imajući u vidu da odredba člana 307. ZKP BiH kojom je regulisan institut zabrane *reformatio in peius* zabranjuje izmjenu presude u bilo kom pogledu, pod **uslovom ako je podnesena samo žalba u korist optuženog**⁶, što nije bio slučaj u konkretnoj situaciji, s obzirom da su protiv prvostepene presude, kako je već naprijed navedeno, žalbu izjavili tužilac Tužilaštva i branioci optuženog.

22. Slijedom navedenog, Apelaciono vijeće nalazi da izvršenim izmjenama u preciziranoj optužnici optuženom nije na teret stavljena veća kriminalna količina, te ovo

⁵ Tako je primjera radi u potvrđenoj optužnici od 29.12.2011. godine na str. 25 i str.27 obrazložen status lica „C“, Karla Marića, Franje Ramljaka, Miroslava Stipanovića, „J“, „H“ i D“, u odnosu na koja lica je izvršeno preciziranje statusa preciziranom optužnicom od 03.05.2018. godine.

⁶ Komentar zakona o krivičnom/kaznenom postupku u BiH, str. 790

Vijeće cijeni da je druga izmijenjena –precizirana optužnica u potpunosti sačinjena u skladu sa odredbom člana 275. ZKP BiH, a u vezi sa članom 280. stav 1. ZKP BiH, a sve imajući u vidu da navođenjem statusa lica prema kojima se optuženi tereti da je izvršio radnje opisane pod tačkama 2.-8. optužnice Tužilašta od 29.12.2011. godine i 4. i 6. optužnice Tužilaštva od 14.06.2012. godine krivičnim djelima za koje se optuženi tereti nije dat *teži vid*, odnosno novi/teži oblik.

23. Ovakvo postupanje ovog Vijeća je i u skladu sa stavom Ustavnog suda BiH izraženom u odluci broj: AP-250/07 od 02.12.2009. godine, u kojoj odluci je zaključeno: *„Apelantov navod da je optužnica izmijenjena na takav način da je povrijeđen princip reformatio in peius je neosnovan, jer preciziranjem činjeničnog opisa djela u optužnici na glavnom pretresu pred Kantonalnim sudom nije krivičnom djelu dat novi, teži oblik, odnosno optužnica nije izmijenjena na njegovu štetu“.*

24. Konačno, Apelaciono vijeće ističe, kako je to već naprijed navedeno, da je optuženom dato dovoljno vremena da se izjasni povodom navedenog preciziranja optužnice, kako pismenim putem, tako i usmeno, iz čega jasno proizilazi da optuženi navedenim preciziranjem optužnica od 29.12.2011. i 14.06.2012. godine, suprotno navodima odbrane, nije doveden u nepovoljniju procesnu situaciju.

5. Završne riječi stranaka i branilaca optuženog

a. Tužilaštvo

25. U svojoj završnoj riječi, Tužilaštvo se na prvom mjestu referisalo na opće elemente krivičnih djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. KZ BiH, a koja djela su potvrđenim, odnosno izmijenjenom, te preciziranom optužnicom stavljene na teret optuženom Nihadu Bojadžiću.

26. Povodom prvog elementa, da djelo učinioca mora biti učinjeno suprotno odredbama međunarodnog humanitarnog prava, Tužilaštvo ističe kako postupanje optuženog tokom oružanog sukoba jasno predstavlja kršenje istih. Pritom, Tužilaštvo ukazuje kako je u ovom

predmetu utvrđen status žrtava kao zaštićenih osoba, koje se nakon okončanja predmetnog postupka mogu klasificirati u dvije zaštićene skupine, i to: civilna lica koja u momentu lišenja slobode nisu aktivno učestvovala u oružanom sukobu, niti su kod sebe imali naoružanje, odnosno bili obučeni u vojne uniforme, i ratni zarobljenici, odnosno lica koja su pripadala HVO-u prije lišenja slobode. Nadalje, Tužilaštvo navodi kako drugi element zahtjeva da kršenje mora biti učinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, te da su u tom smislu dokazi optužbe kao i određeni dokazi odbrane izvedeni tokom glavnog pretresa utvrdili postojanje oružanog sukoba između snaga Armije BiH i HVO-a, koji nije bio ograničen samo na područje općine Jablanica, nego da je proširen i na susjedne općine Konjic i Mostar. Treći element nalaže da djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom, pri čemu je relevantno uzeti u obzir status optuženog, odnosno njegovu pripadnost oružanim snagama jedne od strana u sukobu, njegovo učešće u konkretnim radnjama, te postojanje međuzavisnog odnosa između izvršenja krivičnih djela i oružanog sukoba, navodeći da je optuženi bio pripadnik SOPN ŠVK Zulfikar, a kasnije i zamjenik komandanta te jedinice, a potom i njen komandant.

27. Konačno, četvrti element zahtijeva da počinitelj mora narediti ili počiniti krivično djelo, te u tom kontekstu Tužilaštvo navodi da je Nihad Bojadžić optužen na osnovu individualne odgovornost i da je kao zamjenik komandanta SOPN-a učestvovao u izvršenju ili naredio izvršenje krivičnih djela na način opisan u optužnici. Nadalje, tužilac se referira na nekoliko činjenica vezanih za događaje neposredno prije i u vrijeme izvršenja krivičnog djela, a koje činjenice nisu osporavane tokom glavnog pretresa. Prije svega, shodno etničkoj strukturi, u općini Jablanica živjeli su Muslimani i Hrvati u omjeru 72% Muslimana i 18% Hrvata, dok su preostalo stanovništvo činili Srbi, Jugosloveni i ostali. Početkom rata u BiH, u prvim ratnim mjesecima 1992. godine, Bošnjaci i Hrvati su ratovali zajedno protiv Vojske Republike Srpske i JNA, bošnjačko stanovništvo se organizovalo najprije kroz teritorijalne jedinice općine Jablanica, da bi se formiranjem Armije R BiH vojno sposobni muškarci uključili u 44. Brdsku brigadu Jablanica, a osobe hrvatske nacionalnosti osnovale bojnu „Mijat Tomić“ koja je djelovala u sklopu HVO brigade Herceg Stjepan. Pored ove dvije jedinice, formiran je i SOPN ŠVK „Zulfikar“ dana 10.06.1991. godine, čiji je komandant u inkriminisanoj periodu bio Zulfikar Ališpago zvani Zuka, dok je njegov zamjenik bio Nihad Bojadžić, koju činjenicu je optuženi i potvrdio u svom svjedočenju na glavnom pretresu.

28. U pogledu tačke 1. potvrđene optužnice od 29.12.2011. godine, Tužilaštvo

ističe kako su o istoj tački iskaze dali svjedok "C", kao žrtva i Sead Branković kao direktni očevidac. S tim u vezi, Tužilaštvo navodi kako odbrana nije sporila status žrtve-zaštićenog svjedoka "C", kao ni način njegovog zarobljavanja, te ni sam događaj, s tim što je odbrana tvrdila da nož u potkoljenicu oštećenog nije zabio optuženi, te da je sudsko vijeće moglo da se uvjeri u kredibilitet iskaza svjedoka "C", njegovu iskrenost i odsustvo bilo kakvog interesa da neosnovano tereti optuženog. U tom kontekstu, Tužilaštvo naglašava činjenicu da je svjedok "C", kao zarobljenik Armije BiH u julu 1993. godine, izveden pred Bošnjake naselja Sovići i Doljani, od kojih niko nije imao zamjerku u odnosu na ponašanje svjedoka "C" kao pripadnika HVO-a, kojom prilikom je i optužen Bojadžić bio prisutan uz svjedoka "C" i da je iskaz svjedoka Seada Brankovića dat na okolnosti nanošenja povreda od noža u potpunosti saglasan sa iskazom svjedoka „C“ kako u odnosu na pravnorelevantne činjenice, tako i u odnosu na sporedne okolnosti pod kojima je počinjeno predmetno djelo, te da je jedina razlika između njihovog svjedočenja ime zapovjednika vojne policije od kojeg je Bojadžić uzeo nož. Svjedok "C" je izjavio da je to bio Kurt, a Sead Branković da je to bio Salem Dlakić zvani „Kulje“, pri čemu Tužilaštvo smatra da ova okolnost ne može dovesti u sumnju saglasne iskaze ovih svjedoka, obzirom da u vrijeme izvršenja predmetnog krivičnog djela svjedok "C" nije poznavao strukturu 44. Brigade, a samo 9 dana nakon njegovog hapšenja na mjesto Kulje koji je poginuo na Bokševici dolazi Kurt koji je bio zapovjednik vojne policije sve vrijeme zatočenja svjedoka "C" u Muzeju, iz kojeg razloga je ta osoba ostala u sjećanju istog svjedoka. Dokaznu snagu iskaza svjedoka "C" i Seada Brankovića ne mogu dovesti u sumnju iskazi dva svjedoka odbrane koji su očigledno izneseni kako bi se olakšao krivičnopravni položaj optuženog.

29. Kada je u pitanju tačka 2. potvrđene optužnice od 29.12.2011. godine kojom se optuženi tereti da je u više navrata u Muzeju „Bitka na Neretvi“ psihički maltretirao svjedoka "C", Tužilaštvo naglašava da je odbrana optuženog u sudski spis uvela video snimak koji potvrđuje izgled oštećenog iz tog perioda, odnosno činjenicu da je imao bradu kada ga je optuženi zlostavljao na način kako je to opisano u ovoj tački optužnice. Očevidac navedene radnje pored svjedoka "C" bio je i Hajro Zahirović, o kojem je oštećeni govorio u svom iskazu, te je rekao da je isti poginuo. S obzirom da svjedok „C“ na jasan način opisuje događaj koji je predmet ove tačke optužnice, te uzimajući u obzir iskaze stražara Adema Halebića i Zenaida Burića kojima je bilo poznato da je to bio jedini Tutin vojnik u Muzeju i samim tim uživao poseban status, Tužilaštvo smatra da je ovu tačku dokazalo. U prilog

navedenoj tvrdnji ide i konstatacija da je optuženi u nekoliko navrata izvodio oštećenog iz podrumskih prostorija Muzeja, kao npr. u bazu španskog bataljona UNPROFOR-a, zatim kada je pokušana razmjena svjedoka "C" u blizini Jablanice, te kada je svjedok "C" podvrgnut fizičkom maltretiranju u kojem je učestvovao Nihad Bojadžić. I konačno, ni Nihad Bojadžić nije sporio da je u ljeto 1993. godine optuženi bio naoružan pištoljem. Imajući u vidu sve navedeno, Tužilaštvo navodi kako je uvjereno da je Nihad Bojadžić počinio radnje koje mu se ovom tačkom stavljaju na teret, a da odbrana nije dovela u sumnju vjerodostojnost iskaza svjedoka "C".

30. Vezano za tačku 3. potvrđene optužnice od 29.12.2011. godine, Tužilaštvo apostrofira kako pravnorelevantne činjenice iz ove tačke optužnice potvrđuju, kako iskaz oštećenog Karla Marića, saslušanog u svojstvu svjedoka, tako i iskazi svjedoka Franje Ramljaka, Sofije Ravlić, svjedoka "C", Mila Ravlića, Adema Halebića, Ivice Azinovića, Mladena Perića i svjedoka Zenaida Đelme, koji su govorili o nanošenju teških tjelesnih ozljeda Karlu Mariću. Iskaz svjedoka Marića Tužilaštvo smatra uvjerljivim i nedvosmislenim, te da isti ne ukazuje na namjeru ovog svjedoka da neosnovano tereti optuženog. Nadalje, Tužilaštvo iznosi navode kako je Karlo Marić prvi put vidio Bojadžića u bolnici, pritom ne znajući o kome se radi, da se drugi put Nihad Bojadžić sam predstavio Mariću imenom i prezimenom, a budući da je Marić prepoznao Bojadžića i pred Sudom BiH, nema mjesta sumnji u identitet optuženog. Tužilaštvo dalje navodi kako Karlo Marić u narednim mjesecima svog zatočeništva saznaje identitet vojnika koji ga je pretukao i zna da je riječ o osobi koja se preziva Tahirović po nadimku Deba. Naredba Nihada Bojadžića da Deba nakon određenog vremena prestane sa udaranjem oštećenog Marića, kao i naredba Bojadžića da Deba odmah nakon Karla premlati i Franju Ramljaka, jasno i van svake razumne sumnje upućuje na zaključak da je optuženi izdao naredbu da se premlati i Karlo Marić. Nadalje, svojim prisustvom optuženi je doprinio da Marić nakon premlaćivanja mokri krv, da se ne može kretati, osjeća žasnu bol, te da su mu polomljena dva rebra. Navedeno, osim materijalne dokumentacije, kako ističe Tužilaštvo, potvrđuju i iskazi svjedoka Sofije Ravlić, Adema Halebića i Ivice Azinovića. Sve naprijed navedeno potvrđuje da je Bojadžić izdao naredbu svom vojniku Debi, koji je, prema riječima optuženog, bio sklon udaranju zatočenih Hrvata, da brutalno i nečovječno premlati Marića.

31. U odnosu na radnje koje se optuženom stavljaju na teret tačkom 4. potvrđene optužnice od 29.12.2011. godine, Tužilaštvo navodi kako je oštećeni Franjo Ramljak

objasnio u kojem statusu, kada i na koji način je zarobljen i doveden u zatočenički objekat Muzej, te da ni odbrana nije sporila da je Ramljak bio zatočen kao ratni zarobljenik u podrumskim prostorijama Muzeja. Tužilaštvo dalje navodi kako nema sumnje da Deba nije mogao premlatiti Franju Ramljaka bez naredbe i pristanka Bojadžića, koji je svojim prisustvom doprinio radnji izvršenja u pogledu posljedica premlaćivanja Ramljaka, koji je iste posljedice osjećao već taj dan, a posebno narednih dana kada se tijelo ohladilo.

32. Kada je u pitanju tačka 5. optužnice Tužilaštva od 29.12.2011. godine, Tužilaštvo naglašava kako optuženi Bojadžić, kao i jedinica kojoj je pripadao, nisu učestvovali u borbama u samim Doljanima, niti je optuženi učestvovao u deportaciji zarobljenih pripadnika HVO-a i civila Hrvata iz Doljana u Muzej u Jablanici, međutim tu noć kada su dovedeni i sprovedeni u Muzej, Bojadžić je bio u Muzeju i učinio nekoliko ratnih zločina prema civilima i ratnim zarobljenicima iz Doljana. Bojadžić se tereti da je ispitivao zatočenog Miroslava Stipanovića o položajima HVO-a, te da ga je tom prilikom udario drvenom drškom metle po leđima i nogama, da bi mu zadao završni udarac u predio potkoljenica od kojih je ratni zarobljenik Stipanović izgubio svijest. Tužilaštvo smatra kako iskaz svjedoka Stipanovića ima uporište u iskazima drugih svjedoka koji su svjedočili na navedene okolnosti, tako da ti dokazi sa potpunom sigurnošću potvrđuju postojanje pravnorelevantnih činjenica koje se optuženom stavljaju na teret.

33. O tački 6. Optužnice od 29.12.2011. godine, kako to Tužilaštvo navodi, kao direktni očevidac svjedočio je i svjedok "I", pri čemu isti svjedok nije imao nikakav interes da lažno svjedoči, te je čak izjavio da njegova supruga dobro poznaje Bojadžića, i da zbog svjedočenja ima problema na poslu koji danas obavlja, ali da je došao pred Sud kako bi rekao istinu. Svjedok "I" je svjedok udaranja Miroslava Stipanovića od strane Bojadžića, te je nakon toga čuo naredbu Bojadžića da se između sebe udaraju svjedok "J" i njemu nepoznati zarobljenik hrvatske nacionalnosti. Također, i svjedoku "C" je poznato premlaćivanje svjedoka "J", te iz gore navedenog proizilazi da je optuženi Bojadžić počinio inkriminisane radnje kako je navedeno u predmetnoj optužnici.

34. Kada je u pitanju tačka 7. optužnice od 29.12.2011. godine o istoj su svjedočili oštećeni svjedok "J" i svjedok "C", kao direktni očevidac svjedok "I", te posredni svjedoci Karlo Marić, Ivica Azinović, Mladen Perić, Zvonko Kukić, Franjo Ramljak koji su čuli glas Nihada Bojadžića kao naredbodavca ove radnje, te Zenaid Burić koji svjedoči da je

optuženi taj dan ušao u Muzej. Iskaze navedenih svjedoka Tužilaštvo smatra uvjerljivim i međusobno saglasnim u odnosu na odlučne činjenice, te se logički nadovezuju u odnosu na sporedne okolnosti pod kojima je počinjeno krivično djelo, tako da u iskazima ovih svjedoka nije vidljivo bilo šta što bi ukazivalo da svi ovi svjedoci žele da neosnovano terete optuženog Bojadžića.

35. U pogledu tačke 8. optužnice od 29.12.2011. godine, Tužilaštvo naglašava da nema sumnje da je svjedok "D" bila civilno lice i da je dana 28.07.1993. godine imala nepunih 17 godina. Optuženog se sjeća kao krupne plave osobe pod nadimkom „Zuka“, jer joj se tako predstavljao tokom silovanja, a to ime je ponovo čula nekoliko dana nakon navedenog događaja. Međutim, „Zuka“ u to vrijeme nije bio ni krupan ni plav, dok optuženi Bojadžić jeste. Ono što Tužilaštvo smatra najrelevantnijim kada je u pitanju identifikacija počinioca jeste činjenica da je svjedok "D" izjavila kako je 01.03.1994. godine vidjela krupnog plavog muškarca koji je nad njom počinio silovanje, a „Zuka“ je već krajem 1993. godine napustio BiH. Također, činjenica da „Zuku“ 28.07.1993. godine niko nije vidio u Muzeju, dok su Bojadžića vidjeli svjedoci "C", "J", "I" i Zenaid Burić, a njegov glas čuli Karlo Marić, Ivica Azinović, Zvonimir Kukić i Franjo Ramljak od ključnog su značaja za identifikaciju Bojadžića kao osobe koja je silovala svjedokinju D. O činjenici da se Bojadžić i ranije predstavljao kao „Zuka“ svjedočili su i Ilija Kaleb i svjedok "O" koji su, braneći selo Vrce u aprilu 1993. godine, čuli glas Bojadžića koji se predstavljao kao Zuka. Svjedok "H" na identičan način kao i svjedok "D" objašnjava način zarobljavanja Hrvata u Doljanima i njihovu deportaciju u Muzej, a također i u odnosu na ostale okolnosti predmetnog događaja, iskaz svjedoka "H" saglasan je iskazu svjedoka "D". O silovanju svjedokinja "D" i "H" svjedočili su i svjedok "A", svjedok "E", Alija Šuko, Zenaid Đelmo, te na posredan način i drugi svjedoci, koji su u svojim iskazima saglasno potvrdili odlučne činjenice, te se isti logički nadovezuju i na podudaran način potvrđuju niz detalja koji su logični i prihvatljivi, tako da u njihovim iskazima ne postoji bilo šta što bi dovelo u sumnju istinitost iskaza svjedoka optužbe.

36. Kada je u pitanju tačka 4. optužnice od 14.06.2012. godine, Tužilaštvo ukazuje na iskaze svjedoka Mirka Zelenike, Marinka Ljolje, Miroslava Soko, Marinka Drežnjaka i zaštićenog svjedoka "N", kao i svjedoka odbrane koji su svjedočili su na okolnost granatiranja restorana koji se nalazio u blizini baze Zukine jedinice. Navedeni svjedoci dali su saglasne i ubjedljive iskaze o činjenicama vezanim za navedeni događaj čime su van

svake sumnje potvrdili postojanje navedenih činjenica.

37. U odnosu na tačku 6. optužnice od 14.06.2012. godine kojom se optuženom na teret stavlja da je u bazi „Zukine“ jedinice izveo iz pojate zatočenog Marinka Drežnjaka, naredio mu da se okrene prema obližnjem jezeru i u pravcu Drežnjaka ispalio više hitaca, što je kod istog prouzrokovalo strah za život, Tužilaštvo smatra kako u svjedočenju Drežnjaka nema mjesta sumnji u identitet osobe koja je pucala na njega, odnosno da se radi o Nihadu Bojadžiću, a kojeg su na isti način oslovljavali i njegovi vojnici. Iskaz oštećenog potvrđuje i svjedok Mirko Zelenika koji se u trenutku navedenog događaja nalazio u štali i kroz prozor vidio kako Bojadžić odvodi Drežnjaka, kojom prilikom je u pravcu istog ispalio više hitaca.

38. Slijedom prethodno iznesenog, Tužilaštvo smatra da obrazloženi dokazi potvrđuju da je optuženi Nihad Bojadžić počinio radnje koje mu se stavljaju na teret.

39. Pri osvrtu na dokazni postupak odbrane, Tužilaštvo se na prvom mjestu poziva na svjedoke koji su davali iskaze okolnost ulaska optuženog Bojadžića u objekat Muzej na Neretvi. Tužilaštvo pritom ističe kako svjedočenje Vahidina Pozdera kao svjedoka odbrane, koji je radio na obezbjeđenju Muzeja i koji je u svom iskazu rekao da nije bio u smjeni sa svjedocima optužbe Damirom Gusićem i Nusretom Širićem, kao i da nije bio više od pet dana na obezbjeđenju Muzeja, ne može dovesti u sumnju dokaznu snagu iskaza navedenih svjedoka optužbe, s obzirom da su oni u smjenama vidjeli Bojadžića kako ulazi u objekat Muzej. Nadalje, Tužilaštvo navodi kako se isti zaključci odnose i na iskaze svjedoka odbrane Nazifa Keskina i Jasmina Đelmu, pri čemu ističe činjenicu da navedeni svjedoci odbrane, kao ni Vahidin Pozder nisu bili 28.07.1993. godine pred Muzejom, kada su dovedeni zatočenici iz Doljana, a koji datum se veže za 4 tačke optužnice. Osvrćući se na iskaz svjedoka odbrane Mustafe Škampo, koji je svjedočio na okolnost ulaska optuženog u Muzej, Tužilaštvo navodi kako je isti svjedok potvrdio prisustvo Bojadžića 01.03.1994. godine za vrijeme razmjene Hrvata i Bošnjaka na teritoriji općine Jablanica. U odnosu na svjedočenje Nehrua Manjuška, Tužilaštvo isto smatra irelevantnim za ovaj krivični postupak, ali ističe da se taj svjedok odbrane, koji je u drugoj polovini 1993. godine često viđao Bojadžića nije izjašnjavao na okolnost njegovog izgleda. Također, svjedočenje Asima Džambasovića Tužilaštvo smatra irelevantnim, obzirom da isti ne može potvrditi da li je Bojadžić bio prisutan u Sarajevu 28.07.1993. godine. Osim toga, svjedočenje

Džambasovića i svjedoka "S1" na okolnost pozicije koju su obavljali krajem jula 1993. godine Tužilaštvo smatra kontradiktornim, obzirom da nije u potpunosti jasno ko je bio načelnik štaba Korpusa Armije BiH 28.07.1993. godine. Nadalje, svjedočenje svjedokinje Šerife Krdžević, Tužilaštvo smatra nepouzdanim, obzirom da dana 28.07.1993. godine ista nije bila sa optuženim Bojadžićem, tako da ne može svjedočiti o njegovom kretanju na taj datum. Također, povodom svjedočenja svjedoka Amara Krečinića, koji je u svom iskazu istakao da nikada nije vidio Bojadžića da zlostavlja ratne zarobljenike na Bokševici, Tužilaštvo konstatuje, a što je i sam svjedok potvrdio, da on i Bojadžić nisu bili konstantno na planini Bokševici, tako da i ne može znati sve radnje Bojadžića koje su se odvijale u tom vremenskom intervalu. Iskaze svjedoka odbrane Esada Hume i Orhana Pašalića, koji su svjedočili na okolnost kretanja optuženog u intervalu 10.07.-12.07.1993. godine odbrana smatra saglasnim sa iskazima Damira Gusića i Nusreta Širića koji su potvrdili da su u navedenom intervalu po naredbi Bojadžića oštećeni Karlo Marić i Franjo Ramljak proživjeli teške fizičke i psihičke patnje. Svjedoci optužbe potvrdili su da je Bojadžić ušao u podrum Muzeja i prije nego što je izveo svjedoka "C" u bazu UNPROFOR-a, naredio je svom vojniku Debi da pretuče oštećene, nakon čega je izveo svjedok "C" iz Muzeja i odveo ga u bazu UNPROFOR-a, gdje je neuspješno pokušao njegovu razmjenu. Tužilaštvo ukazuje kako je bitno istaći da je Bojadžić uvijek bio prisutan kada su bila određena dešavanja vezana za zatočenike u Jablanici, što ne spori ni odbrana optuženog. Svjedok odbrane Esad Humo, kako ističe Tužilaštvo, nema odgovora zašto je tražio baš Bojadžića da kao najodgovorniji ispred armijske strane učestvuje u razmjeni svjedoka "C", a to nije tražio od upravnika Muzeja ili komandanta Zuke. Dalje, Tužilaštvo smatra da je iskaz svjedoka Orhana Pašalića, koji je izjavio da je Bojadžić živio na imanju svog punca Muje Honđe, u koliziji sa svjedokom odbrane Vahidinom Pozderom, koji tvrdi da je Bojadžić živio u kući punca Muje Honđe u blizini Muzeja, dok su oba svjedoka kontradiktorna sa svjedokom odbrane Šefkom Hodžićem, koji kaže da je Bojadžić imao boravište u bazi Zukine jedinice u Donjoj Jablanici i da je bio domaćin visokim oficirima iz Sarajeva u toj bazi. Vezano za iskaz istog svjedoka, Tužilaštvo navodi kako je isti potvrdio da je optuženi imao bradu 01.09.1993. godine, koju činjenicu Tužilaštvo i ne osporava, kao i 15.09.1993. godine, međutim, isti svjedok nije svjedočio o izgledu optuženog u vremenu od 20. do 25.09.1993. godine kada je optuženi naredio da se postroje zatočeni Hrvati na cestu kako bi granate s položaja HVO-a padale po njima i u periodu kada je pucao iz pištolja oko Marinka Drežnjaka. S tim u vezi, Tužilaštvo navodi kako su iskazi svjedoka odbrane o bradi

optuženog kontradiktorni i da zapravo nema dokaza o tome u relevantnom periodu za ovu tačku optužnice a to je 20-25.09.1993. godine. U svom iskazu, Šefko Hodžić je također potvrdio da je jedne prilike ušao u prizemlje Muzeja te da je pokušao razgovarati sa izbjeglim Hrvatima iz Doljana nakon čega mu je jedan vojni policajac rekao da odmah izađe napolje jer nije imao odobrenje, pri čemu Tužilaštvo ne spori ovaj događaj, a što je potkrijepljeno materijalnim dokazima. Osim brade i ulaska u Muzej, svjedočenje Šefke Hodžića je bitno, jer isti potvrđuje da se sjeća kako je kuhar Zukine jedinice sredinom septembra 1993. godine ranjen te isti potvrđuje da je u bazi Zukine jedinice postojao heliodrom. Iskaz svjedoka odbrane Amira Kurtovića u odnosu na dešavanja u Donjoj Jablanici u septembru i oktobru 1993. godine kontradiktoran je iskazu svjedoka Šefke Hodžića, novinara koji je pisao o ranjavanju kuhara i granatiranju Donje Jablanice. Kurtović tvrdi da se to nikada nije desilo i da se on uopće ne sjeća Šefke Hodžića, iz čega je Tužilaštvo izvelo zaključak da Amir Kurtović i nije bio u Donjoj Jablanici u septembru 1993. godine. Na osnovu iznesenog, Tužilaštvo zaključuje da ni jedan svjedok pred ovim Sudom nije potvrdio da je Bojadžić imao bradu u intervalu od 20. -25.09.1993. godine. Kada je riječ o tački koja se odnosi na povređivanje zaštićenog svjedoka "C", kao svjedoci odbrane saslušani su svjedok "S" i Zaim Softić. Tužilaštvo navodi da se svjedok "S" slučajno zadesio u zgradi Hidrocentrale Jablanica gdje je vidio Bojadžića kako u ruci drži nož, pretpostavljajući da želi zaštititi ratnog zarobljenika "C", te da svjedok Zaim Softić ne zna ko je istog povrijedio, osim što je navodno čuo da je Bojadžić galamio na upravnika zatvora jer je isti izbo Tutinog vojnika, a koju tezu odbrane Tužilaštvo smatra neosnovanom iz naprijed navedenih razloga. Tvrdnju svjedoka odbrane Muhameda Noge i Mesuda Džananovića da su Bojadžića vidjeli na Igmanu, Tužilaštvo niti potvrđuje niti osporava, međutim ni jedan od navedenih svjedoka nije bio sa Bojadžićem 28.07.1993. godine, niti su ga vidjeli taj dan. Nadalje, Tužilaštvo se referira na svjedoke odbrane koji su tvrdili da su bili u Sarajevu krajem jula i početkom avgusta 1993. godine i koji su svjedočili o kretanju Bojadžića u tom periodu. Iskaz svjedoka Fikreta Fakića Tužilaštvo smatra apsolutno nepouzdanim, obzirom da je isti svjedok svjedočio na okolnost ulaska u ŠVK Sarajevo, a nije mogao odgovoriti na najjednostavnije pitanje da li su se vodile evidencije ulaska i izlaska iz zgrade ŠVK, te da se na iskazu ovog svjedoka ne može zasnovati zaključak da je Bojadžić 28.07.1993. godine bio u Sarajevu. Također, prema mišljenju Tužilaštva, ni svjedok Šemso Guhdija u svom iskazu nije mogao potvrditi tačan datum ulaska optuženog Bojadžića u Sarajevo, niti je istom svjedoku bilo poznato gdje se Bojadžić nalazio 28.07.1993. godine. S druge strane,

svjedok Jasmin Medić, pripadnik 9. brdske brigade svjedočio je da je Bojadžića vidio dva ili tri dana prije pucnjave u Sarajevu, a koja se navodno desila 01.08.1993. godine, ali obzirom da je mjesec juli te godine imao 31 dan, Medić je mogao Bojadžića vidjeti u Sarajevu 30. ili 29. jula, što znači da ni ovaj svjedok odbrane nije mogao potvrditi gdje se Bojadžić nalazio gore navedenog datuma. Putem ovog svjedoka, odbrana je nastojala ukazati na sličnost Nedžada Muharemovića i Nihada Bojadžića, međutim, nakon odgovora Jasmina Medića da je Nedžad imao dužu kosu i kovrdže, odnosno da je tada bio kratko ošišan, odustala je od pitanja koja se odnose na njihov fizički izgled. Svjedok odbrane Šaćir Arnautović, načelnik Uprave vojne bezbjednosti 1. Korpusa, svjedočio je u ovom predmetu na okolnost sačinjavanja službene zabilješke u kojoj je navedno da je Bojadžić boravio u Sarajevu krajem jula 1993. godine, međutim svjedok je rekao da je Bojadžića u Sarajevu sreo samo jedanput i to kada se desio incident sa pucnjavom, dok ga prije toga nije viđao, te uzevši u obzir da to ne mora biti tačno, niti da svjedok mora znati šta podrazumijeva krajem jula, Tužilaštvo ističe da svjedok Šaćir Arnautović zaista ne zna gdje je Bojadžić bio 28.07.1993. godine. Na kraju, Tužilaštvo se u završnoj riječi poziva i na iskaze svjedoka Safeta Baltića koji je potvrdio da je dana 28.07.1993. godine predao 5.000 KM Bojadžiću nakon čega je sa Bojadžićem i Edinom Džekom bio na ručku u Sarajevu. Ovaj dio iskaza svjedoka Tužilaštvo smatra konfuznim, jer je ostalo nejasno da li je odmah nakon predaje novca otšao sa Bojadžićem na ručak, ili narednog dana, a što je bitna razlika. Nasuprot iskazu svjedoka Safeta Baltića, svjedoci koji su potvrdili da je Bojadžić bio dana 28.07.1993. godine u kasnim noćnim satima u Jablanici, odnosno u Muzeju su: svjedok "C", svjedok "J", svjedok "A", Zenaid Burić, Miroslav Stipanović, Adem Halebić zvan Kamilica, Karlo Marić, Ivica Azinović, Mile Ravlić, Zvonimir Kukić, Mladen Perić te svjedokinje "D" i "H", odnosno ukupno 13 svjedoka. Kod ocjene ovih proturječnih dokaza, Tužilaštvo smatra da su iskazi ovih 13 svjedoka uvjerljivi i da sa sigurnošću potvrđuju ovu bitnu činjenicu te da dokazna snaga svih ovih svjedoka nije dovedena u pitanje iskazom optuženog, konfuznim i nelogičnim iskazom svjedoka Safeta Baltića i rukom napisanom konstatacijom datuma predaje novca na dokumentu koji je pribavljen iz privatne arhive optuženog, a ne iz državnog Arhiva. Konačno, sama teza odbrane da je optuženi 28.07.1993. godine bio u Sarajevu sama po sebi ne isključuje mogućnost dolaska i prisustva optuženog u kasnim noćnim satima 29.07.1993. godine u Jablanici i Muzeju, jer iz iskaza većeg broja svjedoka proizlazi da je za dolazak iz Sarajeva do Jablanice bilo potrebno nekoliko sati.

40. U završnoj riječi tužilac je osporavao i iskaz svjedoka odbrane „S1“, navodeći da povezivanje smrti nekog od vojnika-komandanata sa alibijem optuženog nema smisla, jer su pogibije u Sarajevu sredinom 1993. godine bile konstanta. Tužilaštvo nelogičnom smatra i činjenicu da je svjedok „S1“ imao kancelariju odmah do Šaćira Arnautovića, navodeći da ako je tema sastanka, kako „S1“ tvrdi, bilo formiranje muslimanskih snaga, zbog čega Bojadžić svoja saznanja nije prenio i Arnautoviću, a ne da se zabilješka sačinjava nekoliko dana poslije 28.07.1993. godine. Dalje, sjetiti se kada je Bojadžić bio u Sarajevu, a ne znati kada je vojska RS zauzela repetitor na Bjelašnici, strateški jako bitnu kotu za 1. Korpus, prema mišljenju Tužilaštva nema logike. Iz navedenih razloga, zaključak je Tužilaštva da su svjedoci „S1“ i Arnautović dali sračunat iskaz, s ciljem da olakšaju krivičnopravni položaj optuženog Nihada Bojadžića.

41. Kad je u pitanju ocjena dokaza izvedenih na pretresu, Tužilaštvo naglašava da je osnovni princip prema ZKP-u princip slobodne ocjene dokaza, ističući da je u ovom predmetu saslušan veliki broj svjedoka te izvedena obimna materijalna dokumentacija. Pritom, Tužilaštvo naglašava kako svjedoci optužbe nisu samo civili i ratni zarobljenici hrvatske nacionalnosti, nego da među ključnim svjedocima ima i Bošnjaka-pripadnika Armije BiH u tom periodu koji su iskreno svjedočili o onome što im je poznato. Kada je riječ o žrtvama, Tužilaštvo napominje da je protekao dug vremenski period od 20 godina, da su svjedoci kao i u drugim predmetima ratnih zločina saslušavani više puta od strane raznih institucija, kao i da su saslušanja svih bitnih svjedoka na glavnom pretresu, naročito unakrsna ispitivanja trajala veoma dugo. Kod ovakvog stanja stvari Tužilaštvo ukazuje da Sud mora posjedovati poseban senzibilitet kako bi mogao ocijeniti iskrenost i vjerodostojnost svakog svjedoka, shvatiti psihologiju svakog svjedoka i njegove reakcije na pitanja i ponašanje ispitivača, naglašavajući da se svaki svjedok mora posmatrati individualno. Dalje, kako Tužilaštvo ističe, Sud mora voditi računa o taktikama i metodama korištenim od strane ispitivača kroz forme direktnog i unakrsnog ispitivanja, zatim psihološkim pritiscima kojima su svjedoci izloženi tokom ispitivanja, posebno u vezi dužine ispitivanja, ponavljanja pitanja, insistiranju na nebitnim razlikama u mnoštvu ranijih iskaza, te optužbama da su i sami počinioči krivičnih djela. Neki svjedoci mogu izdržati ove pritiske, dok drugi ne mogu, usljed čega dolazi do mehanizama zaštite koji se ogledaju u tome da svjesno odbijaju odgovarati na pitanja na koja znaju odgovor, do toga da počnu sumnjati i preispitivati se u vezi onoga u što su bili sigurni u direktnom ispitivanju. Slijedom prethodno

iznesenog, Tužilaštvo predlaže da Sud, nakon izvršene savjesne ocjene dokaza, utvrdi da je optuženi počinio krivična djela za koja je i optužen, te da ga ogласi krivim i kazni po zakonu.

b) Odbrana optuženog Nihada Bojadžića

42. U dijelu završnih riječi koje je iznijela braniteljica Vasvija Vidović, na prvom mjestu analizirani su argumenti koji se tiču procesnih pitanja u ovom predmetu.

43. Tako je odbrana apriori isticala povredu prava optuženog da efektivno učestvuje u krivičnom postupku, koja se ogleda u nezakonitoj praksi Tužilaštva i Suda BiH, koji je uočila sudija Joanne Corner koja je sastavila izvještaj o procesuiranju ratnih zločina na državnom nivou u BiH, budući da je odbrana bezuspješno pokušavala da se spoje krivični postupci, usljed čega je optuženi i obolio, pa ukazuje s tim u vezi na praksu međunarodnih sudova. Takođe, advokat naglašava da je u ovom predmetu donesena odluka Ustavnog suda BiH 1381/12 od 19.07.2012. godine, te da je tu zaključeno da se radi o istim krivičnim djelima.

44. Nadalje, advokat Vasvija Vidović je u daljem izlaganju ukazala da je u predmetnom postupku došlo do kršenja zabrane *reformatio in peius*, što je detaljno obrazloženo u podnesku odbrane, te da je Tužilaštvo kao osnov za preciziranje optužbe uzelo žalbu odbrane na prvostepenu presudu, status lica predstavlja odlučnu činjenicu.

45. Pored toga, odbrana je u daljem izlaganju ukazala na nepreciznost optužnice u pogledu vremena izvršenja krivičnog djela i posljedica djela. U tom smislu, odbrana je isticala da svaka tačka optužnice započinje riječima „neutvrđenog dana“, smatrajući takve navode optužnice paušalnim, nepreciznim i preširoko postavljenim. Nadalje, odbrana se poziva i na nezakonito postupanje Tužilaštva BiH u smislu istovremenog vođenja više postupaka protiv optuženog i zakonitosti izvedenih dokaza. U pogledu uslova koji moraju biti ispunjeni da bi se krivično djelo moglo smatrati ratnim zločinom, odbrana smatra nedopustivim da Tužilaštvo proizvoljno navede imena oštećenih bez da specificira njihov status, a da pri tome traži da se optuženi ogласi krivim za krivična djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, bez jasnog razlučenja kojom tačkom optužnice se isti tereti za koje krivično djelo. Navedeno odbrana smatra relevantnim iz razloga jer je neophodno utvrditi da li je radnja izvršenja bila usmjerena

protiv neke od zaštićenih kategorija humanitarnog prava, odnosno civila ili ratnih zarobljenika.

46. Potom se odbrana osvrće i na historijat događaja koji se optuženom stavljaju na teret predmetnim optužnicama. Braniteljica navodi da je HVO početkom 1993. godine na području Jablanice formirao paralelne organe vlasti uz koje je bila smještena i pričuvna jedinica HVO-a sa zadatkom da otvori bojište u Jablanici kada HVO započne napad na Jablanicu, što su potvrdili brojni svjedoci. Međutim, to se nije desilo obzirom da su ove osobe uhapšene od strane Stanice javne bezbjednosti i Vojne policije u momentu napada na Jablanicu u aprilu 1993. godine i smještene u objekat Muzej. Upravo u tom periodu došlo je do intenzivnih napada HVO-a na mjesta oko Jablanice ali i na sam grad Jablanicu. Što se tiče vojnih jedinica HVO-a koje su djelovale na užem i širem području Jablanice svjedok Šemsudin Halebić je rekao da je to bila bojna "Mijat Tomić", koja je bila aktivna u relevantnom vremenskom periodu. U pogledu pozicije optuženog Bojadžića, odbrana ističe da je isti obnašao dužnost zamjenika komandanta SOPN „Zulfikar“, te dužnost pomoćnika načelnika Štaba za obavještajne poslove na IKM-u Bradina u OG Igman, kako to proizilazi iz materijalnih dokaza, iskaza svjedoka, kao i iskaza optuženog. Nadalje, optuženi Bojadžić je, prema vlastitom svjedočenju, od aprila 1992. godine bio angažovan u ratu u BiH, a u septembru 1992. godine priključio se jedinici SOPN „Zulfikar“ čiji je komadant bio Zulfikar Ališpago. Pored navedene dužnosti, od aprila 1992. godine optuženi je postavljen za pomoćnika Načelnika štaba za obavještajne poslove na IKM-u Bradina u OG Igman. Kada su u pitanju aktivnosti u kojima je optuženi učestvovao u tom periodu, odbrana navodi pregovore u Jablanici kojima su prisustvovali generali Halilović i Petković, zatim pregovori u Konjicu kojima su prisustvovali dr. Ćibo, pokojni Andrić, Braco Fazlić te pregovori sa delegacijom u Međugorju gdje su bili predsjednici Izetbegović i Tuđman i dr., zatim učešće u borbenim aktivnostima predvodeći jedinicu SOPN Zulfikar kao zamjenik komandanta. Prethodno opisanim aktivnostima optuženi je bio zauzet u relevantnom vremenskom periodu tokom svog boravka u Jablanici, usljed čega nije imao vremena da se bavi objektom „Muzej“ ili osobama koje su se nalazile u tom objektu. Vezano za objekat Muzej, odbrana navodi da optuženi Bojadžić nije imao nikakvu nadležnost nad istim objektom, te da čak nije imao nikakva ovlaštenja za dolazak u Muzej, što su i potvrdili svjedoci, konkretno Nusret Širić, koji je potvrdio da Bojadžić nije imao nikakve veze sa vojnim policajcima kao što je on, niti da je imao ikakve veze sa funkcionisanjem odnosa nadređeni-

podređeni, niti sa stražarima zatvora. Vezano za izgled Bojadžića u relevantnom vremenskom periodu, odbrana naglašava da su svi svjedoci hrvatske nacionalnosti opisali Bojadžića u inkriminisanom periodu kao korpulentnu osobu, sa kratkom kosom, izbrijanog bez bilo kakvih oznaka na licu, odnosno da je bio isti kao i sada samo malo mršaviji, s tim da takav opis ne odgovara njegovom stvarnom izgledu u tom periodu, a posebno ne u periodu avgust-oktobar/novembar 1993. godine, što proizilazi iz materijanih dokumenata odnosno fotografija optuženog nastalih u tom vremenu. Iz navedenog, odbrana zaključuje kako svjedoci koji su opisivali Bojadžića na prethodno opisani način uopće nisu ni vidjeli istog u tom periodu.

47. U odnosu na tačku 4. optužnice od 14.06.2012. godine odbrana naglašava da sve i da jesu tačni izneseni navodi predmetne tačke iz takve formulacije ne proizilazi bilo kakvo kršenje međunarodnog humanitarnog prava, odnosno da usljed manjkavosti činjeničnog opisa iz optužnice nije moguće izvesti zaključak o ostvarenju bilo kakvih posljedica u odnosu na oštećene, niti na ostvarenje zabranjene posljedice, u smislu kršenja normi međunarodnog humanitarnog prava, optuženom stavlja na teret.

48. U odnosu na tačku 6. optužnice od 14.06.2012. godine, odbrana smatra da su iskazi svjedoka nevjerodostojni, posebno u svjetlu činjenice da svi svjedoci optuženog opisuju na potpuno drugačiji način u odnosu na njegov stvarni izgled, a koji je potkrijepljen kako materijalnim dokazima u vidu fotografija, tako i iskazima svjedoka. Niti jedan svjedok optužbe, iako su svi tvrdili kako znaju ko je optuženi, nije opisao njegov stvarni izgled u tom periodu, odnosno niko od svjedoka Tužilaštva nije spomenuo da je optuženi u periodu septembar-oktobar 1993. godine zaista imao veliku bradu.

49. Na kraju završne riječi odbrana se oslanja na karakter optuženog, navodeći da istom sigurno ne bi bile dodijeljene brojne pohvalnice i zahvalnice da je za vrijeme rata ispoljio bilo kakve znakove nacionalizma i da nije postupao profesionalno, a što sigurno ne bi učinili predstavnici stranih država i najvećih međunarodnih tijela. Navedeno je potvrdio i svjedok "S1" koji je jasno rekao da se takve pohvale moraju zaslužiti svojim radom, angažovanjem, ponašanjem, ukupnim doprinosom i aktivnošću ličnosti koja zaslužuje da to dobije.

50. U svojoj završnoj riječi branilac optuženog Nihada Bojadžića, advokat Edina Rešidović je na prvom mjestu ukazivala na standarde međunarodnih sudova u pogledu dokazivanja alibijem, te iznosila zaključak da uspješan alibi ne zahtijeva neoborive tvdnje

o kretanju optuženog, uspješan alibi ne zahtijeva konkluzivan dokaz o lokaciji optuženog, te alibi stoga ne mora isključiti svaku mogućnost da je optuženi izvršio krivično djelo. U konkretnom slučaju, dokazi potpuno utvrđuju alibi optuženog, te temeljem dokaza alibija proizilazi da optuženi nije počinio radnje iz tački 1.-6. oslobađajućeg dijela izreke prvostepene presude. S tim u vezi, odbrana ističe da svjedoci optužbe različito opisuju optuženog, te daju različit opis odjeće optuženog, što samo po sebi, i da ne postoji alibi, ne bi bilo dovoljno da se utvrdi odgovornost optuženog. U tom smislu, branilac je u završnoj riječi ukazivao na kretanje optuženog Bojadžića od polovine aprila do sredine avgusta 1993. godine, te na detaljnu analizu provedenih dokaza za svaku tačku optužnice pojedinačno i u vezi sa drugim dokazima.

51. Povodom tačke 1. optužnice od 29.12.2011. godine o kojoj su svjedočili zaštićeni svjedok "C", Sead Branković, Alija Šuko, optuženi Nihad Bojadžić, svjedok Selman Podžić, zaštićeni svjedok "S", svjedok Zaim Softić, odbrana osporava činjenične aspekte navedene tačke optužnice, odnosno da je Bojadžić, zajedno sa osobom pod nadimkom Džoni ispitivao zarobljenog pripadnika HVO-a svjedoka „C“, zatim da je svjedoka "C" udarao nogama i rukama po cijelom tijelu, te da je uzeo nož i isti zabio u predio lijeve natkoljenice svjedoka "C". U tom smislu, obrana navodi kako Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo ni jedan od ovih navoda optužnice, naglašavajući da postoje značajne nesaglasnosti u izjavama saslušanih svjedoka, posebno u pogledu prisustva i radnji optuženog te prisustva drugih osoba. Imajući u vidu naprijed navedeno, odbrana predlaže da Sud oslobodi optuženog Nihada Bojadžića po ovoj tački optužnice.

52. U odnosu na tačku 2. optužnice o kojoj je svjedočio samo svjedok „C“, odbrana ističe da Tužilaštvo nije dokazalo navode iz predmetne tačke, kao i da je iskaz navednog svjedoka kontradiktoran drugim kredibilnim svjedocima i da objektivno presuditelj činjenica ovom svjedoku, ni u kojoj mjeri ne bi mogao pokloniti vjeru.

53. Svoju završnu riječ u odnosu na tačke 3. i 4. optužnice odbrana je iznijela zajedno, obzirom da su se događaji iz navedenih tačaka, prema iskazima saslušanih svjedoka, dogodili u isto vrijeme i na istom mjestu odnosno jedan iza drugog, a na okolnosti navedenih tačaka u svojstvu svjedoka saslušani su svjedoci: Karlo Marić, Franjo Ramljak, zaštićeni svjedok "C", Ivica Azinović, Mile Ravlić i Sofija Ravlić. Odbrana osporava činjenične aspekte navedenih tačaka optužnice, odnosno navode da je optuženi u mjesecu

julu 1993. godine naredio svom potčinjenom vojniku „Debi“ da izvede na hodnik i pretuče Karla Marića dok je sve to posmatrao optuženi Bojadžić, zatim da je optuženi u mjesecu julu 1993. godine naredio sebi potčinjenom vojniku „Debi“ da izvede zatočenika Ramljaka u hodnik, naredivši mu da legne na pod potrbuške i ispruži ruke iznad glave, te da je udaranje od strane osobe pod nadimkom „Deba“ trajalo sve dok optuženi Bojadžić nije naredio „Debi“ da prestane udarane riječima: „dobro je doći ovamo“ kada je u pitanju Karlo Marić, odnosno kad je u pitanju Franjo Ramljak, sve dok Bojadžić nije naredio „Debi“ da ga prestane udarati. Odbrana smatra da Tužilaštvo nije, van razumne sumnje, dokazalo ni jedan od navoda tačaka 3. i 4. optužnice, pa stoga predlaže da Sud oslobodi optuženog i po navedenim tačkama optužnice.

54. Na okolnosti iz tačke 5. optužnice svjedočili su: Miroslav Stipanović, Adem Halebić, Mladen Perić, Marinko Miličević, Ruža Marjanović, zaštićeni svjedoci “E” i “I”. Odbrana osporava sve navode ove tačke optužnice, navodeći da Tužilaštvo sve optužbe iz predmetne tačke zasniva isključivo na iskazu nekredibilnog svjedoka “I”, visoko motiviranog da tereti optuženog Bojadžića. U pogledu navedenog, odbrana ističe dokaze o kretanju optuženog u drugoj polovini jula 1993. godine koji pokazuju da optuženi nije bio u Jablanici, a posebno ne u podrumskim prostorijama Muzeja. Na osnovu prethodno navedenog, odbrana predlaže da Apelaciono vijeće, usljed nedostatka dokaza, oslobodi optuženog optužbi koje su mu tačkom 5. stavljene na teret.

55. U daljem toku završnih riječi odbrana se referira na tačku 6. optužnice u odnosu na koju su svoje iskaze dali zaštićeni svjedok “I”, zaštićeni svjedok “J,” Mato Lebo, Mladen Perić, zaštićeni svjedok “K”, Marinko Miličević, Mile Ravlić, Zvonimir Kukić, Ruža Marjanović i Franjo Ramljak. Odbrana u potpunosti osporava navode ove tačke optužnice, smatrajući da dokazi nesporno pokazuju da se događaj iz predmetne tačke desio u noći 28.07.1993. godine, ističući da se ne radi o “tačno neutvrđenom datumu” kako se to navodi u samoj optužnici. Dokazi o kretanju optuženog u drugoj polovini jula 1993. godine pokazuju da optuženi navedenog datuma nije bio u Jablanici, a posebno ne u podrumskim prostorijama. Sve i da ne postoje čvrsti dokazi o alibiju Nihada Bojadžića, a dokazi jasno pokazuju da postoji, odbrana smatra da Tužilaštvo nije dokazalo navode iz ove tačke optužnice. Obzirom da se u konkretnom slučaju, na osnovu izvedenih dokaza, ne može izvesti pouzdan zaključak o krivici optuženog, odbrana predlaže da se optuženi oslobodi i

po ovoj tački optužnice.

56. O tački 7. optužnice svjedočili su: zaštićeni svjedok "J", zaštićeni svjedok "C", zaštićeni svjedok "I", Karlo Marić i Miroslav Stipanović. Odbrana ističe da Tužilaštvo nije dokazalo navod optužnice da je Bojadžić naredio zatočeniku "C" da zatočenika Mariu Zeleniku udara nogama po svim dijelovima tijela, te da nogama skače po zatočeniku Mariu Zelenici što je zatočenik "C" i učinio. Također, prema mišljenju odbrane, Tužilaštvo nije dokazalo ni navod optužnice da je Bojadžić iz prostorije za zatvaranje zatočeničkog objekata Muzej „Bitka na Neretvi“ u Jablanici prozvao zatočenika "C" i izveo ga u hodnik. Dokazi nesporno pokazuju da se događaj iz predmetne tačke optužnice desio u noći 28.07.1993. godine i da se ne radi o "tačno neutvrđenom datumu" u drugoj polovini mjeseca jula 1993. godine, kako se to navodi u optužnici, a dokazi o kretanju optuženog u drugoj polovini jula 1993. godine pokazuju da je isti 28.07.1993. godine bio u Sarajevu. Stoga je odbrana u svojoj završnoj riječi predložila da se optuženi oslobodi i po ovoj tački optužnice.

57. Oспорavajući navode iz tačke 8. optužnice od 29.12.1011. godine odbrana ukazuje da su izvedeni dokazi optužbe sami po sebi nekonzistentni kako u pogledu osobe, tako i u pogledu samog odvijanja događaja u vezi sa ovom radnjom izvršenja. Optužbe iz predmetne tačke optužnice odbrana smatra zasnovanim na indicijama koje kao premise za konačan zaključak moraju biti tačno, potpuno i nesumnjivo utvrđene i predstavljati dokazane činjenice. U konkretnom slučaju, kako navodi odbrana, ni jedna od indicija na kojima Tužilaštvo temelji svoj zaključak o krivici optuženog, nema karakter zasnovane, dokazane činjenice, te stoga odbrana predlaže da se optuženi oslobodi i po ovoj tački optužnice.

58. Optuženi se u potpunosti saglasio sa navodima i prijedlozima branioca iznsenih u završnoj riječi, iznoseći pritom da se ne osjeća krivim i odgovornim za navedena djela, te navodeći da je bio preopterećen, da nije bio u mogućnosti da iznosi odbranu u ovom krivičnom postupku, te da efektivno nije mogao iznositi odbranu. S tim u vezi, optuženi je u završnoj riječi osporavao kredibilitet svjedoka „C“, „I“, Seada Brankovića, iznoseći tvrdnju da ga svjedok Branković tereti zato što je bio protiv njegovih nezakonitih radnji, kao i da su svjedok Branković i Zulfikar Ališpago kumovi, pri čemu je takođe osporavao kredibilitet svjedoka Mirka Zelenike i Karla Marića.

59. Vezano za događaje koji se odnose na tačku 3. optužnice od 29.11.2011. godine, optuženi je naveo da je spasio Karla Marića od sigurne smrti, te da je „Deba“ htio njega da ubije, kao i da je „Deba“ osuđen za ove događaje, kao i da je i on Sandžaklija iz Prijepolja, pa da je različit izgovor ekavštine u različitim mjestima u Sandžaku. Kada su u pitanju događaji koji se odnose na tačku 4. optužnice od 29.12.2011. godine, optuženi je naveo da je Franjo Ramljak bio poslan u radni vod u vrijeme zlostavljanja Karla Marića, zbog čega postavlja pitanje je li uopće učinjeno to krivično djelo. U odnosu na događaje koji se odnose na tačke 5.-8. optužnice od 29.12.2011. godine, optuženi je ukazivao na postojanje alibija, odnosno činjenicu da su tada bile najžešće borbe na Igmanu, te da heliodrom nije postojao u sedmom mjesecu 1993. godine, kao i da je dokument o predaji novca dana 28.07.1993. godine čuvao iz razloga što je tom prilikom dobio i oružje. Kada se radi o inkriminacijama koje se odnose na tačku 4. optužnice od 14.06.2012. godine, optuženi je osporavao status oštećenih lica, navodeći da je Mirko Zelenika bio pripadnik policije, da je Miroslav Soko bio oficir, te da nijedno od oštećenih lica nije civil, pri čemu je optuženi postavljao pitanje mogućnosti izvođenja granatiranja na tom dometu, kao i definiciju „živog štita“, pri čemu je istakao da je tačno da su gađali Donju Jablanicu. Kada je u pitanju događaj iz tačke 6. optužnice od 14.06.2012. godine, optuženi je istakao da nije imao razloga i motiva da puca u Marinka Drežnjaka i da je to uradila druga osoba.

6. Odluke povodom prigovora odbrane

a) Prigovor odbrane o navodnoj povredi prava optuženog da efektivno učestvuje u sudskom postupku

60. U vezi prigovora odbrane da je u konkretnom slučaju došlo do navodne povrede prava optuženog da efektivno učestvuje u sudskom postupku, a imajući u vidu istovremeno vođenje ovog krivičnog postupka i krivičnog postupka u predmetu protiv optuženog Mensura Memića i dr. (poslovni broj: S1 1 K 003369 10 KrI (veza br. X-KR-09/786-1))), ovo Vijeće je zaključilo da je argumentacija izložena u prvostepenoj presudi broj: S1 1 K 008494 12 Kri od 14.04.2016. godine da u konkretnom slučaju nije došlo do kršenja tog principa, sasvim logična i prihvatljiva, usljed čega je u prvostepenom postupku došlo i do odbijanja

prijedloga odbrane za odgodu otvaranja pretresa u ovom krivičnom postupku do okončanja krivičnog postupka u predmetu protiv optuženog Mensura Memića i dr.

61. U tom smislu, Vijeće cijeni da je prvostepeni sud pravilno imao u vidu da je ključna uloga sudije da osigura balans između obaveze suđenja u razumnom roku i zahtjeva optuženog na adekvatno vrijeme za pripremanje odbrane.

62. Članom 13. ZKP BiH propisana je jedna od neophodnih garancija pravičnog suđenja, a to je pravo na suđenje bez odlaganja, prema kojem optuženi ima pravo da (...) mu bude suđeno bez odlaganja (stav 1.), pri čemu je nadalje sud dužan i da postupak provede bez odugovlačenja i onemogućiti svaku zloupotrebu prava koja pripadaju osobama koje učestvuju u postupku (stav 2.).

63. Nadalje, član 6. EKLJP garantuje pravo optuženom na suđenje u razumnom roku. Ovo načelo podrazumijeva ispunjenje garancija da se u okviru razumnog roka osigura nesigurnost u kojoj se optuženi nalazi u vezi sa krivičnom optužbom protiv njega, te je ovo pitanje od značaja i u interesu ne samo za optuženog, već i u interesu pravne sigurnosti.

64. Svrha ove odredbe je da zaštiti optužene od pretjeranih kašnjenja pravnog postupka te da podcrta važnost „*provođenja pravde bez kašnjenja koje bi moglo ugroziti njenu učinkovitost i vjerodostojnost*“.

65. Članom 131. stav 4. ZKP BiH, a što proizilazi i iz citiranog člana 13. stav 2. ZKP BiH, naglašava se dužnost svih organa koji učestvuju u krivičnom postupku (...) da postupaju s posebnom hitnošću, a što je na koncu posljedica kauzalne vezanosti zahtjeva razumnog roka prema članu 6. EKLJP, sa zahtjevom razumnog roka po članu 5. stav 3. EKLJP. Naime, sama okolnost postojanja mjere pritvora prema optuženom u predmetu protiv optuženog Mensura Memića i dr., je prema ocjeni i ovog Vijeća, nalagala dodatnu obavezu sprječavanja odugovlačenja krivičnog postupka, a što je posljedica stava ESLJP prema kojem se standard suđenja bez odlaganja mora cijeliti prema strožijim kriterijima kad se osoba nalazi u pritvoru, koji stav dijeli i ovaj sud. Prihvatanjem ovakvih strožijih kriterija za pritvorske predmete, a što je ovdje slučaj, Sud je u mogućnosti da pozitivno utječe na pravo optuženog da mu bude suđeno bez odlaganja, kao i da trajanje pritvora svede na najkraće nužno vrijeme.

66. Osim toga, pri donošenju odluke prvostepeno vijeće je pravilno imalo u vidu da su (u vrijeme donošenja odluke prvostepenog suda) odbranu optuženog Bojadžića zastupala 3 (tri) izabrana branioca, čime je odbrana optuženog osigurana, što svakako ne anulira pravo optuženog da bude njen aktivni sudionik.

67. I Apelaciono vijeće primjećuje da je u vrijeme donošenja pobijane odluke kojom je odbijen prijedlog odbrane za odgodu otvaranja pretresa u ovom krivičnom postupku do okončanja krivičnog postupka u predmetu protiv optuženog Mensura Memića i dr. bio složen i obiman, da su svi optuženi bili u pritvoru, da je u trenutku donošenja pobijanog rješenja bilo saslušana 2/3 planiranih svjedoka Tužilaštva, nakon čega je trebalo da uslijedi dokazni postupak odbrane svih 6 optuženih, što je išlo u prilog zaključku da njegovo okončanje nije izvjesno, što bi, dakle, vodilo pravnoj neizvjesnosti u tom pravcu.

68. Stoga, imajući u vidu sve prethodno navedene razloge posmatrane u međusobnoj interakciji, prvostepeno vijeće je pravilno našlo da ne postoje zakonske smetnje da se postupak protiv optuženog Bojadžića u ovom predmetu nesmetano odvija i u situaciji kada paralelno teče drugi krivični postupak protiv istog optuženog, dok su, uvažavajući pravo optuženog da aktivno učestvuje u svojoj odbrani, u prvostepenom postupku planirani rjeđi rasporedi ročišta u ovom predmetu (dva puta mjesečno⁷). Drugačije postupanje Suda u konkretnom slučaju, procjenom svih relevantnih okolnosti, bilo bi, i po ocjeni ovog Vijeća u suprotnosti sa navedenim načelima suđenja u razumnom roku i potrebe hitnog postupanja sa aspekta pritvora (imajući u vidu da je optuženi bio u pritvoru u vrijeme donošenja pobijanog rješenja), a na koncu i pravne sigurnosti, iz kojih razloga je prvostepeno vijeće ovaj prijedlog i odbilo kao neosnovan.

69. Po ocjeni Apelacionog vijeća, donošenjem ovakve odluke prvostepenog vijeća, suprotno prigovorima odbrane, nije došlo do povrede prava optuženog da efektivno učestvuje u ovom krivičnom postupku, s obzirom da mu je pružena dovoljno vremena i

⁷ Koje postupanje je i u skladu sa praksom Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) pri donošenju Odluke od 13.10.2011. godine po objedinjenom zahtjevu Tužilaštva za razdvajanje optužnice za vođenje zasebnih suđenja i za izmjenu optužnice (predmet broj: IT-09-92-PT) u kojoj odluci je, inter alia, navedeno: „ ...**31.** ...Vijeće smatra da bi podjela vremena i pažnje koju bi od optuženog iziskivalo njegovo učešće u svojoj odbrani u oba predmeta **mogla** dovesti do toga da njegovo učešće bude manje djelotvorno, kao i da bi **mogla zahtijevati sporiji tempo suđenja u oba predmeta**“.

uslova da pripremi svoju odbranu, te da iznese sve argumente koje smatra relevantnim, a o čemu govori i činjenica da su u ovom predmetu u svakoj fazi postupka optuženog zastupala najmanje 2 (dva) izuzetno stručna i iskusna branioca, te da je odbrana optuženog izvela veći broj dokaza nego optužba, što znači da učešće optuženog, kao i njegovih branioca, u ovom postupku nesumnjivo nije bilo manje djelotvorno zbog istovremenog vođenja drugog krivičnog postupka.

70. Pri donošenju odluke Apelaciono vijeće je imalo u vidu i stav ESLJP, koji je u predmetu S.C. protiv Ujedinjenog Kraljevstva⁸ konstatovao da efektivno učešće u postupku pretpostavlja da optuženi: (i) *“uopšteno razumije prirodu postupka i rizik koji on nosi za njega, uključujući značaj eventualne kazne koja mu se može izreći”*; (ii) *da je “u stanju da razumije, u opštim crtama, šta se kaže u sudnici”*; (iii) *da je “u stanju da prati šta kažu svjedoci tužilaštva i, ako ima zastupnika, da svojim advokatima objasni svoju verziju događaja, ukaže na svaku izjavu s kojom se na slaže i da ih upozori na sve činjenice koje treba da se predoče u njegovoj odbrani”*, iz čega proizilazi da je optuženi, imajući u vidu i njegova lična svojstva, odnosno njegovo obrazovanje⁹, te aktivno učešće najmanje 2 (dva) branioca u svakoj fazi postupka, i pored istovremenog vođenja drugog krivičnog postupka, nesumnjivao uživao pravo da efektivno učestvuje u ovom krivičnom postupku .

71. Pritom, Apelaciono vijeće je cijnilo da se u toku ovog krivičnog postupka u najvećoj mogućoj mjeri vodilo računa o pravu optuženog na suđenje bez odlaganja odnosno pravu optuženog da efektivno učestvuje u predmetnom krivičnom postupku, pa je tako, imajući u vidu da su egzistirale dvije potvrđene optužnice protiv optuženog, odnosno optužnica Tužilaštva broj: T20 0 KTRZ 0001126 11 od 29.12.2011. godine, koja je potvrđena 06.01.2012. godine i optužnica broj: T 20 0 KTRZ 0004665 12 od 14.06.2012. godine, koja je potvrđena 26.06.2012. godine, a povodom kojih optužnica su se vodila dva odvojena postupka, rješenjem Suda BiH broj: S1 1 K 008494 12 Krl od 13.08.2012. godine, u skladu sa članom 25. stav 3. ZKP BiH, spojeno vođenje ovih postupka, nakon čega je glavni

⁸ S.C. protiv UK, br. 60958/00, paragraf 29, ECHR 2004-IV

⁹ Prema stavu iskazanom u presudi ESLJP u predmetu *Stanford protiv Ujedinjenog kraljevstva* (presuda od 23.02.1994. godine) parnička strana ili optuženi u krivičnom postupku moraju biti sposobni da djelotvoro učestvuju u sudskoj raspravi, koja mora biti organizovana tako da uzima u obzir njihovo fizičko i mentalno stanje, životnu dob i druga lična svojstva.

pretres počeo iznova, zbog čega se, imajući u vidu i prethodno iznesenu argumentaciju, prigovori odbrane izneseni u završnoj riječi ukazuju neosnovanim.

b) Prigovori odbrane optuženog u vezi zakonitosti dokaza

72. S obzirom da je branilac optuženog Nihada Bojadžića, advokat Vasvija Vidović u završnoj riječi u drugostepenom postupku naznačio da ostaje pri prigovorima zakonitosti dokaza izloženih u završnoj riječi u prvostepenom postupku, Apelaciono vijeće nalazi svrsishodnim izložiti i razmotriti navedene prigovore na ovom mjestu.

73. U tom kontekstu, branilac optuženog je tvrdio da je ulaganje dokaza DT-1, DT-2, DT-3, DT-4, DT-5, DT-6, DT-42 i DT-64, koji se odnose na zapisnike o saslušanju određenih svjedoka, pod „krinkom“ uvođenja fotoalbuma sa prepoznavanja u ovom predmetu, koji čine sastavni dio ovih zapisnika, protivno odredbi člana 273. stav 1. ZKP BiH, budući da Tužilaštvo nije koristilo ove iskaze u smislu ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobijanje, tako da ovi iskazi ne mogu biti korišteni u smislu dokazivanja činjeničnih navoda koji se ne tiču prepoznavanja.

74. Nadalje, branilac u ovom kontekstu ističe da je prilikom vršenja radnji prepoznavanja došlo do protuzakonitog postupanja ovlaštenih osoba u istrazi, s obzirom da svi fotoalbumi nose različite datume u odnosu na datume kada su svjedoci saslušavani.

75. Analizom navedenih prigovora, a nakon izvršenog uvida u spis ovog predmeta, Apelaciono vijeće nalazi da su zapisnici o saslušanju svjedoka označeni u dokaznom materijalu optužbe kao DT-1, DT-2, DT-3, DT-4, DT-5, DT-6, DT-42 i DT-64 uloženi u dokazni materijal upravo iz razloga zato što zapisnici o prepoznavanju, prema navodima Tužilaštva, čine njihov sastavni dio. Pritom, Apelaciono vijeće razmatranjem navedenih prigovora nalazi da iako odbrana prigovara uvođenju zapisnika o saslušanju svjedoka na ovaj način i njihovom korištenju, odbrana istovremeno izostavlja da se u određenim dijelovima svog izlaganja poziva na te iskaze na čije uvrštavanje prigovara, odnosno koje iskaze pobija.

76. U tom kontekstu, Apelaciono vijeće primjećuje da je odredbom člana 273. stav 1. ZKP BiH, koja propisuje izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza, propisano:” *Iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu i mogu biti korišteni prilikom direktnog ili unakrsnog ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobijanje, nakon čega se prilažu kao dokazni materijal. U ovom slučaju osobi se može dati mogućnost da objasni ili pobije svoj prethodni iskaz.*”

77. Dakle, navedeni zapisnici o saslušanju svjedoka se mogu koristiti i u smislu pobijanja navoda svjedoka ili u odgovoru na pobijanje, zbog čega ne postoje prepreke da se sporni zapisnici o saslušanju svjedoka uvedu u sudski spis, prihvate kao dokazi i cijene pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima u skladu sa članom 281. stav 2. ZKP BiH, pri čemu ovo Vijeće ističe da je navode iz navedenih iskaza cijenilo u mjeri u kojoj su isti bili relevantni za utvrđivanje odlučnih činjenica.

78. Slijedom prigovora kojima se suštinski ističe da je izvršeno prepoznavanje optuženog od strane svjedoka nezakonito, s obzirom da svi fotoalbumi nose različite datume u odnosu na datume kada su svjedoci saslušavani, Apelaciono vijeće nalazi da su se svi saslušani svjedoci pred prvostepenim sudom neposredno izjasnili na okolnost izvršenog prepoznavanja, kojom prilikom su pojasnili okolnosti pod kojima su izvršili prepoznavanja¹⁰, odnosno činjenicu da se od njih prvo, u skladu sa odredbom člana 85. stav 3. ZKP BiH, tražilo da opišu osobu, nakon čega su im, u skladu sa odredbom stava 4. istog člana, predočavane fotografije tog lica postavljene među fotografijama svjedoku nepoznatih lica, pri čemu su svjedoci na glavnom pretresu pred prvostepenim sudom autorizovali svoje potpise na navedenim fotoalbumima, koje su svojeručno potpisali, zbog čega se navedeni prigovori ukazuju neosnovanim.

¹⁰ Primjera radi Apelaciono vijeće na ovom mjestu ukazuje na navode iz direktnog ispitivanja svjedoka „C“ (transkript od 07.02.2013. godine): **Tužilac:**Dobro. Prije nego što Vam je istražiteljica Tužiteljstva BiH Amra Hendo predo, predočila ove fotografije radi prepoznavanja jeste li vršili opis fizičkog izgleda neke osobe? **Svjedok:**Pa upitala me je bi li ga mogao opisati. **Tužilac:** Koga? **Svjedok:** Nihada. **Tužilac:** Dobro, i šta ste Vi rekli? **Svjedok:**Kad sam ja rekao ovo je Nihad. Onaj ja sam rekao kaže pošto sam ja otprilike 183 centimetra visok, ali on je bio malo viši od mene znači negdje 186, i sedam centi i da je onako ko, ko, korpulentne građe, jak. **Tužilac:**Dobro, dobro. Ispod te fotografije na kojoj ste Vi prepoznali Nihada Bojadžića jeste li išta zapisali? **Svjedok:**Pa, trebao sam potpisati, znaš na, da sam ja ustanovio da je to ispod svake fotografije bilo u dva reda, i ja sam napisao Nihad Bojadžić i potpisao.

III. OPĆA OCJENA DOKAZA

79. Prije nego što Vijeće izloži razloge na osnovu kojih je utvrđeno činjenično stanje kao u izreci, u ovom dijelu presude će izložiti opće standarde kojim se rukovalo prilikom donošenja odluke.

80. Član 3. stav 1. ZKP BiH propisuje da se optuženi smatra nevinim za krivično djelo dok se ne dokaže njegova krivnja. Tužilac stoga nosi teret utvrđivanja krivice optuženog, i u skladu sa članom 3. stav 2. ZKP BiH optužba to mora uraditi izvan razumne sumnje.

81. Činjenica da odbrana nije osporavala određene činjenične navode sadržane u optužnici ne znači da je Vijeće prihvatilo te činjenice kao dokazane. Teret dokazivanja ostaje na tužiocu za svaku optužbu tokom cijelog suđenja. Shodno tome, u utvrđivanju da li je tužilac dokazao predmet izvan svake razumne sumnje, Vijeće je pažljivo razmotrilo da li postoji bilo kakva druga razložna interpretacija uvrštenih dokaza, osim one koju je prihvatilo, kada je odlučilo da su ispunjena obilježja krivičnog djela za koje se optuženi tereti.

82. Vijeće podsjeća da ne postoji zakonska obaveza da se u presudi izlože svi pojedini dokazi. Zakonska obaveza je razmatranje svih iznesenih dokaza prilikom donošenja odluke. Bilo bi nesvrhsishodno nametati bilo kojem sudećem Vijeću obavezu da svaki pojedinačni dokaz, dakle, svako svjedočenje i svaki materijalni dokaz koji su izneseni tokom glavnog pretresa, pojedinačno obrazlaže u presudi.

83. Ovo stajalište je potvrđeno i detaljno obrazloženo i u praksi Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ-a): „*Žalbeno Vijeće podsjeća da svaki optuženi na osnovu člana 23. Statuta i pravila 98 ter (C) Pravilnika, ima pravo da mu se predoči obrazloženo mišljenje. Međutim ovaj uslov se odnosi na presudu pretresnog Vijeća. Pretresno Vijeće nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu¹¹*“, „*Žalbeno Vijeće podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene pretresnog Vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno Vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koje su*

od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po optužnici. Nije nužno osvrtni se na svaki iskaz svjedoka ili svaki uloženi dokaz u sudskom spisu¹²“.

84. Istovremeno, Vijeće je vodilo računa da u ovoj presudi navede jasne i razumljive razloge na kojima zasniva svoju odluku, a da pri tome nije u obavezi da daje detaljne odgovore na svako pitanje, ali ako je činjenica ili dokaz od suštinske važnosti za ishod predmeta, Vijeće se u tom slučaju mora pozabaviti sa njim u svojoj presudi. Osim toga, pri odlučivanju Vijeće je imao u vidu da saglasno praksi ESLJP, Sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora se detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku, iz čega proizilazi da se Sud nije dužan baviti svakim dokazom, već je u smislu odredaba članova 15. i 281. ZKP BiH dužan da se bavi u prvom redu onim dokazima koji su nužni za ostvarenje svrhe ove presude, iz čega proizilazi da nije nužno raspravljati baš o svakom dokazu.

85. Dakle, iz naprijed navedenih standarda uspostavljenih judikaturom ESLJP i MKSJ, proizilazi da je obaveza Suda da, iako presudu donosi na temelju savjesne ocjene svih izvedenih dokaza, u obrazloženju izloži samo one dokaze koji su bili od značaja za njeno donošenje.

86. U skladu sa članom 15. ZKP BiH, Vijeće ima pravo da slobodno ocjenjuje dokaze. Pritom je slobodna ocjena dokaza oslobođena pravnih pravila, koja bi *a priori* određivala vrijednost pojedinih dokaza. Vrijednost dokaza nije unaprijed određena, ni kvalitativno, ni kvantitativno. Ocjena dokaza obuhvata logičku i psihološku ocjenu, te iako ne postoje pravna, ni formalna pravila ocjene, ista je vezana za pravila ljudskog mišljenja i iskustva.

87. Ponekad se usmeno svjedočenje svjedoka razlikovalo od izjave koju su isti dali u istražnoj fazi. Međutim, treba imati u vidu da je prošlo više od 20 (dvadeset) godina od događaja navedenih u optužnici, te je opravdano očekivati da je protek vremena uticao na tačnost i vjerodostojnost sjećanja svjedoka. Ipak, i u takvoj situaciji, Vijeće je vodilo računa o kakvim se razlikama iskaza radi, te kakvo je objašnjenje svjedoka u tom pravcu, budući da sve razlike nemaju jednaku dokaznu vrijednost.

¹¹ Presuda Žalbenog vijeća u predmetu Kvočka i dr., par. 23-25

¹² Ibid

88. Takođe, činjenica je da se zbog prirode krivičnog postupka, svjedoku na glavnom pretresu mogu postaviti drugačija pitanja od onih koja su postavljena u prethodnim razgovorima, pa je nakon konkretizacije pojedinih pitanja opravdano očekivati da se sjeti dodatnih detalja. Naravno, ovakve situacije je Vijeće pažljivo razmatralo prilikom utvrđivanja težine koja se treba dati takvim dokazima.

89. Prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u ovom postupku, Vijeće je cijenilo njihovo držanje i ponašanje tokom davanja iskaza, ispitao konzistentnost njihovih iskaza, uporedio činjenice o kojima je određen svjedok svjedočio sa činjenicama koje su utvrđene od strane drugih svjedoka, te činjenicama utvrđenim materijalnim dokazima, a sve kako bi se utvrdilo da li su potkrijepljeni ili osporeni drugim dokazima u ovom predmetu.

90. Pored toga, pri ocjeni iskaza svjedoka, Vijeće je imalo u vidu da pouzdanost iskaza jednog svjedoka zavisi od njegovog poznavanja činjenica, ali na pouzdanost iskaza u velikoj mjeri može uticati protek vremena, nestalnost ljudske percepcije, kao i traumatičnost samog događaja o kome svjedoči. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da sudsko vijeće koje postupa razložno to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzdanost¹³. Slično tome, faktori kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući uticaj trećih lica, nepodudarnosti, ili stresne okolnosti u vrijeme događaja ne isključuju automatski mogućnost da se Vijeće osloni na takav iskaz, pri čemu je Vijeće dužno uporediti, kako je naprijed navedeno, činjenice o kojima određen svjedok svjedoči sa drugim provedenim dokazima.

91. Dakle, Vijeće pri odlučivanju ima diskreciono pravo da evaluiira nepodudarnosti koje su istaknute i da razmotri da li je svjedok, uzevši iskaz u cjelini, pouzdan, te da li je njegovo svjedočenje vjerodostojno. Sitne nepodudarnosti ne mogu biti dovoljne da cijelo svjedočenje učine nepouzdanim¹⁴.

92. Vijeće, međutim, svoju konačnu odluku temelji prvenstveno na usmenim i neposrednim svjedočenjima na glavnom pretresu, pri čemu izvjesne nedosljednosti između iskaza različitih svjedoka predstavljaju relevantan faktor u procjeni njegove dokazne težine. Istovremeno, značajno je naglasiti da ove nedosljednosti neće nužno diskreditovati cijelo

¹³ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Čelebić*, paragraf 485 i 496 – 498.

¹⁴ Ibid, paragraf 498

svjedočenje svjedoka. Dakle, ako je svjedok decidno ispričao suštinu događaja o kojima se radi, određena odstupanja koja nisu od odlučnog značaja neće nužno dovesti u pitanje istinitost takvog iskaza. U svakom slučaju, razlozi prihvatljivosti pojedinih iskaza, te ocjena njihovog kredibiliteta, detaljno su obrazloženi u odnosu na inkriminacije za koje je ustanovljena krivica optuženog.

IV. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

93. Apelaciono vijeće u cjelosti prihvata argumentaciju prvostepene presude vezano za primjenu materijalnog prava, odnosno preuzetog KZ SFRJ u konkretnom predmetu. Vijeće je prvenstveno imalo u vidu da iz optužnice proizilazi da su inkriminisana djela počinjena tokom 1993. godine, u kojem periodu je na snazi bio preuzeti KZ SFRJ.

94. U tom smislu, Vijeće je u pogledu primjene materijalnog zakona i pravne kvalifikacije djela, *apriori* pri odlučivanju imalo u vidu načela zakonitosti i princip vremenskog važenja krivičnog zakona.

95. Naime, član 3. KZ BiH propisuje načelo zakonitosti, kao jedno od osnovnih načela krivičnog postupka, koje glasi: *“1. Krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju se samo zakonom. 2. Nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna.”*

96. Dalje, članom 4. KZ BiH propisan je princip vremenskog važenja krivičnog zakona, koji glasi:

„1. Na učinitelja krivičnog djela primjenjuje se zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja krivičnog djela. Ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, primijenit će se zakon koji je blaži za učinioca.“

97. Dakle, iz navedenih odredbi proizilazi da se, po pravilu, na učinioca krivičnog djela prvenstveno primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja djela (*tempus regit actum*).

98. Međutim, od principa *tempus regit actum* je moguće odstupiti u interesu

optuženog, ukoliko se nakon izvršenja djela zakon izmijenio na način da je izmijenjeni zakon blaži za učinitelja. Navedeno je propisano i odredbom člana 4. stav 2. KZ BiH, koji propisuje da, ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmjeni zakon, primijeniti će se zakon koji je blaži za učinitelja.

99. Pitanje koji je zakon blaži za učinitelja rješava se *in concreto*, odnosno upoređivanjem starog i novog ili novih zakona u odnosu na svaki konkretni slučaj, jer isti zakon može biti povoljniji u jednom slučaju, a teži u drugom, u zavisnosti od toga za koje djelo se optuženi tereti, te kakve su odredbe o krivici ili kažnjavanju za to djelo. Pri tome je potrebno utvrditi sve okolnosti koje mogu biti relevantne za navedenu ocjenu, pa shodno tome izvršiti procjenu, primjena kojeg zakona bi predstavljala istinski povoljniji ishod za učinioca, koji zakon daje veću mogućnost za povoljniju odluku u konkretnom slučaju (načelo konkretnosti)¹⁵.

100. Budući da i preuzeti KZ SFRJ kao zakon koji je bio na snazi u vrijeme obuhvaćeno optužnicama i KZ BiH, propisuje isto krivično djelo sa istim zakonskim obilježjima (Ratni zločin protiv civilnog stanovništva i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika), Vijeće je bilo u obavezi cijeniti koji od navedenih zakona je blaži po učinioca.

101. Pored navedenog, Vijeće se u konkretnom slučaju prvenstveno rukovodilo stavom ESLJP u predmetu *Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine*, na čijim zaključcima je kasnije Ustavni sud BiH utemeljio svoja utvrđenja u pogledu retroaktivne primjene KZ-a BiH na predmete ratnih zločina.

102. Za razliku od ESLJP, Ustavni sud BiH je u brojnim predmetima ratnog zločina, kod utvrđivanja koji je zakon blaži za počinioca, rukovodio isključivo kriterijem upoređivanja opšteg zakonskog minimuma i maksimuma zapriječene kazne, ne uzimajući u obzir konkretne okolnosti svakog predmeta pojedinačno, čime je napušten ranije izneseni stav Ustavnog suda u predmetu Abduladhim Maktouf¹⁶.

¹⁵ Komentari krivičnih zakona BiH, Vijeće Europe 2003. godina, stranica 66.

¹⁶ Predmet *Abdulhadim Maktouf*, Odluka Ustavnog suda BiH o dopustivosti i meritumu, broj AP 1785/06 od 30.03.2007. godine, paragraf 68. „U praksi, ni u jednoj državi bivše Jugoslavije u zakonodavstvu nije postojala mogućnost izricanja doživotnog zatvora niti dugotrajnih zatvorskih kazni, a što je Međunarodni krivični sud za zločine na području bivše Jugoslavije često činio (slučaj Krstić, Galić itd.). Istovremeno, koncept KZ SFRJ je bio takav da nije predviđao postojanje dugotrajnog niti doživotnog zatvora nego je za

103. Tako prilikom ocjene blažeg zakona po učinioca, Ustavni sud kao argumentaciju navodi da je smrtna kazna eliminisana iz sistema krivičnopravnih sankcija, i da je stoga, u smislu odredbe člana 38. stav 2. KZ SFRJ ("za krivična djela za koja je propisana smrtna kazna sud može izreći i zatvor od 20 godina"), u situaciji kada više nije moguće izreći istu, moguće da se „...izrekne maksimalna zatvorska kazna u trajanju od 20 godina (koja se prema odredbama tog zakona dosuđivala kao zamjena za smrtnu kaznu) ili zatvorska kazna u trajanju od 15 godina (koju taj zakon predviđa kao maksimalnu zatvorsku kaznu)“.

104. Dakle, stav Ustavnog suda BiH predviđa da se primjena blažeg zakona po učinioca neće preispitivati za svaki slučaj pojedinačno, već će se u svim slučajevima, u kojima oba zakona propisuju ista obilježja krivičnog djela ratnog zločina, na učinioca biti primijenjen KZ SFRJ.

105. Budući da je krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, iz člana 173. KZ BiH za koje se tereti optuženi Nihad Bojadžić, bilo propisano i članom 142. stav 1. KZ SFRJ, odnosno krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 174. KZ BiH bilo propisano i članom 144. KZ SFRJ, to je slijedom navedenog, te u skladu sa praksom Ustavnog suda BiH, u pogledu primjene materijalnog prava bilo nužno primijeniti KZ SFRJ, kao zakon koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela i kao zakon koji je prema stavu Ustavnog suda BiH, blaži prema optuženom.

V. ČINJENIČNA UTVRĐENJA APELACIONOG VIJEĆA

1. Bitna obilježja krivičnih djela iz članova 142. stav 1. KZ SFRJ i 144. KZ SFRJ

106. Prije svega, Vijeće ima u vidu da je za postojanje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, za koje je optuženi oglašen krivim, potrebno da budu ispunjeni sljedeći opći elementi:

najteža krivična djela propisivao smrtnu kaznu, a za lakše oblike maksimalne zatvorske kazne do 15 godina zatvora. Dakle, jasno je da se ne može odvojiti jedna sankcija od cjelokupnosti cilja koji se želio postići kaznenom politikom u vrijeme važenja tog zakona“. i 69. „U vezi s tim, Ustavni sud smatra da nije moguće jednostavno «odstraniti» jednu sankciju i primijeniti druge, blaže sankcije i time praktično ostaviti neadekvatno sankcionirana najteža krivična djela“.

- da je djelo počinioca suprotno pravilima međunarodnog prava;
- da je kršenje počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;
- da djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom;
- te da počinitelj mora narediti ili počiniti djelo.

107. Vijeće je u svjetlu provedenih, odnosno preuzetih dokaza na pretresu cijeno sve elemente neophodne za utvrđivanje postojanja krivičnog djela i krivične odgovornosti.

(a) **Postojanje rata i oružanog sukoba**

108. Odredba člana 142. stav 1. KZSFRJ, kao opći uslov postojanja djela propisuje i postojanje rata, oružanog sukoba ili okupacije, pri čemu se ne insistira na karakteru samog sukoba, odnosno, ne pravi se distinkcija između internih i međunarodnih sukoba.

109. Pritom, iako je Vijeće imalo u vidu da se krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ, prema nekim stajalištima zauzetim u pravnoj teoriji, može izvršiti ne samo za vrijeme rata i oružanog sukoba, nego i poslije prestanka ovih stanja, dok se ratni zarobljenici još nalaze pod vlašću zemlje koja ih je zarobila, našlo je pravilnijim stav da iako član 144. KZ SFRJ izričito ne zahtijeva postojanje rata ili oružanog sukoba, nužno je ipak imati u vidu da se u njemu pominju povrede primjenjivih međunarodnih pravila, koji su usko povezani sa stanjem oružanog sukoba tako da ratni zločin nije moguć ako ne postoji oružani sukob i ako ne postoji očigledna veza između djela optuženog i sukoba, zbog čega je prema ocjeni ovog Vijeća za utvrđenje egzistentnosti djela iz člana 144. KZ SFRJ ipak nužno utvrditi postojanje oružanog sukoba.

110. U međunarodnoj sudskoj praksi smatra se da oružani sukob postoji *“svuda gdje se pribjeglo oružanoj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države”*¹⁷

111. Dovodeći kršenje odredbi međunarodnog prava u vezu sa postojanjem oružanog sukoba, treba naglasiti da se međunarodno humanitarno pravo i dalje primjenjuje *“na čitavoj teritoriji zaraćenih država, odnosno, u slučaju unutrašnjih oružanih sukoba, na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se na tom mjestu stvarno vode borbe, sve do zaključenja mira ili, u slučaju unutrašnjih sukoba, sve dok se ne pronađe mirno rješenje”*¹⁸.

112. Dakle, evidentno je da se poštivanje opće prihvaćenih principa pravila i običaja ratovanja, te garancija datih u zajedničkom članu 3. Ženevskih konvencija odnosi kako na sukobe koji se smatraju sukobima međunarodnog karaktera, tako i na one koji su po svom karakteru interni sukobi unutar jedne države.

113. U konkretnom slučaju, Vijeće je prevashodno na temelju dokaza Tužilaštva (kako objektivne, tako i subjektivne prirode) ustanovilo, da je u inkriminisanoj periodu na području BiH bilo ratno stanje, kao i da je u vrijeme inkriminisanih događaja opisanih potvrđenim, odnosno izmijenjenim/preciziranim optužnicama postojao oružani sukob između Armije R BiH i HVO, a što ni odbrana optuženog nije osporavala.

114. U tom smislu, u Odluci Predsjedništva R BiH od 20.06.1992. godine je *explicite* navedeno da se na teritoriji R BiH proglašava ratno stanje, koja odluka stupa na snagu danom objavljivanja u „Službenom listu R BiH“¹⁹, a koje ratno stanje je trajalo do donošenja Odluke o ukidanju ratnog stanja od 22.12.1995. godine²⁰.

115. Ocjenom kako dokaza optužbe, tako i dokaza odbrane, nesporno proizilazi da je u inkriminisano vrijeme na teritoriji BiH, odnosno na području opštine Jablanica postojao

¹⁷ Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca, Radomira Kovača i Zorana Vukovića, predmet br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, Presuda od 12.6. 2002. godine Kunarac i drugi. Presuda po žalbi, odjeljak 56

¹⁸ Kunarac et al. presuda žalbenog Vijeća, odjelci 57 i 64. U odjeljku 64. Žalbeno Vijeće smatra: *“da dužnost tužioca nije bila da postojanje oružanog sukoba dokazuje za svaki kvadratni centimetar tog područja. Postojanje oružanog sukoba nije ograničeno samo na dijelove teritorije na kojima se konkretno odvijaju borbe, već postoji na čitavoj teritoriji pod kontrolom zaraćenih strana.”*

¹⁹ T – 7 - Odluka Predsjedništva R BiH o proglašenju ratnog stanja PR:br. 1201/92 od 20.06.1992. godine

²⁰ T – 8 - Odluka Predsjedništva R BiH o ukidanju ratnog stanja-PR.broj 1861/95 od 22.12. 1995. godine

oružani sukob pripadnika ARBiH sa jedne strane i HVO-a sa druge strane, koji sukob nije bio ograničen samo na područje opštine Jablanica, nego se protezao i na opštine Konjic i Mostar, a koju činjenicu su potvrdili, između ostalih, svjedoci optužbe Ivica Azinović, "I" i "G", te svjedoci odbrane Mustafa Škampo, Šemsudin Halebić, Nazif Kesin, Vahidin Pozder, Nehru Manjušak i drugi, a koja činjenica proizilazi i iz dokaza objektivne prirode, kako optužbe, tako i odbrane.

116. U tom kontekstu, iz provedenih dokaza proizilazi da je Predsjedništvo R BiH donijelo odluku o rasformiranju Republičkog štaba Teritorijalne odbrane (TO) SRBiH i formiranju novog Štaba TO BiH²¹, pri čemu je skoro istovremeno HZ HB donio Odluku o formiranju HVO²².

117. Kao reakciju na navedeno, Predsjedništvo R BiH je 09.04.1992. godine donijelo Odluku o objedinjavanju svih oružanih snaga na teritoriji R BiH²³, kojom su „*svi naoružani sastavi i pojedinci, osim snaga JNA i snaga MUP-a koji djeluju na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine pod raznim oznakama i simbolima, dužni su da se prijave opštinskim, okružnim i Gradskom štabu teritorijalne odbrane, radi stavljanja pod jedinstvenu komandu i dobivanja jedinstvenih obilježja*“, ali je i poslije navedenog predsjednik HZ HB izdao Zapovijed²⁴ po kojoj je „*HVO... jedino legitimno i ovaj termin je jedino službene... sve druge vojne formacije na području HZ HB su ili nelegalne ili neprijateljske*“.

118. Nadalje, Glavni stožer HVO je dana 08.05.1992. godine donio Zapovijed²⁵ po kojoj su na prostoru HZ HB legalne samo postrojbe HVO-a.

119. Apelaciono vijeće nalazi da iz izvedenog dokaznog materijala proizilazi da su mještani naselja Sovići i Doljani, koji su bili hrvatske nacionalnosti, i pored poziva da

²¹ **O-178** – Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti Predsjedništva R BiH, Službeni list R BiH, broj 1 od 09.04.1992. godine

²² **O-158** – Odluka o formiranju Hrvatskog vijeća odbrane, Narodni list Herceg-Bosna, broj 1 od 08.04.1992. godine

²³ **O-176** – Odluka Predsjedništva R BiH o objedinjavanju svih oružanih snaga na teritorij Republike Bosne i Hercegovine od 09.04.1992. godine

²⁴ **O-172** – Zapovjed Glavnog stožera Hrvatskog vijeća odbrane, broj: Z-01-11 od 10.04.1993. godine

²⁵ **O-174** – Zapovjed Hrvatskog vijeća odbrane, Glavni stožer, pov, broj: 01-331/92 od 08.05.1992. godine

pristupe nacionalno mješovitim jedinicama MUP-a Jablanice, odbili takav poziv i postali pripadnici HVO, te da su formirani paralelni organi vlasti na Jablaničkom području²⁶.

120. Odnosi između HVO i ARBiH su se „zaoštravali“ u toku 1993. godine, kada je prvo u aprilu 1993. godine došlo do napada HVO-a na mjesta oko Jablanice, te sam grad Jablanicu, kada su napadnuta sela Sovići i Doljani²⁷.

121. Apelaciono vijeće nalazi da se napad na Jablanicu desio sredinom aprila 1993. godine, konkretno 15.04.1993. godine, što je između ostalog potvrdio svjedok Adem Halebić, koji je naveo kako je tog dana trebao ići u Zagreb, ali nije mogao napustiti Jablanicu usljed granatiranja, zatim svjedok „I“ koji je rekao da je HVO oko polovine aprila 1993. godine počeo dejstvovati po Ostrošcu, gdje je tenkovskim granatama pogođena ambulanta i zgrada policijske stanice, dok je Jablanicu napao artiljerijskim napadima oko 15-og aprila, kojom prilikom su neselektivno gađani civilni ciljevi.

122. Ovu činjenicu su potvrdili i svjedoci Alija Šuko, Zenaid Đelmo, Mladen Perić, svjedok „G“, Šemsudin Halebić, Mustafa Škampo, Maid Tahirović i Miralem Muratović, a koja činjenica je potkrijepljena materijalnim dokazima Tužilaštva BiH i to: Ovjerena kopija izvješća zapovjednika bojne „Tomić Mijat“ od 15.04.1993. godine o borbama između HVO-a i A R BiH u Sovićima i Doljanima u općini Jablanica, ERN broj 0151-5609²⁸ i Izvještaj Zapovjedništva 4. Korpusa broj 02-2560-14-1/93 od 14.04.1993. godine u kojem se navodi da je počeo sukob sa HVO u Konjicu i Jablanici ERN broj 0104-1762-0104-1763.

123. Ocjenom dokaznog materijala, Apelaciono vijeće nalazi da je na užem i širem području opštine Jablanice, djelovala bojna „Mijat Tomić“, čije zapovjedništvo je bilo u sastavu brigade Herceg Stjepan sa sjedištem u Kostajnici, što otvrđuje i dokument HVO, brigada Herceg Stjepan, Bojna Mijat Tomić iz Jablanice od 15.04.1993. godine²⁹, te Izvještaj Armije R BiH, Načelnik Štaba 4. Korpusa od 15.04.1993. godine³⁰ u kojem se

²⁶ Iskazi svjedoka Adema Halebića i Vahidina Pozdera

²⁷ Između ostalih: iskazi svjedoka Adema Halebića, Zenaida Burića, Zenaida Đelme, Šemsudina Halebića i Mustafe Škampe

²⁸ Dokaz T-11

²⁹ **O-163** – Izvješće Zapovjednika za 15.04.1993. godine, Hrvatskog vijeća odbrane, Brigada „Herceg Stjepan“ od 15.04.1993. godine

³⁰ **O-167** – Izvještaj o stanju u Jablanici, Centar veze SVK – Odjeljenje za Kripto zaštitu Sarajevo, K-da 44.bbr, str.pov: 02/389-1/93 od 15.04.1993. godine

navodi da je put prema Mostaru blokiran “od juče na HVO punktovima” i da se ne dozvoljava odvijanje saobraćaja.

124. Apelaciono vijeće nalazi da se stanovništvo bošnjačke nacionalnosti organizovalo prvo kroz teritorijalne jedinice opštine Jablanica, da bi se formiranjem vojnih struktura Armije R BiH vojno sposobni muškarci bošnjačke nacionalnosti uključili u 44. brdsku brigadu Jablanica, na čijem čelu je krajem mjeseca aprila 1993. godine bio Enes Kovačević. Krajema aprila 1993. godine na područje opštine Jablanica pristiže i dio jedinice SOPN ŠVK “Zulfikar”, na čelu sa zamjenikom komandanta Nihadom Bojadžićem, čija baza je u inkriminisanom periodu bila u Rogića kućama u Donjoj Jablanici.

125. Apelaciono vijeće na ovom mjestu ističe da za primjenu normi međunarodnog humanitarnog prava nije neophodno, da su se stvarna borbena dejstva odigrala na tačno određenoj lokaciji, zbog čega se Vijeće nije ograničavalo samo na ustanovljavanje postojanja oružanog sukoba u opštini Jablanica, već i na njegovo postojanje na široj teritoriji, čiji sastavni dio je i ova opština.

126. Slijedom navedenih objektivnih i subjektivnih dokaza Vijeće je nesumnjivo utvrdilo da je u vrijeme kada se događaj desio i kada su poduzimane zabranjene radnje za koje je optuženi Nihad Bojadžić osuđen, postojao oružani sukob u kojem su se sukobile dvije neprijateljske strane, koje su vodile borbe na širem području opštine Jablanica i da je u BiH bilo ratno stanje, odnosno rat.

(b) Kršenje pravila međunarodnog prava

127. Za postojanje krivičnog djela iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, odnosno krivičnog djela iz člana 144. KZ SFRJ, nužno je i da radnje izvršenja djela predstavljaju kršenje pravila međunarodnog prava, što ukazuje na blanketni karakter ovih krivičnih djela.

128. Stoga, za utvrđivanje ovog elementa predmetnih krivičnih djela, neophodno je bilo konsultovati odgovarajuće međunarodnih konvencija u konkretnom slučaju zajedničku odredbu člana 3. stav 1. tačka a) i c) Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme

rata od 12.08.1949. godine i Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 12.08.1949. godine.

129. Pritom Vijeće naglašava da, shodno odredbama članova 142. i 144. KZ SFRJ, nije neophodno (nije uslov postojanja samog djela) da počinitelj zna ili ima namjeru da krši međunarodnu normu, dakle nije nužno da kršenje blanketnih propisa bude obuhvaćeno svijesću učinioca, već je dovoljno da njegovo ponašanje objektivno predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava, dok se kod preduzimanja konkretnih, pojedinačnih radnji izvršenja, svakako mora cijeliti subjektivni odnos počinioca prema djelu, što će detaljno biti elaborisano u daljem obrazloženju ove presude.

130. Da bi se utvrdilo kršenje odredbi zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, potrebno je analizirati njen sadržaj, te domen primjene na konkretan predmet.

131. Naime, odredbom člana 3. stav 1. tačke a) i c) Ženevskih konvencija iz 1949. godine, koja se temeljem Anexa 6. Daytonskog mirovnog sporazuma primjenjuje i u Bosni i Hercegovini predviđeno je da:

„U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od visokih strana ugovornica, svaka od strana u sukobu bit će dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe:

- *prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za brobu uslijed bolesti, rana, lišenja slobode, ili iz kojeg bilo drugog uzroka, postupat će se u svakoj prilici, čovječno bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili uvjerenju, polu, rođenju, ili imovnom stanju, ili bilo kome drugom sličnom mjerilu.*

U tom cilju zabranjeni su i ubuduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim licima sljedeći postupci:

a) povrede koje se nanose životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistava, osakaćenja, svireposti i mučenja. ...

c) povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci.“

132. Dakle, svrha zajedničkog člana 3. svih Ženevskih konvencija, jeste propisivanje minimuma prisilnih normi, kao i ukazivanje na općeprihvaćene humanitarne principe na kojima se u potpunosti zasnivaju sve konvencije, te je primjenjiv i u sukobima koji nemaju međunarodni karakter.

133. Osim toga, široko je prihvaćeno stanovište, da zajednički član 3. predstavlja dio običajnog međunarodnog prava, na način da sva djela pobrojana u ovom članu Ženevskih konvencija, predstavljaju ozbiljno kršenje međunarodnog humanitarnog prava, te kao takva povlače individualnu krivičnu odgovornost, neovisno od karaktera samog sukoba. Ovo posebno imajući u vidu da je član 3. „zajednički“ u sve četiri Ženevske konvencije iz 1949. godine, koje tretiraju pitanje i međunarodnog i nemeđunarodnog oružanog sukoba.

134. S obzirom da je u predmetnom postupku, zaključeno, što će dalje biti obrazloženo, da je u periodu obuhvaćenom optužnicom, na teritoriji općine Jablanica postojao oružani sukob, to je opravdano zaključiti, da je zajednički član 3. Konvencija imao biti primjenjivan sve vrijeme trajanja tog oružanog sukoba.

135. U cilju utvrđenja da li su u konkretnom predmetu povrijeđena pravila međunarodnog prava, neophodno je utvrditi da je radnja bila usmjerena protiv neke od zaštićenih kategorija osoba u smislu odredbi Ženevskih konvencija.

(c) Status žrtava – civili

136. Vijeće nalazi da su radnje za koje je optuženi oglašen krivim suprotne odredbi zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine koja u uslovima rata, ili oružanog sukoba ili okupacije štiti određene kategorije lica.

137. Prema sadržaju odredbe zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, zaštićenu kategoriju stanovništva čine lica koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, uključujući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i/ili osobe izbačene iz borbenog stroja, te lica onesposobljena za borbu iz bilo kojeg razloga.

138. Iz dokaza provedenih na pretresu nedvojbeno proizilazi da oštećene „D“ i „H“³¹ nisu učestvovala neposredno u neprijateljstvima, niti su bile pripadnici oružanih snaga jedne strane u sukobu, odnosno nesumnjivo proizilazi da se radilo o osobama ženskog spola, koje su u vrijeme počinjenja djela imale status civila, a što ni odbrana optuženog nije osporavala, iz čega slijedi da su oštećene u inkriminisano vrijeme uživale status zaštićene kategorije lica.

(d) Status žrtava- ratni zarobljenici

139. Kada je u pitanju utvrđivanje statusa drugih lica prema kojima je počinjenje djela bilo usmjereno (oštećenih lica naznačenih u tačkama 1.-7. i 9. i 10. izreke presude), Vijeće zaključuje da, imajući u vidu da u ovom predmetu nije dokazivan karakter oružanog sukoba (pri čemu ni stranke i branioci nisu pokretali ovo pitanje), prema članu 144. KZ SFRJ postojanje međunarodnog sukoba nije preduslov za njegovu primjenu, te da status ratnih zarobljenika mogu imati i lica u nemeđunarodnom sukobu, ukoliko nemeđunarodni sukob ima stepen oružanog sukoba koji podrazumjeva organizovanost oružanih formacija u sukobu, te takav intezitet sukoba koji ga razlikuje od kratkotrajnih pobuna i nereda, i ukoliko su obje strane u sukobu očigledno iskazale spremnost da lica koja učestvuju u sukobu na strani jedne sukobljene strane, a potpadnu pod vlast druge strane u sukobu, tretira kao ratne zarobljenike.

140. Slijedom izvedenog dokazanog materijala u ovom predmetu, kako je već naprijed navedeno, nesumnjivo je utvrđeno postojanje oružanog sukoba između HVO – a i ARBiH na području opštine Jablanica u toku 1993. godine. Pritom, Vijeće smatra potrebnim na ovom mjestu konstatovati da je sukob između oružanih snaga ARBiH i HVO u brojnim presudama MKSJ, kao i u presudama Suda BiH okarakteriziran kao međunarodni oružani sukob slijedom čega bi se, vojnicima pripadnicima jedne strane u sukobu, a koji potpadnu pod vlast druge strane u sukobu (u konkretnom slučaju vojnicima HVO-e koji su pali pod vlast Armije R BiH) zaštita osiguravala III Ženevskom konvencijom, i to članom 3. iste

³¹ Između ostalih iskazi svjedoka „D“ i „H“, Olivera Rotim, Ruže Marjanović Sofije Ravlić i dr.

141. Prilikom određivanja statusa oštećenih lica naznačenih u tačkama 1.-7. i 9. i 10. izreke presude, Vijeće je imalo u vidu standarde uspostavljene sudskom praksom MKSJ i to presudu u *predmetu Tužilac protiv Kordić Daria i Čerkez Maria*³² u kojoj je zauzet stav da pripadnici oružanih snaga koji se nalaze na odmoru u svojim domovima na području sukoba, kao i pripadnici TO-a koji su kod kuće, ostaju borci bez obzira na to da li učestvuju u borbi, odnosno za svo vrijeme dok su pod oružjem. Također, Vijeće na ovom mjestu ističe da pri odlučivanju imalo u vidu i stav zauzet u *predmetu Tužilac protiv Blaškić Tihomira*³³, prema kome posebna situacija žrtve u trenutku počinjenja zločina nužno ne određuje njen civilni ili necivilni status, te da ako je lice doista pripadnik oružane organizacije, činjenica da nije naoružan ili da ne učestvuje u borbi u trenutku počinjenja zločina ne daje mu civilni status.

142. Nadalje, Vijeće je imalo u vidu i stav iskazan u komentarima Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, prema kome:

„ Civil koji je ušao u sastav oružane organizacije kao što je navedeno u stavu 1 ostaje pripadnik vojske i borac sve vrijeme trajanja neprijateljstava (ili, u svakom slučaju, dok ne bude trajno demobiliziran od strane nadležne komande navedene u stavu 1), bez obzira na to da li učestvuje u borbi, odnosno, sve vrijeme dok je pod oružjem. Ako je ranjen, bolestan ili brodolomac, on ima pravo na zaštitu Prve i Druge konvencije (član 44, stav 8), a ako bude zarobljen, ima pravo na zaštitu Treće konvencije (član 44, stav 1)³⁴.”

„Svi pripadnici oružanih snaga su borci, i samo pripadnici oružanih snaga su borci. To dakle čini suvišnim pojam kvaziborca, koji se ponekad koristi kad je u pitanju djelovanje manje-više direktno vezano uz ratne aktivnosti. Time se takođe eliminiše status vojnika "na pola radnog vremena", status polu-civila, polu-vojnika, koji vojuje noću, a danju djeluje kao miroljubivi građanin. Civil koji pripada oružanoj organizaciji, kao što je ona pomenuta u paragrafu 1, postaje pripadnik vojske i borac sve vrijeme trajanja neprijateljstava (ili u svakom slučaju, dok ne bude trajno demobiliziran od strane nadležne komande pomenute u paragrafu 1), bez obzira na to da li se u određenom trenutku stvarno bori, odnosno da li je naoružan. U slučaju ranjavanja, bolesti ili brodoloma, ima pravo na zaštitu prema prvoj i drugoj Konvenciji (član 44, paragraf 8), a u slučaju zarobljavanja ima pravo na zaštitu prema trećoj Konvenciji (član 44, paragraf 1)³⁵.”

143. Provedenom analizom dokaza u vezi sa statusom oštećenih lica naznačenih u tačkama 1.-7. i 9.-10. izreke presude, a imajući u vidu naprijed navedene standarde, Vijeće

³² Presuda MKSJ, Predmet Tužilac protiv Kordić Daria i Čerkez Maria od 17.12.2004. godine, stav 51

³³ Presuda ICTY, Predmet Tužilac protiv Blaškić Tihomira od 29.07.2004. godine, stav 114.; S1 1 K 010294 12 Krl

³⁴ Citirano u: Presudi Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu protiv Kordića i Čerkeza, paragraf 51.

³⁵ Citirano u: Presudi Žalbenog vijeća MKSJ u predmetu protiv Blaškića, paragraf 114

je utvrdilo da su oštećeni „C“, Karlo Marić, Franjo Ramljak, Miroslav Stipanović, Mario Zelenika (u optužnici označen kao zaštićeni svjedok „J“, ali se odrekao tog statusa), Mirko Zelenika, Marinko Ljojo, Miroslav Soko i Marinko Drežnjak u inkriminisano vrijeme imali status ratnih zarobljenika.

144. Kada je u pitanju status svjedoka „C“ u inkriminisano vrijeme, Vijeće ističe da iz iskaza samog svjedoka proizilazi da je zarobljen kao pripadnik HVO-a u uniformi i naoružan, iz čega nesumnjivo proizilazi da je isti *in tempore criminis* uživao status ratnog zarobljenika. Ovakvo stanje stvari potvrđuje i dokaz objektivne prirode T – 61³⁶ (Ovjerena kopija vanrednog borbenog izvještaja Komande 44. Brdske Brigade broj 02/70-1-177/93 od 20.06.1993. godine), iz koga slijedi da je sinoć oko 20 časova neprijatelj započeo pješadijski napad na linije na Bokševici, te su borbe trajale do 21,30 sati, kada je napad odbijen, te da su borci uspjeli zarobiti jednog „ustašu“, koji još nije doveden do njih, ali je sa položaja javljeno da se radi o svjedoku „C“.

145. Dodatno, činjenicu da je svjedok „C“ u inkriminisano vrijeme bio pripadnik HVO-a potvrđuje i dokaz objektivne prirode- T – 94 – Original dopis Ministarstva za pitanja branitelja HNK BiH broj 12-02-09*-01/11-1 od 22.11.2011.godine sa preslikom dokumentacije spisa predmeta na ime svjedoka C (ukupno 79 strana), iz koga proizilazi³⁷ da je svjedok „C“ bio pripadnik HVO-a u periodu od 20.09.1991.-08.04.1992. godine, te od 25.11.1992.-22.04.1996. godine.

146. Nadalje, i svjedok Sead Branković, pripadnik službe vojne bezbjednosti 4. Korpusa u inkriminisano vrijeme u iskazu navodi da se ne može vremenski orijentisati, ali da je čuo da je jedan pripadnik HVO zalutao na Boguševici, da je nosio ili mrtvaca nekog druga i dvije puške i da je zarobljen. Takođe, svjedok odbrane Zaim Softić, koji je u inkriminisano vrijeme bio pripadnik tzv. „Zukine jedinice“, navodi da je čuo da je zarobljen pripadnik HVO-a i to konkretno Tutine jedinice.

³⁶ Ujedno i dokaz odbrane O-52

³⁷ Konkretno radi se o dokumentu Uvjerjenje Federalnog ministarstva odbrane, Odjel za odbranu Mostar broj: 22-01-41-1-1465/05-1 od 13.09.2005. godine

147. Vezano za status svjedoka Karla Marića, svjedok Mladen Perić navodi da se dobro sjeća istog, koji je bio zapovjednik u Grabovici, te je nakon pada iste doveden u Muzej, kao i da je bio prelaćen prilikom zarobljavanja, pa je prvo odveden u bolnicu.

148. Potvrdu vojnog angažmana svjedoka Karla Marića u inkriminisano vrijeme daje i sam svjedok Marić u iskazu, navodeći da je početkom 1993. godine bio vojno angažovan kao pripadnik Druge brigade HVO sve do 10.05.1993. godine kada je AR BiH napala selo Grabovica, kojom prilikom je pretučen od strane pripadnika jedinice "Zulfikar", nakon čega je odveden u bolnicu u Jablanici.

149. I svjedok Ahmet Halebić, koji je u inkriminisano vrijeme bio angažovan kao stražar na obezbjeđenju Muzeja, u iskazu navodi da su pored zatočenih Muslimana i Hrvata civila, u podrumskim prostorijama bili zatočeni i pripadnici HVO-a, među kojima se sjeća i Karla Marića, kojeg je viđao nekoliko puta dnevno.

150. U odnosu na status svjedoka Franje Ramljaka, Vijeće ističe da je i sam svjedok naveo da je 1993. godine bio angažovan u postrojbu HVO, te da je do 12.05.1993. godine bio skriven u šumi zajedno sa još nekoliko pripadnika HVO-a, kada su pripadnici AR BiH zauzeli Grabovicu i kada se predao, nakon čega je prebačen u Muzej, zajedno sa ostalima. Prema navodima svjedoka Ramljaka, tog dana je bio u vojnoj uniformi i naoružan.

151. I dokazi objektivne prirode potvrđuju takvo stanje stvari, odnosno status ratnog zarobljenika u odnosu na svjedoka Franju Ramljaka. Tako iz dokaza T-95 (Uvjerenje Federalnog ministarstva odbrane, Uprava za odbranu Mostar broj 22-01-41-1/05-1 od 21.09.2005. godine) proizilazi da je Franjo Ramljak bio pripadnik HVO u periodu od 20.09.1991. - 01.03.1994. godine, kao i u periodu od 01.03.1994. -- 01.05.1995. godine. O ovakvom stanju stvari govori i dopis Ministarstva za pitanja branitelja HNK BiH broj 12-2-09-01/11-1 od 22.11.2011. godine sa preslikom dokumentacije spisa predmeta na ime Franjo Ramljak, kao i dokumenti VOB-1, VOB-2 i VOB-3 na ime Franjo Ramljak³⁸.

152. Kada je u pitanju status svjedoka Miroslava Stipanovića, Vijeće ističe da iz njegovog iskaza slijedi da je 1993. godine bio pripadnik bojne Mijatović, te da je po sedam dana išao

³⁸ T – 95 – Original dopis Ministarstva za pitanja branitelja HNK BiH broj od 12-02-09-01/11-1 od 22.11.2011.godine sa preslikom dokumentacije spisa predmeta na ime Franjo Ramljak (ukupno 38 strana)

na liniju, a poslije se vraćao kući u Doljane. Prema navodima svjedoka, u vrijeme lišavanja slobode se morao predati, jer je bio nenaoružan, bio je civil, pošao je po djecu od sestre koja je bila u bolnici u Splitu, pa je u trenutku kada je čuo pucanje u Doljanima počeo bježati prema zaseoku gdje mu je bila tetka. Svjedok navodi da je u vrijeme lišavanja slobode bio u bijeloj majici i običnim pantalonama, te da nije imao oružje. Kad je bio kući, nije bio uniformisan, te je takva situacija bila i prilikom zarobljavanja.

153. Iako je sam svjedok Stipanović u iskazu naveo da je u vrijeme lišavanja slobode bio civil, što je zaključio s obzirom na činjenicu da u vrijeme zarobljavanja nije bio uniformisan i naoružan, Apelaciono vijeće nalazi da se, slijedom prethodno izloženih standarda uspostavljenih praksom MKSJ, isti ne može smatrati civilom, budući da je u inkriminisano vrijeme bio pripadnik HVO, što potvrđuje i dokaz objektivne prirode³⁹, zbog čega mu činjenica da nije bio naoružan i uniformisan u trenutku zarobljavanja ne daje civilni status.

154. U odnosu na svjedoka Maria Zelenika, Vijeće ističe da iz njegovog iskaza proizilazi da je u vrijeme izbijanja sukoba bio pripadnik postrojbe Mija Tomić, 3. bojna u Doljanima. Prema navodima svjedoka, radio je kao vezista, te je bio vojno angažovan u Centru, dužio je uniformu i naoružanje, ali je u vrijeme lišavanja slobode položio pušku. Da je optuženi bio pripadnik HVO potvrđuje i dokaz objektivne prirode O – 286 – Uvjerenje na ime Zelenika Mario Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Jablanica, broj: 07/80-41/1-09/14-2 od 24.03.2014. godine.

155. Vezano za svjedoka Marinka Ljoju, Vijeće nalazi da iz njegovog iskaza proizilazi da je mobiliziran u HVO Jablanica, do momenta kada su počela ratna dejstva u Jablanici, to je bilo 15.04.1993. godine, kad je uhapšen od strane lokalnih oružanih snaga ARBiH u Jablanici. Kada je uhapšen, prema navodima svjedoka bio je u civilu i nije bio naoružan, jer ni ranije nije bio vojno angažovan, već se javljao na telefon. Činjenicu da je svjedok Ljojo bio pripadnik HVO u vrijeme lišavanja slobode Vijeće je utvrdilo i na osnovu dokaza O-79 - Rješenje Uprave za pitanja Branitelja – Mostar na ime Marinko Ljoljo, broj: 14-43-1-115/06

³⁹ T – 93 – Original dopis Ministarstva za pitanja branitelja HNK BiH broj 12-02-09-01/11-1 od 22.11.2011.godine sa preslikom dokumentacije spisa predmeta na ime Miroslav Stipanović (ukupno 88 strana)

od 21.02.2006. godine, u kome je naznačeno da je imenovani zatočen i obolio dana 13.4.1993. godine – 01.03.1994. godine kao pripadnik Oružanih snaga HVO.

156. U odnosu na svjedoka Miroslava Soko, Vijeće nalazi da iz njegovog iskaza proističe da je od četvrtog mjeseca 1992. godine bio vojno angažovan u postrojbama HVO-a. U momentu kad nisu bili na terenu, vraćao se u porodičnu kuću, te je u momentu kada po njega dolaze bio u civilnom odijelu. Kao pripadnik HVO-a je dužio poluuautomatsku pušku i pripadajuću municiju. Pojašnjavajući svoje svojstvo uz to vrijeme, svjedok navodi da je bio vojnik u postrojbi Mijat Tomić, te da je imao naoružanje, pri čemu svjedok pojašnjava da se i dan-danas osjeća kao pripadnik HVO-a, jer nikad nije ni razriješen. Da je oštećeni Miroslav Soko u inkriminisano vrijeme bio pripadnik HVO potvrđuju i dokazi objektivne prirode, pa tako iz dokaza T-195 (Uvjerenje Uprave za odbranu Mostar Odjel za odbranu Jablanica broj 22-09-49-1-90/04-69 od 16.12.2004. godine na ime Miroslav Soko) proizilazi da je isti bio pripadnik HVO u periodu od 08.04.1992.-01.04.1994. godine, te da je 13.04.1993. godine zarobljen u Jablanici od strane pripadnika ARBiH, vršeći vojnu dužnost.

157. U odnosu na svjedoka Mirka Zeleniku, Vijeće ističe da je isti, kako to proizilazi iz njegovog iskaza na pretresu 1993. godine živio u Jablanici u stanu, gdje je boravio dok, prema vlastitim navodima, nije „istjeran“ iz stana, pri čemu je svjedok u iskazu potvrdio da se odazvao na mobilizaciju⁴⁰. S tim u vezi, pri odlučivanju o statusu lica Mirka Zelenike Vijeće je imalo u vidu i dokaz T-189- Rješenje SO Jablanica broj 02-87-46/73 od 18.01.1974. godine kojim se Mirko Zelenika oglašava ograničeno sposobnim za vojnu službu uz ocjenu i mišljenje vojno ljekarske komisije, iz kojeg rješenja proizilazi da je isti svjedok oglašen ograničeno sposobnim za vojnu službu, te je naznačeno da nije sposoban za duže stajanje i pješčenje, međutim isti dokaz, suprotno tvrdnjama tužioca iznesenim u završnoj riječi, ne znači da je svjedok Zelenika bio u potpunosti nesposoban za vojnu službu.

⁴⁰ Iz dokaza T-190- Poziv na opštu mobilizaciju Opće Jablanica broj: 02-842-62/93 od 25.06.1993. godine i Poziv za mobilizaciju od 31.03.1993. godine na ime Mirko Zelenika proizilazi da je bio upućen poziv obvezniku Mirku Zelenika za popunu sastava Opštinske radne jedinice

158. Kada je u pitanju svjedok Marinko Drežnjak, Vijeće ističe da je isti svjedok u iskazu na pretresu naveo da je tokom 1993. godine bio pripadnik Bjelopoljske jedinice HVO , te da se sakrio i tako preživio napad na Grabovicu, ali je zarobljen u devetom mjesecu i odveden u Zukinu bazu koja se tada nalazila u Rogića kućama u Donjoj Jablanici.

159. Vijeće na ovom mjestu naglašava da je u odnosu na tačke 9. i 10. izreke presude izvršilo izmjenu statusa oštećenih lica u odnosu na onu iz potvrđene optužnice od 14.06.2012. godine, izmijenjene 13.07.2015. i precizirane 03.05.2018. godine, nalazeći da iz provedenih dokaza proizilazi da su oštećeni Mirko Zelenika, Marinko Ljojo, Miroslav Soko i Marinko Drežnjak imali status ratnih zarobljenika, a ne civila, kako je to naznačeno u preciziranoj optužnici od 03.05.2018. godine. Ovakvo postupanje ovog Vijeća ne predstavlja prekoračenje optužbe, već samo tačnije određivanje krivičnog djela za koje se sudi, budući da optužba nije prekoračena kada je Sud izmijenio činjenični opis djela i pravnu kvalifikaciju, ali na način da je opis djela ostao vezan za događaj, odnosno kada se presuda i dalje kreće u granicama kriminalnog događaja iz optužbe.

160. Dakle, iako se izmjene u činjeničnom opisu izreke presude u odnosu na činjenični opis potvrđene, odnosno izmijenjene i precizirane optužnice u konkretnom slučaju odnose na postojanje bitnog elementa krivičnog djela koje se optuženom stavljalo na teret, tj. u izmjeni zaštićene kategorije lica, nužno je imati u vidu da je optužba kroz izvedene dokaze dokazala da su oštećena lica Marinko Ljojo, Miroslav Soko i Marinko Drežnjak bili pripadnici HVO-a, ali je tužilac pogrešno pravno kvalifikovao tu kategoriju lica kao civile, smatrajući da lica postaju civili zbog činjenice da u momentu lišenja slobode nisu aktivno učestvovali u oružanom sukobu, niti su kod sebe imali naoružanje, odnosno nisu bili obučeni u vojne uniforme, ali su pritom, kako to ovo Vijeće nalazi bili pripadnici oružanih snaga (svjedoci Ljojo, Soko, Drežnjak), odnosno odazvali su se mobilizaciji (Mirko Zelenika), te su kao ratni zarobljenici percipirani od strane lica koja su ih lišila slobode, s obzirom da svjedoci Mirko Zelenika, Miroslav Soko i Marinko Ljojo saglasno opisuju okolnosti pod kojima su lišeni slobode, odnosno da su po njih došli vojnici ARBiH, te da su im pokazali spisak od 11 imena i prezimena, pod izgovorom da se vode na ispitivanje, dok su u stvarnosti zatočeni u mali trap.

161. O percepciji oštećenih Mirka Zelenika, Miroslava Sokola, Marinka Ljoje i Marinka Drežnjaka kao ratnih zarobljenika od strane „protivničke strane“ govori i dokaz odbrane 0-

41⁴¹, u kome se dokumentu naslovljenom kao „Spisak zatvorenika HVO koji su bili zatvoreni u „Muzeju“ u Jablanici“ navode (između ostalog): Marinko Ljojo (pod rednim brojem 28.), Miroslav Soko (pod rednim brojem 51.), Mirko Zelenika (pod rednim brojem 56.) i Marinko Drežnjak (pod rednim brojem 56.). O važnosti uzimanja kriterija percepcije prilikom postojanja sumnje o tome da li se radi o određenoj zaštićenoj grupi govori i praksa MKSJ⁴², prema kojoj se u tom slučaju mora uzeti i percepcija optuženog, odnosno da li se u okviru svih okolnosti konkretnog slučaja od optuženog lica može očekivati da grupu percipira u određenom statusu.

162. Apelaciono vijeće u ovom kontekstu podsjeća da je zajedničkim članom 3. Ženevskih Konvencija decidno definisana kategorija zaštićenih lica. Prema ovom članu zaštićene su osobe one koje ne sudjeluju direktno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i koji su onesposobljeni za borbu usljed bolesti, rana, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog razloga. Dakle, jednim članom ne samo da je zaštićeno više kategorija osoba, već su te osobe i izjednačene u pogledu njihovog statusa⁴³, zbog čega su po ocjeni ovog Vijeća mnogobrojne radnje koje je optuženi prema zarobljenim licima poduzeo takve prirode da podrazumijevaju kršenje međunarodnog prava bez obzira o kojoj, konkretno, kategoriji lica se radi.

163. Slijedom navedenog, a imajući u vidu pritom i standarde uspostavljene i u predmetu MKSJ *Tužilac protiv Pavla Strugara*⁴⁴, ukoliko se utvrdi da je žrtva bila zatvorena od protivničke strane u vrijeme počinjenja navodnog djela nad njom, njen status civila ili borca ne bi više bio relevantan, pošto, po definiciji, osoba lišena slobode ne može direktno učestovati u neprijateljstvima, odnosno napad na takvu osobu bi automatski bio nezakonit,

⁴¹ O-41 - Odgovor na zahtjev za dostavu dokumentacije, Institut za nestale osobe, br. 02/1-40-1-148/13, od 28.02.2013. godine sa prilogom Spisak zatvorenika HVO koji su bili zatvoreni u Muzeju u Jablanici od 13.03.1994. godine, a koji su razmijenjeni 01.03.1994. godine,

⁴² Navedeno prema: Presudi Apelacionog vijeća Suda BiH broj: S1 1 K 003485 12 Kžk od 18.12.2013. godine, predmet Nisvet Gasal i dr., paragraf 86.,

⁴³ Vidi *Tužilac protiv Duška Tadića*, predmet br. IT-94-1-T, Mišljenje i presuda, 7.5.1997., stav 616. ("Čak i ako su bila pripadnici oružanih snaga ... ili su na drugi način učestvovala u neprijateljskim djelima prije zarobljavanja, takva lica bila bi smatrana 'pripadnicima oružanih snaga' koji su 'onesposobljeni za borbu lišenjem slobode'." Shodno tome, ova lica uživaju zaštitu pravila običajnog međunarodnog humanitarnog prava primjenljivih na oružane sukobe, koja su sadržana u članu 3 Statuta.

⁴⁴ Vidi *Tužilac protiv Pavla Strugara*, predmet br. IT-01-42-A, presuda žalbenog vijeća, 17.7.2008., fusnota 460 (... ukoliko se utvrdi da je žrtva bila zatvorena od protivničke strane u vrijeme počinjenja navodnog djela nad njom, njen status civila ili borca ne bi više bio relevantan, pošto, po definiciji, osoba lišena slobode ne

čega je optuženi nesumnjivo bio svjestan, imajući u vidu funkciju koju je obavljao u inkriminisano vrijeme, kako će to dalje biti obrazloženo.

164. Apelaciono vijeće nalazi da izmjenom statusa oštećenih lica u tačkama 9. i 10. izreke presude optuženom nije stavljena na teret veća kriminalna količina, imajući u vidu i da je za krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ zapriječena ista kazna kao i za krivično djelo iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, zbog čega je ovakvo postupanje u skladu sa odredbom člana 280. stav 1. ZKP BiH, odnosno nije došlo do narušenja objektivnog identiteta optužbe i presude.

165. Konačno, Vijeće ističe da za postojanje ovog djela učinilac i ne mora biti svjestan da svojim postupcima krši pravila međunarodnog prava, jer povreda međunarodnog prava u opisu ovog krivičnog djela predstavlja objektivni uslov kažnjivosti, pri čemu je optuženi nesumnjivo morao biti svjestan protivpravnosti navedenog djela prema bilo kojoj kategoriji zaštićenih lica, odnosno i prema civilima i prema ratnim zarobljenicima, imajući u vidu poziciju koju je u inkriminisano vrijeme obavljao, kako je to utvrđeno u toku ovog postupka, te obrazovanje optuženog, odnosno njegova lična svojstva.

e) Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom ili oružanim sukobom

166. Sljedeći opći element postojanja predmetnog krivičnog djela zahtjeva postojanje *nexusa* radnji optuženog sa ratom, oružanim sukobom, odnosno da djelo počinioca mora biti u vezi sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom. Da bi se utvrdilo postojanje navedenog elementa, neophodno je bilo sagledati status optuženog u inkriminisanoj periodu, te postojanje uzajamnosti i zavisnosti izvršenja djela u odnosu na postojanje ranije obrazloženog oružanog sukoba, na širem području opštine Jablanica.

167. U konkretnom slučaju Vijeće je ispitalo „*da li je postojanje oružanog sukoba u znatnoj mjeri utjecalo na sposobnost počinioca da počinio zločin, njegovu odluku da ga počinio, način počinjenja zločina ili cilj sa kojim je počinjen*“⁴⁵.“ Ovaj uslov je ispunjen ako je

može direktno učestovati u neprijateljstvima. Prema tome, napad na takvu osobu bi automatski bio nezakonit.”)

⁴⁵ *Tužilac protiv Kunarca i drugih*, predmet broj: IT-96-23 & IT-96-23/1-A presuda 12.06.2002. godine, stav 58

„zločin počinjen kao podrška ili barem pod izgovorom situacije koja je proistekla iz oružanog sukoba⁴⁶“.

168. U tom smislu, u predmetu Dragoljub Kunarac i dr⁴⁷., je po ovom pitanju zauzet sljedeći stav:

„...Humanitarno pravo primjenjuje se i dalje na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se konkretne borbe vode na mjestu na kojem su se odigrali dotični događaji. Stoga je dovoljno to što su zločini bili u tijesnoj vezi s neprijateljstvima koja su trajala na drugim dijelovima teritorije pod kontrolom strana u sukobu. Uslov da dato djelo bude u tijesnoj vezi sa oružanim sukobom zadovoljen je ukoliko su, kao u ovom slučaju, zločini počinjeni kao posljedica borbi, a prije prekida oružanih aktivnosti na određenom području, te ako su počinjeni radi postizanja nekog cilja ili iskorištavanja situacije nastale uslijed borbi ...“

169. Ocjenom provedenih dokaza, Vijeće zaključuje da je djelo optuženog bilo u dovoljnoj mjeri povezano sa ratnim dešavanjem. U tom smislu, Vijeće je posebno uzelo u obzir poziciju optuženog u vojnoj strukturi — odnosno činjenicu da je u inkriminisano vrijeme optuženi bio pripadnik Specijalnog odreda za posebne namjene pri Štabu Vrhovne Komande ARBiH „Zulfikar“ (SOPN ŠVK ARBiH) od 06.04.1992. godine, tj. kasnije zamjenik komandanta (od 04.03.1993. godine) , što potvrđuju kako dokazi objektivne prirode⁴⁸, tako i dokazi subjektivne prirode, a koju činjenicu je potvrdio i sam optuženi prilikom saslušanja u svojstvu svjedoka na glavnom pretresu.

170. Apelaciono vijeće nalazi da iz izvedenih dokaza⁴⁹ jasno proizilazi da je Štab Vrhovne komande Oružanih snaga RBiH donio naredbu o formiranju „Specijalnog odreda za posebne namjene“ od tadašnjeg odreda „Zulfikar“ iz sastava 8. Brdske brigade, koji će odred izvršavati zadatke po naređenju Načelnika štaba Vrhovne komande na cijeloj teritoriji

⁴⁶ MKSJ, presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Dragoljub Kunarac i dr.*, paragraf 58-59

⁴⁷ MKSJ, presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Dragoljub Kunarac i dr.*, paragraf 568

⁴⁸ Dokazi **T – 20** (Ovjerena kopija VOB 8 knjiga 2 VJ 5683-4 IDB na imena Ališpago Zulfikar, Nihad Bojadžić i Šemsović Samir), **T – 22** - Personalni karton Nihada Bojadžića, Da je optuženi u to vrijeme obavljao dužnost zamjenika komandanta jedinice „Zulfikar“ pokazuje i Naredba Načelnika ŠVK OS R BiH broj 13/37-39 od 04.03.1993. godine, ERN broj 0180-5165⁴⁸

Obrazac VOB-8 na ime Nihad Bojadžić te Personalni karton na ime optuženog, Naredba Načelnika ŠVK OS R BiH broj 13/37-39 od 04.03.1993. godine, ERN broj 0180-5165

⁴⁹ Dokaz **T – 17** - Ovjerena kopija naredbe Načelnika ŠVK OS RBiH br 86-1 od 22.1.1993. o formiranju Specijalnog odreda za Posebne namjene i dopuna Naređenja ŠVK OS br 86-2 od 5.2.1993. ERN br 0185-0039-0185-0041

RBiH. Komadant SOPN-a u inkriminisanom periodu je bio Zulfikar Ališpago, dok je njegov zamjenik bio optuženi Nihad Bojadžić⁵⁰.

171. Na osnovu Naredbe broj 14/75-52 od 10.06.1993. godine navedeni odred je doživio organizacijsku promjenu, pa je iz sastava 1. Korpusa SOPN "Zulfikar" (VJ 5683) preveden u organski sastav 6. Korpusa ARBiH. Aktom ŠVK OS broj 14/75-63 od dana 05.07.1993. godine⁵¹, SOPN „Zulfikar“ iz sastava 6. Korpusa ulazi privremeno u sastav operativne grupe - OG „Igman“, koja je neposredno potčinjena komandi 1. Korpusa. Nakon toga, taj isti odred Naredbom broj 14/75-100 od dana 01.09.1993. godine ulazi u sastav 4. Korpusa ARBiH⁵².

172. Stoga, s obzirom da je na osnovu naprijed izloženih dokaza utvrđeno angažovanje optuženog u inkriminisano vrijeme u naprijed navedenom svojstvu, ne može biti sumnje u pogledu znanja optuženog o postojanju ratnog stanja, te oružanog sukoba između ARBiH i HVO, kao i činjenice da je on učestvovao u oružanom sukobu. Osim toga, provedeni dokazi ne ostavljaju mjesta sumnji da je optuženi bio potpuno svjestan postojanja oružanog sukoba i okolnosti pod kojima su se inkriminirani događaji desili, pa je prema ocjeni ovog Vijeća, usljed postojanja ovih okolnosti, optuženi radnjama opisanim u tačkama 1.-10. izreke presude iskoristio svoj položaj i nemoć oštećenih, da bi izvršio predmetna krivična djela, odnosno da su ista djela u uskoj vezi sa postojanjem rata i oružanog sukoba, a što će detaljnije biti obrazloženo u dijelu presude koji se tiče pojedinačnih inkriminacija u osnovi zločina.

173. Pritom, Vijeće nalazi da je na strani optuženog egzistirala ne samo svijest o oružanom sukobu između pripadnika ARBiH i HVO, već i o hrvatskoj etničkoj pripadnosti oštećenih, svojstvo koje je, pri postojećim okolnostima, bilo od značaja da isti oštećeni od strane optuženog, kao izvršioca djela, budu opredjeljeni kao žrtve.

⁵⁰ Što proizilazi iz dokaza T-18- Ovjerena kopija naredbe Načelnika ŠVK OS RBiH br 13/37-39 od 4.3.1993. kojom se u Specijalni Odred za Posebne namjene na formacijsko mjesto komadanta određuje Ališpago Zulfikar a na formacijsko mjesto zamjenika Bojadzic Nihad ERN br 0180-5165

⁵¹ Dokaz odbrane O-133

⁵² Dokaz odbrane O-134

2. Pojedinačne inkriminacija u osnovi zločina

174. Sljedeći uslov koji mora biti ispunjen da bi se osoba oglasila krivom za počinjenje krivičnog djela iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, odnosno 144. KZ SFRJ, jeste da su ispunjeni elementi neke od pojedinačnih inkriminacija u osnovi zločina.

175. Međutim, prije nego što budu analizirana ispunjenost pojedinačnih inkriminacija u osnovi zločina, Vijeće nalazi svrsishodnim izložiti standarde za utvrđenje mučenja/nečovječnog postupanja, imajući u vidu da se isto stavlja na teret optuženom kroz veći dio potvrđenih/izmijenjene i precizirane optužnice (pri čemu nije precizirano koja se tačno tačka optužnica od 29.12.2011. godine, odnosno od 14.06.2012. godine odnosi na mučenje, a koja na nečovječno postupanje, odnosno nanošenje teških tjelesnih ozljeda).

(a) Standardi za utvrđenje mučenja i nečovječnog postupanja

176. „Mučenje“ tokom oružanog sukoba posebno je zabranjeno međunarodnim ugovornim pravom, naročito Ženevskim konvencijama iz 1949. i Dopunskim protokolima iz 1977. godine. Mučenje kao ratni zločin bilo je zabranjeno i u vrijeme izvršenja ovog krivičnog djela, članom 144. KZ SFRJ i na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom od 11. aprila 1992. godine to kršenje postalo je kažnjivo u Republici BiH.

177. Definiciju „mučenja“, koju je u svojoj presudi, od 10.12.1998. godine, prihvatilo pretresno vijeće MKSJ, u predmetu *Tužilac protiv Ante Furundžije*, a koja je potvrđena presudom Žalbenog vijeća MKSJ, od 21.7.2000. godine, prihvata i ovo Vijeće, u kojoj presudi se navodi da:

„Međunarodno humanitarno pravo, iako stavlja mučenje u oružanom sukobu van zakona, ne daje definiciju zabrane. Umjesto toga, takva se definicija može naći u članu 1(1) Konvencije Ujedinjenih

nacija o mučenju iz 1984., gdje se kaže:

Za potrebe ove Konvencije, izraz "mučenje" označava bilo koju radnju kojom se težak bol ili patnja, bilo tjelesni ili duševni, namjerno nanose određenom licu u cilju dobijanja od tog ili trećeg lica informacija ili priznanja, kažnjavanja tog lica zbog djela koje je počinilo ono ili treće lice, ili se sumnja da su ga počinili, ili zastrašivanja ili prinude tog lica ili drugih lica, ili iz bilo kojeg drugog razloga zasnovanog na diskriminaciji bilo koje vrste, kada se takav bol ili patnja nanose od strane ili na poticaj ili uz saglasnost ili pristanak službene osobe ili neke druge osobe koja djeluje u službenom svojstvu. Ovo ne uključuje bol ili patnju koja nastaje samo usljed zakonskih kazni, koja im je inherentna ili koju one za sobom povlače.“

178. Iz navedene definicije „mučenja“, koje se odvija u vrijeme oružanog sukoba, proizilaze slijedeći elementi:

- 1) mučenje se mora sastojati u nanošenju, djelom ili propustom, teškog bola ili patnje, tjelesne ili duševne;
- 2) djelo ili propust mora biti namjerno;
- 3) mora biti usmjereno na to da se dobiju informacije ili priznanje, da se kazni, zastraši ili prisili žrtva ili treće lice, ili da se vrši diskriminacija protiv žrtve ili trećeg lica na bilo kojoj osnovi;
- 4) mora biti u vezi s oružanim sukobom i
- 5) barem jedno od lica koja učestvuju u procesu mučenja mora biti javni službenik odnosno barem mora djelovati u ne-privatnom svojstvu, npr. kao de facto organ države ili bilo koji drugi entitet koji vrši vlast.

179. KZ SFRJ ne definira „nečovječno postupanje“ iz članova 142. i 144. KZ SFRJ. Međutim, praksa MKSJ nudi mnogobrojne primjere tih konkretnih krivičnih djela i to: sakaćenje ili nanošenje teških tjelesnih povreda⁵³, premlaćivanje i druge nasilne radnje⁵⁴, nanošenje teških ili ozbiljnih povreda⁵⁵; teške povrede tjelesnog ili duševnog integriteta⁵⁶; ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo⁵⁷; prisilni rad koji je izazvao tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili je radnja predstavljala ozbiljan nasrtaj na ljudsko

⁵³ Vidjeti predmet *Kvočka i dr.*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, broj IT-98-30/1, paragraf 208

⁵⁴ Ibid, paragraf 208

⁵⁵ Vidjeti predmet *Kordić i Čerkez*, presuda Žalbenog vijeća MKSJ, broj IT-95-14/2, paragraf 117

⁵⁶ Vidjeti predmet *Blaškić*, presuda žalbenog vijeća MKSJ, broj IT-95-14paragraf 239. predmet *Krstić*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, broj IT-98-33 paragraf 523

dostojanstvo⁵⁸; deportacija i prisilno premještanje grupa civila⁵⁹; prisiljavanje na prostituciju⁶⁰ i nestajanje ljudi pod prisilom⁶¹.

180. Prvostepeno vijeće MKSJ u predmetu Delalić i dr. ponudilo je, takođe, prihvatljivu definiciju pojma „nečovječno postupanje“, u kojoj se kaže:

„... namjerna radnja ili propust, tj. radnja koja nanosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo“, što dakle, podrazumijeva slijedeća bitna obilježja ovog krivičnog djela:

a) da su ta radnja ili propust prouzročili tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili ozljedu, odnosno da predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo;

b) da su radnju ili propust namjerno izvršili optuženi ili lice odnosno lica za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost“.

181. Kako bi se procijenila težina nekog djela, nužno je razmotriti sve činjenične okolnosti. Neke od tih okolnosti mogu na primjer biti: karakter radnje ili propusta, kontekst u kojem su se oni dogodili, lične prilike žrtve uključujući starost, pol i zdravstveno stanje, kao i fizičke, psihičke i moralne posljedice tog čina za žrtvu. Činjenica da djelo ima dugoročne posljedice može da bude od važnosti prilikom utvrđivanja težine djela⁶².

182. Član 3. EKLJP utvrđuje da „Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju“. U predmetu Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva da bi zlostavljanje potpadalo pod ovaj član *“ono mora dosegnuti minimalan nivo težine. Ocjena ovog minimuma je po prirodi stvari relativna i zavisi od svih okolnosti predmeta, kao što su trajanje takvog postupanja, njegove fizičke i duševne posljedice i, u nekim slučajevima, pol, godine starosti i zdravstveno stanje žrtve*⁶³“.

183. ESLJP i Evropska komisija za ljudska prava razvili su opsežnu sudsku praksu koja se tiče raznih oblika zlostavljanja, kao što su mučenje, nečovječno i ponižavajuće

⁵⁷ Vidjeti predmet *Vasiljević*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 239-240

⁵⁸ Vidjeti predmet *Naletilić i Martinović*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragrafi 271, 289, 303.

⁵⁹ Vidjeti predmet *Kupreškić i dr.*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 566

⁶⁰ Ibid, paragraf 566

⁶¹ Ibid, paragraf 566

⁶² Vidjeti predmet *Vasiljević*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 235. Zatim vidjeti predmet *Blaškić*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 243

⁶³ Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Presuda, Žalba br. 5310/71, 18.01.1978. godine, paragraf 162

postupanje, zabranjenih članom 3. EKLJP⁶⁴. Na primjer, u predmetu *Tomasi protiv Francuske*, ESLJP je utvrdio da se radi o očigledno nečovječnom postupanju kojim se krši član 3. u slučaju kada je podnosilac žalbe bio podvrgnut šamaranju, udaran nogama i rukama, udaran po podlaktici, prisiljavan da stoji duži vremenski period bez potpore, sa rukama vezanim liscama na leđima, kada su pljuvali na njega i prisiljavali ga da gol stoji ispred otvorenog prozora, kada je lišen hrane i kada mu je prijećeno vatrenim oružjem. ESLJP je smatrao da veliki broj udaraca koje je zadobio g. Tomasi i njihov intenzitet predstavljaju dva elementa koja su dovoljno ozbiljna da se takvo postupanje smatra nečovječnim i ponižavajućim⁶⁵. Sud je također smatrao da je postupanje „nečovječno“ ako je unaprijed planirano, ako se primjenjuje satima bez prekida i ako prouzrokuje stvarne tjelesne povrede ili intenzivnu fizičku i duševnu patnju⁶⁶. Takođe, u presudi ESLJP u predmetu Velikog vijeća *Bouyid protiv Belgije*, gdje Sud, razmatrajući minimalni prag ozbiljnosti koji mora biti dosegnut da bi neko postupanje moglo biti kvalifikovano kao mučenje, nečovječno ili ponižavajuće ponašanje, utvrdio da svaka neopravdana upotreba sile od strane policijskih službenika prema osobama koje su pod njihovim nadzorom predstavlja ponižavajuće postupanje, čak i kada sama fizička sila (npr, šamar) nije bila tolikog intenziteta da bi ostavila trajne posljedice⁶⁷.

184. Pored toga, Komisija za ljudska prava („Komisija“) je utvrdila da prisiljavanje da stoji zavezanih očiju i vezan 35 sati dok je slušao jauke drugih pritvorenika koji su mučeni, prijetnje da će biti kažnjen, i prisiljavanje da sjedi zavezanih očiju i nepokretan na madracu tokom više dana predstavljaju nečovječno postupanje⁶⁸. Takođe, kada je osoba tokom zatočenja podvrgnuta zlostavljanju kao što su udarci pendrekom u koljena, prijetnje noževima, udaranje nogama dok leži na zemlji, uzastopno udaranje palicama, željeznim cijevima i pendrecima, a zatim ostavljena bez ikakve ljekarske pomoći bez obzira na povrede glave i tijela, to predstavlja okrutno i nečovječno postupanje⁶⁹.

⁶⁴ A protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Presuda 23.09.1998. godine, ESLJP, paragraf 20 (citira se Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva, Presuda od 25.03.1993. godine, 247-C ESLJP (Ser.A) 1993).

⁶⁵ *Tomasi protiv Francuske*, 13 EHRR 1, 1993, paragraf 115.

⁶⁶ *Lorse i drugi protiv Holandije*, Presuda, Žalba br. 52750/99, 04.05.2003. godine, paragraf 60. Vidjeti predmet *Gasal Nisvet*, presuda Suda BiH, broj S 1 1 K 003485 12 Kžk od 18.12.2013.godine

⁶⁷ *Bouyid protiv Belgije*, zahtjev br. 23380/09, presuda Velikog vijeća od 28. rujna 2015.godine, par. 105-107

⁶⁸ *Soriano de Bouton protiv Urugvaja*, br. 37/1978. Pomenut ranije u fusnoti 12, str. 163

⁶⁹ *Leslie protiv Jamajke*, br. 564/1993, paragraf 9.2.; *Bailey protiv Jamajke*, br. 759/1997, paragraf 9.3.

185. Razmotrivši značenje nečovječnog postupanja u kontekstu međunarodne prakse, Apelaciono vijeće nalazi da je nečovječno postupanje namjerna radnja ili propust, to jest, radnja koja je, objektivno sudeći, namjerna a ne slučajna, koja uzrokuje tešku duševnu ili fizičku patnju ili predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo ili povrede tjelesnog integriteta.

186. Pored samih iskaza oštećenih, Apelaciono vijeće se prilikom utvrđivanja praga nečovječnog postupanja rukovalo i opštim zdravstvenim stanjem, strahom koje je osoba morala osjećati prilikom svakog postupanja opisanog pod tačkama 1.-7. i 9.-10. Izreke ove presude, te da sve te okolnosti predstavljaju odlučne činjenice za utvrđivanje da li je konkretne prilike dostignut prag nečovječnog postupanja koji je sadržan u zajedničkom članu 3. Ženevskih konvencija, odnosno da li je dostignut prag mučenja.

187. Apelaciono vijeće je u kontekstu utvrđivanja da li predmetno postupanje predstavlja nečovječno postupanje i ocjene žalbenih navoda, imalo u vidu i sudsku praksu MKSJ-a⁷⁰, gdje se navodi da je stepen tjelesne ili duševne patnje koji se traži za dokazivanje nečovječnog postupanja ili okrutnog postupanja niži od stepena koji se traži za djelo mučenja.

188. Stoga, imajući u vidu da kroz potvrđene optužnice od 29.12.2011. godine, odnosno 14.06.2012. godine, te izmijenjenu i preciziranu optužnicu od 13.07.2015. godine i 03.05.2018. godine nije jasno naznačeno kojim tačkama se optuženom stavlja na teret mučenje, a kojim nečovječno postupanje u osnovi zločina, to je Apelaciono vijeće imajući u vidu i izloženu praksu MKSJ, postupajući u korist optuženog, našlo prihvatljivijim da kod postojanja dokaznosti predmetnog krivičnog djela pođe od utvrđenja da se radi o nečovječnom postupanju, a ne o mučenju.

189. Da bi se neko postupanje moglo okarakterisati kao nečovječno, neophodno ga je cijeliti u svakom konkretnom slučaju, ovisno o vrstama samih radnji, ali i posljedica koje te radnje izazivaju po žrtve i njihov tjelesni i duševni integritet, okruženja i prilika, tj. konteksta u kojima se radnje prema žrtvama poduzimaju kao i ovisno o njihovom trajanju i intenzitetu.

⁷⁰ Predmet Naletilić, presuda pretresnog vijeća, paragraf 246, predmet Kvočka, presuda pretresnog vijeća paragraf 161; Predmet Radislav Krstić, presuda pretresnog vijeća od 02.08.2011.godine, paragraf 513

190. Jasno je da su razna međunarodna sudska tijela koja su razmatrala primjenu krivičnog djela nečovječnog postupanja isto definisala na relativan način uzimajući u obzir sve činjenične okolnosti, uključujući prirodu radnje ili propust, kontekst u kojem je djelo počinjeno, njegovo trajanje odnosno ponavljanje, fizičke, duševne i moralne posljedice djela na žrtvu i lične okolnosti žrtve, uključujući godine, pol i zdravlje. U skladu s ovim, ovo Vijeće je prilikom odlučivanja razmatralo sve okolnosti navodnih situacija, uključujući lične okolnosti oštećenih, te kontekst cjelokupnog položaja u kojima su se nalazili oštećeni. Posljedice ne moraju da budu trajnog karaktera da bi ponašanje kojim je izazvano bilo okarakterisano kao nečovječno postupanje. Dovoljno je da se radi o ponižavajućem postupanju, koje mora biti teže od ojađenosti, nelagode ili poniženja.

191. Na kraju, Vijeće ja imalo u vidu, kada se govori o povezanoj definiciji 'teške tjelesne ili duševne povrede', praksu MKSJ u predmetu Krstić, prema kojoj: *„teška povreda ne mora biti uzrokom trajne i neizlječive povrede, no mora uključivati povredu koja je teža od privremene ojađenosti, nelagode ili poniženja. Mora se raditi o povredi čija je posljedica dugotrajno i teško oštećenje sposobnosti osobe da vodi normalan i konstruktivan život“*.

(b) Tačka 1. izreke presude (koja odgovara tački 1. optužnice od 29.12.2011. godine, izmijenjene 13.07.2015., a precizirane 03.05.2018. godine)

192. Uvjerjenje Vijeća o krivici optuženog za radnje opisane tačkom 1. izreke ove presude, a koje se sastoje u nečovječnom postupanju sa ratnim zarobljenikom „C“ prilikom njegovog ispitivanja u prostorijama upravne zgrade Hidroelektrane u Jablanici tačno neutvrđenog datuma u drugoj polovini mjeseca juna 1993. godine, na način da je istog udarao nogama i rukama po cijelom tijelu, nakon čega je uzeo nož i zabio ga u predio lijeve natkoljenice zarobljenika „C“, prouzrokovavši mu time tešku tjelesnu povredu utemeljeno je prvenstveno na iskazu oštećenog-svjedoka „C“, čiji iskaz Vijeće nalazi detaljnim i uvjerljivim, te potkrepljenim iskazom svjedoka Seada Brankovića, koji je u inkriminisano vrijeme obavljao

dužnost vojnog obavještajca 4. Korpusa ARBiH, te je provodio ispitivanje svjedoka „C“ te prilike, čime je bio očevidac navedenog događaja, a čiji iskazi tvore jednu logičku cjelinu i u cjelosti objašnjavaju okolnosti pod kojima se desio navedeni krivičnopravni događaj.

193. Pri utvrđivanju vremenskog perioda, odnosno tačnog vremena dešavanja navedenog događaja, Apelaciono vijeće je prvenstveno pošlo od činjenice da je u toku ovog postupka nesumnjivo utvrđeno da se navedeni događaj odigrao poslije zarobljavanja svjedoka „C“, koji je zarobljen dana 20.06.1993. godine u borbama na Bokševici⁷¹, zbog čega je Apelaciono vijeće, isključujući svaku sumnju, utvrdilo da se navedeni događaj odigrao tačno neutvrđenog datuma u drugoj polovini mjeseca juna 1993. godine, kako se to i navodi u potvrđenoj optužnici od 29.12.2011. godine .

194. Apelaciono vijeće je prilikom utvrđivanja navedene činjenice pošlo i od iskaza samog svjedoka „C“, koji je oštećen radnjama navedenim u tačkama 1. izreke presude, a koji svjedok je na glavnom pretresu naveo da su ga dana 20.06.1993. godine zarobili pripadnici „Zukine“ jedinice. Svjedok je u iskazu naveo da je prilikom zarobljavanja bio u vojnoj uniformi HVO i naoružan, te da je odmah sa lisicama na rukama odveden u neke prostorije u Jablanicu, ali nije siguran da li se radilo o prostorijama MUP-a ili vojne policije.

195. Da se inkriminirani događaj desio u drugoj polovini mjeseca juna 1993. godine indirektno u svom iskazu potvrđuje i svjedok Sead Branković, pripadnik službe vojne bezbjednosti 4. Korpusa ARBiH, koji je u iskazu naveo da se ne može vremenski orijentisati, ali da je čuo da je jedan pripadnik HVO zalutao na Boguševici, da je zarobljen, da se priča da je isti vojnik razapet na jednom kamionu na križ, da ga voze po Jablanici, kamenuju, pljuju po njega, pa ga je to zaintirigiralo i samonicijativno je zatražio da razgovara s njim.

196. Prema iskazu svjedoka odbrane „S“, koji je u inkriminisano vrijeme bio pripadnik TO, a kasnije i ARBiH, te, prema vlastitom iskazu, bio angažovan na dodjeli humanitarne pomoći i zaštiti objekata Hidroelektrane u Jablanici, inkriminirani događaj se desio otprilike u drugoj polovini mjeseca juna 1993. godine, kada je došao u upravu Hidroelektrane da se raspita o angažovanju na Grabovici na dežurstva.

⁷¹ Što potvrđuje i sadržaj dokaza 0-52 (Kopija vanrednog borbenog izvještaja Komande 44. Brdske Brigade broj 02/70-1-177/93 od 20.06.1993. godine).

197. Da se navedeni događaj odigrao u prostorijama upravne zgrade Hidroelektrane (HE) u Jablanici Vijeće je utvrdilo na osnovu iskaza svjedoka odbrane „S“ i Zaima Softića, kao i na osnovu iskaza optuženog u svojstvu svjedoka.

198. U tom smislu, svjedok odbrane „S“, koji je prema vlastitom iskazu bio očevidac navedenog događaja, je naveo da se inkriminirani događaj desio u prostorijama HE u Jablanici, što su potvrdili i svjedok Zaim Softić i optuženi u svojstvu svjedoka, pritom iznoseći svoju verziju događaja, a kojim kazivanjima u tom dijelu ovo Vijeće nije poklonilo vjeru, iz razloga koji će biti naznačeni u daljem obrazloženju.

199. Iako svjedok „C“ u iskazu na pretresu nije mogao navesti tačno mjesto vršenja ispitivanja, Apelaciono vijeće nalazi da je to sasvim razumljivo, imajući u vidu da se navedeni događaj dešava ubrzo nakon zarobljavanja svjedoka „C“, da pritom isti svjedok, prema vlastitom iskazu, nikad prije nije bio u Jablanici, odnosno bio je samo u prolazu, pa stoga ne može navesti tačno mjesto gdje je ispitivan. Pritom, iako se svjedok Sead Branković, koji je vršio ispitivanje svjedoka sporne prilike, takođe nije mogao prisjetiti gdje je tačno vršeno ispitivanje, da li je to bilo u muzeju ili opštinskom štabu, isti svjedok na detaljan način, do u najsitnije detalje opisuje prostoriju u kojoj je vršeno ispitivanje⁷², a što

⁷² Transkript sa glavnog pretresa od 08.11.2012. godine, str.13/14: „**Svjedok:** Izvinjavam se, izvinjavam se. Dakle prostorija je bila duga oko četiri metra. Na tim kratkim zidovima, na jednim je bila su vrata na drugim je bio prozor. Bio je jedan radni sto, dakle jedan radni sto. Prostorija je bila širine dva metra. Možda čak i malo manje. Dakle, uska i duga prostorija. Ja sam sjeo za taj radni sto. Ovako dakle, u, u pravcu ivice stola bila je jedna stolica pored nje još jedna stolica. Dakle, bile su dvije stolice naslonjene na zid. Vrlo blizu mene, dakle, ja to je možda bilo pa da kažem možda metar, metar i po od mene. Jako blizu mene. Jer ja inače u praksi i poslije rata i prije rata kad sam obavljao razgovore volio sam imati jako blizak onaj susret sa onim s kime obavljam razgovor, čisto da pratim njegove psihičke reakcije. Ja sam 40 godina radio u policiji i to su ovako neke stvari koje su meni onaj vrlo bitne za razgovor. Dakle, svjedok C je doveden i sjeo je na stolicu. Bio je bijel kao ovaj papir. Bijel ko papir. Kako se zoveš on mi je rekao ime i prezime. Odakle si - iz Mostara. Gdje stojiš u Mostaru, pošto sam ja Mostarac – kaže stojim u naselju Rodoč. Gdje si radio prije rata – kaže radio sam u „Šipadu“. Kažem radila je i moja supruga u „Šipadu“ ja ga sad pitam za neke ljude iz toga okruženja gdje on stoji, za jednog Pericu, za ovoga jednog policajca znaće ga Berto Opančara i tako dalje i polako omekšavam situaciju. Žalosan bi odakle te ovde. Dakle to je razgovor mene i njega. Rahmetli Kulje je stajao okrenut meni, naslonjen na sto, dakle okrenut meni leđima vratima okrenut na sto u borbenom prsluku u uniformi u borbenom prsluku koji je uvijek nosio. Dakle tu su bila, tu su bile dvije onaj, dva punjenja za automatsku pušku ovdje, dva ovdje a imo je jedan džep na zadnjem dijelu prsluka u kome je držao nož. I tako je i poginuo rahmet mu duši na Boguševcu. Kažem ja njemu pa znaš li da si ti mrtav. On je još bljeđi. Kaže kako. Pa ka'em ja objavilo Hrvatski radio Rama je objavio da si ubijen od strane jablaničkih muslimana, da si provežen u kombi, na teretnom autu raskrižen na križu, da su te pljuvali, gađali kamenjem i ubili. Čojek počeo plakat. Kaže molim te ja kaže imam bolesnu majku srčanog bolesnika, imam tri ili četiri sestre, nisam siguran, ima li ikog naći, ako majka to čuje umrijeće. Kažem ja ima, naći ćemo nema problema nikakvih. I ja zovnem, centrala me spoji sa bazom UNPROFOR-a španskog. Imo sam tamo jednog oficira s kojima sam češće imao neke kontakte oni su bili malo, malo nama naklonjeni, onaj tako da smo malo i sa njima radili po nekim pitanjima i ja sam njemu prenio i zamolio ga da obavijesti španski štab dakle hedkvoter (Headquarter) njihov u

kod ovog Vijeća proizvodi nesumnjivi zaključak o istinitosti kazivanja ovog svjedoka. Osim toga, Vijeće cijeni da ni sam svjedok Sead Branković nije isključio mogućnost da se navedeno ispitivanje provodilo u prostorijama HE na Neretvi, navodeći da je tu imao kancelariju, te da je tu „negdje“ bila kancelarija Ališpage, što opet korespondira sa iskazom optuženog u svojstvu svjedoka, koji je tvrdio da su on i Zuka imali kancelariju u prizemlju upravne zgrade HE na Neretvi, te da je to bilo na samom ulazu u Jablanicu s lijeve strane

200. O razlozima nemogućnosti tačnog određivanja mjesta gdje se desio inkriminirani događaj, prema ocjeni ovog Vijeća, govori činjenica da je i sam svjedok Sead Branković, i pored dugogodišnjeg policijskog iskustva, kako ističe, apsolutno bio šokiran i iznenađen onim što će se potom odigrati.

201. Da je inkriminisane prilike vršeno ispitivanje svjedoka „C“ prema ocjeni ovog Vijeća saglasno potvrđuju kako svjedok „C“, tako i svjedok Sead Branković.

202. U tom smislu, svjedok „C“ u iskazu na pretresu navodi da su ga tom prilikom ispitivali Sead Branković i izvjesni Selman, u kontekstu toga „koliko ima vojske, te gdje je bio na terenu“.

203. Potvrdu činjenice da je Sead Branković sporne prilike ispitivao svjedoka „C“, Apelaciono vijeće nalazi i u iskazu ovog svjedoka, koji je, kako je već naprijed navedeno, pojasnio da su ga okolnosti zarobljavanja svjedoka „C“ zaintrigirale, pa da je samoinicijativno zatražio da razgovara s njim. U tom smislu, svjedok Branković je pojasnio kako je svjedoka „C“ na ispitivanje te prilike doveo rahmetli Salem Kulje, te da je svjedok „C“ bio na udaljenosti od nekih metar-metar i po njega, budući da je svjedok i inače praktikovao da ispitanici budu jako blizu njega, kako bi mogao pratiti njihove psihičke reakcije.

204. Ocjenom iskaza svjedoka Seada Brankovića na ovu okolnost, Apelaciono vijeće nalazi da je isti iznio niz slikovitih i upečatljivih detalja, na osnovu kojih je, suprotno

Međugorju da je u našim rukama zarobljen svjedok C i ako postoji mogućnost što hitnije da oni alarmiraju tim u Mostaru koji će otići na adresu kućnu i saopštiti da je on živ. I počne razgovor mene i njega na te okolnosti o kojima sam već ranije spomenuo obavještajne vamo-tamo, kada su se otvorila u jednom momentu vrata. Ja nisam bio sam kasnije iznenađen s onim što se desilo ali nije me iznenadio ulazak gospodina Bojadžića i mislim da je bio onaj sa njim Nedžad“.

navodima odbrane, moguće izvesti nesumnjivi zaključak o istinitosti njegovog kazivanja i činjenici da se navedeni događaj odigrao. Tako je svjedok naveo da je po dovođenju svjedok „C“ sjeo na stolicu i da je bio „bijel kao ovaj papir“, pa da ga je pitao za lične podatke i neke druge povezane stvari, dok je rahmetli Kulje stajao okrenut svjedoku, naslonjen na sto, u borbenom prsluku u uniformi koji je uvijek nosio, te su tu bila dva punjenja za automatsku pušku, a imao je i jedan džep na zadnjem dijelu prsluka u kome je držao nož. Dalje je svjedok pojasnio kako je sporne prilike pitao svjedoka „C“ da li zna da je mrtav, te rekao saznanja koja su iznošena na radiu, pa da je svjedok „C“ počeo plakati i govoriti da ima bolesnu majku, koja će umrijeti ako to čuje, da bi onda svjedok Branković nazvao bazu španskog UNOPROFOR-a, kako bi se putem oficira sa kojim je svjedok otprije imao kontakte, prenijelo da je svjedok „C“ zarobljen, ali da je živ, nakon čega je počeo razgovor sa svjedokom „C“ na određene obavještajne okolnosti.

205. Prema ocjeni ovog Vijeća, iz provedenih dokaza na ovu okolnost, odnosno iz iskaza svjedoka „C“ i Seada Brankovića ne prozilazi da je optuženi te prilike sa osobom pod nadimkom „Džoni“ ispitivao svjedoka „C“, što mu se stavljalo na teret potvrđenom optužnicom od 29.12.2011. godine, zbog čega je Vijeće izostavilo ovaj navod u izreci presude, a u cilju usklađivanja činjeničnog stanja sa rezultatima izvedenih dokaza, prilagođavajući pritom činjenični opis izreke presude na način da je umjesto : *„zajedno sa osobom pod nadimkom „Džoni“ ispitivao zarobljenog pripadnika HVO „C“ udarivši ga nogama i rukama po cijelom tijelu,“* (kako je to stajalo u potvrđenoj optužnici od 29.12.2011. godine, odnosno izmijenjenoj i preciziranoj optužnici) u izreci presude naznačeno: *„u toku ispitivanja zarobljenog pripadnika HVO „C“ od strane njemu poznatih lica istog udarao nogama i rukama po cijelom tijelu“*, čime je samo došlo do tačnijeg određivanja krivičnopravne radnje optuženog.

206. Iako je odbrana optuženog nastojala osporiti da se navedeni događaj desio, tvrdnjama da svjedok „C“ nije nikad ispitivan od strane Seada Brankovića, odnosno da su ispitivanje svjedoka „C“ vršili samo Zenaid Đelmo i Ismet Dedajić zvani „Dedo“, Apelaciono vijeće nakon izvršenog uvida u dokazni materijal ovog predmeta nije moglo doći do istog zaključka.

207. Prije svega, potvrdu činjenice da je te prilike vršeno ispitivanje svjedoka „C“ od strane Seada Brankovića, Vijeće, kako je već naprijed navedeno, nalazi u saglasnim

iskazima svjedoka „C“ i Seada Brankovića na ovu okolnost. Pritom, iako iz dokaznog materijala proizilazi da su izjave od svjedoka „C“ uzimali i Zenaid Đelmo⁷³ dana 21.06.1993, te Ismet Dedajić zvani „Dedo“ dana 26.06.1993. godine⁷⁴, Apelaciono vijeće nalazi da ta činjenica ne dovodi u pitanje ranije ispitivanje od strane svjedoka Seada Brankovića, imajući u vidu i da je sam svjedok „C“ potvrdio da je više puta ispitivan, ali da je ispitivanje od strane Ismeta Dedajića zvani „Dedo“ bilo druge prilike.

208. Suprotno navodima odbrane, činjenica da se iskazi svjedoka Seada Brankovića i svjedoka „C“ djelomično razlikuju u pogledu činjenice koje su još osobe bile prisutne navedenom ispitivanju ne dovodi u pitanje istinitost njihovog kazivanja, s obzirom da se ne radi o odlučnim činjenicama, a imajući u vidu i protek vremena od inkriminisanog događaja. Tako svjedok „C“ na glavnom pretresu navodi da je u prostoriju, u kojoj je već bio prisutan Sead Branković, ušao neki, „Selman“ su ga zvali, koji ga je odmah udario, a onda kasnije i **Nihad i Nedžad i Kurt**, za koga je kasnije saznao da je zapovjednik vojne policije. Od prisutnih su svjedoka ispitivali Branković i Selman, koliko ima vojske gdje je bio na terenu. Prema kazivanju svjedoka, Kurt je nosio nož za pojasom te prilike, te je kasnije saznao da je Kurt bio zapovjednik vojne policije, a tada to nije znao, jer se nije predstavio.

209. Na ovu okolnost, svjedok Sead Branković navodi da mu je od strane rahmetli Salema Dlakića zvanog Kulje doveden svjedok „C“ te prilike na ispitivanje. Nakon što je ispitivanje otpočelo, prema navodima svjedoka u prostoriju ulaze optuženi Bojadžić i lice koje svjedok oslovljava sa Nedžad, a kojeg opisuje kao dragog momka i srčanog borca.

210. Dakle, iako iskazi ovih svjedoka na okolnost prisustva drugih lica prilikom ispitivanja nisu u potpunosti identični, Apelaciono vijeće nalazi da upravo ta činjenica govori o njihovoj istinosti, odnosno činjenici da se ne radi o dogovorenim i međusobno usklađenim iskazima, pri čemu se, kako je već naprijed navedeno, ne radi o razlici o odlučnim činjenicama. Prema ocjeni ovog Vijeća, pri ocjeni navedenih razlika nužno je imati u vidu da se inkriminisani događaj desio nedugo nakon zarobljavanja svjedoka „C“, da svjedok „C“ ne zna i ne mora da zna strukturu i identitet svih lica koja su djelovala u sastavu 44. brigade,

⁷³ Dokaz 0-245- Izjava svjedoka „C“ Armije Republike Bosne i Hercegovine, Bataljona vojne policije – 4. Korpusa, Odjeljenja za službe vojne policije Jablanica, broj: 34/93 od 21.06.1993. godine i Dopuna izjave od 26.06.1993. godine i iskaz svjedoka Zenaida Đelme

⁷⁴ Dokaz 0-245

da Salem Dlakić zvani „Kulje“ nedugo nakon ovog događaja gine na Boškevici, a da na njegovo mjesto dolazi Sead Kurt, koji je bio zapovjednik vojne policije za vrijeme zatočenja svjedoka „C“ u Muzeju, a što je Vijeće posmatralo i u vezi sa protekom vremena od ovih dešavanja i da je objektivno i realno za očekivati da sjećanje svjedoka, u odnosu na manje bitne detalje, blijedi.

211. Činjenica da je svjedok „C“ u iskazu u fazi istrage od 26.08.2011. godine⁷⁵ naveo da je malo poslije u kancelariju gdje je bio zlostavljan došao izvjesni „Dedo“ koji je bio zapovjednik logora „Muzej“ u Jablanici, koju činjenicu odbrana prenaglašava u završnoj riječi, a da u iskazu na pretresu navodi da „Dedo“ tada nije ni ulazio u prostoriju, odnosno da ga je sutradan ispitivao, ne dovodi u pitanje istinitost njegovog kazivanja, budući da se, kako je već naprijed navedeno, ne radi o odlučnoj činjenici, pri čemu je svjedok na glavnom pretresu decidan u tome da „Dedo“ nije vršio njegovo zlostavljanje na način opisan pod tačkom 1. izreke ove presude, odnosno da je optuženi izvršilac ovog djela, što je konzistentno tvrdio i u fazi istrage.

212. Slijedom iskaza svjedoka „C“ i Seada Brankovića, Vijeće je utvrdilo i način na koji se dogodio objektivni učin predmetnog djela, odnosno da je te prilike optuženi, za vrijeme trajanja ispitivanja svjedoka „C“, ušao u prostoriju gdje je obavljeno ispitivanje, te počeo svjedoka „C“ udarati nogama i rukama po cijelom tijelu, nakon čega je uzeo nož i zabio ga u predio lijeve natkoljenice zarobljenika „C“.

213. Prema navodima svjedoka „C“ na glavnom pretresu, u kancelariju je u toku vršenja ispitivanja ušao plavi, krupni čovjek u uniformi (za koga će kasnije saznati da se radi o optuženom) sa Nedžadom i Kurtom, pa je Kurtu rekao da mu da nož, što je ovaj i učinio. Optuženi je, prema kazivanju svjedoka „C“ potom mahao nožem svjedoku oko glave, prijetio da će mu uši otkinuti, da mora sve reći, pa mu je potom zabio nož u lijevu nadkoljenicu .

⁷⁵ **T – 6** – Zapisnik o saslušanju svjedoka C dat pred Tužilaštvom BiH broj T20 0 KTRZ 000112611 od 26.08.2011.godine i Zapisnik o saslušanju svjedoka „C“ broj T20 0 KTRZ 00112611 od 26.08.2011.godine + foto album broj T20 0 KTRZ 000112611 od 08.07.2011.godine.

214. Na ovu okolnost, svjedok Sead Branković navodi da su Nihad i Nedžad prišli svjedoku „C“ i počeli ga tući šakama i nogama, najviše po stomaku i glavi, na šta je svjedok, kako to opisuje vlastitim riječima, „bio frapiran“.

215. Iako svjedok Sead Branković nije lično vidio da je optuženi zabio nož u predio lijeve natkoljenice svjedoka „C“, vrlo je jasno opisao okolnosti na osnovu kojih je zaključio da je to učinio optuženi. Tako svjedok Branković navodi da mu se jedna stvar „urezala“ u pamćenje, odnosno da je Kulje bio leđima okrenut Nedžadu, Nihadu i svjedoku „C“, potom Nihad uzima nož koji je Kulje imao na prsluku, čime je svjedok bio šokiran, te je sljedeće što vidi krvav nož u rukama Nihada Bojadžića, koji govori svjedoku „C“ – „liži nož“, te vidi ranjenog svjedoka „C“⁷⁶.

216. Kada se iskazi svjedoka „C“ i Seada Brankovića dovedu u međusobnu vezu iz istih nesumnjivo prozilazi da je optuženi postupao na zabranjen način prema svjedoku „C“, na način da je istog udarao rukama i nogama, a potom mu zabio nož u predio lijeve natkoljenice. Naime, iskazi navedenih svjedoka tvore svojevrсни mozaik, pri čemu je svjedoku „C“ na ovu okolnost poznato više detalja od svjedoka Seada Brankovića, koji nije neposredno vidio čin zabadanja noža, ali je to mogao posredno zaključiti na osnovu činjenice da vidi optuženog kako uzima nož, te da je sljedeće što vidi krvav nož u rukama optuženog i da čuje optuženog kako govori svjedoku „C“- „liži nož“, pri čemu vidi ranjenog svjedoka „C“, zbog čega je jedini mogući zaključak kod takvog stanja stvari da je optuženi osoba koja je izvršila navedene radnje.

217. Osim toga, Apelaciono vijeće je, temeljem iskaza svjedoka Seada Brankovića, našlo nesumnjivo utvrđenim i da je optuženi udarao svjedoka „C“ rukama i nogama po cijelom tijelu, premda to svjedok „C“ nije decidno naveo na glavnom pretresu, imajući u vidu da je po ocjeni ovog Vijeća svjedok Sead Branković bio u boljoj mogućnosti da uoči tu činjenicu, s obzirom da prema njemu nisu preduzimane te radnje, a pritom cijeneći da se svjedok Branković nalazio u neposrednoj blizini svjedoka „C“ u vrijeme ovih dešavanja. U ovom

⁷⁶ Svjedok Sead Branković u tom smislu navodi na glavnom pretresu: „Ja sam rekao šta sam vidio, snimljeno je, ima na zapisniku. Dakle, ja tebe vidim kako s Dlakića Salema uzimaš nož, sljedeće čega se ja sjećam, dakle sljedeće čega se sjećam, ja vidim krvav nož, vidim ranjenog čovjeka i tebe kako govoriš liži. Ja to vidim i dan-danas. Ja to vidim Nihade“ (str. 62 transkripta od 08.11.2012. godine)

kontekstu, Vijeće je pri odlučivanju imalo u vidu i da je sam svjedok „C“ u fazi istrage⁷⁷ isticao da ga je Nedžad zvani „Nečko“ počeo odmah udarati kad su ušli u kancelariju i da ga je udarao rukama u predjelu prsa, što znači da i svjedok „C“ saglasno svjedoku Brankoviću opisuje da je udaran, pri čemu s obzirom na činjenicu da je tom prilikom udaran zasigurno nije mogao vidjeti da je u ovom udaranju učestvovao i optuženi.

218. Pozitivan zaključak o identifikaciji optuženog kao izvršioca navedenog djela proizilazi iz saglasnih iskaza svjedoka „C“ i Seada Brankovića na navedenu okolnost. Tako svjedok Sead Branković na ovu okolnost navodi da je ranije poznavao optuženog, te da je isti bio angažovan u jedinici „Zulfikar“, na funkciji zamjenika komandanta jedinice, pri čemu isti svjedok navodi da optuženog sjeća u uniformi, te da je govorio izraženim ekavaskim naglaskom, što je karakteristika koju će mnogi od svjedoka optužbe kasnije opisati kao upečatljiv detalj na strani optuženog.

219. Iako svjedok „C“ prije inkriminisanog događaja nije ranije poznavao optuženog, isti u iskazu navodi niz činjenica i okolnosti na osnovu kojih je osnovano zaključio da se upravo radi o optuženom. U tom smislu, svjedok opisuje optuženog kao plavog, krupnog čovjeka u uniformi, čiji identitet je prvi put saznao prilikom razmjene, kada ga je Bojadžić iz Muzeja u Jablanici (gdje će kasnije biti smješten) odveo u prostorije veze da se javi da je živ, pa se optuženi tom prilikom na telefonu predstavio da je pukovnik Nihad Bojadžić.

220. Iz iskaza svjedoka „C“ jasno proizilazi da je isti imao priliku u još nekoliko navrata da se susretne sa optuženim, koji se susreti uglavnom odnose na razmjene ili pokušaje razmjene svjedoka „C“. S tim u vezi, svjedok decidno navodi situaciju, a koju situaciju saglasno opisuje i svjedok Sead Branković, da je vidio optuženog i prilikom još jednog „pokušaja“ razmjene, kada je doveden u neku zgradu „elementima ozidanu“, gdje su unutra sjedili Arif Pašalić, Sejo Branković, Safet Oručević i još jedan čovjek, pa ga je Nihad tada pitao koga poznaje i udario ga koljenima među noge. Dodatno, svjedok navodi da je optuženog imao priliku vidjeti i u situaciji kada je vršio prepoznavanje lica, zarobljenih pripadnika sela Doljana i Sovići, koje je čuvao kao pripadnik HVO, pri čemu identifikuje

⁷⁷ T – 6 – Zapisnik o saslušanju svjedoka C dat pred Tužilaštvom BiH broj T20 0 KTRZ 000112611 od 26.08.2011.godine i Zapisnik o saslušanju svjedoka „C“ broj T20 0 KTRZ 00112611 od 26.08.2011.godine + foto album broj T20 0 KTRZ 000112611 od 08.07.2011.godine.

optuženog i kao izvršioca radnji za koje je optuženi oglašen krivim tačkama 6. i 7. izreke ove presude, odnosno decidno navodi da je optuženog vidio i prilikom pada Doljana, negdje krajem sedmog mjeseca 1993. godine. Dodatno, svjedok „C“ u iskazu navodi da je optuženog imao priliku vidjeti i prilikom događaja opisanog tačkom 2. izreke presude, kao i prilikom razmjene, obavljene 01.03.1994. godine. U odnosu na karakteristike optuženog, svjedok navodi da mu je poznavao glas, jer je bio specifičan, govorio je ekavicom, te mu je poznato da je optuženi bio Zukin zamjenik. Takođe, Vijeće je pri odlučivanju cijenilo da je svjedok „C“ prepoznao optuženog kao izvršioca navedenih djela i u fazi istrage, što proizilazi iz fotodokumentacije, koja je uložena kao dokaz optužbe⁷⁸.

221. Stoga, imajući u vidu činjenicu da prije inkriminisanog događaja svjedok „C“ nije poznavao optuženog, a da je imajući u vidu karakter preduzetih radnji optuženog, kako onih opisanih ovom tačkom presude, tako i onih opisanih drugim tačkama izreke presude (2., 6. i 7.), zasigurno imao interes da utvrdi o kojoj se osobi radi, te da mu se stoga nesumnjivo u pamćenje „urezao“ lik optuženog, kao i cijeneći da je oštećeni „C“ u još nekoliko navrata imao priliku da se sretne sa optuženim, te da opisuje specifičan govor optuženog, njegov izgled i poziciju u inkriminisano vrijeme, kao i da je istog prepoznavao u fazi istrage, ovo Vijeće je, isključujući svaku sumnju, posmatrano u vezi sa iskazom svjedoka Seada Brankovića, utvrdilo da je izvršilac djela opisanog tačkom 1. izreke ove presude upravo optuženi.

222. Potvrdu činjenice da je svjedoku „C“ kao posljedica navedenih radnji prouzrokovana teška tjelesna povreda, Apelaciono vijeće je prije svega našlo u iskazu ovog svjedoka, koji je naveo da da mu je usljed ovih radnji ostao ožiljak, jedan centimetar širok, a pet dug, koje posljedice povrede svjedok i danas osjeća, u vidu toga da ga nekad i dalje boli koljeno. Saglasno navodima svjedoka „C“, svjedok Sead Branković takođe navodi da je oštećeni usljed preduzimanja navedenih radnji imao povredu u predjelu lijevog buta, te da je vidio da su svjedoku „C“ bile rasječene pantalone i da je vidio krv.

223. Da su posljedice navedenih radnji optuženog prema svjedoku „C“ bile takve da su zahtijevale medicinski tretman, pa se samim tim radilo o teškim tjelesnim povredama,

⁷⁸ **T – 6** – Zapisnik o saslušanju svjedoka C dat pred Tužilaštvom BiH broj T20 0 KTRZ 000112611 od 26.08.2011.godine i Zapisnik o saslušanju svjedoka „C“ broj T20 0 KTRZ 00112611 od 26.08.2011.godine + foto album broj T20 0 KTRZ 000112611 od 08.07.2011.godine

proizilazi iz iskaza svjedoka Seada Brankovića, koji navodi da je nakon preduzimanja navedenih radnji od strane optuženog pozvao vozilo vojne policije kako bi se svjedok „C“ odveo u bolnicu, kao i iz iskaza svjedoka Alije Šuko, direktora Doma zdravlja u Jablanici u inkriminisano vrijeme, koji je potvrdio da je svjedok „C“ bio pacijent ratne bolnice vrlo kratko vrijeme, te da misli da je imao povredu na donjem ekstremitetu.

224. Kontrolnu činjenicu da je svjedok „C“ nakon inkriminisanog događaja odveden u bolnicu potvrđuje i svjedok „C“, koji navodi da su ga uveče odveli u bolnicu zašiti mu ranu, te da tada nije ležao u bolnici, već da je vraćen u Muzej, što dodatno ide u prilog istinosti i vjerodostojnosti kazivanja ovog svjedoka, s obzirom da je isti iskaz saglasan drugim provedenim dokazima optužbe kako u pogledu odlučnih, tako i u pogledu kontrolnih činjenica, pri čemu takva utvrđenja nisu dovedena u pitanja provedenim dokazima odbrane.

225. Apelaciono vijeće ističe da je u odnosu na činjenični opis potvrđene/izmijenjene-precizirane optužnice u izreci presude izvršena manja činjenična intervencija na način da je umjesto: *„prouzrokovavši mu teške tjelesne povrede u predjelu noge“* naznačeno: *„prouzrokovavši mu time tešku tjelesnu povredu“*, nalazeći da je za potrebe izreke presude, a radi izbjegavanja bespotrebnog opterećivanja činjeničnog opisa, nepotrebno preciziranje područja u kojem je prouzrokovana tjelesna povreda oštećenom „C“.

226. Podvodeći ovako utvrđeno činjenično stanje pod naprijed navedene utvrđene međunarodne standarde u pogledu mučenja/nečovječnog postupanja, Vijeće je na nesumnjiv način utvrdilo da su postupanjem optuženog inkriminisane prilike prema oštećenom „C“ (na način da je isti prvo udaran nogama i rukama po cijelom tijelu, nakon čega mu je optuženi zabio nož u predio lijeve natkoljenice), oštećenom namjerno nanesene teške tjelesne povrede, čije posljedice osjeća i danas, što uz činjenicu da je te prilike optuženi govorio svjedoku „C“ da liže nož, čime je izvršen ozbiljan napad na dostojanstvo oštećenog, predstavlja nečovječno postupanje.

227. Činjenična utvrđenja koja proizilaze iz navedenih dokaza optužbe nisu dovedena u pitanje ni provedenim dokazima odbrane na ovu okolnost. Naprotiv, Vijeće nalazi da i iz iskaza optuženog, ali i iz iskaza svjedoka odbrane „S“ (koji je u inkriminisano vrijeme prema vlastitom iskazu bio angažovan na zaštiti objekta u kome se vršilo ispitivanje) i Zaima Softića proizilazi prisustvo optuženog na mjestu izvršenja djela, ali se istim iskazima nastoji dovesti u pitanje učešće optuženog u izvršenju navedenih radnji, kojim iskazima u

odlučnim činjenicama koje se tiču učešća optuženog Vijeće nije moglo pokloniti vjeru, s obzirom da su isti očigledno sračunati na ekskulpiranje optuženog.

228. Tako optuženi u svojstvu svjedoka navodi da je po ulasku u kancelariju u HE vidio jednog momka, opisujući da je na stolu stajao nož, te da je Ismet Dedajić zvani „Dedo“ vrištao: *„ubili ste mi ovo, pobili ste ovo“*, bilo ih je još 4-5 unutra, te je Dedajić poš'o za taj nož. Kako dalje opisuje optuženi, uhvatio je Dedajića za ruku, te je Dedajić momka zakačio nožem, na šta mu je optuženi *„budalo šta radiš to“* i oteo nož. Kuljo i Nedžad su uzeli momka i odveli ga. Optuženi je potom, prema vlastitom kazivanju, pitao šta to rade, pa je Kuljo rekao da je Dedajić poludio i da je govorio da su ovi pobili Soviće i Doljane, kao i da se radi o Tutinom vojniku, čije mu je ime i prezime tada saopćio.

229. Nadalje, svjedok odbrane Zaim Softić navodi da je na ulazu u HE, gdje je komanda, vidio dvojicu pripadnika ARBiH kako nose jednog pripadnika ARBiH između sebe, koji je bio krvav. Svjedok je potom vidio kako Nihad galami na hodniku na nekog čovjeka, te je na pitanje šta se desilo optuženi rekao da je neki komandir za pritvor „zboo“ Tutinog vojnika, zato što mu je sin zarobljen u Mostaru, pa su potom ušli u kancelariju i Nihad je uzeo da kuca izvještaj o tome. Svjedok pojašnjava da je te prilike vidio Nihada da galami na nekog čovjeka, za kojeg je kasnije saznao da je komandir pritvora, *„Rek'o mu je, zarobi, otiđi na liniju kad si junak pa zarobi, a ne ov'da ovde da biješ ljude koji su nevini i koji⁷⁹“*, što je svjedoku značilo da treba biti hrabar na liniji, a ne u takvim situacijama.

230. Svjedok odbrane „S“ na ovu okolnost navodi da je prilazeći upravnoj zgradi, vidio da dolazi neko vojno vozilo, među licima je tu bio Bojadžić i praktički su zajedno ušli u taj objekat, čula se galama, to se odvija u kancelariji u prizemlju, u nije ulazio u kancelariju, već je bilo otvoreno, te je krenuo za vojsku. U jednoj od kancelarija je bila velika galama, buka, otimali su se i svađali, među njima je bio i rahmetli Dlakić, koji je bio komandant vojne policije, te nekoliko svjedoku nepoznatih vojnika. Prema kazivanju svjedoka, Bojadžić je te prilike doletio, *„rekao mu zašto to, zašto ne znam svi ti te priče, što se to i tako dalje, u toj gužvi mu je uzeo nož i i i i oni su ga izgurali i pro...protjerali ga kroz taj hodnik i izo...izveli su ga iz.., vjerovatno su ga odveli u bolnicu“*. Svjedok dalje pojašnjava da se sve brzo odigralo kad je Nihad napao tog nekog čovjeka koji je valjda ub'o nožem nekog

⁷⁹ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 23.10.2014. godine, str.47

vojnika, što svjedok može samo pretpostaviti, pri čemu svjedok potvrđuje da je vidio Nihada sa nožem, nije vidio ni krv, ni oštećenje, a to ranjeno lice je bilo u uniformi.

231. Ocjenom navedenih iskaza svjedoka odbrane posmatranih pojedinačno i u međusobnoj povezanosti, Apelaciono vijeće nalazi da iz istih saglasno proizilazi modus „prebacivanje“ krivice za navedene događaje na preminulog Ismeta Dedajića zvanog „Dedu“, odnosno apostrofiranje teze da je zapravo Ismet Dedajić, zvani „Dedo“ počinio radnje koje se optuženom stavljaju na teret, zbog činjenice da mu je navodno sin ubijen u logoru, pa se osvećivao Hrvatima.

232. Međutim, Apelaciono vijeće nije moglo prihvatiti ovakve navode odbrane, s obzirom da su isti direktno suprotni iskazima svjedoka „C“ i Seada Brankovića, kojima je ovo Vijeće poklonilo vjeru, nalazeći iste istinitim i ubjedljivim, ali nalazeći takve teze i suprotne materijalnim dokazima optužbe, iz kojih proizilazi da je sin Ismeta Dedajića u logoru bio nakon izvršenja ovog krivičnog djela. U tom smislu, iz dokaza T209 - Ovjerena kopija Uvjerenja Saveza logoraša BiH, broj 695/2000. od 19.10.2000. godine za lice Mesud Dedajić proizilazi da je Mesud Dedajić, sin Ismeta ubijen 28.08.1993. godine u logoru-Vojno, što znači nakon izvršenja ovog djela, te da je u logoru proveo period od 30.06.1993.-28.08.1993. godine, a iz čega jasno proizilazi da nije ni bio u logoru u vrijeme izvršenja ovog djela, što samim tim lišava osnovanosti navode odbrane.

233. Dodatnom sadržinskom analizom iskaza svjedoka odbrane, Apelaciono vijeće nalazi da su isti krajnje neuvjerljivi kada se tiče odlučnih činjenica o učešću optuženog u navedenom događaju, pa tako kad je u pitanju svjedok odbrane Zaim Softić, Apelaciono vijeće nalazi da se radi o saborcu optuženog, koji nastoji ekskulpirati optuženog i pružiti mu pomoć, pa je tako za ocjenu iskaza ovog svjedoka itekako indikativan navod iz njegovog iskaza prema kome: „... **izvinite gospodine ali mi kad idete jedan sa drugim, onda su svi dobri. Jedan drugom mi čuvamo, to je takva jedinica gdje smo svi bili dobri**⁸⁰“.

234. Nadalje, ocjenom iskaza svjedoka „S“, Apelaciono vijeće nalazi da isti u svom iskazu pruža veoma konfuznu sliku navedenog događaja, navodeći da su se otimali u toj kancelariji, hrvali, da je Bojadžić doletio rekavši mu zašto je to uradio, te da mu je u gužvi

⁸⁰ Transkript saslušanja svjedoka od 23.10.2014. godine, strana 44

uzeo nož i da su ga izgurili kroz hodnik i vjerovatno odveli u bolnicu, odnosno da se brzo odigralo kad je Nihad nap'o tog nekog čovjeka koji je valjda „šta je uradio da li je on taj neki čovjek ub'o tog nekog vojnika ili ne znam, to mogu 'vako da pretpostavljam⁸¹“, što znači da se radi o pretpostavkama svjedoka.

235. Cjelovitom analizom iskaza svjedoka „S“ Vijeće nalazi da se radi o nekredibilnom svjedoku u pogledu odlučnih činjenica (osim činjenica mjesta i vremena izvršenja djela), budući da isti u iskazu ne može ni opisati zadatke zbog kojih dolazi u zgradu HE, ne zna ni kako su se odvijale smjene u toj zgradi, pri čemu i sam svjedok u iskazu navodi da nije ništa vidio, da bi potom zaključio da je ratni zarobljenik odvezen u bolnicu. Takođe, Vijeće nalazi da i odbrana provođenjem dokaza na ovu okolnost dolazi u protivrječnost, jer dok svjedok odbrane Zaim Softić primjerice tvrdi da je optuženi kucao izvještaj o ovom događaju, istovremeno osporava iskaz svjedoka Brankovića sa aspekta toga da o ovom događaju nije sačinio zapisnik/službenu zabilješku.

236. Međutim, ono što je bitno istaći na ovom mjestu je i da svjedok „S“ u iskazu potvrđuje da je vidio optuženog sa nožem u ruci (pritom osporavajući učešće optuženog), kao i da optuženi i svjedok Zaim Softić navode da je optuženi bio prisutan te prilike, iz čega je vidljivo da u konkretnom slučaju dokazi optužbe na jasniji i daleko uvjerljiviji način pokazuju kako se u stvarnosti odigrao predmetni događaj, nego što je verzija događaja koju nastoji prikazati optuženi putem izvođenja dokaza odbrane.

237. Pritom, iako odbrana nastoji prikazati da je Ismet Dedajić zvani „Dedo“ poduzeo radnje opisane tačkom 1. izreke ove presude, Apelaciono vijeće nalazi da takvo stanje prije svega ne proizilazi iz iskaza svjedoka „C“, koji je i oštećen ovim krivičnim djelom, pa je u tom smislu najpozvaniji da identifikuje lice koje je vršilo takve radnje prema njemu. Tako svjedok „C“ u iskazu na glavnom pretresu jasno i decidno tvrdi da je nakon ovog ispitivanja vršeno i ispitivanje od strane Ismeta Dedajića, pri čemu svjedok ne oslobađa odgovornosti ni „Dedu“, navodeći da mu je „Dedo“ tada govorio da bi ga „djeca raskinula na cesti“, te da mu je uputio šamar tom prilikom, što znači da svjedok „C“ nema nikakvog interesa da štiti „Dedu“.

⁸¹ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 26.02.2015. godine, str.22

238. Svjedok „C“ na glavnom pretresu s tim u vezi detaljno opisuje i situacije kada je prilikom ispitivanja vršeno njegovo prepoznavanje od strane pripadnika bošnjačkog naroda koji su bili zarobljeni prilikom izvođenja akcije HVO-a u Sovićima i Doljanima, kojom prilikom su oni ulazili jedan po jedan i pitali ih poznaju li svjedoka, pa su ljudi rekli da ga znaju, a kojem spitivanju je bio prisutan „Dedo“ i još neki ljudi i Nihad, koji mu ništa nije govorio te prilike. Oštećeni su te prilike rekli da ih svjedok „C“ nije dirao, da im je dao da jedu i piju, da im je dao cigarete, pa je Dedo na kraju rekao *„e sad bih te mogao provesti kroz zebru, ali sad te ne bi rastrgali“*.

239. Sadržaj ovakvih navoda svjedoka „C“ potvrđuje i službena zabilješka od 25.06.1993. godine⁸², koja je sačinjena u toku razgovora sa svjedokom „C“, iz čega jasno slijedi da svjedok razlikuje situacije u kojima je prema njemu protivpravno postupao optuženi od situacije ispitivanja od strane Ismeta Dedajića zvanog „Dedo“, a što u konačnici odgovara i materijalnim dokazima optužbe, te dodatno govori o istinitosti i kredibilitetu svjedoka „C“. Osim toga, Apelaciono vijeće nalazi da prisustvo Ismeta Dedajića zvani „Dedo“ u prostorijama HE inkriminisane prilike jedino eksplicitno proizilazi iz iskaza optuženog na tu okolnost, pri čemu tu činjenicu decidno ne može potvrditi ni jedan drugi svjedok optužbe ili odbrane (osim svjedoka „C“ u fazi istrage, a koju tezu na glavnom pretresu svjedok „C“ nije mogao opovrgnuti, ni potvrditi).

240. Činjenica da je u nalazu Doma zdravlja Mostar od 27.04.2005. godine⁸³ naznačeno da je svjedok „C“ ranjen nožem od strane upravnika zatvora, prema ocjeni ovog Vijeća, a suprotno prigovorima odbrane, ne govori da je navedeno djelo izvršio Ismet Dedajić, koji je kasnije bio upravnik Muzeja u Jablanici. Prije svega, Apelaciono vijeće slijedom iznesenih prigovora odbrane cijeni da tokom trajanja glavnog pretresa nije saslušan doktor koji je sačinio navedeni nalaz, niti postoje podaci da je to u toku prvostepenog postupka predlagano, međutim sve i da jeste Apelaciono vijeće nalazi da davanje anamnestičkih podataka, te način na koji su isti interpretirani u nekom nalazu, ne predstavlja radnju dokazivanja - saslušanje svjedoka, kojoj prethodi davanje pouka koje propisuje ZKP BiH,

⁸² Dio dokaza 0-52 - ovjerena kopija službene zabilješke u vezi svjedoka „C“, broj: 02-34-1/93 od 25.06.1993.godine

⁸³ Dio dokaza **T – 94** – Original dopis Ministarstva za pitanja branitelja HNK BiH broj 12-02-09*-01/11-1 od 22.11.2011.godine sa preslikom dokumentacije spisa predmeta na ime svjedoka „C“

zbog čega isti dokaz nije mogao dovesti do drugačijeg zaključka ovog Vijeća, posebno u situaciju kada oštećeni, kako je već naprijed navedeno, decidno i konzistentno navodi da je optuženi, a ne „Dedo“, izvršilac ovog djela .

241. Vijeće primjećuje da je jedna od teza odbrane bilo i osporavanje kredibiliteta svjedoka Seada Brankovića, navodima da je isti štitio od odgovornosti za ove radnje Ismeta Dedajića zvanog „Dedu, koga je navodno doveo u policiju. Međutim, Apelaciono vijeće nalazi da sve i da se prihvati ta teza, koju ovo Vijeće nije našlo osnovanom, iz prethodno navedenih razloga, jasno je da svjedok „C“ nema nikakvog motiva da „štiti“ Ismeta Dedajića, tim prije što i sam svjedok naveo da mu je Ismet Dedajić jedne prilike udario šamar, dakle ne radi se o licu koje mu je blisko na bilo koji način. Stoga, teze odbrane koje se tiču navodno eksplozivnog ponašanja Ismeta Dedajića, te njegovog surovog postupanja sa ratnim zarobljenicima se ukazuju irelevantnim za donošenje drugačije odluke.

242. Odbrana je osporavala dokaznu snagu iskaza svjedoka Seada Brankovića i sa aspekta činjenice da isti svjedok nije sačinio zapisnik o ispitivanju „C“ tom prilikom, ni službenu zabilješku o tome, odnosno da o tome nije obavijestio Selmana Podžića i Zenaida Delmu.

243. Analiziranjem ovih prigovora odbrane, Apelaciono vijeće prije svega nalazi da nepostojanje zapisnika o ispitivanju ne može oduzeti dokaznu snagu iskazu svjedoka Seada Brankovića, koji je na jasan, uvjerljiv i detaljan način opisao inkriminirani događaj, te kojem je ovo Vijeće poklonilo vjeru, imajući u vidu da je cjelovitom analizom iskaza ovog svjedoka jasno da je isti htio da istinito iznese sva saznanja koja se tiču predmetnog događaja, odnosno da uistinu nije imao motiv da neosnovano tereti optuženog⁸⁴.

244. Naime, i sam svjedok Sead Branković na glavnom pretresu iskreno navodi da nije sačinio zapisnik o ispitivanju svjedoka, što pojašnjava na sljedeći način: „*a o čemu ću obavijestiti dragi branioče? Nisam obavijestio nikog*⁸⁵“, a što zasigurno govori i o traumatizaciji svjedoka navedenim događajem, te osjećajem nemoći da preduzme bilo kakve radnje.

⁸⁴ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 08.11.2012. godine, str. 61: **Svjedok:**Ma nema konverzacije ja sam čovjek koji ne laže, mislim nemojte ljudi. Nihade gledaj me u oči, ja ne lažem čovječe.

⁸⁵ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 08.11.2012. godine, str.43

245. Ovo Vijeće cijeni da je nesporno da bi se izvršenje krivičnog djela od strane oficira trebalo zadokumentovati, te o tome podnijeti krivična prijava, što saglasno proizilazi iz iskaza svjedoka Zenaida Đelme i Selmana Podžića (načelnika bezbjednosti Četvrtog korpusa ARBiH u inkriminisano vrijeme), a kako nije postupljeno u konkretnom slučaju. Međutim, Apelaciono vijeće nalazi da činjenica da određeni događaj nije prijavljen u toku rata ne znači po automatizmu, kako to odbrana nastoji prikazati, da se nije desio, posebno imajući u vidu položaj koji je optuženi u to vrijeme obnašao, te kontekst rata kada su navedene radnje preduzimane. S tim u vezi, Apelaciono vijeće primjećuje da i neki drugi događaji, odnosno druga krivična djela nisu prijavljeni u toku rata na području opštine Jablanice, kao što je primjerice događaj opisan tačkom 8. izreke presude (silovanje oštećenih „D“ i „H“), pri čemu određena uloga u neprijavlivanju događaju pripada upravo Selmanu Podžiću, kojem svjedoku stoga Vijeće nije poklonilo vjeru prilikom utvrđivanja odlučnih činjenica, kako će to dalje biti obrazloženo, zbog čega ni navodi odbrane o nedokumentovanju ovog krivičnog djela nisu relevantni za donošenje drugačije odluke.

246. O činjenici da je položaj optuženog u određenoj mjeri zasigurno igrao ulogu kod neprijavlivanja ovog krivičnog djela u izvjesnoj mjeri govore i navodi iz iskaza svjedoka „C“ u fazi istrage od 26.08.2011. godine⁸⁶, koji svjedok opisuje da mu je jedne prilike prilikom zatočenja u Muzeju dolazio prijatelj Dražen Trivun iz Mostara, koga je doveo Sejo Branković. Tom prilikom kada je Dražen došao, kako to svjedok „C“ u ovom iskazu opisuje, odveli su ga na sprat u jednu kancelariju, pa je Dražen tu pitao da li ga biju, a svjedok nije smio ništa odgovoriti, pa je Sejo Branković rekao „*ma biju ga Zukini*“, na što se Dražen počeo derati govoreći „*što to ne spriječite*“, na šta je Branković odgovorio „*pa ne smijemo Zukini su*“. Takođe, indikativni za ocjenu ovog Vijeća su bili i navodi svjedoka „C“ na glavnom pretresu kada na pitanje tužioca da odgovori kakav je bio odnos optuženog sa svim ostalim u prostoriji u kojoj je vršeno ispitivanje, a potom i nečovječno postupanje prema njemu, prema kojima navodima: „*Pa, svi su šutili kad je on govorio*⁸⁷“, a što nesumnjivo govori o autoritetu i moći koju je optuženi uživao u inkriminisano vrijeme.

⁸⁶ T – 6 – Zapisnik o saslušanju svjedoka C dat pred Tužilaštvom BiH broj T20 0 KTRZ 000112611 od 26.08.2011.godine i Zapisnik o saslušanju svjedoka „C“ broj T20 0 KTRZ 00112611 od 26.08.2011.godine + foto album broj T20 0 KTRZ 000112611 od 08.07.2011.godine.

⁸⁷ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 13.06.2013. godine, str.10

247. Takođe, činjenica da svjedoku Zenaidu Đelmo, koji je prema vlastitom iskazu u inkriminisano vrijeme obavljao dužnost komandira odjeljenja za kriminalističko-uviđajne poslove i kontra-diverzionu zaštitu pri bataljonu vojne policije IV Korpusa, te je kasnije vršio ispitivanje svjedoka „C“ nije poznato da je ijedan zarobljenik na ispitivanje doveden pretučen, odnosno da mu se nijedan zarobljenik nije požalio da je pretučen, ne znači, kako to odbrana zaključuje, da nije vršeno nečovječno postupanje prema oštećenom „C“. Naime, u toku ovog postupka nesumnjivo je utvrđeno da svjedok Zenaid Đelmo nije bio prisutan navedenom ispitivanju svjedoka „C“, tokom kojeg su vršene inkriminisane protippravne radnje, pri čemu bi bilo iluzorno i nelogično očekivati da se svjedok „C“ kao ratni zarobljenik prema kome su već preduzimane protivpravne radnje od strane „suprotne“ strane prilikom ispitivanja povjeri Zenaidu Đelmu, licu koje provodi ispitivanje i koga zasigurno percipira kao pripadnika „protivne“ strane.

248. Na kraju, odbrana je osporavala kredibilitet svjedoka „C“ sa aspekta činjenice da isti u izjavama datim u ratnom zarobljeništvo različitim ekipama nije spominjao zlostavljanje od strane optuženog. Međutim, Vijeće nalazi da je, saglasno ranijoj praksi ovog Suda⁸⁸, uobičajena praksa vojske koja zarobi civile ili ratne zarobljenike da ih prije toga pripremi na to kako će dati izjavu međunarodnim organizacijama kao što je Crveni krst ili stranim televizijskim ekipama, kako bi prikrili stvarna dešavanja. O tome govori i iskaz svjedoka „C“ koji navodi da su ga prvo krili kao zatočenika Muzeja, odnosno da kada bi dolazio Crveni krst, njega bi sakrili, što slikovito opisuje na način: „ ... *doš'o bi stražar rekao bi mi da budem tih, ako budem govorio da će me zaklati i tako*⁸⁹“. Svjedok „C“ u iskazu dalje potvrđuje da su za vrijeme njegovog zatočenja u Muzeju dolazile i televizijske ekipe, koje su s novinarima obavljale razgovor sa njim, međutim iskreno navodi da je tim prilikama odgovarao „*ono šta sam morao*⁹⁰“, pojašnjavajući da nije bilo istina ono što je odgovarao na postavljena pitanja, a što govori o okolnostima prisile pod kojima je svjedok „C“ tada davao intervju, odnosno nemogućnosti davanja tačnih odgovora zbog ranije upućenih prijetnji, pri čemu na drugačije stanje stvari ne ukazuju ni činjenica da prilikom snimanja navedenih intervjua nije bio prisutan optuženi, što odbrana naglašava u završnoj riječi.

⁸⁸ Prvostepena presuda u predmetu Suda BiH broj S1 1 K 013929 13 Kri od 20.03.2015. godine protiv Josipa Tolića, strana 56., par 141

⁸⁹ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 13.06.2013. godine, str. 25

⁹⁰ Ibid

249. Slijedom navedenog, Vijeće je svestranom ocjenom svih provedenih dokaza utvrdilo da su se u radnjama optuženog stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ, i to nečovječnim postupanjem prema ratnom zarobljeniku „C“.

250. Vijeće je temeljem izvedenog dokaznog materijala na ovu tačku izreke presude zaključilo, da je optuženi, počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim, postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru preduzetih radnji, na koji način je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći zajedničku odredbu člana 3. Ženevskih konvencija.

(c) Tačka 2. izreke presude (koja odgovara tački 2. optužnice od 29.12.2011. godine, izmijenjen 13.07.2015. godine, a precizirane 03.05.2018. godine)

251. Prije svega, imajući u vidu da iz izvedenih dokaza proizilazi da su radnje opisane tačkom 2. izreke presude preduzimane prema oštećenom „C“ nakon njegovog zatočenja u objektu Muzeja “Bitka za ranjenike” u Jablanici, Apelaciono vijeće nalazi svrsishodnim u kratkim crtama ukazati na činjenična utvrđenja u pogledu Muzeja “Bitka za ranjenike” ili “Bitka na Neretvi” Jablanica, a kako bi se u potpunosti shvatio položaj u kojem se oštećeni „C“ nalazio u inkriminisano vrijeme, odnosno cjelokupni kontekst događaja koji će dalje biti opisani u tačkama 2.-8. izreke ove presude.

(i) Muzej “Bitka za ranjenike” ili “Bitka na Neretvi” Jablanica (Muzej)

252. Apelaciono vijeće ističe da u ovom pogledu u cjelosti prihvata argumentaciju iz prvostepene presude, te činjenična utvrđenja koja proizilaze iz iste.

253. U tom kontekstu, Apelaciono vijeće nalazi da se objekat Muzeja nalazi u centru Jablanice, u blizini magistralnog puta Konjic-Mostar, s lijeve strane u pravcu prema Mostaru, te se radi o velikoj betonskoj zgradi, sa podrumskim prostorijama, prizemljem i spratom. Od druge polovine aprila 1993. godine prvi zatočenici hrvatske nacionalnosti bivaju zatvoreni u podrumске prostorije, do kojih se spuštalo spiralnim metalnim stepenicama sa prizemlja, te je između prizemlja i podrumskih prostorija bio međusprat sa mokrim čvorom i wc-om. U prizemlju je bilo između 5 i 7 zatvorenih ćelija, gdje su zatočenici držani zaključani.

254. Budući da je u Jablanici, kako je već naprijed naznačeno postojala HE, u ratnom periodu je i sam Muzej imao električnu energiju. Po zauzimanja Doljana od strane Armije BiH 28.07.1993. godine, u lijevom krilu prizemlja, bili su smješteni žene i djeca hrvatske nacionalnosti, dok su u jesen 1993. godine u desnom krilu prizemlja boravili izbjegli Bošnjaci sa područja zapadne Hercegovine (Čapljina i Stolac), koje je HVO protjerao iz njihovih domova.

255. Na spratu objekta Muzej tokom 1993. godine, bile su prostorije koje je koristilo upravno i rukovodno osoblje, zaduženo za brigu nad zatočenim Hrvatima i izbjeglim Bošnjacima. Na osnovu izvedenih dokaza u toku postupka je nesumnjivo utvrđeno da je postojalo obezbjeđenje objekta Muzej, koje su sačinjavali pripadnici 44. brdske brigade Jablanica, dok je unutrašnje obezbjeđenje Muzeja vršila vojna policija Brigade, a straže su se održavale u smjenama 12-24h, zavisno od ratnih dejstava.

256. Prema navodima svjedoka "G" na glavnom pretresu, a koji je u inkriminisano vrijeme bio pripadnik 44. bbr, te koji je radio na vanjskom obezbjeđenju Muzeja, obično ih je bilo po trojica ili četvorica u smjeni, dok je unutrašnje obezbjeđenje vršila vojna policija, te da su u smjeni bila po tri vojna policajca. Već nakon granatiranja Jablanice 16.04.1993. godine dovedeni su prvi Hrvati u Muzej, pri čemu svjedok potvrđuje da su u Muzeju bili i pripadnici A RBiH i to u svojstvu pritvorenika zbog raznih prijestupa, korištenja narkotičkih sredstava i sl.

257. I svjedok Adem Halebić, koji je u inkriminisano vrijeme bio angažovan u 44. bbr. Armije R BiH i radio je na poslovima stražara u Muzeju, u iskazu na pretresu potvrđuje da su u Muzeju bili Muslimani (što potvrđuje i svjedok Maid Tahirović navodeći da se početkom rata na području Jablanice Muzej pretvara u sklonište za veliki broj civila Bošnjaka koji

dolaze iz Hercegovine), ali i zatočeni hrvatski civili i vojnici, pri čemu svjedok navodi da su civili bili smješteni u izložbenom salonu, odnosno u velikoj prostoriji, dok su u podrumu bili smješteni pripadnici HVO.

258. Prema navodima svjedoka "I", sam objekat je služio za smještaj pripadnika hrvatske nacionalnosti, civila i zatočenika, te ih je najviše dovedeno nakon pada Doljana u ljeto 1993. godine, pri čemu svjedok navodi da je na obezbjeđenju objekta bila angažovana vojna policija, što dodatno potvrđuje i svjedok Zenaïd Burić, pripadnik 44. brdske brigada Armije R BiH, koji je radio na poslovima vanjskog obezbjeđenja Muzeja.

259. Iz izvedenih dokaza u toku postupka proizilazi da je u inkriminisano vrijeme u ulozi vojnog policajca na unutrašnjem obezbjeđenju Muzeja bio svjedok Nusret Širić, koji je potvrdio da su i njegove kolege Damir Gusić i Zenaïd Đelmo radili na istim poslovima, kao i da je u tom period komandir vojne policije bio Salem Dlakić, kojeg je, nakon što je poginuo, zamijenio izvjesni Džino.⁹¹ Ovakvo činjenično utvrđenje proizilazi i iz iskaza svjedoka "G", koji je, pored Nusreta Širića, kao vojne policajce na dužnosti u to vrijeme naveo još Esada Dlakića, Naila Kevrića, Jasmina Đelmu, Nazifa Keskina, Ervina Murvata i Vahidina Pozdera, za koje je istakao da su povremeno dolazili na dežurstva i da su se mijenjali.⁹²

260. U svom iskazu svjedok Zenaïd Đelmo je potvrdio da su nakon granatiranja Jablanice 15.04.1993. godine u Muzej počeli da se dovode pripadnici HVO iz Jablanice nakon što su im po kućama našli oružje, a da su druge osobe dovedene nakon akcije u Grabovici i spajanja puta sa Drežnicom, pri čemu su nakon akcije u Doljanima dovedene i osobe sa područja Doljana, odnosno zarobljenici i civili. Civilna lica su smještena u lijevi dio Muzeja gdje se sada nalaze eksponati iz II svjetskog rata, te misli da ih je bilo stotinjak. Sa desne strane je bio veliki broj izbjeglica iz Hercegovine, uglavnom su to bili Bošnjaci sa područja Stoca, Čapljine i misli da ih je bilo oko 400.⁹³

261. Prema kazivanju svjedoka Damira Gusića, u Muzej su prvo smještene izbjeglice sa područja Stoca i Čapljine, koje su preko Sovića i Doljana došle u Jablanicu, poslije akcije

⁹¹ Transkript saslušanja svjedoka Nusreta Širića od 24.01.2013. godine, strana 60-62

⁹² Transkript saslušanja svjedoka "G" od 10.10.2013. godine, strana 21-23

⁹³ Transkript saslušanja svjedoka Zenaïda Đelme od 27.06.2013. godine, strana 8-11

na Doljane je tu bilo civilno hrvatsko stanovništvo, dok su se u podrumu nalazili sposobni muškarci.⁹⁴

262. Prilikom opisivanja prostorija Muzeja, svjedok Franjo Ramljak je naveo da je na glavnom ulazu s desne strane bila prijavnica i tu su dežurali vojni policajci. U unutrašnjosti objekta, s lijeve strane je bila velika prostorija sa kamenim pločama odakle se promatrao srušeni most, a kada se prođe pored te prostorije, dođe se do spiralnih stepenica kojima se silazilo u podrum Muzeja. U podrumu s desne strane bio je hodnik s čije lijeve strane su bile prostorije u kojima su se nalazili zatočenici, među kojima i svjedok lično, a koje nisu imale prozore.⁹⁵

263. Na ovom mjestu bitno je istaći da je tokom prvostepenog postupka izvršen i uviđaj i obilazak lica mjesta – Muzej, što je zabilježeno i na video snimku koji je uložen kao dokaz Suda S-1. Iz sadržaja ovog dokaza jasno proizilazi da su se u prizemlju nalazile prostorije koje su gotovo u cjelosti bile u staklu, a u kojima su se, prema iskazima svjedoka, nalazili civili. U podrumске prostorije silazilo se željeznim kružnim stepenicama, a na međuspratu se nalazio mokri čvor i toalet, što su potvrdili i svjedoci: Mario Zelenika, "I", "K", "G", Mladen Perić, Ruža Marjanović, Ivan Jozić, Vesna Miličević, Kristina Martinović i drugi.

264. Konačno, ono što je veoma bitno naglasiti na ovom mjestu je da se prilikom izvršenog uviđaja-obilaska lica mjesta neposrednim opažanjem utvrđeno da se moglo čuti iz podrumskih prostorija prema spratu i obrnuto, te da se penjanjem na sprat objekta iz podruma mogao osjetiti svaki udar, jer se radilo o metalnim stepenicama.

(ii) Ispunjenost pojedinačne inkriminacije u osnovi zločina (tačka 2. izreke presude)

265. Zaključak o krivici optuženog za radnje za koje je oglašen krivim tačkom 2. izreke ove presude (repetiranje praznog pištolja na svjedoka „C“) ovo Vijeće je zasnovalo na

⁹⁴ Transkript saslušanja svjedoka Damira Gusića od 07.02.2013. godine, strana 9-10

⁹⁵ Transkript saslušanja svjedoka Franje Ramljaka od 07.02.2013. godine, strana 59-60

iskazu svjedoka „C“, koji u ovom kontekstu, suprotno navodima odbrane, predstavlja pouzdan osnov za donošenje zaključka o odlučnim činjenicama.

266. Kada su u pitanju vremenske odrednice navedenog događaja, Apelaciono vijeće nalazi da je iz provedenih dokaza na ovu okolnost bilo na nesumnjiv način moguće utvrditi da se isti odigrao tačno neutvrđenog dana tokom ljeta 1993. godine. Naime, u ovom pogledu svjedok „C“ navodi da je zarobljen dana 20.06.1993. godine, te da je nakon događaja opisanog tačkom 1. izreke ove presude, uveče odveden u bolnicu da mu zašiju ranu, pa da je vraćen u Muzej. Svjedok dalje opisuje da je u Muzeju bio smješten u podrumu u jednoj ćeliji koja je imala samo vrata, nije imalo prozore, te se dolazilo niz stepenice⁹⁶.

267. Da je svjedok „C“ bio zarobljenik u Muzeju između ostalog potvrđuje i svjedok Ahmet Halebić, stražar u Muzeju, kao i dokaz T-152- Ovjerena kopija spiska ratnih zarobljenika SC Muzej Bitka za ranjenike broj 07/566-1/93 od 01.09.1993. godine, što potvrđuje istinitost i uvjerljivost kazivanja ovog svjedoka.

268. U daljem iskazu svjedok opisuje prilike u kojima je nakon događaja opisanog tačkom 1. izreke ove presude vidio optuženog, pa nakon događaja vezanih vremenski sa padom „Doljana“ navodi da je optuženog vidio i u prilici kada je došao da ga vidi jedan poznanik, što je bilo ispred Muzeja, nakon čega svjedok opisuje protivpravne radnje koje su prema njemu preduzimane.

269. Dakle, iako iz iskaza ovog svjedoka nije bilo moguće utvrditi tačan datum izvršenja ovog djela. Apelaciono vijeće nalazi, a imajući u vidu i prigovore odbrane u pogledu nepreciznosti vremena izvršenja krivičnog djela, da je određenje godišnjeg doba i godine sasvim precizno sa aspekta vremena izvršenja krivičnog djela, a sve imajući u vidu da i navođenje vremenskog raspona, odnosno godišnjeg doba predstavlja vrijeme počinjenja krivičnog djela. Na ovom mjestu bitno je imati u vidu da zakonodavac nije precizno definisao vremenske odrednice krivičnog djela za koje se optuženi potvrđenom optužnicom od 29.12.2011. godine tereti, pri čemu je neophodno imati u vidu i prirodu optužbi, odnosno kontekst izvršenja krivičnog djela, kao i činjenicu da su ista krivična djela izvršena prije više

od dvadeset godina, te da zasigurno ni sam svjedok ne može tačno navesti datume svih protivpravnih radnji koje su prema njemu preduzimane, imajući u vidu brojnost i posljedice istih.

270. Da je inkriminisanom događaju prethodilo izvođenje zatvorenog ratnog zarobljenika „C“ iz zatočeničke prostorije u objektu „Muzej“ Jablanica potvrđuje sam svjedok „C“, koji slikovito i upečatljivo, na način svojstven samo licima kojima su se uistinu desili određeni događaji, navodi da su ga izveli te prilike, opisujući da je te prilike bio bradat, jer se nije imao s čim brijati, pa je Nihad rekao „*evo mog mudžahedina*“. U daljem kazivanju svjedok pojašnjava da su te prilike bili prisutni još prognanici iz Čapljine, te je stajala neka žena i bila je lopata kod vrata, a Nihad joj je govorio da uzme lopatu da ga udari, a žena je rekla „*nije meni momak ništa kriv*“, pri čemu niz detalja koje svjedok navodi u vezi inkriminisanog događaja po ocjeni ovog Vijeća nesporno govori da se utvrđeni događaj desio.

271. Potvrdu činjenice da je te prilike optuženi repetirao pištolj bez municije u glavu svjedoka „C“ Apelaciono vijeće nalazi u iskazu svjedoka „C“ koji na jasan i ubjedljiv način opisuje da je optuženi sporne prilike uperio pištolj u njega, pritom ga ispitujući, pa nakon što je svjedok odgovorio da ne zna, kako to svjedok slikovito opisuje „*okino je, ali metak nije bio u cijevi*⁹⁷“.

272. Neosnovani za donošenje drugačije odluke u ovom kontekstu su bili i prigovori odbrane prema kojima se na iskazu samo ovog svjedoka ne može zasnivati osuđujuća presuda, s obzirom da se se do pravnih utvrđenja o izvršenju djela, suprotno tumačenju koje implicitno zauzima odbrana, ne dolazi primjenom konkretne formule, te da princip slobodne ocjene dokaza naglašava razmatranje vrijednosti, težine i kvaliteta dokaza, a ne kvantiteta, višestrukosti ili prirode dokaza, što znači da je za utvrđivanje relevantnosti činjenica kao kriterij opredjeljujući kvalitet svjedočenja, a ne puki broj dokaza, a sve imajući u vidu da je iskaz ovog svjedoka prema ocjeni ovog Vijeća bio pouzdan, istinit i vjerodostojan, pa mu je stoga ovo Vijeće i poklonilo vjeru.

273. Naime, ovo Vijeće cijeni da ne postoji nikakav pravni zahtjev da iskaz jednog svjedoka, kako bi mogao biti prihvaćen kao dokaz, mora da bude potkrijepljen, već da je

⁹⁷ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 13.06.2013. godine, str.21

važna pouzdanost i vjerodostojnost koja se tom iskazu pridaje. Dakle, za utvrđivanje relevantnosti činjenica kao kriterij je opredjeljujući kvalitet svjedočenja, a ne puki broj dokaza, odnosno, kako to zaključuje Apelaciono vijeće Suda BiH u predmetu Šekarić⁹⁸: „*inherentno pravo suda da utvrđuje činjenice na osnovu principa slobodne ocjene dokaza i u skladu sa dubokim ličnim uvjerenjem svakog od sudija. Radi se o široko postavljenom diskrecionom pravu koje je podložno određenom broju ograničenja. Međutim, na princip unus testis nullus testis (jedan svjedok nije dovoljan) koji zahtijeva potkrepljivanje svjedočenja jedinog svjedoka neke relevantne činjenice drugim svjedokom, više se ne poziva gotovo ni jedan moderni kontinentalni pravni sistem* . “

274. Drugim riječima, kako to zaključuje Apelaciono vijeće Suda BiH u predmetu Mejakić „*dokaz koji je zakonit, autentičan i vjerodostojan može biti dovoljan da se optuženi osudi, čak i ako je riječ o iskazu samo jednog svjedoka*⁹⁹ “ . U prilog ovakvom zaključku ide i stav Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSR), gdje je pretresno vijeće primjenjujući pravilo 96. Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ-a) i MKSR-a zaključilo „*da vijeće može temeljiti svoje zaključke samo na jednom iskazu ukoliko je taj iskaz relevantan i vjerodostojan* “ .

275. Prema ocjeni ovog Vijeća, a suprotno prigovorima odbrane, usljed preduzimanja navedenih radnji je svjedok „C“ trpio tešku duševnu bol, što proizilazi i iz samog načina izvršenja djela, s obzirom da oštećeni, kako to proizilazi iz njegovog iskaza, nije znao da optuženi na njega puca iz praznog pištolja, te da je stoga osnovano vjerovao da će ga optuženi usmrtiti, što svjedok „C“ i opisuje u fazi istrage¹⁰⁰, navodeći da je tom prilikom osjećao veliki strah, jer je mislio da će u tim prilikama biti ubijen, zbog čega je ovo Vijeće zaključilo da su u konkretnom slučaju ispunjeni svi elementi krivičnog djela koje se optuženom stavljalo na teret, budući da je optuženi tom prilikom nečovječno postupao prema oštećenom „C“.

⁹⁸ Presuda Apelacionog vijeća Suda BiH broj: S1 1 K 014550 15 Krž 8 od 30.09.2015. godine

⁹⁹ Presuda Apelacionog vijeća Suda BiH broj: X-KR/06/200 od 16.02.2009. godine, paragraf 47

¹⁰⁰ **T – 6** – Zapisnik o saslušanju svjedoka C dat pred Tužilaštvom BiH broj T20 0 KTRZ 000112611 od 26.08.2011.godine i Zapisnik o saslušanju svjedoka „C“ broj T20 0 KTRZ 00112611 od 26.08.2011.godine + foto album broj T20 0 KTRZ 000112611 od 08.07.2011.godine.

276. Neosnovani su i navodi odbrane prema kojima nije utvrđeno postojanje duševne boli na strani svjedoka „C“ kao posljedice navedenog djela, s obzirom da je isti na glavnom pretresu samo izjavio da je bio prepadnut, imajući u vidu da je svakom objektivnom posmatraču jasno i mora biti jasno kakve posljedice proizvodi pucanje pištolja u neposrednoj blizini, u situaciji kada oštećenom nije bilo poznato da je pištolj prazan, pritom cijeneći i navode svjedoka u fazi istrage, kada opisuje da je tada mislio da će biti ubijen.

277. Odbrana je na ovom mjestu osporavala i da je zdravstveno stanje svjedoka „C“ nastalo kao posljedica njegovog boravka u Muzeju, ukazujući da je svjedok „C“ već u martu 1994. godine, mjesec dana nakon što je razmijenjen, usljed eksplozije bio ranjen i hospitaliziran, iznoseći zaključak da su posljedice takve nesreće mogle dovesti do trajnih posljedica na njegovo zdravlje.

278. Ocjenom navedenih prigovora odbrane, Apelaciono vijeće prije svega konstatuje da za postojanje krivičnog djela iz člana 144. KZ SFRJ, a niti krivičnog djela iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ po tom pitanju, zakonodavac nije propisao kao poseban element narušeno zdravstveno stanje žrtve. Naime, kako je to već naprijed navedeno u standardima za ocjenu nečovječnog postupanja, da bi se neko postupanje moglo okarakterisati kao nečovječno, neophodno ga je cijeliti u svakom konkretnom slučaju, ovisno o vrstama samih radnji, ali i posljedica koje te radnje izazivaju po žrtve i njihov tjelesni i duševni integritet, okruženja i prilika, tj. konteksta u kojima se radnje prema žrtvama poduzimaju kao i ovisno o njihovom trajanju i intenzitetu. Posljedice ne moraju da budu trajnog karaktera da bi ponašanje kojim je izazvano bilo okarakterisano kao nečovječno postupanje, već je dovoljno da se radi o ponižavajućem postupanju, koje mora biti teže od ojađenosti, nelagode ili poniženja. tjelesnog integriteta.

279. U konkretnom slučaju, jasno je da optuženi postupanjem opisanim u tački 2. izreke presude preuzima ulogu „gospodara“ života i smrti svjedoka „C“, te da se radi o ponižavajućem postupanju za oštećenog, pritom cijeneći i kontekst u kome je zlostavljanje oštećenog preduzeto, odnosno da je isti već prethodno pretrpio traumatične događaje opisane tačkom 1. izreke presude, kao i da je u vrijeme preduzimanja ovih radnji od strane optuženog bio zatočenik u Muzeju.

280. Na ovom mjestu Vijeće smatra neophodnim konstatovati, a slijedom teze odbrane da pogoršano zdravstveno stanje svjedoka „C“ nije nastalo kao posljedica boravka u

Muzeju, da se optuženom potvrđenim optužnicama i ne stavljaju na teret uslovi boravka u Muzeju, zbog čega su ovi navodi neosnovani za donošenje drugačije odluke po ovoj tački optužnice.

281. Konačno, Vijeće napominje da je izvršilo intervenciju u tački II izreke presude u odnosu na činjenični opis potvrđene optužnice od 29.12.2011. godine, odnosno izmijenjene i precizirane optužnice, na način da je preciziralo, a u skladu sa rezultatima dokaznog postupka, određene činjenične navode u izreci presude. Tako je Vijeće umjesto formulacije sadržane u potvrđenoj optužnici; *„U više navrata točno neutvrđenog datuma tijekom ljeta 1993. godine“*, koja podrazumijeva da se radi o višekratnim događajima, izvršilo izmjenu, na način da je utvrdilo da se radi o jednokratnom događaju, izostavljajući riječi *„u više navrata“*, s obzirom da iz iskaza svjedoka – oštećenog „C“ nije bilo na nesumnjiv način moguće utvrditi da se radilo o višekratnim događajima, odnosno da svjedok na glavnom pretresu nije decidno i svestrano ispitan na okolnosti da li se radilo o jednokratnom i višekratnom događaju.

282. Pri odlučivanju o nužnosti korekcije činjeničnog opisa izreke presude u ovom pogledu, Vijeće je cijenilo da je svjedok „C“ u fazi istrage u iskaz od 26.08.2011. godine¹⁰¹ naznačio da ga je optuženi *„zlostavljao na načine što je repetiro pištolj i u mene pucao na prazno... Tom prilikom Nihad Bojadžić bi se smijao i iživljao se nada mnom. Tom prilikom mi je došao Hajro Zahirović da mi ponudi pomoć, na šta je Nihad reagovao i pucao u mene u prazno kako sam već naprijed naveo“*, što znači da iz nepreciznosti jezičkih konstrukcija u ovom iskazu nije moguće utvrditi da li se radi o jednokratnom ili višekratnom događaju, zbog čega je Vijeće, postupajući u interesu optuženog, utvrdilo da se radilo o jednokratnom događaju.

283. Nadalje, Vijeće je umjesto rečenične konstrukcije sadržane u potvrđenoj optužnici *„izvodio zatočenika ratnog zarobljenika „C“*, u izreci presude naznačilo: *„nakon što je iz zatočeničke prostorije u objektu „Muzej – Bitka na Neretvi“ Jablanica, izveden zatočenik ratni zarobljenik „C““*, s obzirom da iz izvedenih dokaza ne proilazi da je optuženi izveo oštećeno lice iz zatočeničke prostorije, odnosno da je oštećeni „C“ na glavnom pretresu prilikom opisivanja predmetne situacije naveo *„mene su izveli“*, a da se pritom ne radi o

¹⁰¹ Dokaz T-6

obilježju predmetnog krivičnog djela, odnosno da za postojanje djela nije ni bitno ko je izveo oštećenog iz zatočeničke prostorije.

284. Takođe, Vijeće je u odnosu na potvrđenu, odnosno izmijenjenu/preciziranu optužnicu u izreci presude izostavio navod „*te istog psihički maltretirao na način da bi govorio da će ga ubiti*“, s obzirom da takvo ponašanje optuženog ne proizilazi iz izvedenih dokaza, odnosno da isto nije opisao svjedok „C“ u svom iskazu, pri čemu Vijeće nalazi da je u samom repetiranju pištolja bez municije (za koji oštećeni nije znao da je prazan) i pucanjem u neposrednoj blizini ostvareno obilježje krivičnog djela iz člana 144. KZ SFRJ nečovječnim postupanjem, kako je već naprijed obrazloženo.

285. Prema ocjeni ovog Vijeća, u konkretnom slučaju se radi o izmjeni činjenica koje ne mijenjaju identitet djela, te izmjena ovih okolnosti ne predstavlja prekoračenje optužbe, već samo tačnije određivanje krivičnog djela za koje se sudi, odnosno činjenični opis djela predmetnog krivičnog djela je učinjen preciznijim, a pri čemu se ne radi o izmjeni odlučnih činjenica, niti izmjeni kojom je optuženi doveden u nepovoljniji položaj.

286. Slijedom navedenog, Vijeće je svestranom ocjenom svih provedenih dokaza utvrdilo da su se u radnjama optuženog stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ, i to nečovječnim postupanjem prema ratnom zarobljeniku „C“.

287. Vijeće je temeljem izvedenog dokaznog materijala na ovu tačku izreke presude zaključilo, da je optuženi, počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim, postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru preduzetih radnji, na koji način je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći zajedničku odredbu člana 3. Ženevskih konvencija.

(d) Tačke 3. i 4. izreke presude (koje odgovaraju tačkama 3. i 4. potvrđene optužnice Tužilaštva od 29.12.2011. godine, izmijenjene 13.07.2015., a precizirane 03.05.2018. godine)

288. Kada su u pitanju radnje za koje je optuženi oglašen krivim tačkama 3. i 4. izreke

ove presude (nečovječno postupanje prema oštećenima Karlu Mariću i Franji Ramljaku) u prostorijama Muzeja u Jablanici, Apelaciono vijeće ističe da će zajednički dati obrazloženje za ove dvije tačke, s obzirom da iz provedenih dokaza nesumnjivo proizilazi da su se navedeni događaji odigrali istog dana.

289. U tom smislu, Apelaciono vijeće nalazi da iz saglasnih iskaza svjedoka- oštećenih Karla Marića i Franje Ramljaka proizilaze odlučne činjenice iz kojih se osnovano može zaključiti o okolnostima pod kojima su inkriminisane radnje preduzete, ali i ulozi optuženog u navedenim radnjama, pri čemu drugi dokazi posredne prirode dodatno potvrđuju takav zaključak ovog Vijeća.

290. Prije svega, da se navedeni događaj desio tačno neutvrđenog datuma u mjesecu julu 1993. godine, kako se to navodi u potvrđenoj optužnici Tužilaštva od 29.12.2011. godine, Vijeće je utvrdilo na osnovu iskaza svjedoka Karla Marića i Franje Ramljaka, posmatrano u vezi sa iskazom svjedoka Ivica Azinovića i svjedoka „C“.

291. U tom smislu, iz iskaza svjedoka Karla Marića proističe da je isti dana 10.05.1993. godine zarobljen od strane pripadnika ARBiH, kojom prilikom je pretučen od strane pripadnika jedinice „Zulfikar“, nakon čega je odveden u bolnicu u Jablanici gdje je, kako navodi, ostao oko dva mjeseca, poslije čega je doveden u Muzej. Prema kazivanju svjedoka Karla Marića, kritični događaj se desio 10.07.1993. godine, dva mjeseca nakon što je zarobljen, odnosno nakon što je doveden iz bolnice u Muzej.

292. Nadalje, svjedok Franjo Ramljak na ovu okolnost navodi da je do 12.05.1993. godine bio skriven u šumi zajedno sa još nekoliko pripadnika HVO-a, kada su pripadnici ARBiH zauzeli Grabovicu i kada se svjedok predao, nakon čega je prebačen u Muzej, zajedno sa ostalima, te se prema kazivanju svjedoka inkriminisani događaj desio negdje polovinom sedmog mjeseca 1993. godine.

293. Da se navedeni događaj odigrao u sedmom mjesecu 1993. godine u svom iskazu potvrđuje i svjedok Ivica Azinović, koji je takođe bio zatočen u podrumskim prostorijama Muzeja, navodeći da se ovaj događaj odigrao polovinom sedmog mjeseca ili krajem sedmog mjeseca 1993. godine.

294. Prema kazivanju svjedoka „C“ na glavnom pretresu inkriminisani događaj se desio

prije jednog od pokušaja njegove razmjene, kada je nakon inkriminisanog događaja svjedok doveden do neke zgrade, „elementima ozidane“, gdje je trebao biti pokušaj razmjene, ali nije, već su unutra sjedila druga lica, među njima Arif Pašalić, Sejo Branković, Safet Oručević, te ga je takođe optuženi zlostavljao i te prilike.

295. Iako je odbrana nastojala uspostaviti postojanje alibija optuženog za navedene radnje tvrdnjom da je optuženi u vrijeme dešavanja inkriminisanog događaja bio u centru veze UNPROFOR-a prilikom pokušaja razmjene ratnog zarobljenika svjedoka „C“, Apelaciono vijeće nije moglo doći do istog zaključka. U tom kontekstu, Apelaciono vijeće nalazi da iz iskaza svjedoka „C“ na glavnom pretresu ne proizilazi da je događaj koji se desio sa Karlom Marićem odigrao dana 10.07.1993. godine, kada je pokušana jedna od razmjena svjedoka „C“, na kojoj je bio prisutan optuženi¹⁰². Naime, svjedok „C“ (čijem je iskazu ovo Vijeće poklonilo vjeru iz naprijed navedenih razloga) na glavnom pretresu navodi da je jedne prilike čuo Nihadov glas da se Marić izvede, te da je čovjek pretučen, a da je potom on ubačen u gepek džipa, te doveden do neke zgrade, gdje je trebao biti pokušaj razmjene, ali nije, već su unutra sjedila druga lica, među njima Arif Pašalić, Sejo Branković, Safet Oručević. Dakle, ni navedeni svjedok događaj prelaćivanja oštećenog Marića ne veže sa pokušajem razmjene u centru veze UNPROFOR-a, za koji je utvrđeno da se desio 10.07.1993. godine, te za koji i svjedok „C“ opisuje da se dogodio druge prilike.

296. Osim toga, Apelaciono vijeće nalazi da se sa apsolutnom sigurnošću ne može prihvatiti ni tvrdnja oštećenog Karla Marića da se navedeni događaj odigrao 10.07.1993. godine, imajući u vidu da i sam svjedok navodi da se navedeni događaj odigrao dva mjeseca nakon što je zarobljen, odnosno nakon što je doveden iz bolnice u Muzej, pri čemu ni drugi svjedoci na ovu okolnost ne mogu tačno vremenski orijentisati navedeni događaj, ali mogu precizirati da se radilo o sedmom mjesecu 1993. godine. Stoga, kod takvog stanja stvari irelevantni su i navodi odbrane kojima se prenaglašavaju dijelovi iskaza svjedoka Karla Marića u kojima isti navodi tačnu satnicu kada je prelaćen¹⁰³, s obzirom da je teško

¹⁰² Iz dokaza 0-263 (Izvanredno izvješće broj 10, CED Republika Bosna i Hercegovina, Hrvatska zajednica Herceg-Bosna, Hrvatsko vijeće obrane od 10.07.1993. godine) proizilazi da se dana 10.07.1993. godine Nihad Bojadžić nalazio u bazi UNPROFOR-a radi vršenja pregovora oko razmjene Mirze Humo za svjedoka „C“

¹⁰³ Svjedok Karlo Marić je u Zapisniku o saslušanju svjedoka pred Tužilaštvom BiH broj T20 0 KTRZ 0001126 11 od 30.11.2011.godine + foto album od 26.04.2011.godine (dokaz T-5) naveo da je tokom maltretiranja

vjerovatno da bi svjedok u vrijeme navedenog događaja, koji je zasigurno za njega bio itekako traumatičan, a u situaciji kada je i prethodno doživljavao traumatične situacije, gledao na sat i onda skoro 20 godina nakon inkriminisanog događaja mogao reproducirati tačno vrijeme kada se prelaćivanje desilo.

297. Činjenica da Vijeće nije poklonilo vjeru iskazu ovog svjedoka u pogleda tačnog datuma i satnice prelaćivanja ne znači da je našlo nepouzdanim iskazom svjedoka, s obzirom da se ne radi o odlučnim činjenicama, pri čemu Vijeće nalazi da ima diskreciono pravo da evaluiira nepodudarnosti koje su istaknute i da razmotri da li je svjedok, uzevši iskaz u cjelini, pouzdan, te da li je njegovo svjedočenje vjerodostojno, što je i učinjeno u konkretnom slučaju, pri čemu je nužno imati u vidu protek vremena od kada se desio kritični događaj, te da je u skladu sa tim i sjećanje svjedoka zasigurno pretrpjelo određene promjene, odnosno da postoji nemogućnost pamćenja svih detalja i okolnosti koje su postojale u vrijeme kada su krivičnopravne radnje izvršene.

298. Ono što je bilo moguće na nesumnjiv način utvrditi na osnovu dokaznog materijala je da se događaj desio neutvrđenog datuma u mjesecu julu 1993. godine, pa s obzirom da na nesumnjiv način nije bilo moguće utvrditi da se inkriminisani događaj desio dana 10.07.1993. godine, za koji datum se optuženi branio alibijem, Vijeće nije ni vršilo korekcije činjeničnog opisa izreke presude u odnosu na potvrđenu optužnicu u tom smislu.

299. Činjenično utvrđenje da je optuženi naredio svom potčinjenom vojniku „Debi“, da iz zatočeničke prostorije u Muzeju izvede na hodnik zatočenika ratnog zarobljenika Karla Marića i da ga pretuče, da bi potom vojnik „Deba“ naredio Karlu Mariću da legne na pod i ispruži ruke iznad glave i da bi ga potom osoba pod nadimkom „Deba“ udarala nogama obuvenim u patike po cijelom tijelu, dok je sve to posmatrao Nihad Bojadžić, usljed čega je Karlo Marić počeo da gubi svijest, pa nakon što je došao svijesti, „Deba“ ga nastavio udarati na isti način, te da je ovo udaranje trajalo dok Nihad Bojadžić nije naredio „Debi“ da prestane udaranje riječima „dobro je, dođi ovamo“, Vijeće je utvrdilo prvenstveno na osnovu iskaza svjedoka Karla Marića i Franje Ramljaka, oštećenih predmetnim krivičnim djelima, a

10.07.1993. godine slučajno pogledao na sat i vidio da je vrijeme bilo 15.05. sati, a kada je završeno sa prelaćivanjem vidio je 15.17 sati.

čije iskaze je Vijeće našlo pouzdanim i vjerodostojnim osnovom za donošenje odluke u ovom segmentu, koji su potkrijepljeni i drugim dokazima subjektivne prirode.

300. Tako iz iskaza svjedoka Karla Marića na glavnom pretresu, koji je svjedok otprije poznavao optuženog, proizilazi da je u popodnevnim satima čuo par koraka niz metalne stepenice i da je čuo glas optuženog koji proziva Franju Ramljaka, te da je vidio optuženog kako se nagine prema prostoriji gdje je bio smješten, pogledao je kroz prozor na njih, pogledao svjedoka i otišao. Kako to svjedok dalje opisuje, nakon pola minute vrata su se otključala, vojnik (za koga je kasnije saznao da je u pitanju „Deba“) je rekao svjedoku da i on izađe i da legne. Kada se okrenuo, optuženi je zašao prema WC-u. Svjedok dalje opisuje kako je legao i okrenuo se prema optuženom, nakon čega je dobio udarac u lijevu stranu kičme od tog vojnika, koji mu je rekao: *„Hoćeš li ubijati muslimane?“*. Potom ga je, kako to svjedok dalje navodi, taj vojnik udarao u slabine, pa je počeo da skače po svjedoku objema nogama po bubrezima, a pete mu je zarivao u bubrege. Svjedok je osjetio slabost, no on je nastavio udarati i gledao je prema vrhu hodnikaa, valjda u optuženog.

301. Prema kazivanju svjedoka Karla Marića, premlaćivanje je trajalo dok nije čuo optuženog da kaže: *„Dobro je, dođi ovamo.“* Svjedok dalje u iskazu opisuje kako se nije mogao dignuti, pa je rekao da ne može, no Deba je izvadio pištolj i stavio ga kraj uha, i rekao mu: *„Ubiću te, Kur’ana mi.“* Svjedok je onda smogao snage, pridigao se i on ga je udario pesnicom.

302. Saglasno navodima svjedoka Karla Marića u odlučnim činjenicama, odnosno u premlaćivanju oštećenog Marića na naprijed opisani način, koje premlaćivanje traje sve do izdavanje naredbe od strane optuženog: *„Dobro je dođi ovamo“*, svjedok Franjo Ramljak na glavnom pretresu potvrđuje da je kritične prilike neko sišao niz spiralne stepenice do podrumskih prostorija Muzeja, mislili su da je neko od vojske, te je neki vojnik rekao da ide Nihad, pri čemu je svjedok čuo glas optuženog kako pita koji je od njih Ramljak. Nakon toga, svjedok je vidio Karla Marića, kojem je Nihad rekao da legne i da pruži ruke, da bi potom čuo jaukanje i udaranje koje je trajalo minut.

303. Premlaćivanje oštećenog Franje Ramljaka, a po naređenju optuženog, odnosno na način da je optuženi naredio Debi da Franju Ramljaka izvede iz zatočeničke prostorije Muzeja u hodnik, naredivši mu da legne na pod potbuške i ispruži ruke iznad glave, da bi ga „Deba“ počeo udarati u području leđa i bubrega nogama, skačući po tijelu Franje

Ramljaka, sve dok Nihad Bojadžić nije naredio „Debi“ da ga prestane udarati saglasno potvrđuju svjedoci Karlo Marić i Franjo Ramljak.

304. Tako svjedok Karlo Marić, koji je bio premlaćen na naprijed opisani način od strane „Debe“, na glavnom pretresu navodi da se nakon premlaćivanja pridigao i da je pošao unutra u ćeliju, te da ga je onda „Deba“ udario pesnicom i da je pao. Svjedok dalje opisuje kako je čuo da se iza njega zaključavaju vrata, te da je kasnije čuo jauke Franje Ramljaka, koji mu je kasnije pojasnio da je bio pretučen.

305. Imajući u vidu da je Karlo Marić prethodno premlaćen, te da je trpio posljedice tog zlostavljanja, kao i da je vraćen u prostoriju u kojoj je boravio u podrumu Muzeja (što saglasno proizilazi i iz iskaza svjedoka Marića i Ramljaka), Vijeće se pri utvrđivanju zlostavljanja Franje Ramljaka na način opisan tačkom 4. izreke ove presude, oslonilo na iskaz svjedoka Franje Ramljaka, kome su nesumnjivo poznate okolnosti navedenog premlaćivanja.

306. Svjedok Franjo Ramljak u tom smislu navodi da je nakon premlaćivanja oštećenog Marića „Deba“ upitao ko je drugi, da bi optuženi Bojadžić odgovorio *“Franjo Ramljak”*, te je jedan od vojnih policajaca pokazao u kojoj se prostoriji nalazi, da bi mu optuženi potom po izvođenju rekao da legne i ispruži ruke, glave okrenute prema podu. Potom svjedok opisuje kako ga je „Deba“ počeo udarati, prilikom čega je imao osjećaj da skače po njemu nogama, činilo mu se da to traje poprilično dugo, ističe kako nije mogao udahnuti i da se pokušao prevrnuti, u kojem trenutku optuženi Bojadžić govori da je dosta, te mu je opsovao majku zato što ubijaju Muslimane, govoreći da su se tad izvukli, ali da naredni put neće. Prema navodima svjedoka, optuženi Bojadžić je kritične prilike od „Debe“ bio udaljen maksimalno 1,5 metar.

307. Svjedoci Karlo Marić i Franjo Ramljak u iskazima decidno opisuju kako je navedeno premlaćivanje izvršeno od strane „Debe“, koji je bio pripadnik „Zukine“ jedinice. U tom smislu, svjedok Marić navodi da iako ranije nije viđao tog vojnika koji ga je udarao, poslije su mu u Jablanici rekli da je to bio „Deba“, te je saznao da se prezivao Tahirović i da je bio pripadnik „Zukine“ jedinice. Saglasno navodima ovog svjedoka, i svjedok Ramljak kao neposrednog izvršioca ovog djela identifikuje „Debu“, koga je imao priliku da vidi i u prilici

kada je u septembru „Deba“ bio zatvoren u pritvorskim prostorijama Muzeja¹⁰⁴, pri čemu je svjedoku poznato da je optuženi tada doveo „Debu“. Svjedok Ramljak u daljem kazivanju pojašnjava da je „Debu“ imao priliku upoznati i prilikom borbi za Bogševicu, s obzirom da je tamo boravio u periodu od 25.6.-28.6., odnosno da su ga tamo poslali vojni policajci.

308. Da je „Deba“ bio potčinjen vojnik optuženom, prema ocjeni ovog Vijeća proizilazi iz činjenice da iz iskaza oštećenih Marića i Ramljaka saglasno proizilazi da „Deba“ tog dana ne zna kako izgledaju oštećeni, da je nakon prelaćivanja Karla Marića „Deba“ upitao ko je drugi, da bi optuženi Bojadžić odgovorio *“Franjo Ramljak”* (što znači da ga je *de facto* usmjerio prema kome da nastavi zlostavljanje), da je optuženi za vrijeme zlostavljanja oštećenog Ramljaka od njega i „Debe“ bio udaljen maksimalno 1,5 metar, dakle u neposrednoj blizini, što znači da je nadgledao izvršenje naredbe, kao i da je „Deba“ poslušao naredbu optuženog da prestane s tim radnjama, nakon što je optuženi rekao *“dobro, dosta je”*. Pritom, i sam oštećeni Franjo Ramljak je na glavnom pretresu naveo da je po njegovom mišljenju Nihad Bojadžić po svemu sudeći bio nadređeni, pri čemu je svjedok, kako je već naprijed navedeno, opisao da je u periodu od 25.6.-28.6. boravio na Boguševici, gdje su se vodile borbe, te da je tamo bila vojska kojom je komandovao Nihad Bojadžić, pri čemu je i Deba bio jedan od pripadnika vojske.

309. Po ocjeni ovog Vijeća, iako iz provedenih dokaza ne proizilazi da je optuženi dao izričitu naredbu za preduzimanje navedenih protivpravnih radnji prema oštećenima Mariću i Ramljaka, sam karakter preduzetih radnji od strane optuženog, te njegovo prisustvo navedenim, a posebno činjenica da optuženi riječima upućenim Debi: **„Dobro je dođi ovamo“** *de facto* određuje prestanak zlostavljanja, kao što je i odgovorom „Franjo Ramljak“ na pitanje „Debe“ ko je drugi *de facto* odredio/naložio početak zlostavljanja, nesumnjivo dovode do jedino mogućeg zaključka, isključujući svaku sumnju, da su navedene radnje preduzete prema naređenju optuženog, pri čemu je samim načinom preduzimanja radnji implicirano nastupanje zabranjene posljedice prema oštećenima.

310. Dakle, iz niza činjeničnih okolnosti, i to: činjenice da je optuženi boravio u zatočeničkom objektu, lično prozivanje oštećenog Franje Ramljaka (što je Vijeće utvrdio na

¹⁰⁴ Da su određeni pripadnici njegove jedinice bili u pritvoru u Muzeju u iskazu na pretresu potvrđuje i optuženi.

osnovu iskaza oštećenog Karla Marića, koji navodi da mu je glas optuženog kako proziva Franju Ramljaka ostao „urezan“ u pamćenje), činjenice izvođenje oštećenog Karla Marića po prethodnom razgledanju prostorije u kojoj se isti nalazio (što proizilazi iz iskaza svjedoka Karla Marića), činjenice izdavanje naredbe podređenom vojniku prema kojem licu da nastavi zlostavljanje (iz iskaza svjedoka Franje Ramljaka slijedi da je nakon premlaćivanja Karla Marića Deba upitao ko je drugi, da bi optuženi Bojadžić odgovorio „*Franjo Ramljak*“), naređivanje oštećenom Ramljaku da legne i ispruži ruke (što proizilazi iz iskaza svjedoka Franje Ramljaka), činjenice izdavanje naredbe podređenom u oba slučaja da se prestane sa zlostavljanjem oštećenih (što saglasno proizilazi iz iskaza svjedoka Marića i Ramljaka) nesumnjivo dovode do zaključka, isključujući svaku sumnju, da su navedene protivpravne radnje preduzete po naređenju optuženog.

311. Pri odlučivanju o tome da li je optuženi bio nalogodavac za preduzimanje protivpravnih radnji opisanih tačkama 3. i 4. izreke presude Vijeće je cijenilo i posredna saznanja svjedoka Karla Marića na navedenu okolnost, koji je svjedok u tom kontekstu naveo da mu je poznato da je porodica Ivice Azinovića prilikom nekog susreta u Jablanici pitala „Debu“ zašto je pretukao Marića, a da je on odgovorio „*j... ga, naredili mi*“. Da je „Deba“ navedene radnje preduzeo po naređenju optuženog govori i činjenica da je isti, kako to svjedok Marić opisuje, jedne prilike kada su zarobljenike puštali do wc-a upitao Marića kako je, na šta je svjedok odgovorio da je dobro .

312. Iskazi svjedoka Karla Marića i Franje Ramljaka su u pogledu pravnorelevantnih činjenica potvrđeni i drugim dokazima optužbe subjektivne prirode, odnosno iskazima svjedoka Ivice Azinovića, Mladena Perića, Adema Halebića, Sofije Ravlić, Mileta Ravlića i „C“, koji su u svojim iskazima pružili posredna saznanja o navedenom događaju, a koji iskazi u relevantnom dijelu korespondiraju utvrđenjima koja proizilaze iz iskaza svjedoka-oštećenih Marića i Ramljaka.

313. Da je Karlo Marić pretučen inkriminisane prilike potvrđuje svjedok Ivica Azinović, koji navodi da je jednog dana ili noći, što mu nije sa sigurnošću poznato, jer su bili zatvoreni u podrumu, ušao neki vojnik i prozvaao Karla Marića, nakon čega ga izvodi u hodnik ispred vrata, gdje mu naređuje da legne, pa ga je, kako to svjedok opisuje, „profesionalno izudarao“, da ne ostanu ožiljci. Svjedok Azinović ističe da taj vojnik nije bio pripadnik vojne policije, nego je „*bio neko sa strane*“, odnosno da se nije radilo o jednom od vojnika koji su

ih osiguravali u Muzej. Svjedok nije mogao vidjeti da li je Karlo pretučen, ali je čuo, te je potvrdio da je ta tučnjava trajala relativno dugo, nakon čega je stražar rekao da unesu Karla unutra, što su zatočenici iz prostorije i uradili. Svjedok se prilikom saslušanja nije mogao sjetiti ko je bio u hodniku kada se sve to dešava, ali je čuo da je Karlo ječao.

314. Činjenicu prelaćivanja oštećenog Karla Marića potvrđuje i svjedok Mladen Perić, koji navodi da mu je poznato da su Marića jednom prilikom toliko prelatili da nije mogao hodati. Te prilike je, kako ističe, po glasu čuo da ga tuče pratnja gospodina Nihada. Sjeća se i da je u trenutku kada su se otvorila vrata wc-a vidio optuženog, izvjesnog Poparu i još nekog nepoznatog vojnika, ali i da je ubrzo nakon toga zatvorio vrata, *“da ne bi bilo frke”*.

315. Saglasno navodima ovog svjedoka, svjedokinja Sofija Ravlić navodi da se sjeća da su Marića, nakon što je došao u Muzej, prozvali da izađe, nakon čega se čula galama i njegovo jaukanje, pri čemu je čula da ga neko tuče i govori mu da stavi ruke na leđa.

316. I svjedok Adem Halebić, zvani „Kamilica“, koji je bio jedno od lica raspoređenih na straži u Muzeju, potvrđuje da je Karlo Marić bio prelaćivan, navodeći da ga je dnevno viđao po dva, tri puta, u kojim prilikama je bio prelaćen, po tijelu je imao modrice. Svjedok u iskazu navodi da je imao priliku razgovarati s Karlom o tome, te da mu je Karlo rekao da mu je *“dolazio Nihad i to mu učinio”*.

317. Zlostavljanje Karla Marića i Franje Ramljaka kritične prilike potvrđuje u svom iskazu i svjedok Mile Ravlić, navodeći da su se jednog dana „čule stepenice“ i da se izvedu Karlo Marić i Franjo Ramljak. Svjedok dalje slikovito opisuje zlostavljanje Marića i Ramljaka, a što ide u prilog tome da se inkriminisan dogadj desio, riječima:

„ Izveli su Karla prvog i čujem jauke, izudaran. E onda Franju, iako je bio jači i mlađi i on je izudaran. I uj'tru ja u wc, Franje pitam, kako je bilo, šuti sve me boli, ovda je čizmama ispod stomaka i to. A Karla su uveli samo onako uvukli u prostoriju, on je mog'o samo očima mrdati¹⁰⁵“.

Pritom, s obzirom da svjedok navodi da mu nije poznat glas lica koje je prozvalo Marića i Ramljaka te prilike, jasno je da se istom ima pokloniti vjera, s obzirom da ne želi da

neosnovano tereti optuženog, odnosno da je svjedok davao iskaz samo o onome što mu je posredno/neposredno poznato.

318. Svjedok „C“ na okolnosti ovog događaja navodi da su do podrumskih prostorija u Muzeju vodile željezne stepenice i da su uvijek čuli kad neko dolazi, što saglasno navode i svjedoci Marić i Ramljak. U daljem kazivanju svjedok opisuje da je kritične prilike čuo da neko silazi niz stepenice, odnosno da je čuo Nihadov glas da se izvede Karlo Marić, te da je čuo jauke, iz čega je zaključio da je Marić pretučen, nakon čega je odveden na mjesto gdje je mislio da će biti pokušaj razmjene, a kako je to naprijed obrazloženo.

319. Nesumnjivi zaključak o identifikaciji optuženog kao izvršioca djela opisanog u tačkama 3. i 4. izreke ove presude, po ocjeni ovog Vijeća, proizilazi prije svega iz saglasnih iskaza neposrednih očevidaca ovog događaja, te lica oštećenih ovim krivičnom djelom-svjedoka Karla Marića i Franje Ramljaka, dok isti zaključak posredno potvrđuju i drugi svjedoci optužbe.

320. Tako svjedok Karlo Marić navodi da je optuženog, koga identifikuje kao izvršioca djela, upoznao dok je bio u bolnici, prilikom kojeg boravka je optuženog vidio u dva navrata, prilikom prve posjete ga nije poznavao, ali su mu drugi pacijenti i stražari rekli da je to optuženi, te mu se optuženi i lično predstavio prilikom druge posjete bolnici. Svjedok je naglasio kako je dobro znao glas optuženog i naglasak. Vijeće je pri odlučivanju imalo u vidu da je oštećeni optuženog prepoznao i u fazi istrage, pojašnjavajući da je prije prepoznavanja na osnovu fotografija opisao optuženog, navodeći da se radi o visokom, jakom licu, koji je imao stomak, plavu kosu, zaliske, povijen nos, te je bio u uniformi kada ga je viđao¹⁰⁶, pri čemu je svjedok potvrdio da je optuženi bio prisutan razmjeni zatočenih lica u Muzeju dana 01.03.1994. godine, koja činjenica je utvrđena i na osnovu drugih dokaza optužbe i odbrane, a koju činjenicu je potvrdio i optuženi u iskazu na pretresu, što je ovo Vijeće dodatno opredijelilo da kazivanju ovog svjedoka pokloni vjeru.

321. Saglasno navodima svjedoka Marića, i svjedok Franjo Ramljak takođe identifikuje optuženog kao izvršioca navedenog djela, pojašnjavajući da je istog otprije poznavao,

¹⁰⁵ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 21.03.2013. godine, str. 57

¹⁰⁶ T – 5 – Zapisnik o saslušanju svjedoka Karla Marića pred Tužilaštvom BiH broj T20 0 KTRZ 0001126 11 od 30.11.2011.godine + foto album od 26.04.2011.godine

odnosno da ga je vidio jedne prilike kada ih je postrojavao u hodniku, kao i jedne večeri dvadesetak dana kasnije dok su bili na Bokševici. Dodatno, svjedok u iskazu navodi da je optuženog imao priliku vidjeti i kada je izvođen na prinudne radove na lokalitetu Rogića kućama u bazi jedinice „Zulfikar“.

322. Pojašnjavajući kako je prvi put kada je vidio to lice prilikom postrojavanja u hodniku, a za šta navodi da se desilo 4-5 dana poslije njegovog zatočenja, znao da se radi o optuženom, svjedok Ramljak ističe da su prilikom dolaska u Muzej tu zatekli zarobljenike koji su već prethodno dovedeni, koji su znali da se radi o optuženom, koje pojašnjenje ovo Vijeće smatra sasvim logičnim i prihvatljivim. U pogledu fizičkog izgleda optuženog, svjedok navodi da se optuženi ni danas nije puno promijenio, samo je malo deblji, pri čemu kao karakteristiku optuženog svjedok izdvaja njegov naglasak, koji ga je odmah asocirao na Sandžak ili Crnu Goru, što je karakteristika optuženog koji su i mnogobrojni drugi svjedoci naveli.

323. Stoga, imajući u vidu sve naprijed navedene činjenice koje proizilaze iz iskaza svjedoka Marića i Ramljaka, nesporno je da su isti mogli prepoznati glas optuženog u situaciji kada su već imali priliku da ga vide u različitim prilikama, te kod postojanja posebnog specifičnog govora optuženog, te činjenice njegove rukovodeće funkcije – zamjenika komandanta jedinice, koja ga je funkcija zasigurno izdvajala od drugih lica sličnog govora ili izgleda, pri čemu iz činjenice da je optuženi, kako to proizilazi iz iskaza svjedoka Ramljaka, bio na udaljenosti od maksimalno 1,5 metar od njega, svjedok nesumnjivo bio u prilici da ga prepozna, što je svjedok i decidno potvrdio u iskazu na pretresu¹⁰⁷.

324. Da je optuženi navedenim radnjama prema oštećenima- svjedocima Mariću i Ramljaka nečovječno postupao, prema ocjeni ovog Vijeća, proizilazi iz karaktera preduzetih radnji, odnosno načina njihovog izvršenja, te činjenice da su iste nesumnjivo za posljedicu imale nastanak tjelesnih povreda kod oštećenih, odnosno povrede tjelesnog integriteta oštećenih, kao i vrijeđanje njihovog dostojanstva.

¹⁰⁷ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 07.02.2013. godine, str. 103: **Tužilac:** Nakon što ste izašli iz prostorije podrumске u kojoj ste bili zatvoreni **vidite li Vi Nihada Bojadžića svojim očima? Svjedok:Vidim.**

325. Sam Karlo Marić u iskazu na pretresu navodi da je nakon izvršene razmjene posjećivao doktore, te da su povrede koje je zadobio kritičnog događaja zadokumentovane u medicinskoj dokumentaciji, a što je potvrđeno sadržajem dokaza objektivne prirode optužbe na ovu okolnost¹⁰⁸.

326. Svjedok Franjo Ramljak na ovu okolnost navodi da je trpio bolove usljed navedenog događaja, odnosno da su ga jako boljela rebra i da se osjećao „satran sav“, da nije mogao disati punim plućima, pri čemu svjedok dodaje da mu nije odmah pružena medicinska pomoć, s obzirom da su ga odmah prozvali da ide u radni vod. S tim u vezi, svjedok potvrđuje da je nakon razmjene išao na ljekarske preglede, gdje su mu konstatovane povrede, što potvrđuje sadržaj medicinske dokumentacije¹⁰⁹, pri čemu svjedok navodi da je određene povrede zadobio od gelera, granate.

327. Potvrdu činjenice da je navedeno postupanje „Debe“, a po naređenju optuženog, za posljedicu imalo nastanak tjelesnih povreda kod oštećenih, Vijeće nalazi i u iskazima svjedoka Adema Halebića (koji je naveo da je dnevno viđao Karla Marića po dva-tri puta, te da je isti bio premlaćen i da je po tijelu imao modrice), Sofije Ravlić (koja je izjavila da je Karlo Marić poslije navedenog premlaćivanja bio nepokretan, jaukao, te da nije mogao mokriti, te da je i Ramljak bio premlaćivan, ali da je mogao mokriti za razliku od Marića) i Mileta Ravlića (koji govori da je Franjo Ramljak na pitanje kako je, govorio *„šuti sve me boli, ovda je čizmama ispod stomaka i to“*, te da je Karlo Marić usljed posljedica premlaćivanja *„mog'o samo očima mrdati“*).

328. Ocjenom provedenih dokaza odbrane na okolnosti događaja koji su se dešavali u objektu Muzeja Apelaciono vijeće nalazi da je jedna od teza odbrane bilo i osporavanje prisustva optuženog u ovom objektu, odnosno apostrofiranje teze da optuženi Bojadžić nije

¹⁰⁸ T – 91 – Ovjerena kopija nalaza i mišljenja te ostale ljekarske dokumentacije na ime Karlo Marić – dokument počinje sa stranicom Malaz i mišljenje specijaliste Odjeljenja ortopedije za pacijenta Karla Marića od 15.03.1994.godine a završava sa Uputnicom za Biokovku Makarska za pacijenta Karla Marića od 07.04.1993.godine (ukupno 49 strana što uključuje i strane na kojima se nalaze potvrde o ovjerenim prepisima) i T – 92 – Ovjerena kopija nalaza i mišljenja te ostale ljekarske dokumentacije na ime Karlo Marića – dokument počinje sa stranicom Povijest bolesti broj 3410033 za pacijenta Karla Marića od 26.10.2010.godine a završava sa dvije stranice Otpusnog pisma Kliničke bolnice Sestre Milosrdnice, Zagreb, od 18.06.2009.godine (ukupno 11 strana što uključuje i strane na kojima se nalaze potvrde o ovjerenim prepisima)

¹⁰⁹ Medicinska dokumentacija na ime Franjo Ramljak, dokaz Tužilaštva broj T-95

imao nikakvu nadležnost nad istim objektom, te da čak nije imao nikakva ovlaštenja za dolazak u objekat Muzeja, kao i da nije imao veze sa stražarima zatvora, zbog čega nije ni mogao izvršiti radnje koje mu se stavljaju na teret. Analiziranjem ove teze, Apelaciono vijeće nalazi da se optuženi potvrđenim, odnosno izmijenjenom i preciziranom optužnicom Tužilaštva nije ni teretio za upravljanje objektom Muzeja, niti odgovara za uslove u navedenom objektu, a u kojem su objektu, kako to proizilazi iz izvedenih dokaza, istovremeno bili zatočeni civili i ratni zarobljenici hrvatske nacionalnosti uz određena lica bošnjačke nacionalnosti.

329. Međutim, i pored toga Apelaciono vijeće primjećuje da se na osnovu izvedenih dokaza ne može izvesti zaključak o tome da optuženi nije imao ovlaštenja za ulazak u Muzeja, te da nije mogao ulaziti u navedeni objekat, s obzirom da činjenica da pojedinim licima koja su vršila obezbjeđenje navedenog objekta nije poznato da je optuženi ulazio u navedeni objekat ne znači da optuženi to nije radio, posebno imajući u vidu da su svjedoci radili u smjenama, pa im stoga i objektivno ne može biti poznato sve što se dešavalo u navedenom objektu za vrijeme dok tu nisu prisutni.

330. Iako je Vijeće u tom smislu pri odlučivanju imalo u vidu navode svjedoka odbrane Vahidina Pozdera (koji je u inkriminisano vrijeme bio pripadnik vojne policije u sastavu 44. Jablaničke brigade, te koji je vršio obezbjeđivanje objekta Muzeja) prema kome se vršilo evidentiranje svih ulazaka u Muzej, te bi se ekcesi morali evidentirati, što saglasno navode i svjedoci odbrane Nazif Keskin i Dželmo Jasmin, koji pojašnjavaju da optuženi nije ulazio u objekat Muzeja, Apelaciono vijeće je istovremeno imalo u vidu da su svjedoci radili u smjenama, kao i da su bili dežurni na drugim mjestima (svjedoci Pozder i Keskin u bolnici, te svjedok Dželmo na dežurama na punktu u Ostrožcu (na 48h), pri čemu je na liniji, prema vlastitom iskazu, bio po 2-3 dana), što za bilo kojeg objektivnog presuditelja znači da svjedocima ne mogu biti poznata sva dešavanja u Muzeju, niti sva lica koja su ulazila u Muzej.

331. Apelaciono vijeće na ovom mjestu nalazi potrebnim ukazati da osim što činjenično utvrđenje o dolascima optuženog u prostorije Muzeja proizilazi iz iskaza svjedoka-oštećenih naznačenih u izreci presude, isto proizilazi i iz iskaza svjedoka optužbe Adema Halebića, koji je obavljao dužnost stražara u Muzeju u inkriminisano vrijeme, a koji je naveo da je znao da je optuženi zamjenik Zulfikara Ališpage u „Zukinoj“ jedinici, te da se desilo da dođe

i traži ključeve Muzeja, pa da bi mu ih dao bez pogovora, iz razloga što su Zukini vojnici sloveli kao opasni, "strah i trepet", te da nije volio da ima posla s njima.

332. Potvrdu činjenice da je optuženi ulazio u objekat Muzeja Vijeće je našlo i u iskazu svjedoka optužbe Damira Gusića, pripadnika vojne policije IV Korpusa, koji je u iskazu naveo da je za vrijeme njegovog boravka u Muzeju vidio optuženog da dva puta ulazi tamo. Saglasno navodima ovog svjedoka i svjedok „G“, koji je u inkriminisano vrijeme radio na vanjskom obezbjeđenju Muzeja, potvrđuje da je Nihad dolazio u Muzej, opisujući ga kao ogromnog čovjeka, visokog, plave puti, koji je dolazio u uniformi, pritom dodajući da bi Nihad obično dolazio da posjeti njegove vojnike koji su bili u pritvoru, a koji su vojnici takođe bili u podrumskim prostorijama Muzeja, gdje su se nalazili ratni zarobljenici, pri čemu je svjedok utvrdio da mu nije poznato da li je optuženi morao imati odobrenje za silazak u podrumске prostorije Muzeja. I svjedok optužbe Nusret Širić, koji je u inkriminisano vrijeme radio kao vojni policajac u sastavu IV Korpusa, te je između ostalog obezbjeđivao objekat Muzeja navodi da je u jednoj prilici vidio optuženog, koga je otprije poznavao, kako ulazi u objekat Muzeja, pri čemu je svjedok potvrdio da prilikom ulaska optuženog u objekat Muzeja istog nije ništa posebno pitao, odnosno da ga nije pitao za postojanje odobrenja za ulazak u objekat Muzeja, što čini teze odbrane neosnovanim prilikom ocjene da li je optuženi mogao ulaziti u objekat Muzeja, odnosno podrumске prostorije istog objekta.

333. Kod takvog stanja stvari, irelevantnim se ukazuju navodi odbrane, kojima je ukazivano da je svjedok Zenaid Đelmo prilikom unakrsnog ispitivanja potvrdio da je situacijama kada je on ulazio u objekat Muzeja „sve bilo uređeno“ i da je uvijek bio najavljen upravniku, s obzirom da odbrana pritom „izostavlja“ navode svjedoka u dodatnom ispitivanju u kojem svjedok na pitanje tužioca potvrđuje da kompletan IV Korpus nije imao ingerencije nad jedinicom „Zulfikar“, odnosno da im je to bilo izričito zabranjeno od strane „bezbjednosti“, kao i da je sasvim moguće da su se u Muzeju dešavale stvari koje svjedoku nisu bile poznate, pri čemu svjedok potvrđuje da ne može tvrditi da se procedura ulaska s odobrenjima u Muzej poštovala u prilikama kada on nije bio prisutan.

334. Odbrana je na ovom mjestu osporavala istinitost kazivanja svjedoka – oštećenih i kroz tezu da bi takve incidentne situacije bile zabilježene da su se zaista desile, a slijedom kazivanja svjedoka Vahidina Pozdera, koji je naveo da bi straža u slučaju vanrednih

situacija morala evidentirati iste, koje navode ovo Vijeće nije moglo prihvatiti, imajući u vidu saglasne iskaze svjedoka optužbe koji govore o zlostavljanju ratnih zarobljenika u podrumskim prostorijama Muzeja, ali imajući u vidu i činjenicu koju na vrlo iskren i slikovit način opisuje svjedok Nusret Širić, koja se ogleda u tome da se radilo o ratnom vremenu, te da nisu imali potrebnog materijala za pisanje izvještaja (što svjedok opisuje riječima: „*što se tiče izvještaja nismo imali ni teke ni olovke. U to vrijeme '93. sve su granate, ne, ne kažem, 'nako bukvalno kažem, sve je uništeno, da izvještaje neke pišemo, to nismo radili, nikad*¹¹⁰“).

335. Jedna od teza odbrane kojima je osporavan kredibilitet svjedoka Karla Marića, te samim tim i istinitost njegovog kazivanja u odnosu na tačke 3. i 4. izreke presude, je i ona da je isti svjedok prilikom davanja intervjua talijanskoj televiziji RAI UNO , kada su mu postavljana pitanja da li je maltretiran, odgovorio da je povrijeđen prilikom zarobljavanja¹¹¹, te da izuzev toga nije spomenuo bilo kakvo drugo maltretiranje, kao i da je svjedok Ivica Azinović, koji se nalazio pored oštećenog u toku davanja intervjua, izjavio kako niko nije vršio bilo kakav pritisak na Marića prije toga. Pored toga, odbrana je u ovom kontekstu ukazivala i na iskaz svjedoka Alije Bakšića, koji je tada bio prevodilac i producent RAI televizije, koji je potvrdio da su zarobljenici na pitanja apsolutno slobodno odgovarali.

336. Prema ocjeni ovog Vijeća, navedenim prigovorima odbrana nije uspjela dovesti u pitanje utvrđenja koja proizilaze iz iskaza svjedoka Marića, a koji se tiču njegovog zlostavljanja na način opisan tačkom 3. izreke presude. Naime, činjenica da li je oštećeni pričao ili nije o inkriminisanom događaju u vrijeme davanja intervjua RAI televiziji ne utiče na ispunjenost odlučnih činjenica u konkretnom predmetu, s obzirom da se ne radi o zapisniku o saslušanju svjedoka, s odgovarajućim poukama o pravima i obavezama, pritom cijeneći da, prema objektivnom stanju stvari, svjedoci Azinović i Bakšić nisu ni morali znati da li je eventualno ranije ili kasnije vršen pritisak na oštećenog u smislu davanja izjave, pri čemu Vijeće podsjeća kako je već naprijed navedeno, da je uobičajena praksa vojske koja zarobi civile ili ratne zarobljenike da ih prije toga pripremi na to kako će dati izjavu međunarodnim organizacijama, u cilju prikrivanja stvarnih dešavanja, te da je stoga upitno

¹¹⁰ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 24.01.2013. godine, str..86

¹¹¹ Dokaz odbrane broj O-181 - Video snimak intervjua sa Karlom Marićem u Muzeju na televiziji Rai Uno

u kolikoj mjeri ratni zarobljenici uistinu mogu prikazati pravo stanje stvari prilikom davanja intervjua TV ekipama.

337. Apelaciono vijeće nalazi da je jedna od teza odbrane kojima se osporavalo učešće optuženog u ovom, kao i drugim događajima opisanim tačkama 1.-10. izreke ove presude, bila i da istom sigurno ne bi bile dodijeljene brojne pohvalnice i zahvalnice da je za vrijeme rata ispoljio bilo kakve znakove nacionalizma i da nije postupao profesionalno

338. Ispitivanjem ove teze, Apelaciono vijeće nalazi da iako je tačno da su optuženom dodijeljene određene pohvale u toku profesionalne karijere ¹¹², to ni na koji način ne utiče na utvrđenje odlučnih činjenica u konkretnom predmetu, imajući u vidu da se ne radi o postupku u kome je utvrđivano postojanje krivične odgovornosti optuženog, kao i datume navedenih pohvala, odnosno da je iz datuma navedenih pohvala evidentno da se u to vrijeme nije raspolagalo sa saznanjima o protivpravnim radnjama optuženog, zbog kojih se vodio ovaj krivični postupak.

339. Slijedom navedenog, Vijeće je svestranom ocjenom svih provedenih dokaza utvrdilo da su se u radnjama optuženog opisanim pod tačkama 3. i 4. izreke presude stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ, i to nečovječnim postupanjem prema ratnim zarobljenicima Karlu Mariću i Franji Ramljaku.

340. Vijeće je temeljem izvedenog dokaznog materijala na ove tačke izreke presude zaključilo, da je optuženi, počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim, postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru preduzetih radnji, na koji način je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći zajedničku odredbu člana 3. Ženevskih konvencija.

¹¹² **0-262-** Pohvala za pukovnika Bojadžić Nihada i Naredba Federalnog ministarstva odbrane, Zajedničke komande Vojske Federacije, Komanda obuke i doktrine, pov.broj: 30-19/34-7/08-96/39/01 od 10.09.2001. godine, **0-299-** Službena ocjena za pukovnika Bojadžić Nihada sa prilogom Dodtnog obrasca o ocjenjivanju, Zahvalnice 4. Korpusa Armije R BiH, bataljona "Drežnica", Zahvalnice Komande za profesionalni razvoj VF BiH, Pohvalnica Vojske Federacije, Pohvalnica Komande obuke i doktrine Vojske Federacije Bosne i Hercegovine, Naredbe Federalnog ministarstva odbrane, Zajedničke komande Vojske Federacije, broj: 29-4-34-7-663-44/04 od 07.04.2004. godine, Naredbe Federalnog ministarstva odbrane, Zajedničke komande Vojske Federacije, broj: 30-19/34-7/08-96/39/01 od 10.09.2001. godine, Pohvalnica 4. Korpusa Armije R BiH, te Naredbe Zajedničke komande vojske Federacije, broj: 30-11/34-7/1-1249-15/00 od 24.03.2000. godine, 0-300- Pohvala 4. Korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine, 0-301- Set Pohvala Armije R BiH od 01.12.2012. godine, 0-301 Set Pohvala Armije R BiH od 01.12.2012. godine

(e) Tačka 5. presude (koja odgovara tački 5. optužnice Tužilaštva od 29.12.2011. godine)

341. Kada su u pitanju činjenična utvrđenja koja se odnose na tačke 5.-8. izreke presude (nečovječno postupanje prema ratnim zarobljenicima Miroslavu Stipanoviću, Mariu Zeleniki, „C“, odnosno nanošenje istima velikih patnji ili povrede tjelesnog integriteta ili zdravlja i silovanje civila - oštećene „D“), Apelaciono vijeće nalazi da iz provedenih dokaza objektivne i subjektivne prirode nesumnjivo proizilazi da su se navedeni događaji odigrali u večernjim satima dana 28.07.1993. godine¹¹³, nakon što su „pali“ Doljani (što se odnosi na događaj zauzimanja Doljana od strane pripadnika ARBiH), pa je stanovništvo s navedenog područja dovedeno u prostorije objekta Muzeja u Jablanici.

342. Imajući u vidu naprijed navedeno utvrđenje ovog Vijeća, shodno tome je izvršena korekcija u činjeničnom opisu izreke presude (tačke 5.—8.) u odnosu na činjenični opis iz potvrđene, odnosno izmijenjene i precizirane optužnice, nalazeći da isto utvrđenje odgovara izvedenim dokazima, pri čemu se ovakvim postupanjem nije izašlo izvan vremenskog okvira događaja postavljenog optužnicom, odnosno nije došlo do narušenja objektivnog identiteta između optužnice i presude (u optužnici naznačeno da su se navedeni događaji odigrali tačno neutvrđenog datuma u drugoj polovini mjeseca jula 1993. godine).

(i) Prisustvo optuženog u prostorijama Muzeja u Jablanici u noći 28.07.1993. godine- neprihvatanje teze alibija

343. Prisustvo optuženog u prostorijama Muzeja u Jablanici u noći kada su „pali“ Doljani, a kada su se i odigrali događaji opisani pod tačkama 5.-8. izreke presude, prema ocjeni ovog Vijeća, je nesumnjivo dokazano, isključujući svaku razumnu sumnju, saglasnim

¹¹³ Primjera radi Dokaz odbrane broj O-225 – Redovni borbeni izvještaj Komande 44. brdske brigade Jablanica, broj 02/70-1-254/93 od 28.07.1993. godine, u potpisu komandant Enes Kovačević

iskazima svjedoka prema kojima je optuženi, kako je to utvrđeno, preduzimao protivpravne radnje, i to iskaza svjedoka Miroslava Stipanovića, Maria Zelenike, „C“, Franje Ramljaka, Karla Marića, ali i svjedoka Mile Ravlića, Zvonimira Kukića, Ivice Azinovića, koji su takođe u to vrijeme bili zatvoreni u objektu Muzeja, kao i svjedoka Zenaida Burića, koji je u to vrijeme radio kao stražar na vanjskom obezbjeđenju objekta Muzej, te svjedoka „I“, koji je u inkriminisano vrijeme bio civilni policajac u Jablanici, a koji su svjedoci otprije poznavali optuženog.

344. Pritom, Apelaciono vijeće nalazi da prisustvo optuženog u prostorijama objekta Muzeja u Jablanici u kasnim večernjim satima 28.07.1993. godine, kao i zaključak o identifikaciji optuženog kao izvršioca radnje silovanja, proizilazi i iz iskaza svjedokinje „D“, koja kao plavog krupnog vojnika koji je silovao naznačava „Zuku“, što prema ocjeni ovog Vijeća, a suprotno navodima odbrane ne upućuje na Zulfikara Ališpagu (čiji je to bio nadimak), s obzirom da iz daljeg iskaza svjedokinje jasno proizilazi da je dana 01.03.1994. godine na razmjeni vidjela krupnog plavog vojnika koji je silovao, a da iz provedenih dokaza nesumnjivo proizilazi da je na razmjeni bio prisutan optuženi, a ne Zulfikar Ališpago, kao i činjenicu da se i sam optuženi, kako to proizilazi iz iskaza svjedoka „O“ nekada predstavljao kao „Zuka“, pri čemu iz svih provedenih dokaza u toku ovog postupka nesumnjivo proizilazi da nije bilo sličnosti u fizičkom izgledu Zulfikara Ališpage i Bojadžića. Osim toga, Vijeće cijeni da zaključak o prisustvu optuženog u Muzeju te sporne večeri, između ostalog, proizilazi i iz iskaza svjedokinje „A“ koja je opisala osobu koja je te večeri prozvala svjedokinje „D“ i „H“ da izađu, a koju je osobu tokom istrage putem fotografija prepoznala kao Nihada Bojadžića¹¹⁴.

345. Dakle, iz naprijed navedenog je očigledno da optuženog na licu mjesta inkriminisanih događaja te večeri identifikuju na prvom mjestu svjedoci prema kojima je optuženi preduzimao protivpravne radnje, od kojih su neki i ranije poznavali optuženog, a koji ga povezuju sa određenim nesvakidašnjim iskustvima i događajima, koji se uprkos varljivosti ljudske percepcije duboko urežu u pamćenje, zbog čega su zasigurno bili zainteresirani da zapamte lice koje je prema njima preduzimalo navedene protivpravne radnje.

¹¹⁴ T - 42 – Zapisnik o saslušanju zaštićenog svjedoka „A“ dat Tužilaštvu BiH broj T20 0 KTRZ 0001126 11 od 15.06.2011.godine + foto album broj T20 0 KTRZ 0001126 11 od 26.04.2011.godine

346. Međutim, optuženog osim ove kategorije lice te večeri identifikuju i time potvrđuju njegovo prisustvo i drugi svjedoci koji su bili zatvoreni u Muzeju u to vrijeme, a koji su poznavali optuženog, kao i lica koja nisu bila zatočena u Muzeju, odnosno lice koje je bio stražar na vanjskom obezbjeđenju objekta, kao i civilni policajac, a koji zasigurno nisu imali motiva da neosnovano terete optuženog, kako to odbrana neosnovano nastoji prikazati. Osim toga, imajući u vidu da je slijedom izvedenih dokaza nesumnjivo utvrđeno da su inkriminisane radnje preduzimane u večernjim satima istog dana kada su civili i ratni zarobljenici dovedeni iz Doljana u objekat Muzeja, prema kom događaju se svjedoci saglasno orijentišu prilikom uspostavljanja vremenskih odrednica preduzetih radnji, te optuženog identifikuju kao osobu koja je bila prisutna u Muzeju, odnosno koja je preduzimala navedene radnje, to je Vijeće prisustvo optuženog u objektu Muzeja i njegovo ponašanje opisano tačkama 5.-8. izreke presude, utvrdilo van svake razumne sumnje

347. U ovom kontekstu, bitno je istaći da je odbrana suštinski osporavala ove inkriminacije pozivajući se na alibi optuženog, tvrdeći da optuženi u drugoj polovini 1993. godine nije boravio na području Jablanice, odnosno da je dana 12.07.1993. godine otišao na Igman, gdje stiže u večernjim satima, a gdje je boravio duže vrijeme i bio angažovan u borbenim dejstima. Dalje, odbrana je tvrdila da je optuženi dana 24.07.1993. godine zajedno sa generalom Kemom Karišikom otišao u Zenicu na IKM ŠVK helikopterom sa Bradine, pa da se optuženi zbog dramatične situacije na Igmanu vratio u Zenicu samo 24 sata kasnije, te da se stoga realizaciji razmjene svjedoka „C“ za Mirsada Mahmutćehajića pristupilo tek u drugoj polovini avgusta 1993. godine. Dalje je odbrana tvrdila da je na sastanku sa komandantom Ališpagom dogovoreno da se formira nova isključivo muslimanska jedinica, a da je optuženi učestvovao u izviđanju na Golom Brdu, koje je imalo strateški značaj za komunikacijom opkoljenog Sarajeva sa ostatkom svijeta, nakon čega je optuženi u noći 27. na 28.07.1993. godine pretrčavanjem aerodromske piste otišao u Sarajevo, radi upoznavanja državnog i vojnog vrha R BiH o stanju na Igmanu, gdje neprekidno boravi do 01.08.1993. godine.

348. S tim u vezi, optuženi je dokazivao svoj boravak u Sarajevu u inkriminisano vrijeme, između ostalog, i kroz tvrdnju svjedoka Safeta Baltića da ga je Bojadžić tada odveo na ručak u Sarajevo, kada je prvi put pojeo šniclu, otkako je počeo rat, odnosno kroz tvrdnju svjedoka odbrane „S1“ da je 28.07.1993. godine razgovarao sa optuženim Bojadžićem u Sarajevu, jer se to desilo dan nakon pogibije komandanta Šehovića, kao i da je Bojadžić

bio u Sarajevu krajem jula, što se nastojalo potvrditi, između ostalog, saslušanjem svjedoka odbrane Šemse Guhdije i Fikreta Fakića.

349. Osim toga, svoje prisustvo u Sarajevu u danima koji su uslijedili nakon inkriminisanog događaja optuženi je dokazivao i putem materijalne dokumentacije koja se odnosi na datum 01.08.1993. godine, odnosno na događaj koji se desio na putu prema vojnoj bolnici, kada je došlo do oružanog sukoba između Ramiza Delalića, Nihada Bojadžića i Borisa Krstanovića zvanog „Čile“.

350. Međutim, cijeneći sve dokaze kako pojedinačno, tako i u međusobnoj povezanosti, ovo Vijeće ne može prihvatiti navode odbrane kojima se pokušavalo osporiti prisustvo optuženog, imajući u vidu da se alibi optuženog kosi sa saglasnim izjavama svjedoka optužbe, koje Apelaciono vijeće u ovom pogledu nalazi pouzdanim, te uvjerljivim za donošenje zaključka o odlučnim činjenicama, ali i cijeneći da u pogledu dokaza odbrane na ovu okolnost postoje znatne neodređenosti.

351. U tom kontekstu, Apelaciono vijeće nalazi da se za potrebe ove presude nije potrebno na detaljan način baviti kretanjem optuženog desetak dana prije dešavanja inkriminiranih događaja opisanih pod tačkama 5.-8. izreke presude, na način kako to čini odbrana, s obzirom da činjenica da li je optuženi ranije učestvovao u borbenim dejstvima na Igmanu apsolutno ne dovodi u pitanje prisustvo optuženog u prostorijama Muzeja u noći 28.07.1993. godine, zbog čega se Vijeće za potrebe ove presude bavilo kretanjem optuženog nekoliko dana prije dešavanja inkriminiranih događaja, kao i poslije inkriminisanog događaja.

352. Analizom izvedenih dokaza Apelaciono vijeće nalazi da iz dokaza odbrane nesumnjivo proizilazi da je optuženi učestvovao u izviđanju na Golom Brdu¹¹⁵, koje je obavljeno dana 26. i 27.07.1993. godine, nakon čega je komandant odbrane Igman donio odluku da se započne sa napadom dana 27.07.1993. godine u 16,00 sati. Vijeće na ovom mjestu konstatuje da prisustvo optuženog na Igmanu u to vrijeme potvrđuju i svjedoci odbrane Muhamed Nogo i Mesud Džananović.

¹¹⁵ O – 260 – Izvještaj o borbi za oslobođenje Golog, Komande 1. Korpusa, str.pov.br: 05/6-391 od 31.07.1993. godine, iskaz svjedoka odbrane Šefke Hodžića

353. Međutim, ono što Vijeće nije moglo nesumnjivo utvrditi je da je optuženi u noći 27./28.07.1993. godine otišao u Sarajevo, što je tvrdio u iskazu na pretresu, pri čemu iskaz optuženog u tom kontekstu nije „osnažen“ ni iskazom svjedoka odbrane Muhameda Nogo, u dijelu u kojem isti navodi da zadnji put vidi optuženog 27.07.1993. godine, kada mu je optuženi rekao da ide u Sarajevo da traži municiju i da pošalju još jedinica, budući da činjenica da je eventualno optuženi to i rekao svjedoku ne znači da je doista i otputovao u Sarajevo.

354. Analizom izvedenog dokaznog materijala na ovu okolnost, Vijeće nalazi da nije moguće na nesumnjiv način izvesti zaključak o prisustvu optuženog u Sarajevu u večernjim satima 28.07.1993. godine, kada su se desili inkriminirani događaji opisani tačkama 5.-8. izreke presude, s obzirom da su u iskazima svjedoka odbrane prisutne znatne neodređenosti, na način da svjedoci odbrane saslušani na ovu okolnost ne mogu eksplicitno potvrditi prisustvo optuženog u Sarajevu dana 28.07.1993. godine.

355. Tako je primjera radi svjedok Šaćir Arnautović, koji je u inkriminisano vrijeme bio načelnik Uprave vojne bezbjednosti Prvog korpusa Armije R BiH, izjavio da mu je poznato da je optuženi boravio u Sarajevu u posljednjih nekoliko dana mjeseca jula 1993. godine, u vezi čega je napisao i Izvještaj Upravi bezbjednosti ŠVK¹¹⁶. Na drugoj strani svjedok Safet Baltić, koji je prema vlastitom iskazu bio ovlašteni finansista ŠVK u to vrijeme, je naveo da je Nihad Bojadžić došao u Sarajevo neposredno prije otvaranja tunela, u sedmom ili osmom mjesecu 1993. godine¹¹⁷ (što je nesumnjivo vremenski neodređeno za uspostavljanje alibija optuženog), prilikom čega mu je predao pištolj i 5000 DEM po naredbi načelnika Štaba Vrhovne komande. Prilikom saslušanja ni sam svjedok nije mogao nesumnjivo potvrditi da se to odigralo dana 28.07.1993. godine, ističući, nakon

¹¹⁶ Dokaz odbrane broj O-254- Dokument Namjera o preuzimanju odbrane prostora Igmana od strane jedinice formiranih na nacionalnoj osnovi, IR sa izvorom saznanja, Oružanih snaga R BiH, 1. Korpus, Komanda brigade, Sektor bezbjednosti, broj: 04/1349-1 od 09.08.1993. godine

¹¹⁷ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 28.08.2014. godine (str. 9): **Svjedok:** To je bilo, je li to bio 7., 8. mjesec ne znam ni ja.

predočavanja Odobrenja ŠVK od 28.07.1993. godine¹¹⁸ da, ako na dokumentu stoji taj datum, da je to sigurno moralo biti tada¹¹⁹.

356. Značaj nemogućnosti potvrđivanja činjenice da se predaja navedenog iznosa novca i pištolja desila upravo tog datuma posebno dolazi do izražaja u situaciji kada iz dokaza optužbe (dokaz T-205¹²⁰) proizilazi da se u arhivskoj građi sa kojom raspolaže Arhivski depo ARBiH ne raspolaže ni sa navedenim originalnim dokumentom, ni kopijom, kao i kod činjenice da je na navedenom dokumentu datum predaje odobrenja napisan običnom olovkom, što dakako proizvodi određene sumnje u pogledu njegove autentičnosti, kao i vjerodostojnosti u pogledu činjenice da se navedena primopredaja novca i pištolja desila upravo dana 28.07.1993. godine u Sarajevu.

357. Iako je odbrana na ovom mjestu ukazivala da iz provedenih dokaza proizilazi da ni drugi dokumenti ARBiH iz inkriminisanog perioda nisu u posjedu Arhivskog depoa ARBiH¹²¹, Apelaciono vijeće nalazi da činjenica da iz akta Ministarstva odbrane BiH od 22.09.2015. godine slijedi da u posjedu Arhivskog depoa ARBiH nije sadržan jedan prilog uz naredbu ne može dovesti do zaključka da, kako to odbrana zaključuje u završnoj riječi, i drugi dokumenti „nisu uvijek pronalazeni“, cijeneći da se u konkretnom slučaju radi o dokumentu od većeg značaja, koji bi zasigurno morao biti u arhivi, a pritom imajući u vidu i druge nedostatke vezane za navedeni dokument, kako je to već obrazloženo.

358. Osim toga, Vijeće primjećuje da ni svjedok „S1“ koji navodi da je optuženi bio prisutan u Sarajevu dana 28.07.1993. godine, čega se sjeća jer je to bilo dan nakon pogibije rahmetli Envera Šehovića, to ne može potvrditi sa apsolutnom sigurnošću, navodeći: „*To je tada bilo, 27., znači 28. ste Vi otprilike trebali tamo biti, 28.*“¹²² Iako se svjedok sjeća da je Bojadžić bio u Sarajevu krajem jula, kada je išao do komandanta

¹¹⁸ **O-139** Štab Vrhovne komande Oružanih snaga BiH Kabinet Načelnika, Naredba – Nalog za isplatu br: 03-I-PN/93 od 28.07.1993. godine

¹¹⁹ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 28.08.2014. godine (str.10): **Svjedok:** Ovo je dokument koji je sigurno tačan. Ako ovdje piše, evo 28. ja zaista ne mogu se sad tačno sjetiti, jel' ako piše ovde 28.0. onda je sigurno tako bilo.

¹²⁰ **T – 205** - Original Odgovor Ministarstva odbrane BiH, broj 13-04-1-240-254/08 od 15.07.2014. godine

¹²¹ Iz dokaza 0-447 – Akt Ministarstva odbrane BiH broj 13-04-1-240-269/08 od 22.09.2015. godine, s prilogom Naredbe ŠVK OS R BiH, str.pov.broj:02/886-1 od 15.07.1993. godine i Dopisom Suda BiH broj S1 1 K 008494 12 Kri od 29.09.2015. godine, odnosno konkretno Dopisa Ministarstva odbrane BiH gornjeg broja od 22.09.2015. godine proizilazi da u posjedu Arhivskog depoa ARBiH nije bio Prilog uz Naredbu ŠVK OS R BiH, str. Pov broj: 02-886/1 od 15.07.1993. godine

¹²² Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 03.12.2015. godine, str. 23

korpusa, Talijana, nakon čega je svratio do njega da razgovaraju o situaciji u jedinici i borbenim dejstvima, Apelaciono vijeće primjećuje da činjenica da je optuženi bio u Sarajevu krajem jula ne znači da je tu bio i u noći 28.07.1993. godine, a sve imajući u vidu iskaze svjedoka optužbe na ovu okolnost, koji u iskazima daju jasne i precizne odrednice inkriminiranih događaja, te imajući u vidu vremensko trajanje mjeseca jula, koji se sastoji od tridesetjednog dana.

359. Suprotno tvrdnjama odbrane, ni iz iskaza svjedoka odbrane Šaćira Arnautovića nije moguće utvrditi da je optuženi u večernjim satima dana 28.07.1993. godine bio u Sarajevu, obzirom da svjedok navodi da mu je poznato da je optuženi boravio u Sarajevu **u posljednjih nekoliko dana mjeseca jula 1993. godine**, u vezi čega je napisao i Izvještaj Upravi bezbjednosti ŠVK¹²³.

360. Analizom iskaza svjedoka Šaćira Arnautovića, Apelaciono vijeće na prvom mjestu nalazi da sam svjedok prilikom objašnjavanja sintagme „boraviti krajem jula“, koju upotrebljava za boravak optuženog u Sarajevu, pojašnjava da to predstavlja dan-dva-tri zadnjih dana jula, odnosno na pitanje tužioca potvrđuje da bi to značilo 29., 30. i 31. jul¹²⁴. Nadalje, kada su u pitanju vremenske odrednice službene zabilješke koju je svjedok Arnautović sačinio, a vezano za osnivanje muslimanskih snaga na Igmanu, Apelaciono vijeće da je ista službena zabilješka krajnje neprecizna u pogledu datuma, prije svega imajući u vidu da je ista sačinjena dana 09.08.1993. godine u odnosu na sastanak koji je navodno održan krajem jula 1993. godine, dalje s obzirom da se u istoj navodi da je **krajem jula 1993. godine** u Pazariću održan sastanak kome su prisustvovali Zulfikar Ališpago Zuka, Mahmut Nabalić, Z. A., izvjesni efendija Izet Terzić, te da je cilj sastanka bio formiranje jedinice sa isključivo muslimanskim sastavom, koja bi jedinica po formiranju preuzela komandovanje u zoni Igmana. Takođe u istoj zabilješci se navodi da **izvor (bez navođenja istog) ističe da je od strane optuženog o navedenom upoznat načelnik**

¹²³ O – 254 – Dokument Namjera o preuzimanju odbrane prostora Igmana od strane jedinice formiranih na nacionalnoj osnovi, IR sa izvorom saznanja, Oružanih snaga R BiH, 1. Korpus, Komanda brigade, Sektor bezbjednosti, broj: 04/1349-1 od 09.08.1993. godine

¹²⁴ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 25.12.2014. godine, str.77: **Tužilac:** Vi ste isto tako od...odgovorili maloprije na pitanje branioca taj kraj jula smatrate da je to kraj dakle tog mjeseca jula '93.g. dan dva tri... **Svjedok:** Tako je. **Tužilac:** Dakle... **Svjedok:** To je neki, to je neki moj moje neko logično viđenje... **Tužilac:** To bi značilo 29.ti, 30.ti, 31.vi? **Svjedok:** Tako je, 29.ti, 30.ti, 31.vi. Slažem se sa Vama, dobro.

ŠVK Sefer Halilović, kao i da je, između ostalog, u grad u u navedenom periodu održavanja sastanka u Pazariću dolazio zamjenik komandanta jedinice Zulfikar, koji je tom prilikom posjetio Ramiza Delalića Ćelu, Sefera Halilovića i Mušana Topalovića Cacu.

361. Pojašnjavajući navode iz navedene zabilješke, svjedok Arnautović je naveo da isto znači da bi sastanak u Pazariću trebao biti 29., 30. ili 31. jula, potvrđujući da bi to značilo da je optuženi morao otići u grad tek nakon održavanja navedenog sastanka u Pazariću, što opet dovodi do zaključka da ni svjedoku Šaćiru Arnautoviću nije poznato gdje je optuženi bio u večernjim satima 28.07.1993. godine, a niti je svjedok na jasan i decidan način mogao pojasniti vremenske odrednice događaja opisanih u navedenoj službenoj zabilješci čiji je autor, zbog čega je iz njegovog iskaza bilo jedino moguće utvrditi da je optuženi boravio u Sarajevu dana 01.08.1993. godine, a imajući u vidu da je svjedok bio upoznat sa pucnjavom koja se odigrala tog dana, te da je mogao potvrditi da je u komandi, odnosno kancelariji komandanta Ramiza Delalića tada vidio optuženog.

362. Dalje nepreciznosti i neodređenosti dokaza odbrane u pogledu alibija se ogledaju u činjenici da su isti osim što su neprecizni i neodređeni, direktno suprotni i drugim dokazima, pa je tako primjera radi iskaz svjedoka Šaćira Arnautovića direktno suprotan kazivanju svjedoka Z. A., koji je u inkriminisano vrijeme bio pomoćnik komandata bataljona za moral 7. Muslimanske brigade Prvog bataljona, a koji je bio navodni učesnik navedenog sastanka u Pazariću, koji svjedok u iskazu navodi da o istom sastanku ne zna ništa, kao ni da li se isti održao, te da je Zulfikara Ališpagu zv. „Zuka“ vidio samo jednom prilikom kada su krenuli na Igman, kada je Zuka s njim progovorio nekoliko riječi na druge okolnosti, upozorivši ih da ne idu na Igman, jer ima mrtvih i ranjenih, a što je neophodno posmatrati i u vezi sa dokumentom koji je potpisao „Zuka“, a čiji je datum 31.07.1993. godine u kojem ŠVK-u saopštava da on tada iz Jablanice kreće na Igman, zbog čega je, kako to osnovano ukazuje i Tužilaštvo u završnoj riječi, sasvim nelogično da neko saopšti nešto 3 dana prije nego se isto desilo.

363. Na drugačije stanje stvari ne ukazuju ni iskazi svjedoka odbrane Šemse Guhdije, Fikreta Fakića i Jasmina Medića, koji u iskazima opisuju situacije u kojima su imali priliku da se susretnu s optuženim u Sarajevu. Naime, svjedok Šemso Guhdija u iskazu navodi da se sreo sa optuženim u Sarajevu **krajem jula (dakle ne 28.07.1993. godine)**, kao i da je znao da je ovaj došao tako što je sa dva pratioca pretrčao preko piste, te da mu je poznato

da je optuženi ostao u Sarajevu 5, 6 dana nakon toga. S tim u vezi, svjedok Fikret Fakić, koji je u to vrijeme bio na dužnosti vojnog policajca u obezbjeđenju ŠVK, navodi da je nekad nakon pogibije članova porodice Sefera Halilovića, **a prije otvaranja tunela u ljeto 1993. godine** imao susret s optuženim Bojadžićem u ŠVK u Sarajevu kada je nekoliko puta s njim pio kafu, te mu je jedne prilike optuženi poklonio nož, dok svjedok Jasmin Medić navodi da je lično upoznao optuženog **krajem jula 1993. godine** u Sarajevu u vrijeme kada se desio oružani sukob između njegovog komandanta Ramiza Delalića i optuženog, iz čega opet proizilazi neodređenost vremenskih odrednica na strani svjedoka odbrane prilikom uspostavljanja alibija optuženog.

364. Ono što je jedino iz dokaza odbrane na ovu okolnost nesumnjivo moguće utvrditi je da je optuženi bio 01.08.1993. godine u Sarajevu, a imajući u vidu i materijalnu dokumentaciju koja se odnosi na postojanje oružanog sukoba između Ramiza Delalića, Nihada Bojadžića i Borisa Krstanovića zvanog „Ćile“, o čemu je policija načinila izvještaj nakon izlaska na lice mjesta¹²⁵. Takođe, iz dokaza odbrane na ovu okolnost je bilo moguće utvrditi da je optuženi potom napustio Sarajevo¹²⁶, imajući u vidu pad repetitora na Bjelašnici.

365. Iako je Vijeće svjesno proteka vremena od inkriminiranih događaja, te da ni svjedoci odbrane ne mogu da se sjete svih detalja kretanja optuženog u zadnjim danima jula 1993. godine, njihovi iskazi nisu mogli dovesti do drugačijeg zaključka, kod postojanja dokaze optužbe subjektivne prirode, iz kojih je na nesumnjiv način utvrđeno prisustvo optuženog u objektu Muzeja upravo u večernjim satima dana 28.07.1993. godine.

366. Pritom Vijeće na ovom mjestu nalazi potrebnim istaći da iako je odbrana isticala da uspješan alibi ne zahtijeva neoborive dokaze o kretanju optuženog, te da Tužilaštvo mora dokazati van razumne sumnje da su uprkos alibiju činjenice koje dokazuju istinite, Vijeće ističe da nije u obavezi prihvatiti alibi optuženog ako na osnovu ostalih izvedenih dokaza ocijeni da su dokazani navodi optužbe, kao što je to ovdje slučaj. Dakle, a kako to zaključuje i MKSJ kroz uspostavljenu praksu, tužilaštvo ima obavezu da, uprkos iznesenom

¹²⁵ Dokazi odbrane broj: O-145; O-146; O-147; O-148; O-149; O-150; O-151; O-152; O-153; O-154; O-155, iskaz svjedoka odbrane Šaćira Arnautovića

¹²⁶ Transkript presretnutog razgovora, MUP R BiH, Sektor SDB Sarajevo, Odjeljenje 3, broj 1369-6587 od 02.08.1993. godine

alibiju, van razumne sumnje dokaže krivicu optuženog u vezi sa zločinima za koje se tereti¹²⁷.

367. Na kraju, svestranom ocjenom dokaza izvedenih na okolnost alibija optuženog, kao i nakon izvršenog uvida u cjelokupni dokazni materijal ovog predmeta, Apelaciono vijeće primjećuje da je u spis ovog predmeta uložena i naredba komandanta Štaba Vrhovne komande OS RBiH Rasima Delića od 26.07.1993. godine kojom se ovlašćuje optuženi da razmijeni svjedoka „C“ za Mirsada Mahmutćehajića i da po izvršenoj razmjeni dostavi izvještaj¹²⁸, što imajući u vidu datum upućivanja navedene naredbe, te činjenicu da je bilo potrebnu izvršiti istu, govori i o interesu optuženog da u navedenom periodu, suprotno njegovom kazivanju u dijelu u kojem je tvrdio da nije tada dobio predmetnu naredbu¹²⁹, bude na području Jablanice dana 28.07.1993. godine, imajući u vidu i da je lice koje je trebalo biti razmijenjeno za svjedoka „C“ uživalo položaj pomoćnika komandanta 4. Korpusa za logistiku, odnosno da se prema kazivanju optuženog, radilo o bratu potpredsjednika vlade u tom periodu, dakle radilo se o visokopozicioniranoj osobi, što nesumnjivo upućuje i na hitnost vršenja navedene razmjene.

368. Stoga, imajući u vidu da je u prethodnom izlaganju razmotreno neprihvatanje alibija optuženog, Vijeće će u daljem izlaganju ukazati na dokaze iz kojih proizilazi zaključak o dokazanosti inkriminacija za koje je optuženi oglašen krivim tačkam 5.-8. izreke ove presude.

(ii) Ispunjenost pojedinačne inkriminacije u osnovi zločina (tačka 5. izreke presude)

¹²⁷ Drugostepena presuda MKSJ u predmetu Limaj i drugi, par. 63

¹²⁸ **O-141** Akt Štaba Vrhovne komande Oružanih snaga BiH str.pov 1/297-64 od 26.07.1993. godine (ERN: 00577886)

¹²⁹ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 11.06.2015. godine, str.5: **Optuženi u svojstvu svjedoka** : Ja nisam bio u Zenici kad je upućen akt. Meni je akt donio general Karišik poslije izviđanja 26.7., bila je magla, mi smo izviđali Golo Brdo, nekoliko nas, on mi je donio, ovaj, 27-og, 27-og mi je rekao da imam neki zadatak da, da, da realizujem za Mahmutćehajića. I ja nisam obratio pažnju oko čega je, i onda mi je on pokazao taj akt. Ja ne znam gdje sam ga ostavio, ali taj akt sam imao tada. Kasnije kad je prebačena jedinica ja sam taj akt vidio, ovaj, kad je poslat na IKM Štaba vrhovne komande u Zenici, na moje ruke, na moju ličnost, ali ja ga nisam primio u Zenici, nego sam ga primio na Igmanu.

369. Zaključak o dokazanosti krivičnog djela za koje je optuženi oglašen krivim tačkom 5. izreke ove presude (nečovječno postupanje prema ratnom zarobljeniku Miroslavu Stipanoviću) prvenstveno proizilazi iz iskaza svjedoka Miroslava Stipanovića, pri čemu odlučne činjenice iz iskaza svjedoka Miroslava Stipanovića u ovom kontekstu potvrđuje i iskaz svjedoka „I“, koji je bio očevidac navedenog postupanja optuženog, ali i svjedoci Mario Zelenika, „C“, „H“, Ruža Marjanović i Mladen Perić.

370. Tako svjedok Miroslav Stipanović navodi da taj isti dan kada su „pali“ Doljani, te kada je odveden u Muzej, navečer oko 19-20h odvođe Maria Zeleniku, te da nakon 1-1,5h odvođe još jednog (svjedoka Ivana Ramljaka) i da nakon te druge osobe odvođe i njega. Prema navodima svjedoka, kritične prilike čuo je kako govore „uu, eto Nihada Bojadžića“, pri čemu je svjedok potvrdio da je s tim licem bio jedan policajac koga je poznavao po imenu Azem. Kako to svjedok navodi, neko je došao i prozvao ga po imenu i prezimenu rekavši da dođe, nakon čega se pojavila jedna osoba u trenerci, u bijeloj majici, bila je neobuvena, bosa.

371. Da je kritične prilike optuženi zajedno sa civilnim policajcem po nadimku ili imenu Azem, odveo Miroslava Stipanovića pod stepenište podruma objekta Muzeja proizilazi iz daljeg kazivanja svjedoka Stipanovića, koji navodi da je po naredbi silazio niz stepenice Muzeja do podruma, te da dok je silazio lice u majici, čiji je naglasak bio drugačiji rekao „*nećemo više, nemoj, reci nećemo više prozivati na, reci nekome nek' nam nađe dvije, tri ženske osobe, pa ćemo s njima raditi*“. Silaskom niza stepenište su i te osobe sišle za svjedokom, te je svjedok stajao pod stepeništem.

372. Činjenično utvrđenje da je inkriminisane prilike optuženi po odvođenju svjedoka Stipanovića pod stepenište podruma objekta Muzeja istom naredio da se okrene prema zidu, te ga ispitivao o položajima HVO, udaravši ga više puta drvenom drškom od metle po leđima i nogama, dok je svjedok bio licem okrenut prema zidu, proizilazi prvenstveno iz iskaza ovog svjedoka – oštećenog, koji potvrđuje da je osoba koja nije bila u uniformi rekla „*stani, okreni se zidu*“, i tad je po kazivanju svjedoka počelo njegovo ispitivanje i udaranje, na način da je udaran po krstima, odnosno po leđima. Prema navodima svjedoka, ispitivao ga je glas koji je bio čudan, nešto kao crnogorsko-sandžački, te je bio udaran i kad je odgovorio tačno ime i prezime i kada nije, i to drškom od metle i nogama u predjelu ramenog dijela leđa, po krstima, po koljenima. U međuvremenu dok je udaran, kako to

svjedok navodi, par puta bi se okrenuo da odgovori na postavljena pitanja i u tim prilikama je vidio Azema kako je udaljen par metara, te je vidio da je držak od metle u rukama ovog lica u bijeloj majici, koje ga „mlati“.

373. Odlučne činjenice u pogledu kazivanja svjedoka Stipanovića u ovom dijelu potvrđuje i svjedok „I“, koji je inače bio civilni policajac u Jablanici, te koji se u inkriminisano vrijeme nalazio u podrumskim prostorijama u Muzeju, koji svjedok u iskazu navodi da je u podrum neko doveo Stipanovića, kome je optuženi tada počeo da psuje, te ga je prislonio uz jedan zid, počeo je da ga udara lopatom u predjelu leđa, noga, stražnjice.

374. Činjenica da je svjedok „I“ u iskazu na pretresu prilikom direktnog ispitivanja naveo da je optuženi udarao oštećenog Stipanovića lopatom, a da je svjedok Stipanović naveo da se radi o metli, po ocjeni ovog Vijeća ne dovodi u pitanje istinitost kazivanja „I“, s obzirom da se ne radi o značajnoj razlici u iskazima, odnosno da se ne radi o razlici u pogledu odlučnih činjenica, pri čemu Vijeće cijeni da je i sam svjedok „I“ prilikom unakrsnog ispitivanja precizirao da se radi o držalici, koja ima metalni dio.

375. Neosnovani pri ocjeni kredibiliteta svjedoka „I“ su i navodi odbrane prema kojima isti svjedok vlastitim iskazom nastoji izbjeći vlastito gonjenje, s obzirom da isti svjedok, kako će to biti dalje naznačeno u obrazloženju presude, na iskren i uvjerljiv način, bez „friziranja“ iskaza u cilju vlastitog ekskulpiranja govori o svom učešću u određenim protivpravnim radnjama.

376. Posredna saznanja u pogledu zlostavljanja oštećenog Miroslava Stipanovića su u svojim iskazima pružili i svjedoci Adem Halebić, Karlo Marić, Franjo Ramljak, Mario Zelenika, svjedok „C“ i Mato Lebo, te svjedokinje „H“ i Ruža Marjanović, a koji su samim tim potvrdili i istinitost kazivanja ovog svjedoka. Tako svjedok Adem Halebić navodi da je Miroslavu Stipanoviću nosio hranu, te ga je pitao šta je s njim, pa mu je Stipanović odgovorio da je Nihad dolazio, pri čemu je svjedok opisujući izgled Stipanovića naveo: „ružan je izgledao“. Da se navodima ovog svjedoka može pokloniti vjera, prema ocjeni ovog Vijeća govori i činjenica da je isti svjedok naveo da nije lično vidio maltretiranje ovog svjedoka, niti je za njegovih smjena ulazio optuženi, što znači da svjedok ni na koji način nije želio da neosnovano tereti optuženog, već je samo iznosio saznanja o onome što mu je posredno ili neposredno poznato.

377. Saglasno navodima svjedoka Ahmeta Halebića, i svjedok Karlo Marić navodi da se sjeća dovođenja zarobljenih pripadnika HVO-a i civila iz Doljana u Muzej, potvrđujući da mu je Miroslav Stipanović rekao da ga je premlatio optuženi.

378. Svjedokinja „H“ je na ovu okolnost navela da se sjeća da su govorili da je Nihad izvodio Miru Stipanovića, te da je čula da su ga lupali, jer se derao, pri čemu nije znala da se on dere konkretno, ali je mogla potvrditi da je svjedok Stipanović kasnije bio plav i modar.

379. Iz iskaza svjedoka Maria Zelenike proizilazi da mu je jedne prilike Miroslav Stipanović rekao da je istu tu noć kada je i svjedok premlaćen on premlaćen u podrumu Muzeja, što korespondira u odlučnom dijelu iskazu svjedoka „C“, koji navodi da mu je poznato da je isto veče kada je premlaćen Mario Zelenika premlaćen i Miro Jurić, koji danas radi o carini, a za koje lice je Vijeće, uprkos pogrešnom navođenju svjedoka „C“, utvrdilo da se radi o Miroslavu Stipanoviću. I svjedok Franjo Ramljak u iskazu potvrđuje da je Miroslav Stipanović pretučen kod wc-a u podrumu, te da je tokom tog premlaćivanja svjedoka ili svjedoka Maria Zelenike slomljen lavabo u wc-u.

380. Da je usljed navedenih udaraca svjedok Stipanović trpio teške bolove, Vijeće je utvrdilo prvenstveno na osnovu iskaza samog oštećenog, koji je naveo da se usljed posljedica ovog djela „sedmicama prevrtao na sve strane“, odnosno da je osjećao fizičke posljedice navedenog postupanja optuženog nakon izlaska iz Muzeja, da je imao otekline po leđima, po krstima i po nogama, odnosno da ni sedmicama poslije nije mogao sjesti, odnosno leći na beton na kojem su spavali, kao i da je posjećivao doktora. Pojašnjavajući posljedice ovog djela, svjedok je naveo da je isto na njega ostavilo i psihičke posljedice, jer nekad i dalje po noći sanja ove događaje.

381. Kazivanje svjedoka Stipanovića i u ovom dijelu, odnosno na okolnost da je usljed navedenog postupanja optuženog svjedok trpio teške bolove, potvrđuju i svjedoci „I“, „H“, Ruža Marjanović i Mladen Perić. Tako svjedok „I“ koji je bio prisutan kritične prilike, navodi da je po izrazu lica Miroslava Stipanovića vidio da je primio žestoke udarce. Nadalje, svjedokinja „H“ u iskazu na ovu okolnost ističe da je Miro Stipanović bio „plav“ i modar, što potvrđuje i svjedokinja Ruža Marjanović, navodeći da je vidjela kako je izgledao Miro Stipanović nakon što je bio tučen, kao i da joj je i on sam govorio da je bio tučen i poljevan

vodom. Takođe i svjedok Mladen Perić je u iskazu potvrdio da je Miroslav Stipanović „premlaćivan nenormalno“.

382. Dalji slijed navedenog događaja, odnosno činjenicu da je svjedok Stipanović u cilju da se onesvijesti pokušao da udari glavom u zid, nakon čega je osjetio udarac u predjelu potkoljenice koji je dobio od Nihada Bojadžića, te činjenicu da je svjedok pao na leđa i udario glavom o pod i izgubio svijest, potvrđuje prije svega iskaz samog oštećenog, koji navodi da je kritične prilike bio izmoren, stojeći naslonjen prema zidu, te da je „zamahno“, kako bi skratio svoje muke, jer je pretpostavio da više neće izaći iz tih prostorija, da bi potom dobio udarac po predjelu koljena od koga je pao, te se nalazio na drugom mjestu kad je došao svijesti.

383. Saglasno navodima ovog svjedoka i u pogledu sporednih okolnosti predmetnog događaja, svjedok „I“ navodi da je inkrimisane prilike u jednom momentu Stipanović pokleknuo, pa bi ga optuženi dignuo, riječima „ustaj“, da bi ponovo nastavio vrijeđati „ustašku majku“.

384. Potivan zaključak o identifikaciji optuženog kao izvršioca ovog djela Vijeće je izvelo prvenstveno na osnovu iskaza svjedoka Miroslava Stipanovića, dovodeći ga u vezu sa iskazom svjedoka „I“ koji je bio prisutan navedenim radnjama. Naime, svjedok Miroslav Stipanović na pitanje tužioca da li je ikad saznao ime te osobe koja ga je udarala neposredno nakon dovođenja u Muzej, navodi da je samo spominjano ime Nihada Bojadžića, odnosno da su ga spominjali ovi koji su s njim bili prisutni u istoj prostoriji. Opisujući osobu koja ga je zlostavljala kritične prilike, svjedok navodi da je isti bio kratko ošišan, svjetlija boja kose, u trenerci, niže visine od policajca Azema, ali je bio korpulentan-krupniji od svjedoka i od Azema. Svjedok je u unakrsnom ispitivanju potvrdio da je znao da je ta osoba upravo optuženi Bojadžić prije nego što su ga i prozvali, navodeći da je to čuo od drugih ljudi koji su tu bili u Muzeju, jer su vjerovatno tu duže bili zatočeni nego on, dodavši da je „u pričama“ potvrđeno da je u pitanju optuženi.

385. Iako je odbrana nastojala da dovede u pitanje identifikaciju optuženog od strane svjedoka Stipanovića, uvodeći tezu moguće konfuzije svjedoka u pogledu sličnosti lica sa nadimkom ili imenom Azem sa optuženim, Apelaciono vijeće nalazi da se i sam svjedok Stipanović odredio da iako su i Azem i to tada njemu nepoznato lice (za koga je utvrđeno da se radi o optuženom) govorili crnogorski—sandžačkim naglaskom, Azem

je imao drugačiju boju glasa od optuženog, odnosno lica koje je te prilike bilo u civilu. Ovakvo stanje stvari je potvrdio i svjedok „I“, koji je otprije poznavao optuženog, navodeći da iako su i Bojadžić i Azem bili porijeklom iz Sandžaka, imali su drugačiji govor, odnosno Azem je više „poprimio“ govor Bosne, jer je prije toga bio u Bosni dvije ili tri godine, zbog čega govor Ibrovića i optuženog nisu isti¹³⁰, pri čemu je svjedok „I“ jasno i decidno kao izvršioca navedenog djela identifikovao optuženog.

386. Pritom, iako odbrana, kako je već naprijed navedeno, uvođenjem motiva izbjegavanja vlastite samoinkriminacije nastojiti osporiti iskaz svjedoka „I“ u pogledu identifikacije optuženog, istovremeno na ovom mjestu ne pojašnjava zašto bi baš, sve i da je tako, i svjedok Miroslav Stipanović, koji prije inkriminisanog događaja nije ranije poznavao optuženog, istog jasno i decidno označio kao izvršioca djela, odnosno koji bi imao motiv da neosnovano tereti optuženog.

387. Na ovom mjestu Apelaciono vijeće nalazi potrebnim konstatovati da zaključak o prisustvu optuženog te noći u podrumskim prostorijama Muzeja, a što samim tim potvrđuje i istinitost kazivanja svjedoka Miroslava Stipanovića i „I“ proizilazi i iz drugih dokaza optužbe (između ostalog iskaza svjedoka „C“, Maria Zelenike, Franje Ramljaka, Karla Marića, Zvonimira Kukića, Mileta Ravlića, Zvonimira Kukića), kao i iz iskaza svjedoka Zenaida Burića – stražara na vanjskom obezbjeđenju objekta Muzeja, iz kojeg slijedi da je optuženi par sati nakon dovođenja zarobljenih lica iz Doljana u pratnji nekoliko vojnika ušao u zgradu Muzeja, a što će biti naznačeno u daljem obrazloženju presude.

388. Zaključak ovog Vijeća o tome da je optuženi navedenim radnjama nečovječno postupao prema Miroslavu Stipanoviću prije svega proizilazi iz samog karaktera preduzetih radnji, načina njihovog izvršenja, činjenici da su iste preduzete u prisustvu drugih lica, što je zasigurno bilo ponižavajuće za oštećenog, te posljedicama istih koje svjedok i dan-danas osjeća, kako to opisuje u svom iskazu.

389. Slijedom navedenog, Vijeće je svestranom ocjenom svih provedenih dokaza utvrdilo da su se u radnjama optuženog opisanim pod tačkom 5.. izreke presude stekla sva bitna

¹³⁰ Da je bilo moguće razlikovati optuženog od Azema Ibrovića u iskazu potvrđuje i svjedok Mario Zelenika

obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ, i to nečovječnim postupanjem prema ratnom zarobljeniku Miroslavu Stipanoviću.

390. Vijeće je temeljem izvedenog dokaznog materijala na ovu tačku izreke presude zaključilo, da je optuženi, počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim, postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru preduzetih radnji, na koji način je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći zajedničku odredbu člana 3. Ženevskih konvencija.

(f) Tačka 6. izreke presude (koja odgovara tački 6. optužnice od 29.12.2011. godine, izmijenjene 13.07.2015., precizirane 03.05.2018. godine)

391. Uvjerenje Vijeća o krivici optuženog za radnje preduzimane prema Mariu Zeleniki, a za koje je optuženi oglašen krivim tačkom 6. izreke ove presude, proizilazi najprije iz iskaza svjedoka- oštećenog Maria Zelenike, koji na detaljan i uvjerljiv način opisuje mnogobrojne radnje koje su prema njemu preduzimane te večeri, a koje lice iako ranije nije poznavalo optuženog, navodi koncizno činjenice na osnovu kojih je izveo zaključak da se upravo radi o optuženom Nihadu Bojadžiću, te pravi jasnu distinkciju između optuženog i Azema Ibrovića, kojeg takođe identifikuje kao lice koje je prema njemu preduzimalo protivpravne radnje.

392. Da je kritične prilike stražar u zatočeničkom objektu Muzeja pod nadimkom „Raba“ izveo zatočenog ratnog zarobljenika Maria Zeleniku iz zatočeničke prostorije, te ga odveo u toalet koji se nalazio u istoj zgradi prije svega proizilazi iz iskaza ovog svjedoka - oštećenog.

393. Činjenično utvrđenje o tome da se kritični događaj odigrao u podrumskim prostorijama Muzeja slijedi iz iskaza svjedoka „I“, koji navodi da se po dolasku u Muzej sa Maksumićem i Ibrovićem spušta u podrumске prostorije niz kružne željezne stepenice, gdje

je bila prisutna vojna policija.

394. Potvrdu činjenice da je kritične prilike ratni zarobljenik Mario Zelenika prvo pretučen od strane civilnih policajaca Vijeće je našlo u saglasnim iskazima svjedoka Maria Zelenike i svjedoka „I“ na ovu okolnost.

395. Svjedok Mario Zelenika na ovu okolnost navodi da je te prilike uveden u WC, gdje zatiče tri uniformisane osobe- to su bili Azem Sandžaklija, „I“ i Čadžo. Svjedok dalje opisuje da su ga počeli ispitivati-ko je palio kuće u Sovićima, s kim ste bili u dosluhu, pa su ga počeli „tući u serijama“. Udarali ga i nogama i rukama, te ga je Azem držao na sred prostorije, jednom kada ga je udario, slomio je umivaonik, dok su ga Čadžo i „I“ držali prislonjenog u zid. Prema navodima svjedoka, najviše ga je udarao Azem, a najmanje Zeba, te je to premlaćivanje trajalo oko pola sata.

396. Ovakvo kazivanje svjedoka Maria Zelenike potvrđuje i svjedok „I“, navodeći da su kritične prilike po dolasku u podrumске prostorije Muzeja prepoznali Marija Zeleniku (koga je svjedok otprije poznao, budući da je Jablanica malo mjesto), te da je počelo njegovo udaranje, na način da ga je sam svjedok udario dva puta, odnosno da mu je udario šamar, a udarali su ga i Azem i Čadžo, iz nekog revolta.

397. Dakle, iskaz svjedoka Maria Zelenike u pogledu pravnorelevantnih činjenica potvrđuje i svjedok „I“, koji, suprotno prigovorima odbrane, nema nikakav motiv da neosnovano tereti optuženog, posebno imajući u vidu da isti na iskren i ubjedljiv način i sam govori o svom učešću u navedenom događaju, odnosno da je bio jedno od lica koje su udarali Maria Zeleniku, te motivaciji za isto, odnosno činjenici da je navedene radnje preduzimao usljed svojevrzne frustracije događajima u ratu koji su se istovremeno dešavali.

398. Ocjenom dokaznog materijala, Apelaciono vijeće nalazi da je iskaz svjedoka Maria Zelenike u pogledu odlučne činjenice premlaćivanja na način opisan izrekom presude, kao i činjenice da je to uradio, između ostalog, i optuženi, potkrepljen i iskazom svjedoka „C“, prema kome su preduzimane protivpravne radnje opisane tačkom 7. izreke presude, koje su neposredno uslijedile nakon protivpravnih radnji opisanih ovom tačkom presude. S tim u vezi, na ovu okolnost, svjedok „C“ opisuje da je po izlasku u hodnik vidio trojicu civilnih policajaca, vidio je Maria kako leži na podu i stražare, a Nihad je bio na udaljenosti metar-dva od svjedoka, dok je Mario Zelenika bio pretučen, što kod postojećeg stanja stvari,

imajući u vidu iskaze svjedoka Maria Zelenike i svjedoka „I“, ne ostavlja mjesta drugoj mogućnosti osim one da je optuženi izvršilac predmetnog krivičnog djela.

399. Vijeće na ovom mjestu napominje da je u odnosu na činjenični opis iz potvrđene, odnosno na glavnom pretresu izmijenjene/precizirane optužnice izvršilo određene izmjene, na način da je izostavilo ko je tačno tukao Maria Zeleniku prije optuženog, te na koji način, budući da se te radnje tiču odgovornosti drugih lica, a ne optuženog, te bi stoga bespotrebno „opterećivale“ činjenični opis izreke presude, pri čemu je unesena i konstrukcija „njemu poznato lice“ u izreku presude umjesto imena i prezimena lica Jusufa Hindića zv. Sic, imajući u vidu i načelo akuzatornosti, odnosno činjenicu da postupak nije proveden protiv istog lica.

400. Da je nakon navedenog premlaćivanja Maria Zelenike u toalet ušao optuženi sa njemu poznatim licem, rekavši *„dajte mi tog ustašu, nećeš ti ustašo tako lako umrijeti“* i Maria Zeleniku izveo u hodnik naredivši mu da legne na tlo potrbuške i ispruži ruke ispred sebe, nakon čega ga udara nogama po cijelom tijelu, po ocjeni ovog Vijeća proizilazi najprije iz iskaza ovog svjedoka, koji je na glavnom pretresu naveo da nakon navedenog premlaćivanja, koje je trajalo oko pola sata, niz metalne stepenice, **dolaze Nihad Bojadžić i Sic**, te Nihad govori *„dajte mi tog ustašu“*. Prema navodima svjedoka, izvode ga u hodnik, kada počinje Nihadova igra, na način da je počeo udarati *„bre ustašo..“*, udarao ga je nogama i rukama, kad bi pao na pod, digao bi ga za kosu i udarao ga glavom od zid, to je sve činio Nihad. Svjedok dalje opisuje i jedan vrlo upečaljiv detalj, navodeći da je osjetio da se Nihad u jednom momentu zamorio, govoreći mu: *„od čega si bre ustašo?“*.

401. Prema navodima svjedoka „I“, te prilike je neko povikao *„evo idu Zukini“*, pa je tada došao i optuženi, koji je počeo da psuje, galami, psujući ustašku majku, govoreći *„gdje su, daj ih dovedi ih 'vamo“*, kako bi im on „pokazao“, što je značilo da ih izudara. U unakrsnom ispitivanju svjedok na upit odbrane zašto je u iskazu od 08.12.2011. godine na pitanje da li je Nihad Bojadžić udarao Marija Zeleniku, izjavio da se ne sjeća, te da je optuženi udarao sve redom zatvorenike ko mu se našao na putu, ali nije vidio da li je i Marija Zeleniku pojašnjava da nije direktno vidio da ga je udario, jer je bila velika gužva tada.

402. Posredna saznanja o ovom događaju, a samim tim istinitost kazivanja svjedoka Maria Zelenike, su u ovom segmentu potvrdili i svjedoci Mladen Perić, Ruža Marjanović,

„H“, „K“ i Miroslav Stipanović.

403. Tako svjedok Stipanović Miroslav u svom iskazu navodi da mu je Mario Zelenika rekao – „*Ne d'o Bog da se ikom više ikad ponovi što je preživio*“, dodavši da mu je to učinio Nihad Bojadžić, da je to čuveno ime i da je bio strah i trepet.

404. Svjedok Ruža Marjanović u svom iskazu navodi da je Mario Zelenika njen rođak, te da joj je rekao da su ga tukli i da joj je po izlasku iz logora rekao da ga je tukao zet od Kamilice, jednog od čuvara iz logora. U daljem kazivanju svjedokinja je navela da je imala priliku vidjeti kako je Mario Zelenika izgledao nakon što je tučen, pojašnjavajući da je bio „natečen“.

405. Vezano za zlostavljanje Maria Zelenike u Muzeju, svjedokinja „H“ navodi da je Mario odveden u podrum, te da se derao, bio je valjda bijen i da su začepili uši, da to nisu mogli slušati, pa da je kasnije vidjela da je plav i modar u licu. I svjedokinja „K“ u iskazu potvrđuje da je Mario Zelenika bio u podrumu Muzeja, te da su na spratu čuli kako jauče i začepili uši, odnosno da su na taj dan kada su dovedeni prije ponoći čuli njegove jauke i da je njegova majka bila tu i osjetila njegove jauke.

406. I svjedok Mladen Perić u iskazu potvrđuje da je svjedok Mario Zelenika premlaćivan „tu noć kada su pali Doljani“, te da su ga premlaćivali „dosta Zukinih“, što svjedok nije lično vidio, jer je bio iza vrata, ali svjedok navodi da se „fantastično čulo“, a što potvrđuje i sadržaj dokaza S1¹³¹.

407. Dalji tok dešavanja inkriminisanog događaja u svom iskazu opisuje svjedok Mario Zelenika, koji navodi da nakon ovih događaja drugi dio igre nastavlja Sic, koji mu je skakao po leđima, poslije je donesena hrvatska zastava, koju je Sic držao i rekao mu je je ljubi, što je svjedok i učinio, da bi potom dobio udarac od pod, udarili bi ga ili Nihad ili Azem jer su mu oni bili najbliži. Svjedok u iskazu navodi da su ga svi nogama udarali kada je pao, te da se dva puta tako ponovilo, nakon čega je svjedok osjećao malaksalost, da bi „I“ rekao „*pusti ga vidiš da je gotov*“.

¹³¹ Dokaz S-1 – Video zapis s lica mjesta Muzej – Jablanica i Zapisnik o obilasku lica mjesta, broj S1 1 K 008494 12 Kri od 08.10.2013. godine

408. Iskaz svjedoka Maria Zelenike se i u ovom pogledu podudara iskazu svjedoka „I“, koji navodi da je kritične prilike Sic Indić, privatnik iz Jablanice uzeo zastavu, „sa šaharom, Hrvatsku“ i stegao je Mariju oko vrata, pri čemu svjedok potvrđuje da je potom on skočio, otrgo Marija od njega, riječima „*ubićeš reko čovjeka, šta radiš*“, te navodi da je otišao, tako da dalja dešavanja ne zna. Za vrijeme dok je Sic to radio, optuženi je, kako to potvrđuje svjedok „I“ u iskazu, bio tu.

409. U pogledu identifikacije optuženog kao izvršioca navedenog djela svjedok „I“ navodi da je otprije poznavao optuženog, te da je isti došao u Jablanicu nekoliko mjeseci prije. Svjedok se ne može sjetiti da li je optuženi te prilike bio u civilu ili ne.

410. Prema navodima svjedoka Maria Zelenike, prije kritične večeri nije poznavao Nihada Bojadžića, ali navodi da su isto lice policajci oslovljavali kao Nihad, pa za primjer navodi situaciju: „*Recimo, možda sada da spomenem ili kasnije, kako ga je Čađo spominjo tu mu je majka, onda Nihad govori dovedite mu majku, da mu je silujemo pred očima*“. Osim toga, svjedok ističe da su to ime spominjali i policajci, neki od svjedokovih školskih kolega, te da je od strane jednog od kolega pitan šta je uradio da ga toliko tuku, kao i da mu je rečeno da je Bojadžić Zugin zamjenik.

411. Svjedok u iskazu navodi i niz karakterističnih detalja na osnovu kojih je moguće zaključiti da se radi o optuženom, ističući da je ta osoba govorila ekavicu, pri čemu iako je postojala sličnost sa naglaskom Azema Ibrovića, svjedok Zelenika mogao razlikovati o kome se radi, navodeći : „*Pa, naravno obično sam ih gledao u lice, ali kad bi bio na podu okrenut licem prema podu, onda bi ih tako, ali, al obično se to znalo, obično se znalo, onaj, ko mi je bliže, jer to nije bio velik hodnik gdje su oni mene tukli, ko mi je bliže, znao sam otprilike, kad Sic govori, sklonite se, sad će se on zaletiti niz hodnik, pa će mi skočiti na noge, Nihad me udara nogom u bubrege, prije toga, da se skupim i..*¹³²“.

412. Zaključak ovog Vijeća o tome da je optuženi navedenim radnjama nečovječno postupao prema svjedoku Mariu Zelenici prije svega proizilazi iz samog karaktera preduzetih radnji, načina njihovog izvršenja, činjenici da su iste preduzete u prisustvu drugih lica, što je zasigurno bilo ponižavajuće za oštećenog, te posljedicama istih koje

¹³² Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 23.10.2012. godine, str. 19

svjedok opisuje u svom iskazu, a što će biti detaljno naznačeno u dijelu presude koji se tiče činjeničnih utvrđenja u odnosu na tačku 7. izreke presude.

413. Slijedom navedenog, Vijeće je svestranom ocjenom svih provedenih dokaza utvrdilo da su se u radnjama optuženog opisanim pod tačkom 6. izreke presude stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ, i to nečovječnim postupanjem prema ratnom zarobljeniku Mariu Zelenici.

414. Vijeće je temeljem izvedenog dokaznog materijala na ovu tačku izreke presude zaključilo, da je optuženi, počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim, postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru preduzetih radnji, na koji način je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći zajedničku odredbu člana 3. Ženevskih konvencija.

(g) Tačka 7. izreke presude (koja odgovara tački 7. optužnice Tužilaštva od 29.12.2011., izmijenjene 13.07.2015., precizirane 03.05.2018. godine)

415. Kada su u pitanje radnje za koje je optuženi oglašen krivim tačkom 7. izreke ove presude, zaključak o učešću optuženog u ovim radnjama, na način da je naredio zatočeniku „C“ da Maria Zeleniku udara nogama po svim dijelovima tijela, te da nogama skače po Mariu Zelenici, nakon čega je optuženi sam počeo da udara Maria Zeleniku, da bi naredio Mariu Zeleniki da vrši felatio nad zatočenikom „C“ i broji do sto, te civilnim policajcima da nadgledaju izvršenje ovih radnji, zasniva se primarno na iskazima svjedoka „C“ i Maria Zelenike, koji iskazi, posmatrano u međusobnoj povezanosti na saglasan i međusobno konzistentan način objašnjavaju okolnosti pod kojima predmetni događaj odigrao, te ulogu optuženog u istim radnjama.

416. Cijeneći da se radi o nesvakidašnjem događaju, jasno je da su oštećeni imali interes da zapamte osobu koja je prema njima preduzimala te radnje, posebno kada je svjedok „C“ ranije u nekoliko navrata zlostavljan od strane optuženog, te je s njim bio prisutan prilikom mnogobrojnih pokušaja razmjene, što nesumnjivo govori u prilog pozitivnog zaključka o

identifikaciji optuženog. Odlučne činjenice u pogledu navedenog krivičnog događaja u svojim iskazima potvrđuju (u dijelovima u kojima su im poznati) i svjedoci „I“, Karlo Marić, Franjo Ramljak, Ivica Azinović, Mladen Perić, Ivan Jozić, a što dodatno govori u prilog istinitosti kazivanja oštećenih lica, pri čemu odbrana nije osnovano dovela u pitanje ovakav zaključak Vijeća.

417. Tako iz saglasnih iskaza svjedoka „C“ i Maria Zelenike na ovu okolnost proizilazi je da je optuženi u podrumu Muzeja kritične prilike prozvao ime svjedoka „C“ i rekao da se izvede (što svjedok Mario Zelenika slikovito opisuje na način da je te prilike Nihad jednom od stražara rekao: *„Gdje je onaj Tutin vojnik, izvedite ga vani“*), nakon čega je svjedok „C“ izveden na hodnik, u kom trenutku je vidio svjedoka Maria Zeleniku kako leži na podu.

418. Činjenično utvrđenje da je potom optuženi naredio svjedoku „C“ da udara Maria Zeleniku, da bi ga nakon toga i on udarao proizilazi na prvom mjestu iz iskaza svjedoka „C“, koji na jasan i detaljan način objašnjava niz detalja vezanih za predmetnu situaciju. Tako svjedok navodi da ga je optuženi te prilike pitao kako je, na šta je svjedok odgovorio da je dobro, da bi mu optuženi rekao *„e sad nećeš biti dobro“*, što se odnosilo na to da mu potom optuženi govori da počne udarati svjedoka Maria Zeleniku koji je bio pognut, što je svjedok „C“ počeo i raditi, ali polako, zbog čega mu je optuženi rekao da se odmakne, da će sada on pokazati kako se udara, pa je onda on udarao Maria Zeleniku.

419. Saglasno navodima svjedoka „C“ na ovu okolnost, svjedok Mario Zelenika navodi da optuženi svjedoku „C“, nakon što je ovaj izveden, naređuje da ga tuče, govoreći pritom: *„udaraj ga jače ili ćeš ti dobiti batine“*. Ovakve navode svjedoka Maria Zelenike potkrepljuje i svjedok „I“, koji je, kako je već prethodno navedeno, bio prisutan navedenom događaju, navodeći da je te prilike optuženi valjda odustao od zlostavljanja Stipanovića i onda je prešao na Marija Zeleniku i još nekog zarobljenika, pri čemu svjedoku nije poznato o kome se radi, ali mu je poznato da ih je natjerao da udaraju jedan drugog, te je optuženi govorio *„udri jače, možeš jače, tamo-'vamo“*.

420. Dalji slijed događaja, odnosno da je optuženi naredio zatočeniku „C“ da skine gaće, a Mariu Zeleniku naredio *„moraš pušiti kurac i brojati do sto“*, što je Mario Zelenika učinio više puta uz nadzor dvojice civilnih policajaca kojima je optuženi naredio da ostanu tu i nadgledaju zatočenike, u svojim iskazima na saglasan i uvjerljiv način opisuju svjedoci Mario Zelenika, „C“ i „I“, dok odlučne činjenice iz iskaza ovih svjedoka posredno

potvrđuju i svjedoci Ivan Jozić, Franjo Ramljak, Ivica Azinović, Mladen Perić i Karlo Marić.

421. U tom smislu svjedok Mario Zelenika navodi da mu je nakon premlaćivanja od strane svjedoka „C“, optuženi naredio „*izvadi kurac i puši ga 100 puta*“, što je i počeo činiti, pa je kada je počeo brojati, Nihad krenuo da ide, da bi potom svi za njim otišli.

422. Potvrdu iskaza ovog svjedoka, Vijeće je našlo i u iskazu svjedoka „C“ koji je naveo da mu je nakon navedenog premlaćivanja Maria Zelenike, optuženi rekao da skine gaće, što je i uradio, da bi naredio Mariu Zelenici da mu sto puta „popuši kurac“, po kojoj naredbi je Mario i postupio, pri čemu je optuženi tu stajao još minutu-dvije i otišao.

423. I svjedok „I“ u svom iskazu potvrđuje objektivni učin predmetnog događaja, navodeći da je optuženi potom rekao da ovaj drugi, kome ne zna ime i prezime, skine gaće, što je i uradio, a Marija je natjerao da, kako to svjedok opisuje „da mu puši kurac“, što je trajalo nekoliko minuta, ali je svjedoku izgledalo kao vječnost.

424. Da su navedene radnje vršene po naredbi optuženog, te da je stražarima od strane optuženog naređeno da nadgledaju zatočenike dok vrše ove radnje proizilazi iz saglasnih iskaza svjedoka „C“ i Maria Zelenike na ovu okolnost.

425. U tom kontekstu, svjedok Mario Zelenika navodi da je lice pod nadimkom „Raba“ to prekinuo kad je vidio da je Nihad izašao, što znači da nije mogao prekinuti vršenje tih radnji dok je optuženi bio tu, pri čemu svjedok „C“ pojašnjava da je jedan policajac stajao na stepenicama i to je nadgledao, te da se, kako to svjedok plastično opisuje, „*Drugi je se vratio, pitao je šta se dešava, ovaj mu je rekao ne može mu se dignuti i on je rek'o hajde nek prekinu*“.

426. Da su oštećeni Mario Zelenika i svjedok „C“ kritične prilike bili seksualno zlostavljani na naprijed navedeni način, a što dodatno potvrđuje istinitost njihovog kazivanja, navode i svjedoci Ivan Jozić, Franjo Ramljak, Ivica Azinović, Mladen Perić i Karlo Marić.

427. Na ovu okolnost svjedok Ivan Jozić ističe da je lično čuo viku kada su Mario Zelenika i svjedok „C“ bili seksualno zlostavljani, što je trajalo oko pola sata-sat, koja vika je po kazivanju svjedoka „bila jeziva i neopisiva“.

428. Svjedok Ivica Azinović u ovom kontekstu na glavnom pretresu navodi da mu je

tokom zatočenja u Muzeja ostao u pamćenju jedan događaj, a koji se odnosi na to da je jednom vojniku naređeno da popuši kurac drugome sto puta, pri čemu nije siguran ko je izdao tu naredbu, ali je kasnije saznao da su ti vojnici svjedoci Mario Zelenika i „C“.

429. Svjedok Franjo Ramljak navodi da je Miroslav Stipanović zarobljen kad su Doljani „dotjerani“, i da su išli u radni vod, pri čemu svjedok ističe da nisu mnogo pričali, svi su izbjegavali da pričaju svoju nevolju jedna drugom, ali mu je Stipanović pričao da su njega i Zeleniku odveli u wc i dobro ih isprebijali i da ga je Nihad natjerao da puši spolni organ

430. Na ovu okolnost svjedok Karlo Marić navodi da je kritične prilike čuo kako optuženi naređuje Mariju da „puši“ svjedoku „C“, govoreći da će brojati do 100, idući hodnikom i govoreći „O mašala“ na to, te naređujući da se Mario Zelenika pravi sa mljackanjem da uživa. Pored toga, ovaj svjedok u iskazu posredno potvrđuje i da je Mario Zelenika kritične prilike bio pretučen, odnosno da ga je nakon toga viđao, navodeći da je Mario „bio plav u licu“, te da su se vidjeli tragovi udaraca.

431. Nadalje, i svjedok Mladen Perić u iskazu potvrđuje da se Mariju Zelenici u Muzeju desilo puno ružnih stvari, među kojima je jedna da mu je svjedok „C“, kako to svjedok opisuje „moro puštiti“.

432. Zaključak o identifikaciji optuženog kao izvršioca navedenog djela Vijeće je zasnovalo primarno na iskazima svjedoka – oštećenih Maria Zelenike i svjedoka „C“, prema kojima su preduzimane navedene nesvakidašne radnje, koje su u potpunosti izvan uobičajenog ljudskog iskustva, zbog čega su oštećena lica zasigurno imala interes da zapamte identitet lica koje je naredilo izvršenje takvih radnji, ali i iskaza svjedoka „I“, kao neposrednog očevica navedenog događaja, kao i svjedoka Ivice Azinovića.

433. U tom smislu, Vijeće na prvom mjestu ukazuje da svjedok „C“ na jasan i precizan način identifikuje optuženog kao izvršioca navedenog djela, a kojeg je, kako je već naprijed navedeno, imao priliku vidjeti u nekoliko različitih prilika, te ga stoga zasigurno nije „pomiješao“ sa drugim licem. Opisujući okolnosti pod kojima započinje inkriminirani događaj opisan tačkom 7. izreke ove presude, svjedok „C“ na jasan i uvjerljiv način navodi da je prvo čuo glas optuženog, čuo je da proziva imenom koga treba izvesti, pa je potom ta osoba tučena, da bi onda prozvao svjedoka po imenu i rekao da se izvede. U daljem kazivanju svjedok opisuje da je znao da je riječ o optuženom već po njegovom naglasku,

jer je govorio ekavicu, pri čemu mu je prepoznao glas, koji je bio specifičan, koje zaključke je svjedok zasigurno mogao stvoriti tokom vremena, imajući u vidu vremenski period zatočenja u Muzeju i broj prethodnih susreta sa optuženim.

434. Ni iskazi svjedoka Maria Zelenike i „I“ ne ostavljaju mjesta drugoj mogućnosti osim one da je optuženi izvršilac navedenog djela, budući da isti na jasan, uvjerljiv način pojašnjavaju da su otprije poznavali optuženog (svjedok „I“), dok svjedok Mario Zelenika iako otprije nije poznavao optuženog, na iskren i ubjedljiv način, kako je već naprijed navedeno u dijelu obrazloženja presude koji se odnosi na tačku 6. izreke, pojašnjava kako je zaključio da se radi upravo o njemu.

435. I svjedok Ivica Azinović u svom iskazu na glavnom pretresu dodatno potvrđuje ovakav zaključak ovog Vijeća, navodeći, u odnosu na glas tog koji je izdao naredbu za felacio, da relativno sa 100% sigurnošću može tvrditi da je to isti glas koji je čuo u bolnici, a to je glas optuženog, pri čemu svjedok u opisu događaja dodaje i detalj, koji je u svom kazivanju opisao i svjedok Karlo Marić, odnosno činjenicu da je optuženi te prilike rekao „*mašala, mašala kurčine*“, a što je ovo Vijeće dodatno opredijelilo da ovom svjedoku pokloni vjeru, nalazeći da se iskazi svjedoka optužbe u ovom kontekstu logički nadopunjuju i čine jednu cjelinu.

436. Da je preduzimanjem navedenih radnji opisanih pod tačkom 7. izreke presude optuženi prema svjedocima Mariu Zelenici i svjedoku „C“ nečovječno postupao, prema ocjeni ovog Vijeća proizilazi iz samog karaktera preduzetih radnji, činjenici da je istima na najgrublji mogući način povrijeđeno dostojanstvo i tjelesni integritet navedenih svjedoka, a posebno imajući u vidu da su te radnje preduzimane pred drugim licima, te da su ih i nakon odlaska optuženog, stražari nadgledali u vršenju tih radnji, što je nesumnjivo dovelo do dodatnog poniženja na strani oštećenih, a što slijedi i iz iskaza svjedoka „C“ i Maria Zelenike na ovu okolnost.

437. U tom kontekstu, svjedok „C“ navodi da se po povratku u ćeliju osjećao bijedno, pri čemu je svjedok pretrpio mnoge zdravstvene tegobe usljed ovih dešavanja, što je već naprijed obrazloženo. Takođe, svjedok Mario Zelenika u svom iskazu opisuje mnogobrojne posljedice usljed navedenih djela, navodeći da je imao krvavu stolicu i mokraću, da je bio

prebijen, opisujući to na način: „*prebijen nikakav, kakav ću biti*¹³³“, te dodajući da je bio u šoku, kao i da su ljudi „molili Boga da umre, kako se ne bi patio, kada su čuli njegovo stenjanje ili kada su vidjeli kako je bio modar“.

438. Slijedom navedenog, Vijeće je svestranom ocjenom svih provedenih dokaza utvrdilo da su se u radnjama optuženog opisanim pod tačkom 7. izreke presude stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ, i to nečovječnim postupanjem prema ratnim zarobljenicima „C“ i Mariu Zelenici.

439. Vijeće je temeljem izvedenog dokaznog materijala na ovu tačku izreke presude zaključilo, da je optuženi, počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim, postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru preduzetih radnji, na koji način je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći zajedničku odredbu člana 3. Ženevskih konvencija.

(h) Tačka 8. izreke presude (koja odgovara tački 8. optužnice od 29.12.2011. godine, izmijenjene 13.07.2015., precizirane 03.05.2018. godine)

440. Što se tiče radnji za koje je optuženi oglašen krivim tačkom 8. izreke ove presude, Apelaciono vijeće nalazi da iz iskaza svjedoka „D“, posmatrano u vezi sa drugim izvedenim dokazima optužbe, posebno iskazima svjedokinja „H“, „A“ i „E“ nesumnjivo proizilazi da je optuženi bio lice koje je preduzeo radnju silovanja prema oštećenoj „D“, na način da je istu zajedno sa zatočenicom „H“ prethodno izveo iz prostorija zatočeničkog objekta Muzeja, te ih ispitivao o zločinima HVO u Doljanima, upućujući im pritom pogrdne riječi, nakon čega je optuženi naredio zatočenicama da uđu u terensko vozilo parkirano ispred zgrade Muzeja, da bi potom zatočenicu „D“ silovao dva puta u jednoj kući u zaseoku Rogića kuća, Donja Jablanica rekavši joj „ili ću te silovati ili ću te ubiti“, dok je njemu poznati muškarac s kojim je ušao u vozilo zatočenicu „H“ silovao u autu kojim su se dovezli u zaseok, da bi ih potom vratili u objekat Muzeja.

¹³³ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 23.10.2012. godine, str. 27

441. U tom smislu, Vijeće na prvom mjestu nalazi da iz saglasnih iskaza svjedokinja „H“, „E“, „D“, „A“, Kristine Martinović, Vesne Miličević, Ruže Miličević, Anđe Žarić i „K“ na ovu okolnost proizilazi da su svjedokinje „D“ i „H“ poslije „pada“ Doljana bile zatočene u Muzeju.

442. Činjenično utvrđenje da je u večernjim satima istog dana kada su svjedokinje „D“ i „H“ dovedene u Muzej po njih došlo lice koje ih je izvelo iz prostorija navedenog objekta, te ispitivalo o zločinima HVO u Doljanima, pritom upućujući im pogrdne riječi, prije svega proizilazi iz međusobno podudarnih iskaza svjedokinja „D“ i „H“ na ovu okolnost.

443. U tom kontekstu, svjedokinja „D“ navodi da je prostorija gdje su ušli u Muzeju bila sva u staklu, te da su svi bili u istoj prostoriji. Iz te prostorije gdje je bila je mogla vidjeti šta se dešava u hodniku, pa je tog istog dana kada su dovedeni u Muzej na vrata ušao muškarac i pozvao nju i svjedokinja „H“ da izađu, obraćajući im se grubim glasom riječima, „*ti izađite za mnom*“. Prema navodima svjedokinje na glavnom pretresu, taj muškarac je bio dosta krupan, više plav, visok, u šarenoj odori. Pored njega je bilo još nekih ljudi, ali nije ih vidjela. Lice koje ih je izvelo je potom postavljao pitanja, u smislu „šta se desilo ovima, šta onima“, pri čemu prema kazivanju svjedokinje nije govorio naglaskom karakterističnim za područje BiH, već je njegov naglasak više podsjećao na Sandžak.

444. Prema navodima svjedokinje „H“ u prostorijama Muzeja se nakon dolaska smjestila oko sredine, pri čemu je svjedokinja „E“ bila s njom i još njih. Skupili su se svi „na kamaru“, svjedokinja je osjećala strah, te je tu istu noć došao neki visok čovjek, prvo je izvodio vojnike, a kasnije „upr'o“ prstom u nju i svjedokinja „D“, te su morale izaći. Opisujući izgled tog lica, svjedokinja navodi da je taj vojnik bio visok, plav, mlad čovjek, nije ga puno ni gledala, ne bi znala kako je bio obučen, odnosno da li je obučen u trenerku. Potom ih izvode vani, pred ulaz, pitali su ih, maltetirali, bilo je puno vojnika oko njih, te nije znala odgovore na postavljena pitanja.

445. Da su svjedokinje „D“ i „H“ odvedene iste večeri po „padu“ Doljana iz prostorija Muzeja u svojim iskazima potvrđuju i svjedokinje Vesna Miličević, Ruža Miličević, Kristina Martinović i „K“, koje pritom nisu vidjele ko ih je izveo.

446. Na okolnost izvođenja oštećenih „D“ i „H“ te večeri, svjedokinja „A“ navodi da je te noći u Muzej ušao jedan čovjek u civilu i jedan vojnik. Lice u civilu je, prema kazivanju ove svjedokinje, imalo svijetlo sivu trenerku, bio je obučen u bijelu majicu, imao je japanke ili

papuče, bio je srednje visine, kratko lijepo osišan i sreden. Vojnik je imao uniformu, zajedno su ušli, bila je udaljena par metara od njih. Te prilike je rečeno da ide s njima cura s crnom mašnom u kosi, koja je bila mlada, svjedokinja ne zna da li je imala 18 godina.

447. Prema navodima svjedokinje „E“, kritične prilike su prozivali muškarce iz podruma, te se čulo njihovo jaukanje, pa kada je to prošlo, ušao je jedan vojnik obučen u šareno, otvorio vrata, iza njega je bio još jedan drugi u civilnoj odjeći, gledali su po prostoru, uprli prostom u osobe „D“ i „H“, rekao da se ne boje, da izađu napolje i pođu s njim, što su i uradile. Opisujući to lice u civilu, svjedokinja navodi da je bio dosta visok, jak, sportski tip, „baš momčina“, bio je svjetliji. Prostorija gdje je svjedokinja bila smještena je bila veličine 4 x 5 metara, te se na početku moglo vidjeti, jer je svjetlost dolazila sa hodnika. Svjedokinja je dalje navela da je u daljini, nakon ne zna koliko vremena, čula glas svjedokinje „H“ koja je govorila da ne zna ništa i da je puste

448. Prema kazivanju svjedoka Mate Lebo, prve večeri kada su dovedeni oko 22h, neki vojnici su hodali i odveli su dvije ženske osobe, pri čemu svjedoku nije poznato gdje su ih odveli. Opisujući izgled tih lica koji su odveli žene kritične prilike, svjedok navodi da je u pitanju bio jedan veliki krupan muškarac, plave kose i s njim je bio jedan niži.

449. Iz iskaza svjedokinje Anđe Žarić, koja je takođe bila zatočena u Muzeju u inkriminisano vrijeme je takođe moguće utvrditi da je te večeri jedno muško lice došlo u prostorije Muzeja po svjedokinje „D“ i „H“, koje su potom izvedene. Svjedokinja dalje navodi da je to lice na sebi imalo sivu trenerku (donji dio), majice se ne sjeća, samo zna da je im'o *“sivu trenerku zavraćenu do koljena”*, da je isti imao 25-30 godina, te da je bio širih ramena, više građe, a da je s njim bilo još jedno muško lice, koji je bio u šarenom (odijelu), ali nije ga dobro ni vidjela od tog drugog koji je bio krupniji, a također tad se već u toj prostoriji nije dobro ni vidjelo, s obzirom da se vidjelo samo od svjetla s hodnika.

450. Činjenično utvrđenje da je nakon izvođenja svjedokinja - oštećenih „D“ i „H“ i njihovog ispitivanja i upućivanja pogrdnih riječi lice koje ih je izvelo naredilo svjedokinjama da uđu u terensko vozilo parkirano ispred zgrade Muzeja, zasnovano je na iskazima svjedokinja „D“ i „H“, posmatrano u vezi sa iskazom svjedokinje „E“, koje je ovo Vijeće našlo pouzdanim osnovom za donošenje zaključka o odlučnim činjenicama.

451. U tom kontekstu, svjedokinja „H“ navodi da je nakon ovog ispitivanja pošla da se

vrati unutra, ali je vraćena, taj plavi koji ih je izveo je otvorio vrata i rekao im da ulaze u džip. Njih dvije sjedaju pozadi, a misli da je taj plavi koji ih je izveo i vozio, te je s njim bio suvozač, koji je izgledao mlađi, sličan ovom drugom, isto plav visok čovjek.

452. Prema navodima svjedokinje „D“ nakon ovog izvođenja i ispitivanja, lice koje ih je izvelo ih je potom uvelo u auto i odvezao, a radilo se o nekom velikom džipu sa četiri sjedišta, nazad je karoserija bila otvorena, te ona i svjedokinja „H“ sjedaju pozadi. Naprijed u automobilu, prema iskazu svjedokinje, sjede dvojica muškaraca, pri čemu je plavi koji ih je izveo sjeo na vozačevo mjesto.

453. Navode svjedokinja „D“ i „H“ u ovom segmentu potkrepljuje i iskaz svjedokinje „E“, koja ističe da je nakon izvođenja ovih svjedokinja čula da se upalilo auto, svjetla i da su nestali.

454. Da je nakon što su odvedene terenskim vozilom lice koje je izvelo svjedokinja „D“ istu silovalo dva puta u jednoj kući u zaseoku Rogića kuća, Donja Jablanica rekavši joj „*ili ću te silovati ili ću te ubiti*“, dok je njemu poznati muškarac s kojim je ušao u vozilo zatočenicu „H“ silovao u autu kojim su se dovezli u zaseok, nakon čega su vraćene u prostorije Muzeja, Vijeće je našlo nesumnjivo utvrđenim na osnovu iskaza ovih svjedokinja.

455. U tom smislu, svjedokinje „D“ i „H“ saglasno navode da je lice koje ih je izvelo i vozilo auto izvelo svjedokinja „D“ iz automobila nakon što su se dovezli u Donju Jablanicu pred Rogića kuću, te je odvelo u kuću.

456. Dalji slijed događaja opisala je u svom iskazu svjedokinja „D“, na čiji se iskaz Vijeće u ovom kontekstu i oslonilo, s obzirom da je utvrđeno da je ona jedino bila prisutna činu silovanja, što njenom iskazu ne umanjuje dokaznu snagu, s obzirom da je njeno kazivanje po ocjeni ovog Vijeća bilo istinito, uvjerljivo i konzistentno. Tako svjedokinja „D“ na pretresu navodi da je nakon što je izvedena iz automobila i provedena kroz jednu kuću, prošla kroz njivu, pa je dovedena u drugu prostoriju, gdje joj je to lice reklo da se skine, ali se ona bunila. Potom joj je to isto lice reklo da to učini, ili će je ubiti, da bi je silovao, nakon čega joj je rekao da se obuče, izašli su i vratio ju je u kuću kroz koju su prvo ušli i opet ju je silovao, na način da je odveo uza stubište u sobu gdje je već bio krevet, nakon čega je rekao da se obuče i odveo je do auta, gdje su ih čekali svjedokinja „H“ i taj drugi čovjek, pa

su ih odvezli do Muzeja.

457. Vijeće nalazi da je navedeni iskaz svjedokinje „D“ zaista detaljan u pogledu opisa izvršenja djela, odnosno da je svojstven samo licima koja su pretrpila određene traumatične situacije, što je ovo Vijeće dodatno opredijelilo da istom pokloni vjeru.

458. Da je za vrijeme dok je svjedokinja „D“ silovana od strane lica koje ih je izvelo svjedokinja „H“ silovana od strane drugog lica proizilazi iz iskaza svjedokinje „H“, koja na uvjerljiv i detaljan način opisuje da se nakon što je svjedokinja „D“ izvedena iz automobila, to drugo muško lice prebacuje na mjesto vozača i govori da pređe naprijed, iako nije htjela, ali je galamio pa je prešla. Potom je to lice, kako to svjedokinja opisuje, vozi nazad u Jablanicu, pa ga dolaskom pred zgradu preko puta stanice u Jablanici neko zove sa balkona i neka ženska osoba baca ključeve i vraća se sa ključevima u Rogića kuće, otvara garažu, te je nudi cigarama.

459. U daljem kazivanju svjedokinja „H“ na način svojstven osobama koje su uistinu doživjele određena traumatična iskustva opisuje na detaljan način čin izvršenog silovanja, pojašnjavajući da je potom to lice spustilo sic sjedišta, svjedokinja se opirala, ali uzalud, udario je, strgo joj haljinu, leg'o na nju i silov'o je. Nakon izvršenog silovanja, po navodima svjedokinje, dolazi lice koje ih je izvelo iz Muzeja sa svjedokinjom „D“, koja joj potom plače na ramenu, te ih odvoze u Muzej.

460. Iako svjedokinja „H“ navodi da nije pitala svjedokinju „D“ šta joj se desilo, na iskren i uvjerljiv način pojašnjava da je znala da se desilo isto što i njoj, buduća da je svjedokinja „D“ bila „izmrcvaljena“ i plakala je.

461. Da je nad navedenim svjedokinjama izvršeno silovanje, te samim tim istinitost kazivanja ovih svjedokinja u pogledu odlučnih činjenica potvrdili su u svojim iskazima i svjedoci Alija Šuko, Zenaid Đelmo, Miroslav Stipanović, Mario Zelenika, Vesna Miličević, Olivera Rotim, Sofija Ravlić, „A“, „E“, „K“ i Ruža Miličević.

462. U tom smislu, svjedok Zenaid Đelmo pojašnjava da mu je jedno jutro došao Nedžad Mušić, predsjednik Crvenog krsta u Jablanici, koji je tražio razgovor i saopćio da je obilazio zatvorenike u Muzeju i da su mu dvije žene rekle, odnosno jedna, da je izvršeno silovanje. Nakon obavljanja razgovora svjedokinja „D“ i „H“ sa socijalnom i administrativnom

radnicom, svjedok je odlučio da provjeri ima li fizičkih tragova na tijelu ovih osoba, pa su one pristale da se podvrgnu pregledu i odveo ih je u Dom zdravlja i zatekao doktora Aliju Šuko, usmeno ga obavijestio da ima poderotina kože, tragova nasilja na polnim organima, na šta je svjedok insistirao da se odmah napiše nalaz, što je doktor i uradio,

463. Iskaz svjedoka Zenaida Đelmo u odlučnom dijelu potvrđuje i svjedok Alija Šuko, koji navodi da je prilikom pregleda navedenih ženskih osoba, za koje je kasnije saznao da ih je doveo Đelmo Zenaid, konstatovano da ima znakova da su silovane, pri čemu se radilo o ženama različite starosne dobi, jedna je bila 35 godina, a druga između 18 i 21-22 god, kod mlađe žene je utvrdio da su povrede bile neposredno ispod klitorisa, što govori o nasilnom odnosu, odnosno defloraciji, sjeća se da je imala crnu kosu i da je plakala. Druga žena je bila starija, plava kratke kose, ona je imala neke oguljotine koje su bile na stražnoj strani, koje nisu nužno upućivale na nasilan odnos. Nakon što ih je svjedok pregledao napisao je nalaz, za koji nije siguran da li ga je stavio u protokol ili je dao ljudima koji su ih doveli.

464. Posredna saznanja u pogledu silovanja svjedokinja „D“ i „H“ su u svojim iskazima pružili i svjedoci Miroslav Stipanović, Mario Zelenika, Vesna Miličević, Ruža Miličević, Sofija Ravlić, Olivera Rotim i „A“, koji su naveli da su čuli da su ove svjedokinje bile seksualno zlostavljane, pri čemu je svjedok Mario Zelenika u iskazu pojasnio da je to lično saznao od ovih svjedokinja, tj. da su mu to saopštile kada su se zajedno nalazili u MUP-u povodom tih događaja, dok je svjedokinja „A“ navela da su oštećene kada su se vratile samo plakale i skupljale se.

465. Da su oštećene bile seksualno zlostavljane te prilike posredno je moguće zaključiti i na osnovu opisa ženskih osoba koje su sa njima bile smještene u prostorijama Muzeja, a koje opisuju njihov izgled po povratku u Muzej, pa tako svjedokinja Anđa Žarić navodi da su oštećene „D“ i „H“ po povratku u Muzej bile „jadne“, te uplakane i pretrašene, dok svjedokinja „E“ saglasno potvrđuje da je nekad naredno ujutro čula da su došle autom, pritom opisujući kako je svjedokinja „D“ pala na koljena i plakala, dok je svjedokinja „H“ po dolasku uzela kćerku, bila je blijeda, lice i kosa su joj bili mokri, te je samo buljila.

466. U daljem izlaganju, svjedokinja „E“ navodi da joj je oštećena „D“ rekla o izvršenom silovanju jednom neposredno prije razmjene, kada su bile slučajno same u WC-u u

podrumu, kojom prilikom je oštećena rekla da su je odvezli, da je bila silovana, te da je druga osoba bila silovana.

467. Zaključak ovog Vijeća da je oštećena „D“ bila silovana kritične večeri dodatno potvrđuje i iskaz svjedokinje „K“ (tetke oštećene „D“), koja navodi da je vidjela svjedokinju „D“ ujutru, da je ležala pored nje, prestrašena i uplakana, pokrila se dekom, govoreći da joj ništa ne može pričati prije ujutru. Kad je stražar došao rekavši da moraju ići u policiju i ginekologu, onda su zaključili šta bi se moglo s njima desiti, pri čemu svjedokinja potvrđuje da je po povratku „D“ od policije i ginekologa sa njom razgovarala, te joj je „D“ rekla da su ih vodili u Donju Jablanicu i *„da je sve bilo ono što nije trebalo da bude“*, što se prema ocjeni ovog Vijeća nesumnjivo odnosi na izvršeno silovanje.

468. Da je upravo optuženi lice koje je preduzimalo protivpravne radnje prema svjedokinji „D“ kritične prilike, na način da je prvo izveo (zajedno sa svjedokinjom „H“) izvan prostorija Muzeja, da bi je ispitivao, nakon čega je naredio da uđe u vozilo, da bi je potom dva puta silovao, prema ocjeni ovog Vijeća prvenstveno proizilazi iz iskaza svjedokinje „D“, kada se isti dovede u vezu sa svim drugim provedenim dokazima.

469. U tom smislu, Apelaciono vijeće ukazuje da iz iskaza svjedokinje „D“ slijedi da se radilo o dosta krupnom licu, više plavom, visokom, u šarenoj odori, sa sandžačkim naglaskom, pri čemu svjedokinja „D“ u iskazu potvrđuje da je nekoliko dana nakon kritičnog događaja vidjela silovatelja u gradu, te mu je saznala nadimak „Zuka“, odnosno da je u prolazu čula kako to ljudi govore, te potvrđuje da je vidjela da je svraćao u Muzej par puta, ali se odmicala, budući da je bila „mlada i prepadnuta“.

470. Svjedokinja „D“ u daljem kazivanju opisuje još jednu situaciju u kojoj je vidjela lice koje je silovalo, navodeći da je kad je išla na razmjenu (za šta je nesumnjivo utvrđeno da se desilo dana 01.03.1994. godine) bila prevezena kaminima pod ceradom, Donjom Jablanicom, mostom prema Vrdama, kada je vidjela lice za koje je prije čula da se zove Zuka, a koje je silovala, što je mogla vidjeti jer je bila nazad u kamionu.

471. Iako svjedokinja „D“, kako je to odbrana uočila, nije mogla kao lice koje je preduzelo radnju silovanja identifikovati optuženog, odnosno nije naznačila da se radi o optuženom, Apelaciono vijeće je dovodeći iskaz ove svjedokinje u vezu sa drugim provedenim dokazima našlo nesumnjivo dokazanim, isključujući svaku razumnu sumnju, da se radi o

optuženom. Naime, svjedokinja „D“ je tokom saslušanja bila decidna o tome da lice koje je silovalo vidi na razmjeni dana 01.03.1994.godine, što je nužno posmatrati u vezi sa činjenicom da iz relevantnih dokaza optužbe i odbrane na ovu okolnost (prije svega iskaza svjedokinja optužbe „D“, „E“, Mladena Perića, svjedoka odbrane Mustafe Škampo, ali i drugih svjedoka) nesumnjivo utvrđeno da je optuženi, a ne Zulfikar Ališpago zvani „Zuka“ (po kom nadimku oštećena imenuje lice koje ju je silovalo) bio prisutan navedenoj razmjeni, pri čemu činjenica da je oštećena navela da je lice koje je silovalo bilo na mostu ne dovodi u pitanje takvo utvrđenje ovog Vijeća.

472. Nadalje, Apelaciono vijeće je u ovom kontekstu cijenilo da niko u večernjim satima dana 28.07.1993. godine nije vidio „Zuku“ u Muzeju, čega bi se zasigurno svjedoci morali sjećati, s obzirom da se radilo o komandantu jedinice, dok na drugoj strani mnogi svjedoci optužbe, kako je naprijed navedeno, potvrđuju da su vidjeli optuženog ili čuli njegov glas inkriminisane prilike.

473. Pritom, Apelaciono vijeće ističe da u prilog kredibiliteta svjedokinje „D“ govori činjenica da ista nije htjela da neosnovano tereti optuženog, odnosno da kroz cijelo svoje kazivanje na okolnost identiteta lica koje je silovalo navodi nadimak „Zuka“, a ne optuženog, što je dodatno opredijelilo ovo Vijeće da njenom iskazu pokloni vjeru.

474. Na okolnost identifikacije lica koje je silovalo svjedokinju „D“, svjedokinja „H“ je navela da u vrijeme izvršenja djela nije saznala kako se zvao taj plavi čovjek, ali da su u policiji rekli da je Nihad. Međutim, svjedokinja je dalje u iskazu navela još jednu situaciju kada je imala priliku vidjeti to lice koje je silovalo svjedokinju „D“, odnosno situaciju kada je morala voditi bolesnu djecu kod doktora, kojom prilikom je vidjela da neko galami, a radilo se o tom licu, koga su oslovili sa Nihadom, pri čemu su u Muzeju uvijek govorili „*da je on najglavniji i da on naređiva šta-ko*“, što po ocjeni ovog Vijeća dodatno učvršćuje zaključak da se radilo o optuženom.

475. Suprotno tumačenju odbrane zauzetom u završnoj riječi, činjenica da je svjedokinja „H“ na pitanje da li se sjeća kako je bila obučena osoba koja ih je izvela iz Muzeja, odgovorila da to sve zaboravlja, odnosno da „*kako mi je ime ne znam*“, ne govori o tome da se radi o nepouzdanom svjedoku, već o činjenici traumatiziranosti oštećene navedenim događajem, a sve imajući u vidu da je oštećena u to vrijeme bila i majka maloljetnog djeteta, za čiju je takođe sigurnost nesumnjivo strahovala za vrijeme dok je bila

odvedena, pri čemu je nužno imati u vidu da je svjedokinja prethodno u iskazu pružila opis izvršioca ovog krivičnog djela, odnosno pojasnila okolnosti na osnovu kojih je kasnije zaključila da je riječ upravo o optuženom.

476. Pritom, slijedom izloženih prigovora odbrane o navodnim razlikama iskaza svjedoka „H“ na pretresu u odnosu na ranije iskaze, a u pogledu činjenice kada se priključio drugi muškarac, te u pogledu putanje do Rogića kuće, Apelaciono vijeće nalazi da se ne radi o razlici u pogledu odlučnih činjenica, zbog čega ne nalazi potrebnim detaljnije analizirati navedeno pitanje, a imajući u vidu i saglasnost iskaza ove svjedokinje u pogledu odlučnih činjenica sa drugim provedenim dokazima.

477. Saglasno navodima svjedokinja „D“ i „H“ u odlučnom dijelu, i iskazi svjedokinja „A“ i „E“ i „K“ potkrepljuju zaključak o identifikaciji optuženog kao izvršioca djela, te posmatrano u međusobnoj interakciji navedeni iskazi tvore krug zatvorenih činjenica koje u svojoj ukupnosti ne mogu dovesti do drugog zaključka od onog da je optuženi izvršilac predmetnog krivičnog djela, koji zaključak ovog Vijeća odbrana ničim osnovanim nije dovela u pitanje.

478. Tako svjedokinja „A“ u iskazu navodi detaljan opis lica koje je te večeri izvelo oštećene, navodeći da te večeri nije saznala o kome se radi, ali da je nekoliko dana poslije rodbina došla po njih da malo izađu u stan, kojom prilikom je na programu televizije Jablanica prepoznala to lice koje je odvelo oštećene, na šta su joj rekli da se na televiziji govori da se radi o Zukinom zamjeniku, odnosno Nihadu Bojadžiću. Pri odlučivanju Apelaciono vijeće je imalo u vidu i da je ova svjedokinja u fazi istrage putem fotografija prepoznala muškarca koji je kritične večeri odveo svjedokinje „D“ i „H“, te je tom prilikom naznačila da se radi o optuženom.

479. Na ovu okolnost, svjedokinja „E“ ističe da joj oštećena „D“ nije govorila ko je to učinio, ali su u vezi s tim spominjali Nihada. U daljem iskazu svjedokinja navodi i situaciju u kojoj je prepoznala tu osobu koja je u civilnoj odjeći izvela zatvorenice radi silovanja, slikovito opisujući da se radilo o razmjeni gospođe Mire Žarić i da su svu tražili da izađu, jer su bili „siti svega“ i izašli su vani. Tada je, prema navodima svjedokinje, došao gospodin u civilu, plav, jači, te ih je na malo nasilan način pitao gdje će i šta hoće, da bi onda rekao *„ulazite unutra majku vam ustašku u usta, nećete izaći sve dok vam bubrezi i jetra ne strune“*, nakon čega su ušli, te više nisu razmišljali o izlasku. Svjedokinja na glavnom

pretresu dalje decidno potvrđuje da je upravo optuženi to lice koje ih je „mršnulo“ na razmjeni, da je danas stariji, ali da taj „oblik glave“ prepoznaje i da to neće nikad zaboraviti . Na pitanje zašto ranije nije spominjala osobu u civilu, svjedokinja „E“ na iskren i ubjedljiv način navodi da o pojedinostima nikada nije ni pričala, te da je u njenoj kući bilo potpuno zabranjeno pričati o logoru i o silovanjima.

480. Saglasno navodima svjedokinje „E“ da je upravo optuženi to lice koje je „mršnulo“ zatočene na razmjeni, i svjedokinja „K“ u iskazu navodi da je osobu koja je izvela oštećene te večeri vidjela jedne prilike kada su svi izašli ispred, pa im je to lice reklo da se vrate nazad, dodajući da bi se moglo i njima nešto ružno desiti. Drugi put je, kako to svjedokinja „K“ navodi, vidjela to lice u jednoj situaciji kada je pošla da pere suđe u podrumu, pa joj je tada svjedokinja „D“ rekla da je to taj što ih je vodio u Jablanicu, pri čemu svjedokinja navodi da nije bila puno udaljena od njega, ali je bilo strah da gleda, bio je nižeg rasta, plavi, puniji čovjek.

481. Apelaciono vijeće je iskaze ovih svjedokinja posmatralo i u vezi sa iskazom svjedoka Miroslava Stipanovića, koji je bio posebno indikativan za potkrepljivanje pozitivnog zaključka o identifikaciji optuženog u odnosu na ovu tačku izreke presude. Naime, iz iskaza ovog svjedoka, a prema kome su ranije iste večeri preduzimate protivpravne radnje opisane tačkom 5. izreke ove presude, proizilazi da je, dok je ranije te iste večeri silazio niz stepenice podruma, lice koje je bilo u majici (za koje je kasnije saznao da se radi o optuženom), a koje je razlikovao od Azema, jer mu je naglasak bio drugačiji, rekao „*nećemo više, nemoj, reci nećemo više prozivati na, reci nekome nek' nam nađe dvije, tri ženske osobe, pa ćemo s njima raditi*“, a što potvrđuje daljni slijed događaja i preduzimanje radnji opisanih u tački 8. izreke presude.

482. Osim toga, Apelaciono vijeće nalazi da iz iskaza svjedoka Stipanovića, saglasno navodima većine svjedoka na ovu okolnost, proizilazi da je optuženi te večeri bio u civilu, pri čemu je bez značaja, što odbrana apostrofira da li je optuženi bio u bermudama ili trenerci, kako pojedini svjedoci opisuju, te na ispunjenost odlučnih činjenica ne utiče ni činjenica da svjedokinja „D“ na pretresu navodi da je lice koje je silovalo bio u šarenoj odori, s obzirom da se radi o detalju u pogledu kojeg se protekom vremena od događaja i usljed osjećaja straha i zbunjenosti tom prilikom moguće zabuniti.

483. Dakle, iako je odbrana u ovom kontekstu ukazivala na određena

odstupanja svjedoka optužbe u pogledu opisa izgleda optuženog te večeri, Apelaciono vijeće nalazi da navedena odstupanja ne dovode u sumnju autentičnost i vjerodostojnost iskaza svjedoka, s obzirom da su ta odstupanja normalna u psihološkom procesu svjedoka, pri čemu je nužno imati u vidu i posebnu psihičku situaciju u kojoj su se svjedoci nalazili te večeri (radi se o njihovoj prvoj večeri u objektu Muzeja nakon njihovog odvođenja iz Doljana), što ne umanjuje dokaznu snagu njihovih iskaza, budući da su isti iskazi međusobno konzistentni u pogledu odlučnih činjenica i posmatrani u međusobnoj povezanosti ne ostavljaju drugu mogućnost osim one da je optuženi izvršilac predmetnog krivičnog djela, pri čemu odbrana osnovano nije dovela u pitanje takva činjenična utvrđenja.

484. Apelaciono vijeće na ovom mjestu ističe da je pri odlučivanju imalo u vidu i iskaze svjedoka Mate Lebo i Anđe Žarić, prema kojima su isti naveli kasnije saznali da je Nihad krupni vojnik koji je odveo oštećene te prilike, međutim pri utvrđivanju odlučne činjenice o identifikaciji optuženog kao izvršioca djela nije se moglo osloniti na takve navode ovih svjedoka, s obzirom da isti nisu bili konzistentni kroz cijeli iskaz, odnosno da nisu mogli decidno pojasniti kako povezuju optuženog sa konkretnim događajem (svjedok Lebo navodi da ga je povezao jer su ostali govorili da je Nihad krupan i da je Zukin zamjenik), dok svjedok Anđa Žarić navodi da je od vojnika (stražara) saznala da su oštećene bile odvedene.

485. Daljom analizom dokaznog materijala, Apelaciono vijeće nalazi da i iskaz svjedoka Zenaida Đelme, koji je u ratnom periodu provodio istragu o ovom predmetu, dok mu isti predmet nije oduzet od Selmana Podžića, govori da su i tada (u vrijeme provođenja istrage) postojale indicije o tome da je optuženi izvršilac ovog djela. Tako svjedok u iskazu navodi da su svjedokinje prilikom saslušanja u ratu izjavile da je jedan od od te dvojice bio krupan, da je govorio ekavicom, a drugi nižeg rasta i takođe da je govorio ekavicom, što je uneseno u izjavu. Ova starija žena, dobi 35-38 je puno više pričala, sve objašnjavala što je trebalo, ova druga je bila djevojčica od 15-16 godina, šutljiva, misli da je bila pod traumom događaja. Odgovarajući na pitanje da li je imao saznanja koja su lica mogla biti izvršioци djela, svjedok navodi da su lično smatrali da se radilo o pripadnicima jedinice koji imaju ljude sa tog govornog područja gdje se govori ekavica, te da su istragu usmjeravali prema tome, pri čemu su komentari između njih bili u kontekstu da ta opisana osoba asocira na Nihada Bojadžića.

486. Svjedok Zenaid Đelmo u iskazu potvrđuje da je potom vršeno pojedinačno saslušanje svjedokinja, te su sačinjene izjave, koje su one potpisale. O tome je odmah obavijestio gospodina Šahića, koji je shvatio ozbiljnost i rekao da nastavi raditi, te je od njega tražio da vojna policija privede sve stražare i da dostavi spisak stražara, kako bi stražare saslušao na okolnost osoba koje su dolazile. U iskazu svjedok opisuje dalji tok dešavanja na način da je poslije tog istog dana u kancelariju došao Selman Podžić sa dvojicom policajaca, uniformisana lica i zainteresirao se za taj predmet, svjedok je rekao da imaju saznanja da je izvršeno djelo, da su uzeli izjave od oštećenih i da imaju namjeru saslušati sve čuvare. Nakon toga je Podžić je rekao da imaju saznanja da su krivci oficiri Armije BiH i da dalju istragu na tom preuzima organ bezbjednosti IV Korpusa, na šta je svjedok odgovorio da su na putu da kompletiraju istražne radnje, ali je Podžić izričito zahtijevao da mu se preda predmet i zaprijetio je da će ga uhapsiti sa dvojicom pripadnika i bukvalno rekao da će im silom oduzeti taj predmet. Svjedok potvrđuje da je bilo drugih Sandžaklija osim Bojadžića, kao što je Ibrović Azem, koji je bio krupan i plav, pri čemu su stražari morali znati ko je izvršilac djela. U dodatnom ispitivanju svjedok navodi da Azem Ibrović nije bio oficir Armije, te da su jedini oficiri Armije u to vrijeme u Jablanici koji su došli sa strane, a govorili ekavicom bili Selman Podžić i Nihad Bojadžić, te „Zuka“.

487. Pritom, svjedok Đelmo u iskazu opisuje i situaciju u kojoj mu je poslije rata na kućna vrata dolazio svjedok Podžić, moleći da se druga osoba okrivi za oduzimanje spisa u vezi silovanja¹³⁴, a imajući u vidu i poziv koji je svjedok Đelmo dobio za saslušanje pred MKSJ.

488. Nasuprot tome, svjedok odbrane Selman Podžić navodi da niko nije spomenuo optuženog u vezi s tim djelom, a da je spomenuo bio bi procesuiran. Međutim, Apelaciono vijeće svestranom ocjenom iskaza ovog svjedoka cijeni da se istom ne može pokloniti vjera, s obzirom da je isti očigledno sračunat na ekskulpiranje optuženog, te na eventualno izbjegavanje vlastite samoinkriminacije, te je isti protivrječan sam sebi i drugim izvedenim dokazima.

¹³⁴ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 27.06.2013. godine, str.26: svjedok Zenaid Đelmo: Rekao mi je molim te u vezi onog predmeta silovanja ja bi te zamolio da kažeš da si taj predmet predao Čiši Husi, to je jedan vozač ovaj komandanta IV Korpusa kojeg su koristili i drugi ovi oficiri kojima je trebalo ovaj on je poginuo na Ribničkom mostu to je onaj most između Jablanice i Konjica od dejstva pripadnika HVO-a s druge strane i s tim u vezi mi je rekao da kažem da sam predmet dao njemu aludirajući na to da je predmet nestao i da je nestao tada nakon pogibije ovoga Čiše Huse.

489. Tako svjedok Podžić u iskazu navodi da je u toku boravka u Jablanici i saznanja za „oslobađanje“ Doljana, otprilike sutradan oko 8- 8:15 sati da je izvršeno krivično djelo silovanja jedne djevojke, kojom prilikom mu je došao Zenaid Đelmo, navodeći da je silovana djevojka u prostorijama MUP-a u Jablanici, gdje je svjedok i došao. Svjedok potvrđuje da je obavio razgovor sa djevojkom, pa mu je ona rekla da je izvršeno silovanje, te je svjedok naredio Đelmi da uzme izjavu. Svjedok dalje navodi da se s tim nije mnogo bavio, već je rekao Đelmi da detaljno uzme izjavu, te potvrđuje da je djevojka odvedena ginekologu, dr Aliji Šuko, u vezi čega je od strane Đelme kasnije istog dana obaviješten da je pregledom ustanovljeno da silovanje nije u potpunosti izvršeno, odnosno da je bio pokušaj silovanja. Svjedok dalje navodi da je nalaz o silovanju trebao biti gotov za dandva, pa je naložio Zenaidu da sve stavi u službenu zabilješku, što je Zenaid i uradio, te uzeo još nekih izjava. Takođe, svjedok u iskazu potvrđuje da je u Jablanici bilo i lica koja su bila iz Sandžaka, te da je dosta takvih bilo u jedinici optuženog, kao i da je takvih lica bilo u Trećoj brdskoj brigadi koja je dolazila u Jablanicu.

490. U iskazu svjedok Podžić dalje potvrđuje da je naredio Đelmi da sačini omot predmeta i da sačini krivičnu prijavu protiv NN lica, koja je urađena u pet primjeraka, jedan primjerak je zamolio zamjenik načelnika SJB da se dostavi, što je i urađeno, drugi primjerak je ostao kod Đelma, a tri predmeta je svjedok proslijedio u odjeljenje bezbjednosti Šestog korpusa- jedan primjerak da ide na sud u Konjic, s obzirom da tada nije bilo formirano vojno odjeljenje.

491. Nadalje, i svjedok Podžić u iskazu potvrđuje da je poslije rata dolazio do svjedoka Đelme radi razgovora u vezi izvršenog silovanja, ali tvrdi da je to učinjeno iz drugih motiva, odnosno iz razloga što ga je general Musić Mustafa prethodno upoznao s tim da je Đelmo dobio poziv iz Haga da svjedoči, pa ga je zamolio da podsjeti Đelmu na ono što je urađeno, da bi potom svjedok to i učinio, odnosno razgovarao sa Đelmom u Konjicu o tome.

492. Dovođenjem iskaza svjedoka Đelme i Podžića u međusobnu vezu, Apelaciono vijeće nalazi da se u ovom kontekstu, a u pogledu preduzimanja istražnih radnji na okolnost silovanja ima pokloniti vjera kazivanju svjedoka Đelme, s obzirom da je u istom iskazu sadržano puno više detalja, jasnijih odrednica, da svjedok detaljno navodi obavljene istražne radnje i prikupljena saznanja, dok se svjedok Podžić više koncentriše na činjenicu da je pokušano silovanje jedne djevojke, koje nije uspjelo (što ne navodi ni dr. Alija Šuko

koji je izvršio pregled oštećenih nakon silovanja), kao i na apostrofiranje teze da je u Jablanici bilo više lica koja su bila sandžačkog porijekla, čime se opet nastoji bezuspješno dovesti u pitanje zaključak o identifikaciji optuženog. Osim toga, svjedok Podžić u iskazu ne pominje silovanje druge djevojke, navodi detalje suprotne kazivanju svjedoka Đelme i dr Šuko (da nalaz nije odmah sačinjen), što sve ukazuje da se radi o nekredibilnom iskazu na ove okolnosti. Pritom, Apelaciono vijeće nalazi da se verziji događaja svjedoka Podžića o razgovoru sa svjedokom Đelmom u vezi istražnih radnji preduzetih na okolnost silovanja ne može pokloniti vjera, zato što je apsolutno nelogično zašto bi svjedok Podžić imao podsjećati lice koje je neposredno preduzimalo istražne radnje o obavljanju istih, već o pravoj motivaciji vršenja navedenog razgovora po ocjeni ovog Vijeća govori iskaz svjedoka Đelme, kome je stoga ovo Vijeće poklonilo vjeru, nalazeći da je istražni spis svjedoku Đelmi, kako to on i tvrdi, oduzet od strane svjedoka Podžića, budući da se sumnjalo da su izvršioci ovog djela oficiri Armije BiH, a što je svjedok Podžić nakon rata pokušao i prikriti.

493. Neosnovani za donošenje drugačije odluke u pogledu identifikacije optuženog kao izvršioca djela su bili i navodi iz iskaza svjedoka odbrane Šemse Guhdije, koji je u iskazu naveo da mu je Nedžad Muharemović, komandir voda u jedinici SOPN, s kojim je bio jako blizak, u povjerenju rekao da je silovao djevojku hrvatske nacionalnosti, te koji je svjedok potvrdio da je i Muharemović bio visok, plav, krupan, razvijen, porijeklom iz Novog Pazara, te da je ličio na Nihada Bojadžića.

494. Ocjenom ovih navoda iskaza svjedoka Guhdije, Apelaciono vijeće na prvom mjestu nalazi da je njegov opis načina na koji mu se Nedžad Muharemović povjerio u vezi izvršenog silovanja krajnje neuvjerljiv, pa tako svjedok, odjedanput, bez ikakvog uvoda, na pitanje branioca navodi:

„Branilac: Sjećate li se nekog razgovora sa Muharemovićem koji Vam je ostao tako u sjećanju?

Svjedok: Pa evo da Vam kažem, dok smo čekali na tu operaciju u Ranjevićima gore, pričali smo o nekim situacijama, o porodicama šta se dešavalo, i kako se dešavalo. **Međutim, jedne prilike mi je tako priznao, da ni za čim on ne žali što je napravio u životu, ali eto malo ga jede što imao je neko nasilno uzimanje, jedne djevojke.** Kad sam ga pitao koja je poznajem li je, on je rekao da je hrvatske nacionalnosti. Nisam uspio izvući od njega koja je. Tako eto¹³⁵“.

¹³⁵ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 23.10.2014. godine, str.21

495. Analizom navedenog pojašnjenja svjedoka, Apelaciono vijeće nalazi da je sasvim nelogično da bi se bilo koje lice na taj način povjerilo o izvršenom silovanju, pri čemu Vijeće takođe uočava da na pitanje tužioca svjedok Guhdija ne može potvrditi da li je Nedžad Muharemović u inkriminisano vrijeme imao pristup vozilu kojim su žrtve odvedene.

496. Pritom, ovo Vijeće cijeni da je kazivanje svjedoka Guhdije u pogledu navodne sličnosti fizičkog izgleda Muharemovića sa Bojadžićem u direktnoj suprotnosti sa iskazom svjedoka Jasmina Medića, koji je takođe poznavao ta lica, te koji svjedok iako na prvu navodi fizičku sličnost između Muharemovića i Bojadžića, dalje navodi da je Muharemović bio plavkast, odnosno da je imao svijetlosmeđu, dužu kosu, s repovima i kovrdžavu, što je kartakteristika koju nijedan od svjedoka nije opisao u vezi optuženog Bojadžića.

497. Stoga, Apelaciono vijeće nalazi da odbrana ni ovom tezom nije osnovano dovela u pitanje zaključak o pozitivnoj identifikaciji optuženog kao izvršioca djela, pri čemu Vijeće konstatuje da sve i da se prihvatila teza o tome da je Nedžad Muharemović izvršilac djela, to ne bi isključivalo odgovornost optuženog, s obzirom da je nesumnjivo utvrđeno da su u izvršenju djela učestvovala dva lica.

498. Stoga, slijedom svih izvedenih dokaza posmatranih pojedinačno i u međusobnoj povezanosti, Vijeće zaključuje da je optuženi imao spolni odnos sa oštećenom „D“ u dva navrata, te da je koristio nasilno okruženje, odnosno okolnosti prisile (zatočenje žrtve u Muzeju¹³⁶, a imajući u vidu da svaki oblik zatočenja negira mogućnost pristanka na seksualnu penetraciju¹³⁷) da bi žrtvu prisilio na spolni odnos, te da žrtva nije slobodno i dobrovoljno pristala na spolni odnos, odnosno da je dovedena u bespomoćno stanje, a što proizilazi iz činjenice da je prije izvršenog silovanja optuženi prijetio da će je ubiti. Vijeće na kraju zaključuje da je optuženi imao namjeru da ima spolni odnos sa žrtvom- oštećenom „D“ (o čemu govori i iskaz svjedoka Stipanovića) i da ga je imao uz punu svijest da žrtva nije pristala na isti slobodno i dobrovoljno.

¹³⁶ U presudi pretresnog vijeća MKSJ u predmetu Kunarac se element prisiljavanja definiše kao situacija u kojoj se *„seksualna penetracija desi bez pristanka žrtve. Pristankom u ovu svrhu smatra se pristanak dat dobrovoljno, kao rezultat slobodne volje žrtve, razmotren u kontekstu okolnosti koje su vladale“*. U predmetu Akayesu govori se o *„prisilnim okolnostima“*, objašnjavajući da ne samo fizička sila, nego i razni drugi faktori mogu predstavljati prisilne okolnosti uključujući *„[p]rijetnje, zastrašivanje, iznuđivanje i druge oblike prisile koja koristi strah ili očaj“*. U presudi se takođe objašnjava da prinuda može biti svojstvena određenim okolnostima, kao što je naprimjer **oružani sukob ili prisustvo vojske**.

¹³⁷ Furundžija pvostepena presuda, paragraf 271

499. Slijedom navedenog, Vijeće je svestranom ocjenom svih provedenih dokaza utvrdilo da su se u radnjama optuženog opisanim pod tačkom 8. izreke presude stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, i to silovanjem oštećene „D“.

500. Vijeće je temeljem izvedenog dokaznog materijala na ovu tačku izreke presude zaključilo, da je optuženi, počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim, postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru preduzetih radnji, na koji način je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći zajedničku odredbu člana 3. Ženevskih konvencija.

(i) Tačka 9. izreke presude (koja odgovara tački 4. optužnice od 14.06.2012. godine, izmijenjene 13.07.2015. godine, a precizirane 03.05.2018. godine)

501. Kada su u pitanju radnje koje se odnose na postrojanja Mirka Zelenike i dr. lica ispred restorana „Prenj“ naredivši im da ne miču dok su granate padale, te stražarima da ih drže na nišanu, a za koje je optuženi oglašen krivim tačkom 9. izreke presude, Apelaciono vijeće ističe da je zaključak o učešću optuženog u navedenim radnjama izveden iz međusobnih saglasnih i podudarnih iskaza svjedoka optužbe Mirka Zelenike, Marinko Ljoje, Miroslava Sokola i Marinka Drežnjaka, koji na detaljan i slikovit način pojašnjavaju okolnosti pod kojima su se našli u navedenom restoranu, prethodno zatočeništvo, te okolnosti iz kojih proizilazi nesumnjivi zaključak o identifikaciji optuženog Bojadžića kao lica koje je izdalo navedenu naredbu.

502. U tom smislu, iz saglasnih iskaza svjedoka Marinka Ljoje, Miroslava Sokola i Mirka Zelenike na ovu okolnost proizilazi da su isti prije inkriminisanog događaja dana 08.09.1993. godine lišeni slobode, na način da su po njih došli vojnici ARBiH, pokazujući im pritom spisak 11 imena i prezimena ljudi, pa im je naređeno da idu s njima na informativni razgovor. Potom su svjedoci odvedeni, kako to proizilazi iz njihovih iskaza, na lokalitet

Donje Jablanice u Rogića kuće, što svjedoci nazivaju „Zukinom bazom“, gdje su smješteni u mali trap, što je predstavljao prostor od nekih 3-4 četvorna metra, visine oko 120 centimetara. Nakon boravka u trapu koji fizički nije mogao primiti više zatvorenika, svjedoci su potom, što slijedi iz njihovih iskaza, premješteni u jednu štalu, objekat stotinjak metara od magistrale, na obali Grabovičkog jezera, odnosno prema kanjonu Neretve, gdje su redovno zaključavani i osiguravani sa stražarom.

503. U pogledu vremenskih odrednica predmetnog događaja, Vijeće je na osnovu izvedenih dokaza utvrdilo da je to bilo neutvrđenog dana u drugoj polovini 1993. godine.

504. U tom smislu, svjedok Mirko Ljojo navodi da ne može precizno reći dan i mjesec, ali da su proveli u bazi orijentaciono 10, 12 dana, pri čemu pojašnjava da je moglo biti i 15 dana, moglo je 18, radi se o danima, sigurno ne mjesecima, te dodaje da je to bilo u mjesecu septembru. Svjedok Miroslav Soko na ovu okolnost navodi da su u trapu proveli 7-10 dana, da u međuvremenu tu dovode Marinka Drežnjaka, a onda ih nakon desetak dana odvođe u štalu za stoku prema rijeci Neretvi.

505. Prema kazivanju svjedoka Marinka Drežnjaka, koji je živio u Grabovici do devetog mjeseca 1993. godine, kada je u Grabovici izvršen pokolj, 12.09. je doveden u Zukinu bazu u Donju Jablanicu, pa je potom doveden u zemunicu, metar ispod zemlje, gdje je bio zatočen sa drugim licima, i to između ostalog: Marinkom Ljoljom, Mirom Sokolom, Mirkom Zelenikom, Markom Zelenikom i dr., pri čemu svjedok potvrđuje da su tu bili zatočeni desetak dana, pa su prebačeni u pojam, štalu, što je od jezera bilo udaljeno nekih 200-300m.

506. U ovom pogledu, svjedok Mirko Zelenika navodi da je bio zatočen u dva navrata u bazi SOPN-a, od 08.09.1993. godine, pa negdje do pred kraj, do sami kraj, do samog kraja, dakle 9.-og mjeseca, nakon čega su prebačeni u Drežnicu u crkvu, gdje su proveli oko 20, 25 dana, prije čemu se inkriminisan događaj desio prije odvođenja u Drežnicu.

507. Iako je odbrana optuženog provedenim dokazima nastojala dovesti u pitanje činjenicu da se granatiranje uopće i desilo, kao i činjenicu da je tom prilikom ranjen kuhar, Apelaciono vijeće nalazi da iz iskaza svjedoka odbrane „N“ i Ševke Hodžića, odnosno

feljtona koji je pomenuti svjedok sačinjavao u ratnom periodu, a koji je uveden kao dokaz odbrane O-240¹³⁸, kada se logički posmatraju u vezi sa dokazima optužbe, proizilazi upravo suprotno. U tom smislu i svjedok odbrane Šefko Hodžić je tokom saslušanja na glavnom pretresu potvrdio da je tačno da je u feljtonu koji je vodio kao ratni reporter naznačeno da je 14.09.1993. godine nekoliko granata eksplodiralo u Jablanici i da je kraj Zukine baze eksplodirala jedna granata od koje je lakše ranjen kuhar. Navode odbrane kojima je apostrofirano da i Šefko Hodžić navedeni događaj veže za lokalitet Zukine baze, a ne za restoran „Prenj“, Vijeće nije našlo osnovanim za donošenje drugačije odluke, s obzirom da se radi o objektima koji su u neposrednoj blizini, imajući u vidu navode svjedoka Marinka Ljoje, kome je s obzirom da je u zatočenju proveo izvjestan vremenski period poznato da je restoran u čijoj su blizini bili zatočeni u blizini baze, te da su se tu hranili vojnici iz Zukine jedinice.

508. Činjenično utvrđenje da se inkriminirani događaj desio proizilazi i iz iskaza svjedoka optužbe „N“, pripadnika iste jedinice kao i optuženi, koji navodi da je iz Drežnice prebačen u kuhinju u restoranu „Prenj“, koji je bio nekih 200-400 m udaljenosti od Rogića kuća, što je prema kazivanju svjedoka bilo možda u desetom mjesecu 1993. godine. U kuhinji su se prema navodima svjedoka hranili vojska i zarobljenici, za koje svjedok misli da su bili hrvatske nacionalnosti. Objekat gdje su zatvorenici bili smješteni je udaljenosti 200-300m od restorana, zatvorenike su u restoran vodile dežurne osobe. U pogledu događaja za granatiranje restorana, svjedok navodi da ne zna tačan datum, ali da je bilo negdje oko ručka kada je kuhar ranjen.

509. Vijeće nije moglo doći do drugačijeg zaključka ni ocjenom iskaza svjedoka odbrane Šerife Krdžević. Naime, svjedokinja Krdžević, na čiji je iskaz odbrana ukazivala, a koja je u inkriminisano vrijeme radila u kuhinji restorana Prenj, nije ni osporavala sa apsolutnom sigurnošću da se inkriminirani događaj desio, navodeći: „Ja kol'ko znam, nije¹³⁹“, a što je potrebno dovesti u vezu sa činjenicom da iz saglasnih iskaza svjedoka optužbe na ovu okolnost, posmatrano u vezi sa dokazom odbrane O-240¹⁴⁰ proizilazi da je ranjen kuhar, koji

¹³⁸ O – 240 – Feljton Hodžić Šefke novinara Oslobođenja, svjedok operacije “Neretva ‘93” ovjeren od strane ICTY

¹³⁹ Transkript sa glavnog pretresa od 03.07.2014. godine, str. 16

¹⁴⁰ O – 240 – Feljton Hodžić Šefke novinara Oslobođenja, svjedok operacije “Neretva ‘93” ovjeren od strane ICTY

je prema iskazu svjedoka „N“ tu proveo samo jedan-dva dana, te je potom ranjen, pri čemu se svjedok „N“ nije mogao eksplicitno izjasniti o tome da li je u vrijeme dešavanja inkriminisanog događaja bila prisutna isvjedokinja Krdžević, navodeći: *„Zijada ja mislim da je posle došla ja mislim da je i Šerifa bila nemam pojma tačno. Stvarno ne znam ko su sve ono, posle znam da je bila Šerifa, Zijada i, i mala ona Hasiba¹⁴¹“*

510. Činjenicu da su u kuhinji povremeno radila i neka druga lica, koja su i napuštala kuhinju, koja činjenica proizilazi i iz iskaza svjedoka „N“, saglasno potvrđuje i svjedokinja Šerifa Krdžević, navodeći da je po dolasku u kuhinju zatekla šefa kuhinje i nekolicinu radnika, među njima je Mizdrak Sabina i drugi kojih se baš i ne sjeća, jer su povremeno radili, pa napuštali, pri čemu su to bile pretežno žene, izbjegle sa teritorije Čapljine, Stoca, Mostara.

511. Nadalje, iako je odbrana u završnoj riječi naglašava dijelove iskaza svjedokinje Krdžević u kojima je ista tvrdila da se optuženi, kao ni Zuka, nisu hranili u restoranu „Prenj“, Apelaciono vijeće nalazi da se istim navodima nije potrebno baviti, budući to nije ni tvrdila optužba, pa se samim tim ne radi o odlučnoj činjenici.

512. Vijeće nije moglo prihvatiti ni tezu odbrane prema kojoj je bio ranjen samo jedan kuhar u kuhinji i to Arif Bajrica, ali ne od granate, a kojom se tezom posredno osporavao kredibilitet svjedoka optužbe, kao i činjenica da se inkriminisanog događaj desio. Naime, iako je svjedokinja Šerifa Krdžević potvrdila da su tačni podaci iz Izjave o ranjavanju od 08.12.1995. godine¹⁴², te da joj je poznato da je samo ranjeno ovo lice, Apelaciono vijeće nalazi da iz iskaza svjedoka „N“ i ne proizilazi da se radilo o ranjavanju tog lica, već drugog, koji je u restoranu radio samo jedan, dva dana, zbog čega to svjedokinji Krdžević objektivno ne mora biti poznato.

513. Ni iskaz svjedoka odbrane Nehru Manjušaka, koji je prema vlastitom iskazu u inkriminisano vrijeme bio logističar u SOPN ŠVK (mada navodi da se to nigdje nije „napismeno“ vodilo), ne ukazuju na drugačije stanje stvari. Tako ovaj svjedok navodi da nije čuo da je neko ranjen pred restoranom, niti da je restoran ikad granatiran, međutim objektivno to ovom svjedoku ne mora ni biti poznato. Takođe, iako svjedok ističe da nisu

¹⁴¹ Transkript sa glavnog pretresa od 27.02.104. godine, str.68

¹⁴² **O-108** Izjava o ranjavanju Bajrica Arifa, pov.br. 05/4-10-2325-1/95 od 08.12.1995. godine

popucala stakla čitav rat, te da bi njega zvali kao logističara da to popravi, u slučaju ako se desi, Apelaciono vijeće nalazi da iz izvedenih dokaza i ne proizilazi nesumnjivi zaključak o tome da je sporne prilike popucalo staklo.

514. Naime, na ovu okolnost svjedoci Miroslav Soko, Marinko Drežnjak, Marinko Ljojo navode da nisu popucala stakla na restoranu, odnosno da se toga ne sjećaju, pri čemu ni svjedok „N“ ne tvrdi da su stakla popucala konkretne prilike, nego o tome govori uopćeno, navodeći: *„kad svaki put te granate lete oko zgrade i stakla pucaju“*¹⁴³, što bi značilo da se isto odnosi na druge situacije grantiranja.

515. Prema ocjeni ovog Vijeća, neprihvatljiva je i teza odbrane da se inkriminirani događaj nije desio, jer dnevne informacije i službene zabilješke o stanju na terenu na području Jablanice ne potvrđuju postojanje ovakvog događaja. Međutim, Apelaciono vijeće nalazi da u toku postojanja rata i oružanog sukoba, zbog njegove prirode nije zasigurno zabilježen svaki događaj koji se desio, pri čemu o činjenici da se ovaj događaj desio govore kako je već naprijed navedeno iskazi svjedoka optužbe na ovu okolnost, posmatrano u vezi sa dokazom odbrane O-240, zbog čega su ovi prigovori neosnovani.

516. Da su se zatočenici hrvatske nacionalnosti hranili u restoranu „Prenj“, gdje su ih vodili stražari proizilazi iz saglasnih iskaza svjedoka Ljoje, Sokola, Drežnjaka i Zelenike na ovu okolnost.

517. Okolnosti koje su prethodile izdavanju protivpravne naredbe optuženog u smislu postrojavanja zarobljenika, te naređivanja istima da se ne miču dok su granate padale u svojim iskazima detaljno opisuju svjedoci Ljojo, Soko, Drežnjak i Mirko Zelenika.

518. Iz iskaza ovih svjedoka proizilazi da su te prilike išli na ručak, te da je prostor granatiran, pa je u jednom trenutku pala granata kod restorana gdje su se zatekli na ručku, pa je došlo do ranjavanja kuhara. Da se inkriminirani događaj uistinu desio proizilazi i iz niza detalja koje su svjedoci iznosili prilikom saslušanja tom prilikom, pa tako svjedok Miroslav Soko navodi da je po ranjavanju ruke kuhara skinuo svoju majicu i zavio ruku kuharu, što saglasno potvrđuje i svjedok Mirko Zelenika.

¹⁴³ Transkript sa glavnog pretresa od 27.02.2014. godine, str.61

519. Da je te prilike granatom koja je pala u blizini restorana „Prenj“ pogođen kuhar u ruku potvrđuje i svjedok odbrane „N“, koji opisuje da je momak otišao da opere neko suđe i granata je pala iza kuhinje, te je pogodila kuhara u lakat.

520. Potvrdu činjenice da je optuženi učestvovao u protivopravnim radnjama opisanim tačkom 9. izreke presude na način da je postrojio zatočene osobe osobe ratne zarobljenike hrvatske nacionalnosti među kojima Mirka Zeleniku, Marinka Ljolju, Miroslava Sokola, naredivši im da se ne miču dok su granate padale, naređujući stražarima da ih drže na nišanu govoreći: "ako se maknete ubićemo vas, a ako se ne pomaknete neka vas HVO pobije", Vijeće je našlo u iskazima istih svjedoka, posmatranih u vezu sa iskazom svjedoka Marinka Drežnjaka, kao i svjedoka odbrane „N“.

521. Tako svjedoci Ljojo, Drežnjak i Zelenika saglasno navode da je nakon ranjavanja kuhara te prilike došao optuženi s autom, te je izdao naredbu da se postroje u kolonu, pa su stražari postrojili zarobljenike. Naredba koju je optuženi izdao te prilike je, kako to svjedok Marinko Drežnjak opisuje, : *„Da nas postroje u kolonu jedan po jedan, kad granata pada neka ih njihovi pobiju kaže odozgo“*, koju okolnost saglasno opisuje i svjedok Miroslav Soko, navodeći da se u međuvremenu dok je bilo granatiranje, pojavio optuženi sa još jednim vojnikom u bijeloj Tojoti i naredio je stražarima da ih drže na nišanu, da se ne smiju maknuti sa ceste dok se ne završi granatiranje, *„ ako ih već kaže ne možemo mi pobiti, nek' iz pobiju njihovih onaj, vojnici“*. I svjedok Marinko Ljojo saglasno navodi da je optuženi naredio da ostanu stojeći, a da je granatiranje nastavljeno.

522. Na ovu okolnost svjedok Marinko Ljojo ističe da je te prilike Nihad psovao na njih, vjerovatno pretpostavljajući da granate dolaze od neprijatelja, rekao *„ostavite ih tu, nek' ih pobiju onaj i tako dalje“*, pa oni nisu mogli *„ ni zaleć', ni sklonit' se, ni, ni izabrat' nikakav zaklon, na šta smo imali pravo u zaštitu života“*. Dalje svjedok navodi da su po naredbi optuženog tu bili i vojnici i straža, neki su se sklonili, neki nisu, tu su ostali izvjesno vrijeme. Vojnici su se sklonili, zalegli, gdje je ko našao, a oni su ostali skamenjeni.

523. Prema navodima svjedoka Marinka Ljojo, nisu se mogli skloniti kad je optuženi otišao, već su ih izvjesno vrijeme zadržali straža, vojnici. Kad optuženi dolazi te prilike, bili su u stojećem položaju, logoraš nije smio izvršiti nikakvu radnju bez zapovijedi Na pitanje branioca zašto ako je Bojadžić bio jako važan u vrijeme tih zbivanja, nije spomenut u nizu izjava, odnosno u izjavi od 1994. godine *„svom sapatniku“* (op.a. Mirku Zelenici),

svjedok govori da „on mene nije“, odnosno „zakon akcije i reakcije“, odnosno „nije mi naišao u memoriji“.

524. Ocjenom izvedenog dokaznog materijala, Vijeće cijeni da i iskaz svjedoka „N“, pripadnika iste jedinice kao i optuženi, posredno potvrđuje prisustvo optuženog te prilike, kao i naprijed opisano ponašanje. Iako je evidentno da svjedok odbrane „N“ u iskazu nastoji umanjiti odgovornost optuženog, navodeći: „*možda je Nihad se malo izgalamio na te ljude što je normalno za, ranjavaju se ljudi, ubijaju se ne, neko vjerovatno dojavljuje kako granate mogu padati uvijek za doručak, ručak i večeru i ovaj to je normalno*¹⁴⁴“, odnosno postavljajući pitanje „*šta bi drugo čovjek već zagalamio ako nam svaki dan granate padaju, ako, ako vojska treba da pogine*¹⁴⁵“, Apelaciono vijeće nalazi da takvo postupanje nije opravdano bilo kakvim radnjama neprijateljske strane, niti može biti dopustivo, obzirom da je u savremenom krivičnom zakonodavstvu odavno napušten sistem taliona.

525. Daljom svestranom ocjenom iskaza svjedoka „N“, Apelaciono vijeće nalazi da je isti očigledno sračunat na ekskulpiranje optuženog, budući da svjedok na pitanje da li je optuženi inkriminisanog događaja naredio da se zatvoreni drže na nišanu prilikom granatiranja, navodi da se toga ne sjeća, da je samo čuo kada su tamo zagalamili i da više ništa ne zna na okolnost da li se postrojavali. Međutim, ono što je bitno je da svjedok potvrđuje da je u trenutku kada je pala granata nakratko izašao, te da su zatvorenici izašli ispred restorana, a vojnici ostaju pred restoranom, što po prirodi stvari, a imajući u vidu granatiranje, te činjenicu da je već ranjen kuhar kao posljedica granatiranja, ukazuje da isto stajanje zarobljenika i postrojavanje nije bilo dobrovoljno, kako to i tvrde svjedoci optužbe.

526. Pozitivan zaključak o identifikaciji optuženog kao izvršioca navedenog djela proizilazi iz saglasnih i uvjerljivih iskaza svjedoka-oštećenih Marinka Ljoje, Miroslava Sokola, Marinka Ljoje i Mirka Zelenike na ovu okolnost.

527. Tako svjedok Marinko Ljojo navodi da su Nihada znali od vojnika, od ostalih, „jer *kad dođete u neku sredinu vrlo brzo upoznate čovjeka koji je najvažniji tamo, koji se pita, koji ovaj, zapovjeda*¹⁴⁶“. U daljem kazivanju svjedok opisuje situaciju kada je prvi put vidio

¹⁴⁴ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 27.02.2014. godine, str. 61

¹⁴⁵ Ibid, str. 72

¹⁴⁶ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 19.12.2013. godine, str. 16

optuženog, ispod balkona Rogića kuća da razgovara preko neke veze, pa je tu svjedok stao, gledao u optuženog, to je njemu zasmetalo, zagalamio je na njega, opsovao je na tog stražara, kao vodi ga, ubij ga, nešto u tom smislu. Opisujući izgled optuženog u to vrijeme, svjedok navodi da je bio korpulentan, razvijen (*„...Tako nešto karakteristično onaj, ti gabariti, maskirna uniforma, znači imo je te gabarite veće od mene ovaj, i nešto posebno detaljno sad“*), nema nekih posebnih atributa. Prema navodima svjedoka, optuženi je imao posebna ovlaštenja u pogledu svega što se događalo u Zukinoj bazi vezano za vojnike, za postrojbe i za logor, što svjedok opisuje riječima: *„...On je imao maksimalna ovlaštenja. Prema tome on je bio ovaj, kako se to kaže narodskim jezikom ovaj, zakon u bazi“*¹⁴⁷. Svjedok dalje navodi da je vidio optuženog i u drugim situacijama, na medijima, na ulici itd. Pojašnjavajući kada je vidio optuženog na medijima, svjedok navodi da je gostovao na nekoj televiziji kada su bili razmjene, ti sukobi na području Konjica *„i kad su ta rukovodstva se sastajala i onda je emitirano to“*, što je u odnosu na ove događaje bilo negdje u petom mjesecu 1993. godine.

528. U pogledu fizičkog izgleda optuženog, svjedok Ljojo navodi da se optuženi dosta izmijenio, ali da su ostale one nijanse, da je osijedio, na pitanje da li se optuženi otad izmijenio u krupnoći, svjedok odgovara „pa tu tako“. Svjedok nije upamtio ništa karakteristično na optuženom u to vrijeme, kao što je kosa, brada, odnosno ne može se toga sjetiti, te nije primijetio ni vidne teškoće u kretanju i stajanju optuženog.

529. Opisujući izgled optuženog u to vrijeme, svjedok Miroslav Soko navodi da je optuženi *izgledao kao i sada, samo je stariji sada i sa manje kose, iste je visine i plav je, te je težio manje kilograma*. Dalje svjedok pojašnjava da je optuženi imao neobičan naglasak *„ne kao domaći muslimani, nego naglasak onaj ljudi iz Sandžaka“*. Na pitanje da li je moglo doći do zabune između Ališpage i Bojadžića, svjedok odgovara da je Ališpage bio izrazito crn, a Bojadžić plav i krupan, iz čega proizilazi da nikako nije moglo doći do zabune između navedenih lica. Svjedok ističe da je optuženog viđao do lišavanja slobode u Jablanici u kafićima, to je bilo znatno prije hapšenja, bila je neka vojna akcija na Igmanu u ljeto 1993. godine. U daljem kazivanju svjedok opisuje da je viđao optuženog u maskirnoj uniformi, ne bi se mogao sjetiti nečeg karakterističnog u vezi s njegovom kosom, licem.

¹⁴⁷ Ibid, str. 19

530. U prilog istinitosti kazivanja svjedoka Miroslava Soko govori i činjenica da svjedok osim što identifikuje optuženog kao izvršioca djela, navodi i situacije u kojima je optuženi pozitivno postupao prema Hrvatima, opisujući da je poslije napada na selo Grabovica, pobijen veliki broj Hrvata, a u vojnu bazu u Rogića kuće su dovedeni dječaci od 5-6 godina prezimena Zadro, te su vojnici ARBiH rekli da ih je Bojadžić spasio od smrti, pa su kasnije dječaci odvedeni na jedno mjesto van Jablanice.

531. I svjedok Mirko Zelenika je, kako to proizilazi iz njegovog iskaza, ranije poznao optuženog. Tako isti svjedok opisuje da je optuženog tokom zatočenja u bazi viđao svakodnevno, jer je taj trap bio u neposrednoj blizini objekta gdje je bila komanda specijalnog odreda, viđao ga je ispočetka i po nekoliko puta dnevno, te mu je bilo poznato da je optuženi bio zamjenik komadanta Zulfikara Ališpage zvanog "Zuka". Opisujući fizički izgled optuženog, svjedok navodi da je u pitanju bio mlađi čovjek, 30-tih godina, snažne atletske građe, plav, okruglo lice, nije imao nikakvih vidljivih ozljeda, znakova na licu, malo povijenog nosa, ostao mu je u sjećanju po surovom, okrutnom i nečovječnom postupanju prema zarobljenim vojnicima i civilima. U daljem kazivanju svjedok je potvrdio da je bilo još pripadnika iste jedinice koji su pokušali da govore sandžaćkim naglaskom.

532. Saznanje svjedoka Mirka Zelenike da je u pitanju optuženi Bojadžić proizilazi iz više činjenica, pa svjedok u tom smislu opisuje da je živio u Jablanici gdje su pripadnici Specijalnog odreda za posebne namjene pri Štabu SOPN ŠVK AR BiH Zulfikar, došli već početkom januara 1993. godine i smjestili su se u prostorije bivšeg opštinskog komiteta. Također, svjedok navodi da je prvi put Bojadžića gledao na lokalnoj kablovskoj televiziji, a to je mogao biti negdje u petom mjesecu 1993. godine. Svjedok dalje vezano za identifikaciju optuženog navodi događaj iz 1993. godine, gdje se radilo o pokušaju razmjene zarobljenih Hrvata iz Konjičkog sela Radešine, te gdje su na jednoj strani sjedili doktor Ćibo i Bojadžić. Nakon toga svjedok je u dva navrata vidio optuženog Bojadžića, i to u blizini stana njegovih roditelja, te kako ga je ranije vidio na televiziji znao je o kome se radi.

533. U odnosu na identifikaciju optuženog, svjedok Marinko Drežnjak navodi da je od vojnika pri dolasku u Zukinu bazu u devetom mjesecu čuo da je Nihad Bojadžić zamjenik.

534. Na ovom mjestu, Vijeće ističe da iako je pri odlučivanju imalo u vidu navode iz iskaza svjedoka "N", koji je kroz saslušanje nastojao prikazati da je bilo i drugih plavih, krupnih osoba, sandžaklijskog porijekla koje su u to doba boravile u Jablanici, kada je svjedok

konkretno upitan o kome bi se moglo raditi, nije mogao imenovati nikoga, odnosno nije mogao nabrojati nikoga najbližnjem optuženom da bi se moglo pogriješiti u identitetu. U tom pogledu, a slijedom iznesene teze odbrane o postojanju drugih osoba sandžaklijskog porijekla koji su bili pripadnici iste jedinice, te koje su stoga mogle biti izvršioci ovih djela, Apelaciono vijeće nalazi da premda iz izvedenih dokaza uistinu proizilazi da je bilo drugih osoba sandžaklijskog porijekla (primjera radi Azem Ibrović), nije bilo osoba koje su istovremeno obavljale rukovodne pozicije i koje su bile sličnih fizičkih karakteristika optuženom.

535. Navode odbrane prema kojima su iskazi svjedoka optužbe nekredibilni, budući da u ranijim iskazima nisu spominjali inkriminirani događaj ovo Vijeće je ocijenilo neosnovanim. Slijedom navedene teze, Apelaciono vijeće na prvom mjestu primjećuje da u spis ovog predmeta nisu ni uloženi raniji iskazi svjedoka- oštećenih Ljoje i Sokola, koji bi govorili o takvom stanju stvari, pri čemu iz unakrsnog ispitivanja svjedoka proizilazi da su isti potvrdili da su ranije davali iskaze, pa tako svjedok Ljojo potvrđuje da je davao iskaze u više predmeta. Međutim, i pored toga Vijeće cijeni, kako je već naglašeno u općim standardima ocjene dokaze, činjenica je da se zbog prirode krivičnog postupka, svjedoku na glavnom pretresu mogu postaviti drugačija pitanja od onih koja su postavljena u prethodnim razgovorima, pa je nakon konkretizacije pojedinih pitanja opravdano očekivati da se sjeti dodatnih detalja ili određenih događanja koje je dotad potisnuo.

536. Prilikom ocjene iskaza svjedoka – oštećenih na okolnosti ove tačke izreke presude , Apelaciono vijeće je prvenstveno imalo u vidu da su isti na iskren i ubjedljiv način iznosili saznanja o inkriminisanom događaju, što je ovo Vijeće opredijelilo da im pokloni vjeru, pri čemu su svjedoci u svojim iskazima pružili i prihvatljiva objašnjenja zbog čega ranije nisu spominjali isti događaj.

537. Tako je svjedok Marinko Ljojo iskreno naveo da mu ovaj događaj „*nije naišao u memoriji*“, pri čemu je potvrdio da je davao više iskaza, te je iz sadržaja unakrsnog ispitivanja moguće zaključiti da je u iskazu datom Tužilaštvu od 24.01.2012. godine spominjao inkriminirani događaj i ulogu optuženog u istom. S tim u vezi, na ovu okolnost svjedok Miroslav Soko je ukazivao na protek vremena od inkriminisanog događaja, pri čemu Vijeće smatra posebno ilustrativnim navode iz iskaza ovog svjedoka, prema kome: „*Ako smijem samo primijetiti, to je bilo prije 20 godina. I prije 20 godina neko ako me je*

pitao za to, to sam tada rekao iskreno, kao i što sada govorim, što sam znao¹⁴⁸“, što po ocjeni ovog Vijeća znači da svjedok nije ni pitan za okolnosti tog događaja. O ovakvom stanju stvari govori i svjedok Marinko Drežnjak, navodeći da nije ni pitan za optuženog, što dodatno pojašnjava i svjedok Mirko Zelenika, navodeći: „„Pa nikad ranije Nihad Bojadžić nije ni bio predmet optužnice, niti sam ja u njegovom predmetu bio kao svjedok i nije mi niko ni dopustio da pričam ono što nije predmet onaj nekog¹⁴⁹“.**

538. Iako je odbrana na ovom mjestu nastojala dovesti u kredibilitet iskaz svjedoka Mirka Zelenike, te apostrofirati da u iskazima koje su mu svjedoci davali kao članu Komisije za utvrđivanje ratnih zločina nisu govorili o optuženom, Apelaciono vijeće nalazi da je sam svjedok dao razumno obrazloženje zbog čega u ranijim iskazima svjedoci nisu spominjali optuženog, navodeći: *„Pa nisam ja bio činbenik da sam vodio nekakvu posebnu istragu protiv Nihada Bojadžića da bi njih skoncentrisao onaj da svoja saznanja govore o Nihadu Bojadžiću. Dakle nisam ja vodio nikakav postupak protiv Bojadžića da bi njih pitao o Bojadžiću. A svakako njega njega u njihovoj priči ima. Niko nije dao iskaz onaj a da ga nije spomen'o¹⁵⁰“.*

539. Dakle, iz naprijed navedenog je vidljivo da se radi o izjavama koje su svjedoci davali Mirku Zeleniki kao članu Komisije za utvrđivanje ratnih zločina, koje izjave su zasigurno imale značaja kod prikupljanja saznanja o počinjenim ratnim zločinima, ali iste sa aspekta upotrebljivosti u krivičnom postupku nemaju posebnu dokaznu vrijednost¹⁵¹, posebno imajući u vidu da iz stanja spisa proizilazi da se u to vrijeme nije ni vodila posebna istraga protiv Nihada Bojadžića.

540. Na ovom mjestu Apelaciono vijeće nalazi potrebnim konstatovati da je odbrana suštinski tvrdila da je u konkretnom slučaju u činjeničnom opisu potvrđene, odnosno

¹⁴⁸ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 13.03.2014. godine, str. 73

¹⁴⁹ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 12.12.2013. godine, str.33

¹⁵⁰ Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 12.12.2013. godine, str.34/35

¹⁵¹ Saglasno stavu Apelacionog vijeća ovog Suda izraženog u rješenju broj: X-KRŽ-07/330 od 26.03.2009. godine, prema kome: *„U konkretnom slučaju, Izjava svjedoka „B“ data SJB Kreševo dana 09.02.1994. godine, Izjava svjedoka „A“ data AID-u broj 329/96 i Zbirni izvještaj AID-a su, između ostalog, uzeti bez prethodnih upozorenja i pouka svjedocima o njihovim pravima i obavezama, zatim bez naznačenja svojstva osoba koje su uzele izjave, kao i naznačenja konkretnog predmeta u kome se vodi postupak, iz čega proizilazi da iste nisu ni uzete u okviru radnje dokazivanja u konkretnom krivičnom postupku. Iz navedenog razloga, Apelaciono vijeće smatra da se predmetne izjave nisu mogle smatrati „iskazima iz istrage“ o kojima govori odredba iz člana 273. stav 1. ZKP BiH.“.*

izmijenjene optužnice za ovu tačku izostala posljedica krivičnog djela, odnosno da ovakvo postupanje optuženog, čak i u slučaju da se smatra dokazanim, nije suprotno pravilima međunarodnog prava. Međutim, ovo Vijeće nalazi da ako je tačno da je kod krivičnih djela ratnih zločina, prema tome kako su određena zakonom, za njihovo postojanje potrebno dokazati postojanje posljedice nastale izvršenjem neke inkriminisane radnje, kao i što je utvrđenje o nastupanju posljedice činjenično pitanje, koje se dokazuje u svakom konkretnom slučaju, nije neophodno da se u izreci presude navode i koriste zakonske sintagme, već je potrebno da činjenični opis djela i radnji izvršenja ukazuje na neminovno nastupanje neke konkretne posljedice koja se dokazuje u toku postupka.

541. Stoga, u slučaju kada je utvrđena dokazanost radnje izvršenja, kao što je to riječ u konkretnom slučaju, Apelaciono vijeće nalazi da sama radnja izvršenja implicira nastupanje posljedice, kao nastale povrede, s obzirom da se radi o radnjama koje su slične korištenju zatvorenika u „živom štitu“, kada se zatvorenici izlažu neprijateljskoj vatri, pod prijetnjom da će biti ubijeni, ako se budu protivili takvom izlaganju, što ih samim tim čini protivpravnim.

542. Da je preduzimanjem navedenih radnji opisanih pod tačkom 9. izreke presude optuženi prema svjedocima - oštećenima, nečovječno postupao, prema ocjeni ovog Vijeća proizilazi iz samog karaktera preduzetih radnji, činjenici da oštećeni, kako to slikovito opisuje svjedok Marinko Ljojo u svom iskazu, nisu mogli „ **ni zaleć', ni sklonit' se, ni, ni izabrat' nikakav zaklon, na šta smo imali pravo u zaštitu života**¹⁵²“, što govori o nehumanosti naređenja optuženog, te o činjenici da je isto djelo nesumnjivo izazvalo posljedice na strani oštećenih.

543. Slijedom navedenog, Vijeće je svestranom ocjenom svih provedenih dokaza utvrdilo da su se u radnjama optuženog opisanim pod tačkom 9. izreke presude stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ, i to nečovječnim postupanjem prema ratnim zarobljenicima, između kojih su bili i Mirko Zelenika, Miroslav Soko i Marinko Ljojo.

544. Vijeće je temeljem izvedenog dokaznog materijala na ovu tačke izreke presude zaključilo, da je optuženi, počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim, postupajući sa

¹⁵² Transkript sa nastavka glavnog pretresa od 19.12.2013. godine, str.22

direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru preduzetih radnji, na koji način je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći zajedničku odredbu člana 3. Ženevskih konvencija.

(j) Tačka 10. izreke presude (koja odgovara tački 6. optužnice Tužilaštva od 14.06.2012. godine, izmijenjene 13.07.2015. godine, precizirane 03.05.2018. godine)

545. Kada su u pitanju inkriminacije koje se odnose na tačku 10. izreke presude, a koje se odnose na protivpravno postupanje optuženog prema oštećenom Marinku Drežnjaku, na način da je iz pojate u bazi SOPN ŠVK Zulfikar u Donjoj Jablanici izveo zatočenog ratnog zarobljenika Marinka Drežnjaka, naredio mu da se okrene prema obližnjem jezeru, te u pravcu Marinka Drežnjaka iz pištolja ispalio više hitaca, što je kod Marinka Drežnjaka prouzrokovalo strah za život, Apelaciono vijeće ističe da uvjerenje o dokazanosti ove inkriminacije prvenstveno proizilazi iz iskaza svjedoka Marinka Drežnjaka, koji koncizno i decidno navodi da ga je upravo optuženi izveo napolje, te da je tom prilikom pitao gdje se nalazi oružje i pucao mu pored glave.

546. Iskaz ovog svjedoka u pogledu odlučnih činjenica potvrđuju i svjedoci Marinko Ljojo, Miroslav Soko i Mirko Zelenika, koji su u inkriminisano vrijeme takođe bili zatočeni u istoj pojati, a koji su svjedoci u iskazima saglasno i na ubjedljiv način iznijeli saznanja o činjenicama koje su im poznate, a koja utvrđenja nisu dovedena u pitanje provedenim dokazima odbrane.

547. Činjenično utvrđenje da se inkriminisani događaj desio neutvrđenog dana u periodu od početka septembra do kraja oktobra 1993. godine, prema ocjeni ovog Vijeća, proizilazi iz iskaza oštećenog Marinka Drežnjaka, posmatranog u vezi sa iskazom svjedoka Marinka Ljojo.

548. U tom smislu, oštećeni Marinko Drežnjak u iskazu na glavnom pretresu navodi da je u devetom mjesecu 1993. godine bio zarobljen u bazi Zukine jedinice u Drežnici. U odnosu na razlike iskaza datog na Zapisnik Kantonalnog tužilaštva u Mostaru broj: T 20 0 KTRZ 0002653 12 od 24.01.2012. godine (koji zapisnik pritom nije uložen u dokazni materijal), a

vezano za vremenske odrednice događaja na jezeru, svjedok navodi da se inkriminirani događaj desio poslije događaja vezanih za donju Drežnicu, pojašnjavajući da je imao neke bilješke kada je pošao ovamo, te da se na osnovu njih sada prisjetio.

549. Prema navodima svjedoka Marinka Ljoje, događaj vezan za Marinka Drežnjaka se desio u intervalu od 08.09.-20.09.1993., kada su boravili u bazi, pri čemu se svjedok sjeća da se događaj desio po danu, jer je tada izlazio iz štale nekim poslom

550. Prilikom utvrđivanja vremenskih odrednica inkriminiranog događaja, Vijeće je imalo u vidu, kako je to već naprijed navedeno, da iz saglasnih iskaza svjedoka Marinka Ljoje, Miroslava Sokola i Mirka Zelenike na ovu okolnost proizilazi da su isti prije inkriminiranog događaja dana 08.09.1993. godine lišeni slobode, te da iz iskaza svjedoka Marinka Drežnjaka proizilazi da je dana 12.09. doveden u bazu u Donju Jablanicu, a da iz iskaza svjedoka Drežnjaka i Ljoje proizilazi da se inkriminirani događaj desio nakon lišavanja slobode navedenih lica, odnosno u vrijeme dok su isti bili zarobljeni u pojati u bazi SOPN ŠVK Zulfikar u Donjoj Jablanici.

551. Činjenicu da je Marinko Drežnjak u vrijeme dešavanja inkriminiranog događaja bio zarobljen u pojati u bazi SOPN ŠVK Zulfikar u Donjoj Jablanici proizilazi iz, kako je već obrazloženo, iz saglasnih iskaza svjedoka Marinka Ljoje, Miroslava Sokola i Mirka Zelenike, koji su s njim takođe bili zatočeni u pojati, ali i iskaza samog oštećenog Marinka Drežnjaka.

552. Zaključak da je kritične prilike optuženi iz navedene pojate izveo zatočenog ratnog zarobljenika Marinka Drežnjaka, naredio mu da se okrene prema obližnjem jezeru, te u pravcu Marinka Drežnjaka iz pištolja ispalio više hitaca, Vijeće je prvenstveno izvelo na osnovu iskaza svjedoka Marinka Drežnjaka, koji je na jasan i detaljan način opisao inkriminirani događaj, a čiji iskaz je u bitnim dijelovima saglasan i sa iskazima svjedoka Marinka Ljoje, Miroslava Sokola i Mirka Zelenike, što je ovo Vijeće opredijelilo da mu pokloni vjeru.

553. Tako svjedok Marinko Drežnjak u iskazu na pretresu navodi da ga je za vrijeme dok su bili u u zarobljeništvu u štali, optuženi izveo napolje i rekao mu da se okrene prema jezeru, kojom prilikom ga je pitao gdje se nalazi oružje koje su sakrili Karlo Marić, Josip Brekalo i Ivan Šarić, te mu je pucao pored glave.

554. Saglasno navodima ovog svjedoka, svjedok Marinko Ljojo opisuje da su jedne prilike čuli da neko puca sa pištoljem u blizini štale, kada ga je neko izveo iz njemu nepoznatih razloga, te je, po izlasku, vidio osobu u šarenoj uniformi koja puca prema kanjonu i Marinka Drežnjaka vani.

555. I svjedok Miroslav Soko u iskazu potvrđuje da je optuženi jednog dana došao sa još jednim vojnikom i iz štale izveo Marinka Drežnjaka, kao i da je čuo da optuženi pita Drežnjaka u vezi neke špilje kod Grabovice, odnosno za neko naoružanje, na šta je oštećeni odgovorio da ništa ne zna i da nema veze s tim naoružanjem, da bi se potom čuo pucanj iz pištolja. U daljem kazivanju svjedok ističe da se nalazio daleko od vrata i da nije vidio šta se vani dešava, ali da je Marinko Drežnjak, po povratku, bio preplašen, te da je rekao da je Bojadžić pucao uz prijetnje pored njega, ne bi li priznao gdje je naoružanje.

556. Da je inkriminisane prilike došao optuženi i tražio da izađe oštećeni Drežnjak, kojom prilikom ga je ispitivao i onda u pravcu oštećenog ispalio više hitaca, u svom iskazu potvrđuje i svjedok Mirko Zelenika, navodeći da je kritične prilike došao optuženi i s vrata tražio da izađe Marinko Drežnjak, kojeg je odveo vani do jednog oraha. Prema navodima svjedoka, štala u kojoj su se nalazili je imala prozor koji je bio okrenut prema jezeru, te je kroz isti prozor mogao vidjeti da je Marinko okrenut prema jezeru, a da Bojadžić stoji iza njega i nešto ga pita. Svjedok dalje navodi da nije mogao ništa čuti, ali je vidio da je optuženi ispalio više hitaca u pravcu Marinka. Po povratku u štalu, svjedok navodi da je Drežnjak bio „van sebe“.

557. Po ocjeni ovog Vijeća, da je upravo optuženi izvršilac ovog djela proizilazi prvenstveno iz iskaza svjedoka Marinka Drežnjaka, posmatrano u vezi sa iskazima svjedoka Ljoje, Sokola i Mirka Zelenike.

558. Tako iz iskaza svjedoka Marinka Drežnjaka, a što je već navedeno u odnosu na tačku 9. izreke presude, proizilazi da je optuženog otprije poznavao, odnosno da je istog prvi put vidio u Donjoj Jablanici u Zukinoj bazi, kao i u restoranu „Prenj“ u kojem su jeli, prilikom događaja opisanog tačkom 9. izreke presude. U daljem kazivanju svjedok pojašnjava da je vidio optuženog po izlasku iz pojate, pri čemu navodi da su prije vojnici optuženog rekli ko je optuženi, a i drugi su pričali u bazi da je Bojadžić bio „Zukin“ zamjenik, pri čemu su mu i prethodno optuženog pokazali vojnici kada je bio u Donjoj Jablanici u

devetom mjesecu prije ovog događaja.

559. Potvrdu iskaza svjedoka – oštećenog Drežnjaka u pogledu identifikacije optuženog kritične prilike kao osobe koja ispituje i puca u pravcu oštećenog, Vijeće je našlo u kazivanju svjedoka Marinka Ljoje, koji je naveo da je kada je izveden iz pojate kritične prilike, iz njemu nepoznatih razloga, prepoznao optuženog Bojadžića, koji puca na Marinka Drežnjaka i pita ga gdje su im brašno i oružje. Kad se svjedok vratio, vidio je da optuženi više nije tu, a Drežnjaka je zatekao u štali.

560. Posredna saznanja o tome da je optuženi izvršilac ovog djela proizilaze iz iskaza svjedoka Miroslava Sokola, koji navodi da se nalazio daleko od vrata i da nije vidio šta se vani dešava, ali da je Marinko Drežnjak, po povratku, bio preplašen, te da je rekao da je Bojadžić pucao uz prijetnje pored njega, ne bi li priznao gdje je naoružanje.

561. Dodatno, svjedok Mirko Zelenika potvrđuje da je štala/pojata u kojoj su se nalazili imala prozor koji je okrenut prema jezeru, te da je kroz isti mogao vidjeti da je Marinko okrenut prema jezeru, a da Bojadžić stoji iza njega i nešto ga pita. Prema navodima svjedoka, nije mogao ništa čuti, ali je vidio da je optuženi ispalio više hitaca u pravcu Marinka Drežnjaka

562. Stoga, imajući u vidu naprijed navedene navode iz iskaza svjedoka optužbe, cijeneći pritom da iz iskaza navedenih svjedoka, kako je to navedeno u obrazloženju ove presude u odnosu na tačku 9. izreke, proizilazi da su svi otprije poznavali optuženog, te da su ga viđali u više prilika, zaključak o identifikaciji optuženog Vijeće je izvelo van razumne sumnje.

563. Da je usljed navedenog događaja oštećeni Drežnjak trpio strah za vlastiti život, po ocjeni ovog Vijeća, proizilazi kako iz opisa same radnje izvršenja, odnosno pucanja pištoljem u neposrednoj blizini oštećenog, ali i iskaza samog oštećenog, koji navodi da se u tom trenutku „*osjećao nikako*“, što saglasno potvrđuje i svjedok Marinko Ljojo, opisujući da oštećeni Drežnjak „*nikako nije izgledao*“, a u kojim radnjama optuženog su se stoga stekli svi elementi nečovječnog postupanja, kako je to naznačeno u naprijed navedenim standardima.

564. Vijeće nije moglo prihvatiti tezu odbrane da su iskazi svjedoka optužbe na ovu okolnost nekredibilni, iz razloga što nisu spominjali inkriminirani događaj u nekim ranijim

iskazima.

565. Naime, kako je već naprijed navedeno, u dokazni materijal ovog predmeta nisu ni uloženi raniji iskazi svjedoka koji bi potvrđivali takvu tezu odbrane. Pritom, kako je već ranije naglašeno u općim standardima ocjene dokaza, činjenica je da se zbog prirode krivičnog postupka, svjedoku na glavnom pretresu mogu postaviti drugačija pitanja od onih koja su postavljena u prethodnim razgovorima, pa je nakon konkretizacije pojedinih pitanja opravdano očekivati da se sjeti dodatnih detalja, pri čemu je nužno imati u vidu i protek vremena od inkriminiranih događaja.

566. Na ovom mjestu Vijeće primjećuje da iako je odbrana optuženog tokom unakrsnog ispitivanja na glavnom pretresu svjedoku Drežnjak predočavala njegov iskaz od 15.11.1994. godine, isti iskaz nije uloženi u dokazni materijal odbrane. Međutim, uzimajući u obzir da je svjedok na pretresu potvrdio autentičnost svog potpisa na iskazu, čime je isti autorizovao, Vijeće je u ograničenoj mogućnosti da provjeri navode iz iskaza ovog svjedoka u odnosu na iskaz na glavnom pretresu. U tom smislu, bilo je moguće utvrditi da je svjedok u navedenom iskazu govorio o mnogobrojnim događajima o ratu, uključujući i (kako je to branilac citirao na glavnom pretresu) „*sve strahote i užas od pripadnika muslimanske vojske*“ u Drežnici, koji su uslijedili poslije inkriminisanog događaja, koji su događaji očigledno bili predmet drugog krivičnog postupka, pa stoga činjenica da oštećeni Drežnjak, kako to proizilazi iz njegovog iskaza na pretresu, nije u ranijem iskazu iz istrage spominjao inkriminirani događaj ne dovodi u pitanje istinitost njegovog kazivanja. Ovo posebno imajući u vidu da iz iskaza svjedoka Mirka Zelenike na glavnom pretresu, a koji svjedok je uzimao navedeni iskaz, proizilazi da je Drežnjaku te prilike dao diktafon i da mu je rekao da „ispriča šta hoće“, odnosno da tom prilikom oštećenom nije postavljeno nijedno pitanje, čime bi se eventualno usmjerio njegov iskaz, odnosno koncentrisao njegov iskaz na eventualna saznanja u vezu postupanja optuženog Bojadžića, koji način uzimanja iskaza je i propisan važećim Zakonom o krivičnom postupku, pri čemu i sam svjedok Marinko Drežnjak u iskazu potvrđuje da nije tada ni pitan na okolnosti ovog događaja.

567. Iako je odbrana s istog aspekta pokušala osporiti i iskaze svjedoka Ljoje, Sokola i Mirka Zelenike, Apelaciono vijeće nalazi da se na iste prigovore može primijeniti naprijed navedena argumentacija, pritom cijeneći da u dokazni materijal odbrane, u korist vlastitih tvrdnji, nisu ni uloženi iskazi navedenih svjedoka koje je odbrana smatrala spornim, a niti je

pritom učinjeno vjerovatnim da su navedeni iskazi uzeti u okviru istrage koja se vodila protiv optuženog Nihada Bojadžića, odnosno da su iskazi uzeti na način predviđen važećim krivično-procesnim zakonodavstvom.

568. U tom svjetlu, Apelaciono vijeće primjećuje da je odbrana na ovom mjestu, kao i u odnosu na neke druge tačke izreke presude, osporavala pravilnost zaključka o identifikaciji optuženog kao lica koje je preduzimalo navedene protivpravne radnje prema oštećenim, navodeći da je optuženi u to vrijeme imao bradu, a što svjedoci optužbe u svojim iskazima nisu opisali (primjera radi svjedok Marinko Drežnjak opisuje da optuženi u inkriminisano vrijeme nije imao ništa karakteristično na licu), za razliku od pojedinih svjedoka odbrane koji su opisivali navedenu činjenicu, a što je prema navodima odbrane i u skladu sa fotografijama optuženog sačinjenih u navedenom periodu.

569. Ocjenom provedenih dokaza odbrane na ovu okolnost, Apelaciono vijeće nalazi da iz istih nije na nesumnjiv način moguće utvrditi postojanje brade kod optuženog u periodu za koji mu se navedene inkriminacije stavljaju na teret, posebno imajući u vidu da iz iskaza svjedoka odbrane nije na nesumnjiv način moguće zaključiti u kom vremenskom periodu je optuženi imao bradu, a u kom periodu nije, što je i razumljivo, imajući u vidu i protek vremena, ali ne može biti osnov za drugačiju odluku, kod postojećeg stanja stvari, odnosno činjenice da oštećeni jasno identifikuju optuženog kao izvršioca navedenih radnji, te navode niz drugih fizičkih karakteristika optuženog, karakteristika u njegovom glasu, funkciji i sl.

570. U tom smislu, odbrana je tezu o postojanju brade kod optuženog dokazivala putem tri fotografije koje prikazuju izgled optuženog u kritičnom periodu¹⁵³, kao i saslušanjem mnogobrojnih svjedoka odbrane koji su saslušani na ovu okolnost.

571. Svjedok Šefko Hodžić, koji je bio na području Jablanice u navedenom periodu, a koji se sjeća da je s njima bio i “mali Seferov” (što se odnosi na svjedoka Semira Halilovića), u svom iskazu na ovu okolnost navodi da se vidio sa optuženim odmah po dolasku, kada je i nastala pomenuta fotografija, odnosno 01.09.1993. godine, odnosno da ga je viđao i u

¹⁵³ **O-140** Fotografija br. 1 Bojadžić Nihada iz perioda obuhvaćenog optužnicom, **O – 235** – Fotografija označena na pretresu kao broj 3, Halilović Semir i Hodžić Šefko, **O – 238** – Fotografija broj 2 iz Drežnice na kojoj se nalazi Nihad Bojadžić i druge osobe, potvrdio Šefko Hodžić. **O– 438** – Fotografija Nihada Bojadžića

septembru, jer je optuženi "bio na neki način domaćin dolje". U unakrsnom ispitivanju, svjedok je na pitanje braniteljice u vezi izgleda optuženog u septembru 1993. godine odgovorio: *"Pa, ne znam šta bi' ja rek'o, im'o je čovjek bradu. Evo, ima se, vidi se i na slikama. Nisam ga ja puno zagled'o. Ovaj što, kako je bio, svi smo tad bili mršaviji i ja sam bio puno mršaviji. Raširio se i on, raširio sam se i ja poslije. Šta ja znam, nisam, nemam dojma sad nekakvog njegovog"*, da bi poslije na ponovni upit braniteljice svjedok rekao da je optuženi *"vazda imao bradu"*, što znači da ni sam svjedok Hodžić prvo nije eksplicitno potvrdio postojanje brade, navodeći da optuženog nije posebno zagledao, da bi potom zaključio suprotno.

572. Svjedok Semir Halilović je u iskazu na ovu okolnost naveo da prilikom incidenta koji se desio sa Borisom Krstanovićem 01.08.1993. godine optuženi Bojadžić nije imao bradu, te da je početkom septembra, kada se nalazio u Jablanici zajedno s ocem, Šefkom Hodžićem i optuženim, Nihad Bojadžić imao gustu crnu bradu, što je zapamtio zbog toga što je optuženi bio plav, a brada mu je bila crna, zbog čega je zapitkivao ostale vojnike da li optuženi farba bradu. Prilikom predočavanja fotografije uložena u dokazni materijal odbrane pod brojem 0-140, svjedok Semir Halilović je odgovorio da je optuženi bio takav u septembru 1993. godine, potvrđujući da je on ostao na području Jablanice s ocem Seferom do kraja oktobra 1993. godine, u kojem periodu je nekoliko puta vidio optuženog, koji je u tim prilikama uvijek imao bradu kao na fotografiji.

573. Na okolnost postojanja brade kod optuženog, svjedok Zijat Mušić je naveo da je u periodu od 01.-05.10.1993. godine bio zajedno sa Nihadom Bojadžićem i da ih je slikao Šefko Hodžić, pri čemu nije mogao navesti tačan datum kada se to desilo. I svjedok Pinjić navodi da je vidio optuženog s bradom početkom avgusta i ponovo 05.10.1993. godine kada je imao bradu, pri čemu je ocjenom iskaza ovih svjedoka evidentno da se isti nisu izjašnjavali na okolnost postojanja brade kod optuženog u septembru 1993. godine.

574. Prema navodima svjedoka odbrane Safeta Baltića, sreo je optuženog početkom avgusta 1993. godine, te je tada imao "nešto brade", jer su uglavnom svi borci i komandanti koji su dolazili sa terena bili neobrijani. Potvrdu činjenice postojanja brade kod optuženog su u svojim iskazima pružili i svjedoci Mustafa Andelija (koji je rekao da je optuženi imao

bradu staru 15-20 dana kada ga je vidio na Proskoku sredinom jula), svjedok Muhamed Nogo (koji se sjeća optuženog s Igmana kada je bio mršaviji, navodeći da je imao dužu kosu, bradu i brkove), te svjedok Mesud Džananović (koji je optuženog vidio krajem jula 1993. godine, opisujući ga na način da je bio zapušten, te da su svi bili takvi s bradom i brkovima, pa i optuženi Bojadžić), što je potvrdio i svjedok Fehim Bibić.

575. Ocjenom iskaza svjedoka odbrane na navedenu okolnost posmatranih pojedinačno i u međusobnoj povezanosti, Vijeće nije moglo izvesti nesumnjivi zaključak da je optuženi imao bradu u vrijeme inkriminisanog događaja opisanog tačkom 10. izreke presude, budući da svjedoci odbrane vezuju postojanje brade kod optuženog za period jula i avgusta 1993. godine, pri čemu i među svjedocima odbrane na tu okolnost postoje određene kontradiktornosti. Tako svjedok Semir Halilović tvrdi da optuženi Nihad Bojadžić sigurno nije imao bradu kada se desio incident sa Borisom Krstanovićem 01.08.1993. godine dok je optuženi boravio u Sarajevu, dok su primjera radi svjedoci Mustafa Škampo, Šemsudin Halebić i Šefika Krđžević tvrdili da je optuženi u drugoj polovini jula i u avgustu imao veliku bradu, što je dakle protivrječno samo sebi.

576. Međutim, sve i da se prihvati teza o postojanju brade na strani optuženog u kritičnom periodu, Vijeće nalazi da je sasvim razumljiva činjenica da pojedini svjedoci optužbe i ne zapaze postojanje brade na strani optuženog¹⁵⁴, pogotovo ako se ne radi o bradi velike gustoće, dok to čine svjedoci odbrane, s obzirom da svjedoci optužbe u situaciji kada doživljavaju nesvakidašnja iskustva, kada strahuju za vlastiti život pored svih ostalih pojedinosti na strani optuženog sasvim moguće ne percipiraju postojanje brade, dok su svjedoci odbrane u poziciji da detaljnije percipiraju određene pojedinosti u fizičkom izgledu optuženog, jer ne doživljaju optuženog na način kako to čine oštećena lica, što dakako ne oduzima svjedocima optužbe kredibilitet, jer su njihovi iskazi saglasni i podudarni u pogledu odlučnih činjenica.

577. Vijeće na ovom mjestu nalazi bitnim ukazati da se percepcija jednog lica, odnosno identifikacija jednog lica kao izvršioca djela ne može samo svesti samo na činjenicu da li su svjedoci zapazili postojanje brade na strani optuženog i da li to mogu reprodukovati više od

¹⁵⁴ Na ovom mjestu nužno je imati u vidu da je svjedok optužbe Franjo Ramljak prilikom unakrsnog ispitivanja dana 07.02.2013. godine potvrdio da je optuženi jednom u jesen 1993. godine, konkretno u septembru 1993. godine, kada se spremala akcija Neretva – 93, pustio bradu.

20 godina nakon inkriminiranih događaja, s obzirom da se zaključak o identifikaciji optuženog kao izvršioca djela, kako je naprijed navedeno, zasniva na mnogo drugih karakteristika optuženog, koje su saglasno naveli svjedoci optužbe, zbog čega tvrdnje odbrane prema kojima svjedoci optužbe nisu ni poznavali optuženog ostaje bez potrebne logičke i dokazne osnovanosti za donošenje drugačije odluke.

578. Da je preduzimanjem navedenih radnji opisanih pod tačkom 10 izreke presude optuženi prema svjedoku – oštećenom Marinku Drežnjaku nečovječno postupao slijedi iz samog načina izvršenja predmetne radnje, odnosno činjenici da iz izvedenih dokaza proizilazi da je optuženi prema Marinku Drežnjaku ispalio više hitaca, što je nesumnjivo izazvalo strah na strani samog oštećenog, što i sam oštećeni Drežnjak opisuje na način da se tada „osjećao nikako“.

579. Slijedom navedenog, Vijeće je svestranom ocjenom svih provedenih dokaza utvrdilo da su se u radnjama optuženog opisanim pod tačkom 10. izreke presude stekla sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ, i to nečovječnim postupanjem prema ratnom zarobljeniku Marinku Drežnjaku.

580. Vijeće je temeljem izvedenog dokaznog materijala na ovu tačku izreke presude zaključilo, da je optuženi, počinio krivično djelo za koje je oglašen krivim, postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru preduzetih radnji, na koji način je postupao suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava kršeći zajedničku odredbu člana 3. Ženevskih konvencija.

VI. ODLUKA O KRIVIČNOPRAVNOJ SANKCIJI

581. Nalazeći slijedom izvedenog dokaznog materijala na nesumnjiv način dokazanim da je optuženi Nihad Bojadžić počinio krivično djelo za koje je ovom presudom oglašen krivim, Vijeće je prilikom odmjeravanja kazne imalo u vidu sve okolnosti koje su od značaja pri odmjeravanju kazne u smislu odredbe člana 41. KZ SFRJ, a naročito: granice kazne propisane zakonom (minimum 5 godina), stepen krivične odgovornosti optuženog, pobude iz kojih je djelo izvršeno, jačinu ugrožavanja odnosno povrede zaštićenog dobra, okolnosti

pod kojim je djelo počinjeno, raniji život optuženog i njegove lične i porodične prilike, te držanje optuženog nakon učinjenja djela.

582. U pogledu odluke o kazni, Vijeće je prilikom odmjeravanja kazne optuženom vodilo računa o svim olakšavajućim i otežavajućim okolnostima, te svrsi kažnjavanja, pa je tako od olakšavajućih okolnosti cijenjeno da je optuženi porodičan čovjek (otac dvoje djece), te da je u određenim situacijama koje navode saslušani svjedoci optužbe ipak pokazivao određenu dozu humanosti prema pripadnicima hrvatskog naroda¹⁵⁵, dok je od otežavajućih okolnosti cijenjena bezobzirnost i upornost optuženog u izvršenju pojedinačnih inkriminacija za koje je oglašen krivim, na koji način je iskoristio nemoć oštećenih lica, koja su se nalazila zatočena u objektima Muzeja u Jablanici i pojati u bazi SOPN ŠVK Zulfikar u Donjoj Jablanici, brojnost preduzetih radnji, posebno brutalan način izvršenja pojedinih radnji (felatio između svjedoka „C“ i Maria Zelenike, odnosno silovanje svjedokinje „D“), što je kod svih svjedoka izazvalo osjećaj jakog straha i traume, a od kojih događaja mnogi svjedoci, kako to sami opisuju, i dan-danas trpe posljedice, a o čemu svjedoči i dostavljena medicinska dokumentacija za pojedine svjedoke.

583. Cijeneći navedene olakšavajuće i otežavajuće okolnosti optuženom je za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ utvrđena kazna zatvora u trajanju od 6 (šest) godina, dok mu je za radnje koje čine obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 144. KZ SFRJ utvrđena kazna zatvora u trajanju od 5 (pet) godina, pa mu je primjenom odredbe člana 48. stav 2. tačka 3) KZ SFRJ izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 10 (deset) godina.

584. Pritom, a imajući u vidu raniju osudu optuženog, Vijeće je rukovodeći se imperativnom zakonskom odredbom člana 49. stav 1. KZ SFRJ o odmjeravanju kazne osuđenom licu, uzelo utvrđenom kaznu zatvora izrečenu pravosnažnom presudom ..., pa je stoga na osnovu člana 48. stav 2. tačka 3. KZ SFRJ optuženog osudilo na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 15 (petnaest) godina, imajući u vidu pravila za izricanje jedinstvene kazne zatvora kod krivičnih djela počinjenih u sticaju, odnosno zakonom propisano ograničenje da jedinstvena kazna za krivična djela u sticaju kod kojih je sud utvrdio kazne zatvora ne smije preći 15 (petnaest) godina zatvora. U navedenu kaznu

¹⁵⁵ Što primjera radi proizilazi iz iskaza svjedoka Miroslava Soko

optuženom je ovom presudom uračunato vrijeme provedeno na izdržavanju kazne zatvora po ranijoj osudi, kao i u pritvoru u predmetu u kojem je optuženi već ranije osuđen, te u ovom krivičnom predmetu.

VII. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA I IMOVINSKOPRAVNOM ZAHTJEVU

585. Primjenom odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni Karlo Marić, Franjo Ramljak, Miroslav Stipanović, „D“, „H“, Mario Zelenika, Mirko Zelenika, Marinko Ljoljo, Miroslav Soko i Marinko Drežnjak su sa postavljenim imovinskopравnim zahtjevom upućeni na parnični postupak, s obzirom da podaci krivičnog postupka nisu pružali pouzdan osnov ni za potpuno, ni za djelimično presuđenje.

586. Konačno, imajući u vidu da je donesena presuda kojom je optuženi oglašen krivim, što ujedno za optuženog znači i obavezu snošenja troškova krivičnog postupka (osim izuzetka propisanog stavom 4. člana 188. ZKP BiH), Vijeće je na osnovu člana 188. stav 1. ZKP BiH, optuženog obavezalo na troškove krivičnog postupka, a čija će visina, u skladu sa članom 186. stav 2. ZKP BiH biti utvrđena posebnim rješenjem po pribavljanju potrebnih podataka.

Zapisničar

Pravni savjetnik-asistent

Sanja Salčić-Sabljica

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA

Redžib Begić

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude nije dozvoljena žalba.

a. **ANEKS A - LISTA DOKAZA SUBJEKTIVNE I OBJEKTIVNE PRIRODE –**
TUŽILAŠTVO BiH

SVJEDOCI TUŽILAŠTVA BiH

	Datum	Svjedok
1.	13.09.2012. 27.09.2012.	Miroslav Stipanović
2.	23.10.2012.	Mario Zelenika
3.	08.11.2012.	Sead Branković
4.	08.11.2012.	Marinko Miličević
5.	29.11.2012.	Svjedok I
6.	29.11.2012.	Mladen Perić
7.	20.12.2012.	Ruža Marjanović
8.	20.12.2012.	Ivan Jozić
9.	20.12.2012.	Olivera Rotim
10.	17.01.2013.	Vesna Miličević
11.	17.01.2013.	Kristina Martinović
12.	24.01.2013.	Adem Halebić

13.	24.01.2013.	Nusret Širić
14.	07.02.2013.	Damir Gusić
15.	07.02.2013.	Franjo Ramljak
16.	07.03.2013.	Zenaid Burić
17.	21.03.2013.	Svjedok L
18.	21.03.2013.	Mile Ravlić
19.	04.04.2013.	Karlo Marić
20.	25.04.2013.	Sofija Ravlić
21.	25.04.2013.	Ivica Azinović
22.	09.05.2013.	Anđa Žarić
23.	09.05.2013.	Ruža Miličević
24.	06.06.2013.	Alija Šuko
25.	06.06.2013.	Slavka Divković
26.	13.06.2013.	Svjedok C
27.	27.06.2013.	Zenaid Đelmo
28.	05.09.2013.	Svjedok A
29.	03.10.2013.	Svjedok K
30.	10.10.2013.	Svjedok G
31.	17.10.2013.	Svjedok E
32.	31.10.2013.	Svjedok H
33.	07.11.2013.	Svjedok D
34.	12.12.2013.	Mirko Zelenika
35.	19.12.2013.	Marinko Ljolja
36.	19.12.2013.	Maksim Kujundžić
37.	16.01.2014.	Mate Lebo
38.	16.01.2014.	Braco Hajadrević
39.	30.01.2014.	Marinko Drežnjak
40.	30.01.2014.	Ilija Kaleb
41.	27.02.2014.	Svjedok O
42.	27.02.2014.	Svjedok N
43.	13.03.2014.	Zvonimir Kukić
44.	13.03.2014.	Miroslav Soko

45.	27.08.2015.	Mira Branković
46.	27.08.2015.	Z. A.

MATERIJALNI DOKAZI TUŽILAŠTVA BiH

T – 1	Zapisnik o saslušanju svjedoka Maria Zelenike broj T 20 0 KTRZ 0001126 11 od 31.08.2011. godine uz dva fotoalbuma
T – 2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Franje Ramljaka, broj T 20 0 KTRZ 000112611 od 11.05.2011. godine
T – 3	Zapisnik o saslušanju svjedoka „L“ broj T20 0 KTRZ 000112611 od 12.12.2011. godine + foto album od 08.07.2011. godine
T – 4	Zapisnik o saslušanju svjedoka Mila Ravlića broj T20 0 KTRZ 0001126 11 od 17.06.2011 + foto album od 08.07.2011. godine
T – 5	Zapisnik o saslušanju svjedoka Karla Marića pred Tužilaštvom BiH broj T20 0 KTRZ 0001126 11 od 30.11.2011. godine + foto album od 26.04.2011. godine
T – 6	Zapisnik o saslušanju svjedoka „C“ dat pred Tužilaštvom BiH broj T20 0 KTRZ 000112611 od 26.08.2011. godine i Zapisnik o saslušanju svjedoka „C“ broj T20 0 KTRZ 00112611 od 26.08.2011. godine + foto album broj T20 0 KTRZ 000112611 od 08.07.2011. godine.
T – 7	Odluka Predsjedništva RBiH o proglašenju ratnog stanja PR:br. 1201/92 od 20. juna 1992. godine
T – 8	Odluka Predsjedništva RBiH o ukidanju ratnog stanja-PR.broj 1861/95 od 22. decembra 1995. godine
T – 9	Uredba sa zakonskom snagom o Oruzanim snagama RbiH –PR broj 1163/92 od 20. maja 1992. godine
T – 10	Odluka o formiranju HVO - a, br.2/92, 08.04.1992. godine
T – 11	Ovjerena kopija izvješća zapovjednika bojne „Tomić Mijat“ od 15.04.1993. godine o borbama između HVO - a i ARBiH u Sovićima i Doljanima u općini Jablanica ERN br. 0151-5609

T – 12	Ovjerena kopija izvještaja Zapovjedništva 4. Korpusa br. 02-2560-14-1/93 od 14.4.1993. godine u kojem se navodi da je počeo sukob sa HVO u Konjicu i Jablanici ERN br 0104-1762-0104-1763
T – 13	Ovjerena kopija naredbe komadanta OGI IKM Bradina br.01/15 od 24.4.1993. godine upućena komadantu SO Zulfikar
T – 14	Popratno pismo Min. pravde BiH br. 07-14-5-13108/09 od 22.12.2009. godine uz akt Min. pravde Republike Srbije br 713-03-11328/2009-08 od 10.12.2009. godine sa priložima
T – 15	Popratno pismo Državne agencije za istrage i zaštitu br 17-04/2-04-2-337-151/07MK od 11.12.2009. uz akt Interpola Sarajevo br. 16-3-04-5-IP-I-RZ-5682/09-3 od 04.12.2009. godine
T – 16	Dopis Tuzilastva za ratne zločine R Srbije br. KTRP-83/09 od 04.12.2009. sa priložima Izvještaj Službe za otkrivanje ratnih zločina Uprave kriminalističke policije Min. Unutrasnjih poslova RS 03/4-3-1 br. 230-9392/09 od 27.11.2009. i Izvod iz Kriminalističke evidencije na ime Nihad Bojadzic
T – 17	Ovjerena kopija naredbe Načelnika ŠVK OS RBiH br 86-1 od 22.01.1993 godine o formiranju Specijalnog odreda za Posebne namjene i dopuna Naređenja ŠVK OS br 86-2 od 5.2.1993. godine ERN br 0185-0039-018 5-0041
T – 18	Ovjerena kopija naredbe Načelnika ŠVK OS RBiH br 13/37-39 od 04.03.1993. godine kojom se u Specijalni Odred za Posebne namjene na formacijsko mjesto komadanta određuje Ališpago Zulfikar a na formacijsko mjesto zamjenika Bojadzic Nihad ERN br 0180-5165
T – 19	Ovjerena kopija dopisa komande 4. Korpusa br 02/1-966-122/93 od 13.04.1993. godine upućen Upravi bezbjednosti ŠKV OS RBiH
T – 20	Ovjerena kopija VOB 8 knjiga 2 VJ 5683-4 IDB na imena Ališpago Zulfikar, Nihad Bojadžić i Šemsović Samir
T – 21	Ovjerena kopija naređenje komadanta 6. Korpusa Salke Gušića br 01- od dana 12.08.1993. godine
T – 22	Personalni karton Nihada Bojadzica

T – 23	Ovjerena kopija procjena stanja i prijedloga mjera Komande 44.brdске brigade br 06/70-1-11/93 od 23.05.1993. godine u kojoj se navodi da je akcijom za razbijanje snaga HVO - a u rejonu Grbavice dana 11.05.1993. godine rukovodio zamjenik SOPN Zulfikar
T – 24	Ovjerena kopija Odluke o proizvođenju-unapređenju u činove Armije RbiH br 02-111-542/94 donešena od strane Predsjedništva RBiH 05.08.1994. godine ERN 0183-6927-0183-6932
T – 25	Ovjereni prevod zapisnika o saslušanju svjedoka Nihada Bojadzica ICTY 09.09.2004. godine
T – 26	Ovjerena kopija na engleskom jeziku zapisnika o saslušanju svjedoka Nihada Bojadzica ICTY 09.09.2004. godine
T – 27	Ovjerena kopija dopisa komandanta OG Igman Salke Gušića od 26.04.1993. godine, ERN 0057-7864
T – 28	Ovjerena kopija dopisa komandanta OG Igman Salke Gušića od 26.04.1993. godine, ERN 0057-7865
T – 29	Ovjerena kopija dopisa komandanta OG Igman Salke Gušića 578-4/93 od 27.04.1993. godine, ERN 0057-7866
T – 30	Ovjerena kopija dopisa komandanta OG Igman Salke Gušića br CV-638-4/93 od 30.04.1993. godine kojim se Nihadu Bojadzic dostavljaju zadaci s ciljem jacaanja borbene gotovosti, ERN 0057-7867
T – 31	Ovjerena kopija dopisa komandanta OGI IKM Bradina Salke Gušića br 01/37 od 30.04.1993. godine, ERN 0057-7868
T – 32	Ovjerena kopija dopisa Komandanta ŠVK OS RbiH Rasima Delića br 1/297-64 od 26.07.1993. godine ERN 0057-7886
T – 33	Ovjerena kopija Redovnog izvještaja Komande „Igman“ br cv-020-08/93 od 06.08.1993. godine, ERN 0183-3014-0183-3015
T – 34	Ovjerena kopija dokumenta pod nazivom Zelena fascikla, ERN 0363-2812-0363-2841
T – 35	Ovjerena kopija dokumenta ERN br 0469-6990-0469-6990 do 0469-6990-0469-7003 u sklopu kojeg se nalazi ERN 0469-6996

T – 36	Analitičko izvješće Ministarstva odbrane, Centar SIS-a Mostar broj 02-4/2-2-033/94 od 06.01.1994. godine (Ovjerena kopija ICTY dokumenta 0030-7526-0030-753)
T – 37	Popis zatočenih i nestalih župljana župe Drežnica, Rimokatolički župni ured Drežnica broj 198/93 od 05.11.1993. godine (Ovjerena kopija ICTY dokumenta 0030-7770-0030-7772)
T – 38	Spisak ratnih zarobljenika koje HVO traži u zamjenu, Samostalna bojna „Herceg-Stjepan“ Konjic broj 63/93 od 21.08.1993. godine (Ovjerena kopija ICTY dokumenta 0059-7323-0059-7326)
T – 39	Izvješće o bijegu grupe Hrvata od HVO broj 01-1684/93 od 31.10.1993. godine (Ovjerena kopija ICTY dokumenta 0154-2544-0154-2548)
T – 40	Spisak osoba koje su pobjegle iz zatvora u Jablanici 31.10.1993. godine, Ured za razmjenu zarobljenih i drugih osoba HR H-B od 02.11.1993. godine (Ovjerena kopija ICTY dokumenta 0156-1615-0156-1615)
T – 41	Jablanica Zločini A BiH počinjeni nad hrvatskim civilnim pučanstvom i zarobljenim pripadnicima HVO - a broj 02-08-1-1904/96 od 02.02.1996. godine (Ovjerena kopija ICTY dokumenta 0156-4685-0156-4755)
T - 42	Zapisnik o saslušanju zaštićenog svjedoka „A“ dat Tužilaštvu BiH broj T20 0 KTRZ 0001126 11 od 15.06.2011. godine + foto album broj T20 0 KTRZ 0001126 11 od 26.04.2011. godine
T – 43	Službena zabilješka ur.br 02-08-2-1784/96 od 09.10.1992. godine– ovjerena kopija ICTY dokemanta 0157 – 3114- 0157 -3115
T – 44	Službena zabilješka o informativnom razgovoru ur. Br. 02-08-2-1447/95 od 13.10.1995. godine – ovjerena kopija ICTY dokumenta 0157-4957-0157-4961
T – 45	Akt Bataljona vojne policije od 05.08.1993. godine - spisak lica koja se nalaze u Muzeju Jablanica – ovjerena kopija ICTY dokumenta 0403-5188 – 0403-5188
T – 46	Izvješće o razmjeni ur br 01-IP-183/94 od 02.03.1994. godine – ovjerena kopija ICTY dokumenta 0421-5979 – 0421-5979
T – 47	Spisak civila iz Doljana zatocenih u Muzeju Jablanica od 28.07.1993. godine – ovjerena kopija ICTY dokumenta 0421-6336 – 0421-6338

T – 48	Dokument protivzakonito zatvaranje i nečovječno postupanje Jablanica, zatvor Muzej, bez potpisa i datuma, ovjerena kopija ICTY dokumenta 0530-2206 – 0530-2208
T – 49	Ovjerena kopija dnevnog izvještaja broj 10/396-1-168/93 od 07.08.1993. godine
T – 50	Ovjerena kopija podataka o mogućnosti slijetanja helikopterima broj 01/... od 06.07.1993. godine
T – 51	Ovjerena kopija zahtjeva Nihada Bojadžića broj 0014/328 od 15.08.1993. godine
T – 52	Ovjerena kopija izvještaja Nihada Bojadžića broj CV-255-07/93 od 12.07.1993. godine
T – 53	Ovjerena kopija zahtjeva Zuke od 01.08.1993. godine
T – 54	Ovjerena kopija Komande 4. Korpusa broj 02/1-3200-30/93 od 25.04.1993. godine.
T – 55	Ovjerena kopija podataka o jedinicama Komande 6. Korpusa broj 01/1500-14 od 28.08.1993. godine
T – 56	Ovjerena kopija spiska pripadnika vojne policije 6. Korpusa broj 01/P-09-214/94 od 06.02.1994. godine
T – 57	Ovjerena kopija odgovara na naređenje od 26.08.1993. godine broj 01/1500-11 Komanda 6. Korpusa
T – 58	Ovjerena kopija borbenog izvještaja Komande 6. Korpusa broj 01/11-61 od 06.07.1993. godine
T – 59	Ovjerena kopija izvještaja Komande 6. Korpusa broj 01/1500-5 od 21.08.1993. godine
T – 60	Ovjerena kopija vanrednog borbenog izvještaja Komande 44. Brdske brigade broj 02/70-1-166/93 od 15.06.1993. godine
T – 61	Ovjrena kopija vanrednog borbenog izvještaja Komande 44. Brdske Brigade broj 02/70-1-177/93 od 20.06.1993. godine
T – 62	Ovjerena kopija izvještaja broj 02/70-1-191/93 od 01.07.1993. godine
T – 63	Ovjerena kopija redovnog borbenog izvještaja broj 02/70-1-254/93 od 28.07.1993. godine

T - 64	Zapisnik o saslušanju zaštićenog svjedoka "G" dat pred Tužilaštvom BiH broj T20 0 KTRZ 0001126 11 od 07.12.2011. godine
T – 65	Ovjerena kopija dokumenta broj 01/507-1/93 od 07.05.1993. godine
T – 66	Ovjerena kopija spiska Hrvata kojima su pretreseni stanovi u Jablanici i Satini Komanda BVP – 4. Korpusa od 18.04.1993. godine
T- 67	Ovjerena kopija dnevnog izvještaja BVP-a broj 01/P-5-03-64/93 od 18.05.1993. godine
T – 68	Ovjerena kopija dnevnog izvještaja BVP-a broj 01/P-5-03-67/93 od 21.05.1993. godine
T – 69	Ovjerena kopija dnevnog izvještaja BVP-a broj 01/P-5-03-68/93 od 22.05.1993. godine
T – 70	Ovjerena kopija dnevnoj izvještaja BVP-a broj 01/P-5-03-737/93 od 27.05.1993. godine
T – 71	Ovjerena kopija izvještaja Zuke od 21.08.1993. godine
T – 72	Ovjerena kopija odgovora 44. BBR broj 07/379-186/93 od 25.09.1993. godine
T – 73	Ovjerena kopija analize Komande 44. BBR broj 01/958-1/93 od 15.08.1993. godine
T – 74	Ovjerena kopija zapovjesti za napad Komande 44. BBR broj 01/869-2/93 od 24.07.1993. godine
T – 75	Ovjerena kopija zapovjesti za borbena dejstva Komande 44. BBR broj 01/769-1/93 od 26.06.1993. godine
T – 76	Ovjerena kopija naredbe Komande 44. BBR broj 02/68-1-144/93 od 08.10.1993. godine
T – 77	Ovjerena kopija naredbe Komande 44. BBR broj 02/68-1-123/93 od 15.08.1993. godine
T – 78	Ovjerena kopija naredbe Komande 44. BBR broj 02/68-1-115/93 od 29.07.1993. godine
T – 79	Ovjerena kopija naredbe Komande 44. BBR broj 02/68-1-107/93 od 11.07.1993. godine
T – 80	Ovjerena kopija naredbe Komande 44. BBR broj 02/68-1-49/93 od 25.04.1993. godine
T – 81	Ovjerena kopija odobrenja broj 60-06 od 05.01.1994. godine

T – 82	Ovjerena kopija naređenja ŠVK OS R BiH broj 1/297-445 od 18.10.1993. godine
T – 83	Ovjerena kopija naređenja ŠVK OS R BiH broj 1/297-513 od 02.11.1993. godine
T – 84	Ovjerena kopija naređenja ŠVK OS R BiH broj 1/297-569 od 26.11.1993. godine
T – 85	Ovjerena kopija dostave traženih podataka Komande 44. BBr broj 02/713-2/93 od 19.06.1993. godine
T – 86	Ovjerena kopija vanrednog borbenog izvještaja komande 44. BBR broj 02/70-1-175/93 od 20.06.1993. godine
T – 87	Ovjerena kopija redovnog borbenog izvještaja Komande 44. BBR broj 02/70-1-395/93 od 09.10.1993. godine
T – 88	Ovjerena kopija naređenja ŠVK IKM Jablanica broj 41-9/93 od 29.09.1993. godine
T – 89	Ovjerena kopija dokumenta Konade 6. Korpusa broj 08-22-58/93 od 03.09.1993. godine
T – 90	Ovjerene kopije seta dokumenata koje počinju sa dokumentom Naredba načelnika ŠVK OS R BiH broj 209/1 od 30.07.1993. godine, a završavaju sa dokumentom Naredba komandanta ŠVK OS R BiH broj 1/297-107 od 31.07.1993. godine (21 dokument sa ukupno 84 strane što uključuje i strane na kojima se nalaze potvrde o ovjerenim prepisima)
T – 91	Ovjerena kopija nalaza i mišljenja te ostale ljebarske dokumentacije na ime Karlo Marić – dokument počinje sa stranicom Nalaz i mišljenje specijaliste Odjeljenja ortopedije za pacijenta Karla Marića od 15.03.1994. godine a završava sa Uputnicom za Biokovku Makarska za pacijenta Karla Marića od 07.04.1993. godine (ukupno 49 strana što uključuje i strane na kojima se nalaze potvrde o ovjerenim prepisima)

T – 92	Ovjerena kopija nalaza i mišljenja te ostale ljebarske dokumentacije na ime Karlo Marića – dokument počinje sa stranicom Povijest bolest broj 3410033 za pacijenta Karla Marića od 26.10.2010. godine a završava sa dvije stranice Otpusnog pisma Kliničke bolnice Sestre Milosrdnice, Zagreb, od 18.06.2009. godine (ukupno 11 strana što uključuje i strane na kojima se nalaze potvrde o ovjerenim prepisima)
T – 93	Original dopis Ministarstva za pitanja branitelja HNK BiH broj 12-02-09-01/11-1 od 22.11.2011. godine sa preslikom dokumentacije spisa predmeta na ime Miroslav Stipanović (ukupno 88 strana)
T – 94	Original dopis Ministarstva za pitanja branitelja HNK BiH broj 12-02-09*-01/11-1 od 22.11.2011. godine sa preslikom dokumentacije spisa predmeta na ime svjedoka C (ukupno 79 strana)
T – 95	Original dopis Ministarstva za pitanja branitelja HNK BiH broj od 12-02-09-01/11-1 od 22.11.2011. godine sa preslikom dokumentacije spisa predmeta na ime Franjo Ramljak (ukupno 38 strana)
T – 96	Ovjerena kopija ljebarske dokumentacije na ime Mario Zelenika koja počinje Nalazom u rukopisu od 08.08.1994. godine a završava Nalazom i mišljenjem specijaliste KB Mostar 12.02.1998. godine (ukupno 7 strana što uključuje i strane na kojima se nalaze potvrde o ovjerenim prepisima)
T – 97	Original dopis Doma zdravlja Jablanica broj 1262/11 od 09.09.2011. godine uz fco ovjerenu medicinsku dokumentaciju iz ratne bolnice Jablanica (ukupno 22 strane)
T – 98	Ovjerena kopija Protokola ratne bolnice Jablanica
T – 99	Ovjerena kopija Matične knjige bolesnika ratne bolnice Jablanica od 01.01. – 10.11.1993. godine
T – 100	Ovjerena kopija potvrde MKCK na ime Mario Zelenika broj BAZ-319466 od 21.04.1994. godine
T – 101	Ovjerena kopija potvrde MKCK na ime Miroslav Stipanović broj BAZ – 311292 od 21.03.1994. godine
T – 102	Original dopis Tužilaštva za ratne zločine Republike Srbije broj KTRP 83/09 od 27.06.2011. godine uz ovjerenu kopiju traženih dokumenata za lice Nihad Bojadžić

T – 103	Ovjerena kopija izvještaja o prebjeglim zarobljenicima potpisana od strane Nihada Bojadžića broj 1178/XI/93 od 09.11.1993. godine
T – 104	Ovjerena kopija izvještaja o bjekstvu 22. ratna zarobljenika broj 03/39-56 od 09.11.1993. godine
T – 105	Ovjerena kopija informacije o obavljenim informativnim razgovorima sa zarobljenim pripadnicima HVO - a na području Jablanice broj 08-21-33/93 od 19.08.1993. godine
T – 106	Ovjerena kopija informacije o boravku Šefke Omerbašića u Jablanici broj 08-21-30/93 od 17.08.1993. godine
T – 107	Ovjerena kopija traženja saznanja o prebjegu pripadnika HVO - a broj 03/92-144 od 04.12.1993. godine, te zahtjev komandanta SOPN ŠVK Zulfikar Zuke Ališpage broj 1-10-203/93
T – 108	Ovjerena kopija dokumenta Uspostavljanje kontakta sa doktorom dr Alijom Šuko broj 03/92-190 od 01.01.1994. godine uz Službenu zabilješku djelatnike Uprave bezbjednosti Ivice Pinjuha od 15.12.1993. godine i Izvještaj o službenom putovanju Sanitetskog odjeljenja ŠVK 12.12.1993. godine u potpisu osoba pod pseudonimom Paster
T – 109	Ovjerena kopija operativne provjere broj 02/34/93 od 01.07.1993. godine
T – 110	Ovjerena kopija dokumenta MUP – RO SDB Jablanica od 21.05.1993. godine
T – 111	Ovjerena kopija izvještaja broj 07/379-91/93 od 25.06.1993. godine
T – 112	Ovjerena kopija izvještaja broj 07/379-106/93 od 01.07.1993. godine
T – 113	Ovjerena kopija Uputstva o radu vojne policije
T – 114	Ovjerena kopija izvještaja o posjetama MKCK-a zatvorenicima zatvora u Jablanici
T – 115	Ovjerena kopija zahtjeva broj 01/341-12/93 od 28.05.1993. godine
T – 116	Ovjerena kopija izvještaja o posjeti MKCK-a OPŠTOJ Jablanica 21.05.1993. godine
T – 117	Ovjerena kopija izvještaja o posjeti MKCK-a OPŠTOJ Jablanica 22.05.1993. godine
T – 118	Ovjerena kopija zahtjeva broj 07/379-202/93 od 04.11.1993. godine
T – 119	Ovjerena kopija izvještaja o situaciji u Doljanima broj 01/918-1/93 od 03.08.1993. godine

T – 120	Ovjerena kopija podataka broj 07/1205-1/93 od 22.10.1993. godine
T – 121	Ovjerena kopija zadataka broj 03/30-87 od 14.04.1993. godine
T – 122	Ovjerena kopija odgovora broj 379-105/93 od 30.06.1993. godine
T – 123	Ovjerena kopija obavijesti broj 07/379-26/03
T – 124	Ovjerena kopija zahtjeva broj 07/816-1/93 od 06.07.1993. godine
T – 125	Ovjerena kopija informacije broj 07/379-164/93 od 15.08.1993. godine
T – 126	Ovjerena kopija odgovora broj 07/379-186/93 od 25.09.1993. godine
T – 127	Ovjerena kopija zahtjeva Zuke broj 167-001/309 od 25.09.1993. godine
T – 128	Ovjerena kopija presjeka saznanja broj 08-22-329 od 25.12.1993. godine
T – 129	Ovjerena kopija saznanja broj 07/379-219/93 od 26.12.1993. godine
T – 130	Ovjerena kopija službene zabilješke o ostvarenim kontaktima sa UNPROFOR- om broj 02-145/93 od 09.08.1993. godine
T – 131	Ovjerena kopija dozvole broj 07/379-192/93 od 06.10.1993. godine
T – 132	Ovjerena kopija izvještaja broj 07/379-17/93 od 13.05.1993. godine
T – 133	Ovjerena kopija izvještaja broj 07/379-32/93 od 19.05.1993. godine
T – 134	Ovjerena kopija izvještaja broj 07/379-132/93 od 29.07.1993. godine
T – 135	Ovjerena kopija izvještaja broj 07/379-140/93 od 30.07.1993. godine
T – 136	Ovjerena kopija izvještaja broj 07/379-149/93 od 30.07.1993. godine
T – 137	Ovjerena kopija izvještaja broj 07/379-168/93 od 09.08.1993. godine
T – 138	Ovjerena kopija izvještaja broj 07/379-160/93 od 11.08.1993. godine
T – 139	Ovjerena kopija izvještaja broj 07/379-207/93 od 09.11.1993. godine
T – 140	Ovjerena kopija odobrenja broj 07/232-1-19/93 od 13.05.1993. godine
T – 141	Ovjerena kopija službene zabilješke broj 02-151/93 od 16.08.1993. godine
T – 142	Ovjerena kopija dozvole za ulazak u Muzej broj 03-14/93 od 05.08.1993. godine
T – 143	Ovjerena kopija zahtjeva za postupanje broj 02-136/93 od 25.08.1993. godine
T – 144	Ovjerena kopija potvrde broj 02-136/93 od 30.08.1993. godine
T – 145	Ovjerena kopija službene zabilješke broj 02-136/93 od 30.08.1993. godine
T – 146	Ovjerena kopija zapisnika o primopredaji zatvorenika broj 02-136/93 od 30.08.1993. godine
T – 147	Ovjerena kopija spiska lica koja su puštana iz SRZ Muzej Jablanica broj 01/P- 2-644/93 od maja 1993. godine

T – 148	Ovjerena kopija naređenja broj 03-44/93 od 14.05.1993. godine
T – 149	Ovjerena kopija elaborata SRZ Muzej Jablanica broj 01/P-2-644/93 iz maja 1993. godine
T – 150	Ovjerena kopija obavijesti broj 08-22-124/93 od 30.06.1993. godine
T – 151	Ovjerena kopija popratnog akta broj 08-21-66/93 od 30.06.1993. godine
T – 152	Ovjerena kopija spiska ratnih zarobljenika SC Muzej Bitka za ranjenike broj 07/566-1/93 od 01.09.1993. godine
T – 153	Ovjerena kopija službene zabilješke broj 02-136/93 od 23.07.1993. godine
T – 154	Ovjerena kopija jediničnog spiska vojnika u ČVP Jabanica broj 01/P-03-137/93 od 25.07.1993. godine
T – 155	Ovjerena kopija informacije broj 07/379-200/93 od 31.10.1993. godine
T – 156	Ovjerena kopija instrukcije broj 08-22-49/93 od 28.08.1993. godine
T – 157	Ovjerene kopije dnevnih izvještaja BVP za period od 03.07. do 04.11.1993. godine (ne uključuju svaki dan, ukupno 12 stranica uključujući potvrde o ovjerenim prepisima)
T – 158	Ovjerena kopija izvještaja broj 07/379-140/93 od 30.07. do 30.10.1993. godine (ne uključuje svaki dan, ukupno 6 stranica)
T – 159	Ovjerene kopije izvještaja o bezbjedonosnom stanju u zoni odgovornosti ČVP Jablanica od 08.09. do 17.09.1993. godine (ne uključuje svaki dan, ukupno 3 stranice)
T – 160	Ovjerene kopije dvije naredbe u vezi ratnih zarobljenika u Muzeju broj 08-22-79/93 od 12.09.1993. godine i broj 01-2904 od 29.09.1993. godine
T – 161	Ovjerena kopija zapisnika o uviđaju broj 02-174/93 od 19.09.1993. godine
T – 162	Ovjerene kopije dokumenata broj 03-25-1/93 od 05.maja 1993 godine i dokument broj 03-25/93 od 11.09.1993. godine
T – 163	Original dopisa Centra za socijalni rad grada Mostara broj 19-35-3850/11 od 19.12.2011- godine uz predmet koji se odnosi na zaštićenog svjedoka „D“
T – 164	Redigovani dopisa Centra za socijalni rad grada Mostara uz predmet zaštićenog svjedoka „D“ broj 19-35-3850/11 od 19.12.2011. godine
T – 165	Original dopisa Centra za socijalni rad grada Mostara broj 19-35-3850/11 od 19.12.2011. godine uz predmet zaštićenog svjedoka „H“

T – 166	Redigovani dopisa Centra za socijalni rad grada Mostara uz predmet zaštićenog svjedoka „H“ broj 19-35-3850/11 od 19.12.2011. godine
T – 167	Zapisnik o otvaranju privremeno oduzetih predmeta i dokumentacije koji su oduzeti na temelju naredbe Suda BiH broj: S I 1 K 008155 11 Krn od 22.11.2011. godine
T – 168	Original omota spisa od 22.04.1993. godine broj 16-7/01-82-122/93 – Naredba o izuzimanju prostorija Muzeja u kojem je original Naredba ratnog Predsjedništva SO Jablanica broj 146/93 od 18.04.1993. godine
T – 169	Odluka Ratnog predsjedništva Jablanica broj 353/93 od 29.07.1993. godine
T – 170	Spisak djece u Muzeju – spisak u rukopisu
T – 171	Spisak civila Muzej Jablanica pristigli iz Doljana – spisak u rukopisu
T – 172	Zahtjev za izlazak iz Jablanice dopis u rukopisu – zaštićeni svjedok „M“
T – 173	Dopis u rukopisu u vezi bolesne djece u Muzeju
T – 174	Zahtjev za izlazak iz Jablanice dopis u rukopisu sa opisom stanja u Muzeju – civili smješteni u Muzej
T – 175	Zahtjev za izlazak iz Jablanice dopis u rukopisu – Ivka Mihalj
T – 176	Zahtjev za izlazak iz Jablanice dopis u rukopisu – porodica Marjanović
T – 177	Saglasnost za dozvolu ulaska i privremenog boravka u R Hrvatskoj, klasa 019-04/93-09/6324, URBROJ 50407-01-04-93-2, Zagreb 16.08.1993. godine
T – 178	Depeša broj 18/02-779/07 od 30.09.1997. godine sa priložima u vezi korespondencije policije Jablanica sa ICTY u vezi silovanja dvije ženske osobe
T – 179	Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog broj T 20 0 KTRZ 000126 11 od 14.12.2011. godine – Nihad Bojadžić; Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog broj T 20 0 KTRZ 000126 11 od 14.12.2011. godine – Nihad Bojadžić
T – 180	Zapisnik o saslušanju svjedoka Brace Hajdarevića dat pred Tužilaštvom BiH broj T20 0 KTRZ 0002653 12 od 21.03.2012. godine
T – 181	Popratno pismo Ministarstva za pitanja branitelja HNK Mostar, broj: 12-02-09-01/12-1 od 04.05.2011. godine sa prilogom predmeta koji se odnosi na dobijanje rješenja o statusu RVI za Iliju Kaleba
T – 182	Službena zabilješka broj T20 0 KTRZ 000 2653 12 od 05.04.2012. godine, uz tri dokumenta u vezi medicinske dokumentacije zaštićenog svjedoka „O“

T – 183	Informacije CSB Mostar, SJB Jablanica broj: 16-7/1-80-50/93 od 23.09.1993. godine (Haška ovjera)
T – 184	Spisak zarobljenika sabirnog centra Buturović Polje od 02.09.1993. godine
T – 185	Spisak ratnih zarobljenika iz Sabirnog centra Buturović Polje koji su predati BVP Šestog korpusa broj 07-132/93 od 14.09.1993. godine
T – 186	Potvrda MKCK broj BAZ-373787 od 06.05.1994. godine na ime Marinko Drežnjak uz karton logoraša
T - 187	Tri nalaza i mišljenja specijaliste Kliničke bolnice Mostar na ime Marinka Drežnjaka
T – 188	Potvrda MKCK broj: BAZ-373774 od 21.03.1994. godine na ime Mirko Zelenika
T – 189	Rješenje SO Jablanica broj 02-87-46/73 od 18.01.1974. godine kojim se Mirko Zelenika oglašava ograničeno sposobnim za vojnu službu uz ocjenu i mišljenje vojno ljekarske komisije
T – 190	Poziv na opštu mobilizaciju općine Jablanica broj: 02-842-62/93 od 25.06.1993. godine i Poziv za mobilizaciju od 31.03.1993. godine na ime Mirko Zelenika
T – 191	Nalazi i mišljenje ljekara u vezi povreda Mirka Zelenike ukupno 13 stranica
T – 192	Nalazi i mišljenje ljekara u vezi povreda Miroslava Soko ukupno 12 stranica
T – 193	Nalaz KBC Zagreb od 20.01.1998. godine na ime Miroslav Soko
T – 194	Nalaz psihologa Doma zdravlja Mostar broj 715/05 od 22.11.2005. godine
T – 195	Uvjerenje Uprave za odbranu Mostar Odjel za odbranu Jablanica broj 22-09-49-1-90/04-69 od 16.12.2004. godine na ime Miroslav Soko
T – 196	Nalaz i mišljenje liječničke komisije za pregled osoba obuhvaćenih Zakonom o pravima branitelja i članovima njihove obitelji u prvostupanjskom postupku 95/06 od 15.01.2006. godine na ime Miroslav Soko
T – 197	Nalaz i mišljenje Vojno - invalidske komisije broj: 02-18-05/97-11117 od 03.12.1997. godine na ime Miroslav Soko uz Rješenje Ureda za odbranu broj 02-36/05-97-02 od 29.12.1997. godine na ime Miroslav Soko
T – 198	Potvrda MKCK broj BAZ 373777 od 21.03.1994. godine na ime Marinko Ljoljo
T – 199	Skup nalaza i mišljenja specijaliste liječnika na ime Marinko Ljoljo ukupno 15 stranica

T – 200	Uputnica u bolnicu specijalisti poliklinike Rudnik Mostar na ime Marinko Ljoljo
T – 201	Nalaz psihologa Doma zdravlja Mostar broj 243 od 15.05.2005. godine na ime Marinko Ljoljo, nalaz i mišljenje psihologa Doma zdravlja Tomislavgrad od 06.03.1998. godine na ime Marinko Ljoljo i nalaz i mišljenje neuropsihijatrijske ordinacije „Anima“ broj 378/05 od 17.08.2005. godine na ime Marinko Ljoljo
T – 202	Nalaz i mišljenje lječničke komisije broj R-14-43-182/06-1 od 27.01.2006. godine na ime Marinko Ljoljo
T – 203	Rješenje Uprave za pitanje branitelja Mostar, broj 14-43-1-115/06 od 21.02.2006. godine na ime Marinko Ljoljo
T – 204	Mirovni sporazum zaključen u februaru 1994. godine između generala Delića i generala Rose o prekidu vatre i Anex mirovnog sporazuma.
T – 205	Original Odgovor Ministarstva odbrane BiH, broj 13-04-1-240-254/08 od 15.07.2014. godine
T – 206	Ovjerena kopija Naredbe ŠVK OS R BiH, str.pov. broj 02/886-1 od 15.07.1993. godine
T – 207	Ovjerena kopija Naredbe Komande odbrane Igmana od 30.07.1993. godine dostavljena Komandi SOPN Zulfikar
T – 208	Ovjerena kopija „Informacije nezakonite radnje pripadnika Zukine jedinice“, sačinjena od Sektora SDB MUP R BiH, broj 4582 od 18.11.1993. godine; Ovjerena kopija „Nezakonite radnje pripadnika Odreda posebne namjene Zulfikar“, sačinjen od ŠVK OS, Uprava bezbjednosti, broj 03/92-126 od 24.11.1993. godine; Ovjerena kopija „Dopuna saznanja“, sačinjena od Komande 6. Korpusa, Sektor vojne bezbjednosti, broj 08-21-154 od 01.12.1993. godine; Ovjerena kopija „Dostavljanje podataka“, sačinjena od Komande 6. Korpusa Armije R BiH, SP broj 08-21-179 od 08.12.1993. godine
T – 209	Ovjerena kopija Uvjerenja Saveza logoraša BiH, broj 695/2000 od 19.10.2000. godine za lice Mensud Dedajić
T – 210	Ovjerena kopija Uvjerenja Federalnog ministarstva odbrane, Odjela za odbranu u općini Mostar, broj 22.10/02-03-22-272-1/05 od 02.03.2005. godine na ime Mensud (Ismet) Dedajić
T – 211	Ovjerena kopija Potvrde MKCK broj BAZ-320134 od 28.03.2001. godine na ime Mensud (Ismet) Dedajić

T – 212	Original Izvod iz matične knjige rođenih broj 11566 izdat od Općine Mostar dana 21.07.1977. godine na ime Mira Branković
----------------	--

**b. ANEKS B (LISTA DOKAZA SUBJEKTIVNE I OBJEKTIVNE PRIRODE
ODBRANE)**

SVJEDOCI ODBRANE

	Datum	Svjedok
1.	22.05.2014.	Pozder Vahidin
2.	22.05.2014.	Keskin Nazif
3.	05.06.2014.	Šemsudin Halebić
4.	05.06.2014.	Nehru Manjušak
5.	05.06.2014.	Jasmin Dželmo
6.	12.06.2014.	Asim Džambasović
7.	12.06.2014.	Mustafa Škamp
8.	03.07.2014.	Šerifa Krdžević
9.	03.07.2014.	Esad Humo
10.	03.07.2014.	Amar Krečinić
11.	28.08.2014	Fikret Fakić
12.	28.08.2014	Safet Baltić
13.	28.08.2014	Semir Halilović
14.	18.09.2014.	Šefko Hodžić
15.	18.09.2014.	Omer Pinjić
16.	18.09.2014	Zijat Mušić
17.	25.09.2014.	Sarić Zaim
18.	25.09.2014.	Babić Zijada
19.	25.09.2014.	Džino Merima
20.	16.10.2014.	Tahirović Maid
21.	16.10.2014.	Bakšić Alija
22.	16.10.2014.	Muratović Miralem
23.	23.10.2014.	Arnautović Erdin
24.	23.10.2014.	Guhdija Šemso

25.	23.10.2014.	Softić Zaim
26.	06.11.2014.	Medić Jasmin
27.	06.11.2014.	Kurtović Amir
28.	06.11.2014.	Vejo Muharem
29.	27.11.2014.	Andelija Mustafa
30.	11.12.2014.	Podžić Selman
31.	25.12.2014.	Muhamed Nogo
32.	25.12.2014.	Šaćir Arnautović
33.	29.01.2015.	Mesud Džananović
34.	29.01.2015.	Fehim Bibić
35.	12.02.2015.	Orhan Pašalić
36.	26.02.2015.	„S“
37.	28.05.2015. 11.06.2015. 02.07.2015.	Optuženi Nihad Bojadžić u svojstvu svjedoka
38.	03.12.2015.	Svjedok „S-1“

MATERIJALNI DOKAZI ODBRANE

O – 1	Iskaz Miroslava Stipanovića od 11.01.1995. godine koji je dao Komisiji za utvrđivanje ratnih zločina na teritoriji HR HB
O – 2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Miroslava Stipanovića broj T 20 0 KTRZ 000112611 od 25.10.2011. godine
O – 3	Dopis Ministarstva za pitanja branitelja HNK, broj 12-02-09-07/11-1 od 22.11.2011. godine, sa preslikom dokumentacije spisa Miroslav Stipanović u prilogu
O – 4	Ovjerene kopija medicinske dokumentacije na ime Mario Zelenika, prva strana dokument u rukopisu od 08.08.1994. godine, završava se s nalazom i mišljenjem od 12.02.1998. godine

O – 5	Izveštaj organa bezbjednosti 4. Korpusa AR BiH, djel.br. 07-1459/93 od 01.03.1993. godine
O – 6	Akt organa bezbjednosti 4. Korpusa AR BiH, broj: 02/1-966-128/93 od 14.04.1993. godine
O – 7	Akt organa bezbjednosti 4. Korpusa AR BiH od 01.05.1993. godine, označen sa „voja tajna-str.pov.“
O – 8	Akt organa bezbjednosti 4. Korpusa AR BiH, MUP RO SDB Jablanica, „Promjena vojno bezbjednosne situacije na području Jablanica-Konjic-Prozor u kontekstu odnosa ARBiH i HVO“ od 07.05.1993. godine
O – 9	Akt MUPa, CJB Jablanica „Saglasnost za formiranje specijalne jedinice“ od 25.05.1993. godine.
O – 10	Akt Organa bezbjednosti MUP R BiH – RO SDB Jablanica, „Izveštaj o situaciji na prostorima Scipa, Kuta i hera“ od 10.06.1993. godine, dokument ima ICTY ovjeru
O – 11	Akt organa bezbjednosti 4. Korpusa AR BiH, od 11.06.1993. godine, označen sa „vojna tajna – str.pov.“
O – 12	Izveštaj 44. Bbr i OpSO, 6. Korpusa ARBiH, broj 07/379-99/93 od 28.06.1993. godine
O – 13	Akt „Dopuna naređenja“, MUP BiH, broj 10-1479 od 27.04.1994. godine, dokument ima ovjeru ICTY
O – 14	Službena zabilješka, CZB Mostar – SJB Jablanica, od 24.10.1993. godine, u potpisu Munikoza Sead
O - 15	Službena zabilješka, CJB Konjic, broj 18-13/02-230-2-198/97 od 06.08.1997. godine
O - 16	Spisak pripadnika Stanice javne bezbednosti Jablanica, broj: 19-7/08-80-379/93 od 07.09.1993. godine
O – 17	Radni materijal „Procjena političko – bezbjednosne situacije u širem okruženju Jablanice“, autor Emin Zebić, 57 listova
O – 18	Raspored za 28. i 29.07.1993. godine /srijeda i četvrtak/
O – 19	Molba za odobrenje izlaska iz Jablanice porodice Marjanović
O – 20	Akt SOPN SVK od 15.10.1993. godine., dokument ima hašku ovjeru

O – 21	Spisak civila koji se nalaze u privatnim stanovima, dokument ima ICTY ovjeru
O – 22	Ovjerena kopija Matične knjige bolesnika 1993. godine, od 01.01. – 10.11. (1-872),
O – 23	Ovjerena kopija Zahtjeva broj 07/816-1/93 od 06.07.1993. godine
O – 24	Akt 4. Korpusa – Bataljon vojne policije Jablanica, broj: 03-7/93 od dana 29.04.1993. godine, dokument ima ICTY ovjeru
O – 25	Akt brigade „Herceg Stjepan“, pov broj: 05/44-1 od dana 16.01.1993. godine, akt ima ICTY ovjeru
O – 26	Personalni karton časnika Jozić Ivana, VOB 2 i VOB 3
O – 27	Spisak civilnog stanovništva – Hrvata iz sela Doljani koje je zbrinuto u Muzeju u Jablanici od 22.08.1993. godine,
O – 28	Jedinični spisak građana v/o trenutno angažovanih u ČVP Jablanica, R BiH, ARBiH - 6. Korpus, Bataljon vojne policije, Djel.broj: 01/P-03-137/93 od 25.07.1993. godine, sa prilogom Uvjerjenje o plaćama pripadnika Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine za Nusreta Širića (Federalno ministarstvo za pitanja boraca/branitelja i invalida Odbrambeno - oslobodilačkog/Domovinskog rata), ev.br. 492073100150 od 13.05.1996. godine i Obrazac Vob-1, Matični karton za Nusreta Širića (Federalno ministarstvo za pitanja boraca/branitelja i invalida Odbrambeno - oslobodilačkog/Domovinskog rata, Dopunski matični karton i VOB 1,
O - 29	Uvjerjenje o platama pripadnika OS R BiH, vob-1, vob-2, vob-2A i vob-3 za Damira Gusića, od 07.05.1996. godine
O - 30	Ovjerena kopija spiska pripadnika vojne policije 6. Korpusa broj 01/P-09-214/94 od 06.02.1994. godine,
O - 31	Spisak policajaca za Doljane od 16.08.1993. godine u 17,00h, Stanice javne bezbjednosti Jablanica, policijska stanica VII grupa
O - 32	Spisak policajaca predpočinjenih 44. bbr. 28.09.1993. godine, Stanice javne bezbjednosti Jablanica, policijska stanica
O - 33	Vob-1, Vob-2 (matični karton) i Vob-3 (jedinični karton) za Ramljak Franju,
O - 34	Kopija zahtjeva broj 01/341-12/93 od 28.05.1993. godine, Komisije za razmjenu zarobljenih i tijela poginulih boraca, Opština Jablanica, Opštinski štab odbrane

O - 35	Spisak imena zatvorenika iz Muzeja (spisak se nalazi u sklopu izjave Marko Drmać; ovjereno svih 7 str. zajedno od strane ICTY)
O - 36	Ovjerena kopija spiska ratnih zarobljenika SC Muzej Bitka za ranjenike broj 07/566-1/93 od 01.09.1993. godine,
O - 37	Operacioni protokol Ratne bolnice Jablanica za dan 31.05. i 07.08. 1993. godine u kojem dijelu se spominje Franjo Ramljak
O - 38	Kopija Dopisa Ministarstva za pitanja branitelja HNK BiH broj 12-02-09-01/11-1 od 22.11.2011. godine sa preslikom dokumentacije spisa predmeta na ime Franjo Ramljak - medicinska dokumentacija
O - 39	Izvod iz protokola ratne bolnice Jablanica na dan 25.05.1993. godine,
O - 40	Spisak zarobljenika u SCRZ Jablanica na 19.09.1993. godine,
O - 41	Odgovor na zahtjev za dostavu dokumentacije, Institut za nestale osobe, br. 02/1-40-1-148/13, od 28.02.2013. godine sa prilogom Spisak zatvorenika HVO koji su bili zatvoreni u Muzeju u Jablanici od 13.03.1994. godine, a koji su razmijenjeni 01.03.1994. godine,
O - 42	Ovjerena kopija Dopisa Suda BiH, broj: S1 1 K 010294 14 Krž 6 od 09.12.2014. godine kojim se potvrđuje da su u predmetu Edin Džeko kao dokazi uvedeni dokumenti označeni u tabeli,
O - 43	CD sa Video snimkom RTV Jablanica snimljen u Muzeju dana 21.05.1993. godine - intervju sa Hrvatima iz Grabovice i Sjenčina u Muzeju,
O - 44	Dopis Federalnog ministarstva za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata, br.sl/12, od 11.05.2012. godine
O - 45	Personalni karton Federalnog ministarstva za pitanja boraca i invalida obrambeno - oslobodilačkog rata, br.sl./12 od 11.05.2012. godine za Karla Marića,
O - 46	Spisak djelatnika stožera od 22. kolovoza 1992. godine, Hrvatsko vijeće obrane, Općinski stožer Mostar,
O - 47	Izvod iz Operacionog protokola 1993. godine Ratne bolnice Jablanica za Karla Marića,
O - 48	Izvod iz Matične knjige bolesnika Ratne bolnice Jablanica od 01.01.-10.11.1993. godine (1-872) za Karla Marića, redni broj 242 za dan 10.05.1993. godine

O - 49	Izvod iz Matične knjige bolesnika Ratne bolnice Jablanica od 01.01.-10.11.1993. godine (broj 207) za Ivicu Azinovića,
O - 50	CD sa Video snimkom talijanske TV kuće RAI UNO, razgovor sa ratnim zarobljenicima u Muzeju Neretva u Jablanici od 06.09.1993. godine,
O - 51	Informacija HZ HB, HVO OZ S/Z H SiS, IZM Prozor, klasa:1-65/93 broj 366/93 od 18.06.1993. godine
O - 52	Kopija vanrednog borbenog izvještaja Komande 44. Brdske Brigade broj 02/70-1-177/93 od 20.06.1993. godine, sa prilogom kopije izvještaja broj 07/379-91/93 od 25.06.1993. godine, orginal Naredbe Komande 44. BBR broj 02/68-1-107/93 od 11.07.1993. godine, ovjerena kopija službene zabilješke u vezi svjedoka „C“, broj: 02-34-1/93 od 25.06.1993. godine, kopija dopis Ministarstva za pitanja branitelja HNK BiH broj 12-02-09-01/11-1 od 22.11.2011. godine sa preslikom dokumentacije spisa predmeta na ime svjedoka „C“ (ukupno 79 strana)
O - 53	Elaborat o radu SRZ "Muzej" Jablanica iz maja 1993. godine, ARBiH 4.K, BVP, četa VP Jablanica
O - 54	Ovjerena kopija službene zabilješke o ostvarenim kontaktima sa UNPROFOR-om broj 02-145/93 od 09.08.1993. godine,
O - 55	Ovjerena kopija dozvole za ulazak u Muzej broj 03-14/93 od 05.08.1993. godine,
O - 56	Analitičko izvješće Ministarstva odbrane, Centar SIS-a Mostar, broj 02-4/2-2-033/94 od 06.01.1994. godine,
O - 57	Ovjerena kopija službene zabilješke broj 02-136/93 od 23.07.1993. godine, sa prilogom Ovjerene kopija zahtjeva za postupanje broj 02-136/93 od 25.08.1993. godine, Ovjerena kopija službene zabilješke broj 02-136/93 od 30.08.1993. godine, Ovjerena kopija zapisnika o primopredaji zatvorenika broj 02-136/93 od 30.08.1993. godine, Ovjerena kopija potvrde broj 02-136/93 od 30.08.1993. godine
O - 58	Službena zabilješka SJB Jablanice broj 16-7/01-211-583/93 od 28.12.1993. godine,
O - 59	Zapisnik o uviđaju broj 02-174/93 od 19.09.1993. godine, Armije R BiH, 6. Korpus – bataljon vojne policije, Odjeljenje za službe vojne policije Jablanica

O - 60	Dio DT-257 Rodni list zaštićenog svjedoka „D“
O - 61	Odluka o izboru Zelenika Mirka iz Jablanice za predsjednika IO opštine Jablanica br. 130/92 od 11.05.1992. godine, Krizog štaba Opštine Jablanica
O - 62	Odluka o razriješenu Zelenika Mirka iz Jablanice sa funkcije predsjednika IO opštine Jablanica i njegovom privremnom radnom angazovanju br. 620/92 od 29.10.1992. godine
O - 63	HZ HB, Odjel unutarnjih poslova, PS Jablanica br. 03-013/93 od 04.01.1993. godine, "Prijava", u potpisu Ivan Rogic, zapovjednik PS ERN 01187489-01187490
O - 64	Raspoređivanje djelatnika na poslove u PS Jablanica br. 03-8/163/93 od 18.02.1993. godine ERN 04039211-04039212
O - 65	Odluka Ratnog predsjedništva, Skupštine opštine Jablanica broj 353/93 od 29.07.1993. godine
O - 66	Poziv na opštu mobilizaciju Općine Jablanica broj: 02-842-62/93 od 25.06.1993. godine i Poziv za mobilizaciju od 31.08.1993. godine na ime Mirko Zelenika komisije,
O - 67	Informacija broj 02-08-9-1032/96, SIS, Odsjek za SIS pri GS HVO, od 10.lipnja 1996. godine ERN 01574855-01574856
O - 68	Internet članak "Mirko Zelenika: Uvjeti u logorima Armije BiH bili su slični nacističkim" od 29.12.2011. godine
O - 69	Internet članak „Zelenika za "Nekad bilo": Politički vrh u Sarajevu znao za logore" od 14.12.2012. godine
O - 70	Internet članak sa web stranice Dnevnik.ba „Zelenika: Džeko i ostali su nas pred Halilovićem i Zukom tjerali u logor" od 22.12.2011. godine
O - 71	Novinski članak iz Večernjeg lista od 15. prosinca 2011. godine „Logori Armije: Pripadnici MUP-a HNZ uhićeni zbog zločina u ratu"
O - 72	Internet članak BBS-a pod naslovom „Bosnian Croat veterans against Hague war crimes tribunal's sentences od 21.01.2000" sa prevodom na bosanski jezik (06417954),
O - 73	Novinski članak iz Glasa Srpske „Policajci uhapšeni zbog zločina" od 20.03.2013. godine

O - 74	Novinski članak iz Glasa Srpske „Godinama hapse samo Srbe“ od 20.03.2013. godine
O - 75	Novinski članak iz Bljesak info „Zelenika: Trebaju odgovarati Halilović i Ališpago“ od 14. prosinca 2011. godine
O - 76	Hrvatska Udruga logoraša Domovinskog rata u BiH, Pismo upućeno Tužilaštvu BiH, uredski broj 01-17-2/11 od 21.12.2011. godine i pismo upućeno Tužilaštvu BiH, uredski broj 01-17-2/11 od 04. svibanj 2011. godine
O - 77	Nalaz i mišljenje specijaliste, odjel neurologije i psihijatrije KBC Mostar br. 2053/94 od 03.06.1994. godine sa Kontrolnim pregledom Marinka Ljolje 11.03.1997. godine,
O - 78	Nalaz psihologa na ime Marinko Ljoljo, broj: 243, Mostar 14.07.2005. godine sa prilogom Nalaz i mišljenje psihologa, dom zdravlja Tomislav grad 06.03.1998. godine
O - 79	Rješenje Uprave za pitanja Branitelja – Mostar na ime Marinko Ljoljo, broj: 14-43-1-115/06 od 21.02.2006. godine
O - 80	KO procjena, ARBiH, 6. Korpus, 44.br, Str.pov.broj: 07/1637-1/93 od 12.12.1993. godine (ERN 04035063-04035070)
O - 81	Vojna dokumentacija za Lebo Matu (uključuje: Obrazac Vob-1; Matični karton Vob – 2 i Jedinični karton Vob – 3)
O - 82	Odluka o upućivanju na liječenje van Jablanice Knežević Vatroslava od 20.12.1993. godine
O - 83	Spisak ratnih zarobljenika iz sabirnog centra Buturović Polje koji su predati bataljonu vojne policije VI Korpusa broj: 07-132/93, od 14.09.1993. godine
O - 84	Vojna dokumentacija za svjedoka "N" (Vob 1, Matični karton, Jedinični karton i uvjerenje o plaćama i Vob-8)
O - 85	Kopija dijela časopisa Branimir sa naslovom "Kroz pakao logora Jablanice" od strane 21 do strane 25
O - 86	Novinski članak iz Županije Hvidra HR H-B "Još nismo zadovoljni" (03469604)
O - 87	HR HB, SIS, Centar SIS-a Mostar, Službena bilješka, Ur.br. 02-08-2-305/96 od 07.02.1996. godine (ERN 01571147 – 01571155);
O - 88	Informacija, HR HB Ministarstvo obrane, SIS, Podcentar SIS-a Čapljina, Ur.br. 02-11-3-125/94 od 07.03.1994. godine (ERN 01570169 - 01570173)

O - 89	Potvrda Suda BiH broj S1 1 K 010294 14 Krž 6 od 27.01.2015. godine u potpisu sudija Božović Mirko
O - 90	Dom zdravlja Mostar, Nalaz psihologa za Soko Miroslava, broj 715/05 od 22.studeni 2005. godine
O - 91	Zdravstveni karton Soko Miroslava iz Doma zdravlja Jablanica
O - 92	Nalaz i mišljenje Vojno - invalidske komisije za Soko Miroslava, broj 02-18-05/97-1117 od 03.12.1997. godine
O - 93	Nalaz psihologiskog ispitivanja za Miroslava Soko, Kliničko bolnički centar Zagreb, Psihijatrijska klinika, od 20.01.1998. godine
O - 94	Povijest bolesti Soko Miroslava (12 stranica)
O - 95	Protokol DZ Jablanica za dan 08.06.1993. godine
O - 96	Potvrda broj: 04-10-418-3/93 od 21.12.1993. godine u potpisu Ališpago Zulfikar, komandant
O - 97	Općina Jablanica, Općinsko vijeće, Odluka o nazivima dijelova naseljenih mjesta i ulica i njihovom obilježavanju, br. 02-02-845-7/05-VII, Jablanica od 09.06.2005. godine, u prilogu nacrt grada Jablanice sa obilježenim nazivima ulica
O - 98	Dijelovi ratnog dnevnika SOPN-a za mjesec septembar i oktobar 1993. godine Dopis Suda BiH od 08.11.2013. godine
O - 99	Arhivski spisak Uprave za mobilizaciju u strukturu ZK VF (potice iz 1993. godine) (ERN 01850004-01850011)
O - 100	Obavještenje Štaba Vrhovne Komande o namj. HVO u rejonu Jablanice broj 02/502-1 od 16.04.1993. godine
O - 101	Dopuna borbenog izvještaja Komande 1. Korpusa, str. pov.br. 05/6-215 od 17.04.1993. godine upućena Štabu Vrhovne Komande OS RBiH, u potpisu Mustafa Hajrulahović-Talijan
O - 102	Saglasnost za angažovanje jedinica u rejonu Jablanice, OGI, broj: 01-592-7-4 od 19.04.1993. godine upućeno Komandi 1. Korpusa u potpisu Komandant Salko Gušić
O - 103	Informacija o toku b/d u zoni odgovornosti 1. Korpusa na dan 19.04.1993. godine, Komanda 1. Korpusa, broj: 05/6-225 od 20.04.1993. godine upućena IB OG Goražde

O - 104	Zapovijest za aktivna dejstva Op br. 1, Sekcija 1:25.000 Konjic 1, 2, 3 i 4; OGI IKM Bradina; str. pov. br. 01/ od dana 22.04.1993. godine
O - 105	Akt Štabu Vrhovne komande Oružanih snaga RBiH, str.pov.broj: 02/533-1 od dana 24.04.1993. godine, u potpisu Zićro Suljević
O - 106	Borbeni izvještaj OGI IKM Bradina broj 01/11-3 od 25.04.1993. godine
O - 107	Redovni borbeni izvještaj Komande 44. Brdske brigade Jablanica, broj: 02/70-1-104/93 od 26.04.1993. godine, u potpisu Enes Kovačević, komandant
O - 108	Izjava o ranjavanju Bajrica Arifa, pov.br. 05/4-10-2325-1/95 od 08.12.1995. godine
O - 109	Jedinični karton Federalnog ministarstva za pitanja boraca / branitelja i invalida Odbrambeno - oslobodilačkog / Domovinskog rata za svjedoka „N“
O - 110	Matični karton Federalnog ministarstva za pitanja boraca / branitelja i invalida Odbrambeno - oslobodilačkog / Domovinskog rata za svjedoka „N“
O - 111	Novinski članak: "Rezultati bolji od uvjeta za rad", objavljen u "Naš list" strana 15., broj 4; (ERN 03469611)
O - 112	Naređenje načelniku Glavnog štaba Vrhovne komunde Sefera Halilovića.6. korpus ARBiH, strogo povjerljiv; broj: 01/563-1-3/93, od dana 02.09.1993. godine, Jablanica; (ERN 01831483)
O - 113	Akt Komande 4. Korpusa, Uvezivanje snaga 4.Korpusa Armije RBiH, str.pov.broj: 837/06 od 07.09.1993. godine upućen komandantu specijalne jedinice Zulfikar (ERN 02122414)
O - 114	Zapovijest za napad "Odbrana narodnih prava - Vrđi 93.", AR BiH, SO za PN ŠVK od 17.09.1993. godine (ERN 02098426)
O - 115	Naređenje komadanta SOPN od 21.10.1993. godine, u potpisu Zulfikar Ališpago, komandant
O - 116	Imenovanje, AR BiH, SOPN ŠVK, broj: 1-10/110-93 od 29.10.1993. godine
O - 117	Akt Komande OG Igman od 26.04.1993. godine upućen Bojadžić Nihadu (ERN 00577865)
O - 118	Naređenje Štaba Vrhovne Komande Oružanih naga, str.pov.br. 14/75-40 od 12.04.1993. godine (ERN 01850150)
O - 119	Akt OG Igman Oružane snage RBiH od 21.01.1993. godine (ERN 01833795-01833798)

O - 120	Akt Komande 1. Korpusa, pov.br. 05/9-53 od 12.03.1993. godine, u potpisu komandant Mustafa Hajrulahović-Talijan
O - 121	Akt Štaba Vrhovne Komande OS, str. pov.br. 02/397-1 od 15.03.1993. godine (01805172)
O - 122	Prijedlog Komande 1. korpusa, str.pov.br. 05/7-203 od 06.04.1993. godine upućen Štaba Vrhovne Komnde Oružanih snaga RBiH
O - 123	Akt Komande OG Igman, str.pov.br. 03-592/4 od 16.04.1993. godine (ERN 01832910)
O - 124	Redovni borbeni izvještaj, Komanda OG Igman, str. pov.br. 03-592/6 od 17.04.1993. godine (ERN 01832911)
O - 125	Informacija o toku b/d u zoni odgovornosti 1. Korpusa na dan 16.04.1993. godine, Komanda 1. Korpusa, str. pov.br. 05/6-214 od 17.04.1993. godine
O - 126	Borbeni izvještaj 4. Korpusa od 17.04.1993. godine
O - 127	Dopuna borbenog izvještaja, Komanda 1. Korpusa, str. pov.br. 05/6-217 od 18.04.1993. godine
O - 128	Ovlaštenje ŠVK OS RBiH broj 001/167-148 od 18.04.1993. godine (ERN 01858881)
O - 129	Operativna grupa Igman, str. pov.br. 01/3 od 22.04.1993. godine(ERN 01853988)
O - 130	Formiranje 6. Korpusa – Naređenje Glavni Štab Oružanih snaga, str. pov.br. 14/75-51 od 09.06.1993. godine (ERN 01850195 - 01850197)
O - 131	Naređenje Glavnog Štaba Oružanih snaga, str. pov. Br. 14/75-52 od 10.06.1993. godine (ERN 018502207 - 01850208)
O - 132	Organizacijske promjene prijedlog Komande 1. Korpusa, str. pov.br. 06/13-223 od 12.06.1993. godine
O - 133	Organizacijske promjene u organskom sastavu korpusa-Naređenje Štaba Vrhovne komande Oružanih snaga, str. pov.br. 14/75-63 od 05.07.1993. godine (ERN 01850231 - 01850232)
O - 134	Naređenje Štaba Vrhovne Komande str,pov.br. 14/75-100 od 01.09.1993. godine "Organizacijske promjene u zoni odgovornosti 1., 4. i 6. Korpusa" (ERN 01850315 - 01850316)

O - 135	Naređenje Komande 4. Korpusa str.pov.br. 791-06 od 04.09.1993. godine (ERN 01298667-01298669)
O - 136	Akt komadanta 4. Korpusa, broj 837-06 od 07.09.1993. godine (ERN 02122414)
O - 137	Akt komadanta SOPN Štaba Vrhovne komande i OG SJEVER Zulfikara Ališpage od 15.10.1993. godine 4. Korpusa (ERN 01298681)
O - 138	Akt komandanta SOPN ŠVK i OG SJEVER 2 Zulfikara Ališpage broj 1-10-188/93 od 24.11.1993. godine upućen Predsjedniku Predsjedništva R BiH Aliji Izetbegoviću i odgovor Predsjednika Predsjedništva Alije Izetbegovića, str.pov.br. 03/25-229 od 28.11.1993. godine upućen Zulfikaru Alispagi Komandantu SOPN I OG SJEVER 2
O - 139	Štab Vrhovne komande Oružanih snaga BiH Kabinet Načelnika, Naredba – Nalog za isplatu br: 03-I-PN/93 od 28.07.1993. godine
O - 140	Fotografija br. 1. Bojadžić Nihada iz perioda obuhvaćenog optužnicom
O - 141	Akt Štaba Vrhovne komande Oružanih snaga BiH str.pov 1/297-64 od 26.07.1993. godine (ERN: 00577886)
O - 142	Karton ranjenih – poginulih – nestalih - za svjedoka „N“, strogo povjerljivo
O - 143	Zahtjev Armije R BiH, Komande 44. Brdske Brigade, broj: 07/816-1/93 od 06.07.1993. godine
O - 144	Rješenje Armije R BiH, Vojni odred za posebne namjene, broj 3-10/93
O - 145	Izvod iz dnevnika događaja za dan 01.08.1993. godine
O - 146	Akt MUP-a R BiH, Odjeljenje za kriminalističku tehniku i KDZ Sarajevo, broj: 17/06-1-233.1-132 od 05.10.1993. godine
O - 147	Akt MUP-a R BiH, Odsjek za krvne i seksualne delikte, broj: 19/05-2-230-177 od 30.03.1995. godine
O - 148	Akt MUP-a R BiH, Centar službi bezbjednosti Sarajevo, broj: 17/05-2-2075/93 od 02.08.1993. godine
O - 149	Akt MUP-a R BiH, Centar službi bezbjednosti Sarajevo, broj: 17/05-2-230-177 od 02.08.1993. godine

O - 150	Zapisnik o uviđaju sačinjen povodom pucanja iz vatrenog oružja od strane Ramiza Delalića, Nihada Bojadžića, Borisa Krstanovića, Elvedina Komlinije i još dvojice neidentifikovanih lica, Ministarstva unutrašnjih poslova R BiH, od 02.08.1993. godine,
O - 151	Službeni izvještaj sačinjen povodom izvršenog uviđaja o pucanju iz vatrenog oružja od strane Ramiza Delalića, Borisa Krstanovića, Nihada Bojadžića, Elvedina Kominije i još dvojice neidentifikovanih lica, Ministarstva unutrašnjih poslova R BiH, Centar Službi bezbjednosti Sarajevo od 02.08.1993. godine
O - 152	Zvanična zabilješka Okružnog vojnog suda u Sarajevu, broj Kri. 96/93 od 02.08.1993. godine
O - 153	Akt Ministarstva unutrašnjih poslova R BiH, Centar Službi bezbjednosti Sarajevo, Stanica javne bezbjednosti Centar Sarajevo, broj: 17-1/06-7-230-166/93 od 03.08.1993. godine
O - 154	Službena zabilješka od 01.08.1993. godine
O - 155	Akt Ministarstva unutrašnjih poslova R BiH, Centar službi bezbjednosti Sarajevo, broj: 17/05-2-230-177/93 od 11.10.1993. godine u prilogu fotodokumentacija – prilog Rješenje MUP-a Kantona Sarajevo, broj: UP-I-01/1-2-49-1183/14 od 27.03.2014. godine
O - 156	Odluka oproglašenju ratnog stanja Predsjedništva R BiH, Službeni list R BiH, broj 7 od 20.06.1992. godine
O - 157	Uredba sa zakonskom snagom o oružanim snagama R BiH, Službeni list R BiH, broj 4, od 20.05.1992. godine
O - 158	Odluka o formiranju Hrvatskog vijeća odbrane, Narodni list Herceg-Bosna, broj 1 od 08.04.1992. godine
O - 159	Naređenje Štaba Vrhovne komande oružanih snaga R BiH Sarajevo, str.pov.broj: 02/607-1 od 10.06.1993. godine
O - 160	Borbeni izvještaj za 19.04.1993. godine, Komande OG Igman, str.pov.br. 03-592/8 od 19.04.1993. godine
O - 161	Dnevni borbeni izvještaj Komande OG Igman, str.pov.br: 1-20/8 od 22.04.1993. godine
O - 162	Zapovjed za napad Isturenog zapovjednog mjesta operativne zone SjeverO - zapadna Hercegovine, broj: 01-459 od 11.05.1993. godine

O - 163	Izvešće Zapovjednika za 15.04.1993. godine, Hrvatskog vijeća odbrane, Brigada „Herceg Stjepan“ od 15.04.1993. godine
O - 164	Naredba OG IKM Bradina, str.pov.br. 01/15 od 24.04.1993. godine
O - 165	Informacija o nekim elementima političko - bezbjedonosne situacije Centra službi bezbjednosti Mostar, SJB Jablanica, strogo pov.broj: 16-7/1-80-50/93 od 23.09.1993. godine
O - 166	Mirovni sporazum i Aneks mirovnog sporazuma sačinjenih u Ujedinjenim nacijama
O - 167	Izveštaj o stanju u Jablanici, Cenar veze SVK – Odjeljenje za Kripto zaštitu Sarajevo, K-da 44.bbr, str.pov: 02/389-1/93 od 15.04.1993. godine
O - 168	Izveštaj Opštinskog štaba odbrane 44. Brdske brigade Armije R BiH, broj: 07/379-35/93 od 21.05.1993. godine
O - 169	Naređenje za aktivna dejstva u reonu Budišna ravan – Lesovina i presjecanje komunikacije Jablanica-Prozor, OGI IKM Bradina, str.pov.br.01/30 od 27.04.1993. godine
O - 170	Dnevna informacija, Komande 44. Brdske Brigade Jablanica od 06.09.1993. godine, za period od 06.09-17.09 i od 20.09.-30.09.1993. godine
O - 171	Službena zabilješka Stanice javne bezbjednosti Jablanica za 01.09., 14.09., 25.09., 27.09. i 28.09.1993. godine
O - 172	Zapovjed Glavnog stožera Hrvatskog vijeća odbrane, broj: Z-01-11 od 10.04.1993. godine
O - 173	Odluka o uspostavi Hrvatske zajednice Herceg Bosne od 18.11.1991. godine
O - 174	Zapovijed Hrvatskog vijeća odbrane, Glavni stožer, pov, broj: 01-331/92 od 08.05.1992. godine
O - 175	Direktiva broj 5 za izvođenje borbenih dejstava, strogo pov.br:08/497-1 od 14.04.1993. godine
O - 176	Odluka Predsjedništva R BiH o objedinjavanju svih oružanih snaga na teritorij Republike Bosne i Hercegovine od 09.04.1992. godine
O - 177	Zapisnik 65. Sjednice Predsjedništva SR Bosne i Hercegovine održane 04.,05.,06. i 08.04.1992. godine
O - 178	Odluka o proglašenju neposredne ratne opasnosti Predsjedništva R BiH, Službeni list R BiH, broj 1 od 09.04.1992. godine

O - 179	Karta grada Jablanice od 22.05.2014. godine
O - 180	Video snimak koji prikazuje brijanje ratnih zatovorenika u Jablanici
O - 181	Video snimak intervju sa Karlom Marićem u Muzeju na Rai Uno
O - 182	Video snimak posjeta civilne zaštite bolnici u Jablanici
O - 183	Video snimak Zarobljenih bojovnika HVO na Bokševici od 27.07.1993. godine
O - 184	Video snimak razgovora sa ženama Hrvatske nacionalnosti ispred Muzeja u Jablanici
O - 185	Video snimak razgovora sa svjedok C od 07.07.1993. godine
O - 186	Potvrda Suda BiH, broj: S1 1 K 003369 10 Kri (X-KR-09/786-1) od 25.02.2015. godine
O - 187	Vanredni izvještaj broj 6 Oružanih snaga BiH od 15.06.1993. godine u potpisu Asim Džambasović, ovjeren od strane ICTY
O - 188	Izvještaj Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine PO SSVK "Zulfikar", str. Pov.br: CV – 255 – 07/93 od 12.07.1993. godine u potpisu Nihad Bojadžić
O - 189	Prijedlog IKM 1. Korpusa, br. CV -283-07/93 od 15.07.1993. godine u potpisu Asim Džambasović
O - 190	Naređenje Operativnog centra Štaba Vrhovne Komande, str. pov. br. 02/849-4 od 15.07.1993. godine, (ERN 01805228)
O - 191	Naređenje Štaba Vrhovne Komande Oružanih snaga Sarajevo, str.pov.broj: 02/555-1 od 28.04.1993. godine, ovjeren od strane ICTY
O - 192	Izvještaj broj 7, IKM 1. Korpusa, br.CV-307-07/93 od 17.07.1993. godine, ovjereno od strane ICTY
O - 193	Dopis Bosanskohercegovačke patrijotske stranke Sefer Halilović od 24.10.2013. godine
O - 194	Odluka BPS-a Sefer Halilović, broj: 1-81/13 od 25.01.2013. godine u potpisu Sefer Halilović
O - 195	Odluka BPS-a Sefer Halilović, broj: 1-118/2/13 od 23.09.2013. godine u potpisu Sefer Halilović
O - 196	Odluka BPS-a Sefer Halilović, broj: 1-51/12 od 16.04.2012. godine u potpisu Sefer Halilović
O - 197	Akt Brigade Herceg Stjepan Konjic, broj: 02-88-1/92 od 15.10.1992. godine u potpisu Zdravko Šagolj, ovjereno od strane ICTY

O – 198	Zapovijed Uprave vojne policije Jablanica od 16.01.1993. godine
O – 199	Izvešće o registarskih pločicama, Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, Odjel unutrašnjih poslova, Policijska stanica Jablanica, broj: 03-1-186/93 od 13.04.1993. godine
O – 200	Redovni borbeni izvještaj, Armije Republike Bosne i Hercegovine, Komanda brigade "Neretva" Jablanica, broj: 02/70-1-51/93 od 26.03.1993. godine u 17,00 sati
O – 201	Redovni borbeni izvještaj, Armije Republike Bosne i Hercegovine, broj: 02/70-1-63/93 od 09.04.1993. godine u 17,00 sati
O – 202	Redovni borbeni izvještaj, Armije Bosne i Hercegovine, Komande 44. Brdske brigade Jablanica, broj: 02/70-1-68/93 od 14.04.1993. godine u 21,00 sat
O – 203	Odluka Ureda obrane Hrvatskog vijeća odbrane, Općina Jablanica, broj: 02-112/93
O – 204	Akt Brigade Herceg Stjepan od 19.04.1993. godine, ovjeren od strane ICTY
O – 205	Vanredni borbeni izvještaj Armije Republike Bosne i Hercegovine, Komande 44. Brdske brigade Jablanica, broj: 02/70-1-88/93 od 19.04.1993. godine u 12,00 sati
O – 206	Izvešće za dan 23.04.1993. godine u 12,32 minute, Hrvatska zajednica Herceg Bosna, Hrvatsko vijeće obrane, Općina Jablanica, broj: 02-106/93
O – 207	Spisak streljanih i poginulih pripadnika Armije Bosne i Hercegovine u aprilu 1993. godine u selima Sovići i Doljani od strane hrvatskih zločinaca, sadržaj potvrdio Šampo Mustafa
O – 208	Dijelovi dnevnika Alojza Radoša za dane od 17-25.04.1993. godine, uložen kao dokaz Tužilaštva pred ICTY
O – 209	Izveštaj Armije Republike Bosne i Hercegovine, Komande 44. Brdske brigade Jablanica, broj: 02/453-2/93 od 25.04.1993. godine
O – 210	Akt Komande OG Igman od 26.04.1993. godine
O – 211	Vanredni izvještaj Armije Republike Bosne i Hercegovine, Komande 44. Brdske brigade Jablanica, broj: 02/70-1-166/93 od 15.06.1993. godine godine u 17,00 sati.
O – 212	Akt Armije Republike Bosne i Hercegovine, Komande 44. Brdske brigade, broj: 02/713-2/93 od 19.06.1993. godine

O – 213	Vanredni borbeni izvještaj, Armije Republike Bosne i Hercegovine Komande 44. Brdske Brigade, broj: 02/70-1-175/93 od 20.06.1993. godine u 17,30 sati
O – 214	Vanredni borbeni izvještaj Armije Republike Bosne i Hercegovine, Komande 44. Brdske brigade od 20.06.1993. godine (svjedok sa mjerama zaštite)
O – 215	Akt Bataljona Vojne policije IV Korpusa, broj: 07/379-102/93 od 29.06.1993. godine
O – 216	Zapovijest za borbeno dejstva, Armije Republike Bosne i Hercegovine, Komande 44. Brdske brigade, broj: 01/769-1/93 od 26.06.1993. godine
O – 217	Izvještaj Armije Republike Bosne i Hercegovine, Komande 44. Brdske brigade, broj: 02/70-1-191/93 od 01.07.1993. godine
O – 218	Izvještaj Armije Republike Bosne i Hercegovine, 44. Brdska brigade, Opštinskog štaba odbrane Organ bezbjednosti, broj: 07/379-106/93 od 01.07.1993. godine
O – 219	Naređenje Armije Republike Bosne i Hercegovine, Komande 44. Brdske brigade Jablanica, broj: 02/68-1-107/93 od 11.07.1993. godine u potpisu Enes Kovačević (u vezi svjedoka sa mjerama zaštite)
O – 220	Zapovijed R BiH HZ HB HVO OZ S/Z Hercegovina SIS, broj: 01-1409/93 od 03.07.1993. godine
O – 221	Izviješće Hrvatske zajednice Herceg Bosne HVO - a i Odgovor na ultimatum HVO - a broj 337 od 23.07.1993. godine, sadržaj potvrdio svjedok Mustafa Škampo
O – 222	Akt HVO - a brigada Kralja Tomislava, broj: 02-3-1059-1/93 od 21.07.1993. godine
O – 223	Zapovijest za napad komadanta 44. Brdske brigade, karta 1:50000 Konjic 1,2,3 i 4, broj: 01/869-2/93 od 24.07.1993. godine
O – 224	Izvještaj o ranjenim licima za dan 29.07.1993. godine, Bolnice Jablanica
O – 225	Redovni borbeni izvještaj, Armije Republike Bosne i Hercegovine, Komande 44. Brdske brigade, broj: 02/70-1-254/93 od 28.07.1993. godine
O – 226	Izvještaj Armije Republike Bosne i Hercegovine, Komande 44. Brdske brigade, broj: 07/379-143/93 od 30.07.1993. godine
O – 227	Izvještaj o situaciji u Doljanima, Armije Republike Bosne i Hercegovine Komande 44. Brdske brigade, broj: 01/918-1/93 od 03.08.1993. godine

O – 228	Analiza napada na Doljane i Pisvir, Armije Republike Bosne i Hercegovine, 44. Brdske brigade, broj: 01/958-1/93 od 15.08.1993. godine
O – 229	Prilog broj 1.
O – 230	KO Procjena u zoni odgovornosti, Armije Republike Bosne i Hercegovine, 44. Brdske brigade, broj: 07/1013-1/93 od 26.08.1993. godine
O – 231	Naređenje, premještaj vojnih obveznika ŠVK Sarajevo, str-pov.broj: 14/75-32 do 20.03.1993. godine
O – 232	Akt Glavnog štaba Oružanih snaga, str.pov.broj: 14/75-36 od 01.04.1993. godine
O – 233	Akt Ovlaštenje za podizanje efektive iz trezora Narodne banke R BiH, ŠVK Oružanih snaga, broj: 02/340-1232 od 01.09.1992. godine
O – 234	Naređenje, Štaba vrhovne komande Oružanih snaga Sarajevo, broj: 02/340-1055 od 26.08.1992. godine
O – 235	Fotografija označena na pretresu kao broj 3, Halilović Semir i Hodžić Šefko
O – 236	VOB 8 na ime Krdžević Šerifa
O – 237	VOB 8 na ime Krdžević Ibrahim
O – 238	Fotografija broj 2 iz Drežnice na kojoj se nalazi Nihad Bojadžić i druge osobe, potvrdio Šefko Hodžić
O – 239	Uvjerenje, Armije Republike Bosne i Hercegovine, broj: 05/4-10-127/96 od 23.01.1996. godine
O – 240	Feljton Hodžić Šefke novinara Oslobođenja, svjedok operacije "Neretva '93" ovjeren od strane ICTY
O – 241	VOB 8 za Muharema Veju
O – 242	Karton ranjenih, poginulih, nestalih za Vejo Muharema
O – 243	VOB 8 za Kurtović Amira
O – 244	Karton ranjenih, poginulih, nestalih za Amira Kurtovića
O – 245	Izjava svjedoka „C“ Armije Republike Bosne i Hercegovine, Bataljona vojne policije – 4. Korpusa, Odjeljenja za službe vojne policije Jablanica, broj: 34/93 od 21.06.1993. godine i Dopuna izjave od 26.06.1993. godine
O – 246	Izjava Karla Marića uzeta od Organa bezbjednosti IV Korpusa, broj: 02-71/93 od 30.05.1993. godine

O – 247	Dopuna Izjave svjedoka C od 29.06.1993. godine uzeta od strane Bataljona vojne policije IV bataljona, broj: 02-34-2/93
O – 248	Službena zabilješka, Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, Komande 3. BBR, broj: 76/93 od 28.02.1993. godine (ERN 04036198 – 04036199)
O – 249	Borbeni izvještaj za dan 20/21.08.1993. godine u zoni odgovornosti IV Korpusa, Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine, komande 4. Korpusa, str.pov.br: 576-06 od 21.08.1993. godine
O – 250	Naredba Glavnog štaba Oružanih snaga, pov.br. 02/589-36 od 01.09.1992. godine (ERN 01816351 - 01816352)
O – 251	Analiza negativnosti, Oružanih snaga R BiH, 1. Korpus OS VJ 5681, broj: 11-02/93 od 21.04.1993. godine (ERN 04035016)
O – 252	Akt Oružanih snaga R BiH, 1. Korpus, Komanda korpusa, Sektor bezbjednosti Sarajevo, broj: 04/1030-1 od 19.06.1993. godine (ERN 04034979)
O – 253	Dokument Specijalna informacija Republika Bosne i Hercegovine, Štab Vrhovne komande OS, Uprava bezbjednosti od 10.08.1993. godine
O – 254	Dokument Namjera o preuzimanju odbrane prostora Igmana od strane jedinice formiranih na nacionalnoj osnovi, IR sa izvorom saznanja, Oružanih snaga R BiH, 1. Korpus, Komanda brigade, Sektor bezbjednosti, broj: 04/1349-1 od 09.08.1993. godine
O – 255	Naredba Komande IX brdske brigade, broj: 01-1029-94/93 od 08.04.1993. godine
O – 256	Naredba Komande 1. Korpusa Sarajevo, pov.br. 06/14-533 od 11.04.1993. godine
O – 257	Spisak poginulih boraca IV motorizovane Brigade na ima Bogunić Emir
O – 258	Kopija dijela Dnevnika svjedoka Nogo Muhameda, original predan vijeću prilikom svjedočenja Nogo Muhameda
O – 259	Izvještaj o stanju B/G, Komande "Igman" str.pov.br: 03-26/2 od 26.07.1993. godine (ERN 01833177 - 01833178)
O – 260	Izvještaj o borbi za oslobođenje Golog, Komande 1. Korpusa, str.pov.br: 05/6-391 od 31.07.1993. godine
O – 261	Knjiga Vitezovi i huni autora Šefke Hodžić

O – 262	Pohvala za pukovnika Bojadžić Nihada i Naredba Federalnog ministarstva odbrane, Zajedničke komande Vojske Federacije, Komanda obuke i doctrine, pov.broj: 30-19/34-7/08-96/39/01 od 10.09.2001. godine
O – 263	Izvanredno izvješće broj 10, CED Republika Bosna i Hercegovina, Hrvatska zajednica Herceg-Bosna, Hrvatsko vijeće obrane od 10.07.1993. godine
O – 264	Izvanredno izvješće broj 6, CED Republika Bosna i Hercegovina, Hrvatska zajednica Herceg-Bosna, Hrvatsko vijeće obrane od 12.07.1993. godine
O – 265	Orginal Uvjerenje o neosuđivanosti svjedoka Šemse Guhdija, Centra javne bezbjednosti Istočno Sarajevo, Policijska stanica Rogatica, broj: 11-3/01-234-2-12/15 od 09.02.2015. godine
O – 266	Dopis Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, broj: 06-41-2739/14 od 02.06.2014. godine
O – 267	Rješenje Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, broj: UP-I-06-41-160/14 od 02.06.2014. godine
O – 268	Zapisnik o inspekcijskom nadzoru Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Inspektorat, broj: 06-41-2739-2/14 od 23.05.2014. godine
O – 269	Zapisnik o inspekcijskom nadzoru nadzoru Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Inspektorat, broj: 06-41-2739-1/14 od 23.05.2014. godine
O – 270	Uvjerenje na ime Miličević Marinko nadzoru Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Jablanica, broj: 07/80-41/1-2/13-4 od 03.02.2014. godine
O – 271	Zapisnik o činjenicama navedenim u izdatom uvjerenju o pripadnosti Oružanim snagama I okolnostima stradanja, Revizorskog tima za kontrolu VII, broj 05-R-41-17519/12 od 09.01.2013. godine
O – 272	Uvjerenje na ime Karlo Marić Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Jablanica, broj: 07/80-41/1-714/12-2 od 04.01.2013. godine
O – 273	Zapisnik revizorskog tima IV, broj: 05-R-41-16233/12 od 10.12.2013. godine

O – 274	Ispravka Zapisnika revizorskog tima IV, broj: 05-R-41-16233/12 od 19.03.2014. godine
O – 275	Uvjerenje na ime Mile Ravlić, Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Jablanica, broj: 07/15-41/1-1171/13-02 od 20.12.2013. godine
O – 276	Zapisnik revizorskog tima za kontrolu broj 12, broj: 05-R-41-23218/13-2 od 16.12.2013. godine
O – 277	Uvjerenje na ime Raič Mato, Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Jablanica, broj: 07/15-41/1-1144/13-02 od 12.12.2013. godine
O – 278	Zapisnik revizorskog tima za kontrolu 12, broj: 05-R-41-19177/13-2 od 04.12.2013. godine
O – 279	Uvjerenje na ime Zvonimir Kukić Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Jablanica, broj: 07/80-41/1-39/13-2 od 17.06.2013. godine
O – 280	Zapisnik revizorskog tima za kontrolu XII, broj: 05-R-41-11950/13-2 od 13.06.2013. godine
O – 281	Uvjerenjena ime Frajno Ramljak, Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Jablanica, broj: 07/15-41/1-1176/13-02 od 20.12.2013. godine
O – 282	Zapisnik revizorskog tima za kontrolu XII, broj: 05-R-41-23210/13-2 od 16.12.2013. godine
O – 283	Uvjerenje na ime Zelenika Mirka Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Jablanica, broj: 07/80-41/1-08/14-2 od 24.03.2014. godine
O – 284	Zapisnik revizorski tim za kontrolu 12, broj: 05-R.41-16804/11-2 od 20.03.2014. godine

O – 285	Uvjerjenje na ime Soko Miroslav Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Jablanica, broj: 07/80-41/1-25/11-08 od 26.01.2012. godine
O – 286	Uvjerjenje na ime Zelenika Mario Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Jablanica, broj: 07/80-41/1-09/14-2 od 24.03.2014. godine
O – 287	Zapisnik revizorskog tima broj 12, broj: 05-R-41-13059/11-2 od 20.03.2014. godine za Zelenika Maria
O – 288	Uvjerjenje na ime Miroslav Stipanović Federalnog ministarstva za pitanje branitelja i invalida domovinskog rata, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Grupa za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Jablanica, broj: 07/15-41/1-21/13-02 od 14.01.2013. godine
O – 289	Zapisnik o činjenicama navedenim u izdatom uvjerenju o pripadnosti Oružanim snagama i okolnostima stradanja, Revizorskog tima za kontrolu VII, broj: 05-R-41-17521/15 od 09.01.2013. godine
O – 290	Akt Oružanih snaga Republike BiH, Komanda "Igman", str.pov.br. 03-125 od 30.07.1993. godine
O – 291	Dopuna borbenog izvješaja za 30.07.1993. godine u 22,30 sati, Komande odbrane "Igman", str.pov.br: cv-471-07/93 od 30.07.1993. godine
O – 292	Put opstanka u Bosni i Hercegovini od 22.07.1993. godine
O – 293	Naređenje, OGI IKM Bradina, str.pov.br.01/53 od 03.05.1993. godine
O – 294	Upustvo o primjeni kriterija za prijem u službu, proizvođenje i unapređivanje podoficira, oficira i generala u činove Armije R BiH, str.pov.br.01/ od 24.06.1993. godine
O – 295	Analiza jednogodišnjeg rada A R BiH, broj: 31-2-03-302-7/2-6/99 Štaba vrhovne komande OS R BiH
O – 296	Naredba Generalštaba Armije R BiH od 25.06.1996. godine
O – 297	Odluka o proizvođenju u činove Armije R BiH, Predsjedništva R BiH

O – 298	Informacije o toku b/d u zoni odgovornosti 1. Korpusa na dan 22.04.1993. godine, Komande 1. Korpusa, str.pov.br: 05/6-236 od 23.04.1993. godine u potpisu Asim Džambasović
O – 299	Službena ocjena za pukovnika Bojadžić Nihada sa prilogom Dodtnog obrasca o ocjenjivanju, Zahvalnice 4. Korpusa Armije R BiH, bataljona “Drežnica”, Zahvalnice Komande za profesionalni razvoj VF BiH, Pohvalnica Vojske Federacije , Pohvalnica Komande obuke i doktrine Vojske Federacije Bosne i Hercegovine, Naredbe Federalnog ministarstva odbrane, Zajedničke komande Vojske Federacije, broj: 29-4-34-7-663-44/04 od 07.04.2004. godine, Naredbe Federalnog ministarstva odbrane, Zajedničke komande Vojske Federacije, broj: 30-19/34-7/08-96/39/01 od 10.09.2001. godine, Pohvalnica 4. Korpusa Armije R BiH, te Naredbe Zajedničke komande vojske Federacije, broj: 30-11/34-7/1-1249-15/00 od 24.03.2000. godine
O – 300	Pohvala 4. Korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine
O – 301	Set Pohvala Armije R BiH od 01.12.2012. godine
O – 302	Naređenje ŠVK, str. pov. br: 14/75-57 od 19.06.1993. godine
O – 303	Saopštenje , Komande OGI IKM Bradina, broj: 01/16 od 19.04.1993. godine
O – 304	Zahtjev Armije Republike Bosne i Hercegovine od 01.08.1993. godine
O – 305	Akt SOPNA, broj: 01/93 od 26.04.1993. godine
O – 306	Akt Komande OG Igman, str.pov.br: 578-4/93 od 27.04.1993. godine
O – 307	Akt OGI IKM Bradina, str.pov.br: 01/37 od 30.04.1993. godine
O – 308	Podnesak Besima Spahića sa prilogom Zahtjeva zbog krađe automobile od 15.11.1993. godine
O – 309	Akt Komande OG “Igman”, str.pov.br: CV-638-4/93 od 30.04.1993. godine
O – 310	Zapovijest za napad, Armije R BiH SO za P.N. ŠVK od 11.09.1993. godine
O – 311	Izveštaj Odjela za analitiku Armije R BiH, broj: A-01-242/94 od 15.02.1994. godine
O – 312	Akt, Armije R BiH, 4. Korpusa, Specijalni odred za posebne namjene, broj: 04-10-1890/94 od 20.07.1994. godine
O – 313	Izjava svjedoka Nihada Bojadžića date pred MKSJ
O – 314	Naređenje Komande IV korpusa, djelov.broj: 01-3063/93 od 15.04.1993. godine

O – 315	Procjena stanja i prijedlog mjera, Armije R BiH, 4. Korpusa, Komanda 44. Brdske brigade, broj: 06/70-1-11/93 od 23.05.1993. godine
O – 316	VOB 1, 2, 3 za svjedoka Zelenika Maria, sa prilogom Dopisa Ministarstva odbrane FBiH, pov.broj: 07-03-37-1/12 od 14.09.2012. godine
O – 317	Izveštaj Armije R BiH, Komande 44. Brdske brigade Jablanica, broj: 02/70-1-195/93 od 03.07.1993. godine
O - 318	VOB 1, 2, 3 za Branković Seada, sa prilogom Dopisa Suda, broj: S1 1 K 008494 12 Kri od 27.07.2012. godine
O – 319	Naređenje Štaba teritorijalne odbrane Sarajevo, broj.pov 02/61-1 od 18.04.1992. godine nosi naslov Okrupnjavanje sastava TO i njihova upotreba
O – 320	Naredba štaba Vrhovne komande Oružanih snaga, broj: 1/297-492 od 25.10.1993. godine
O – 321	Izveštaj Armije Republike Bosne i Hercegovine, 44. Brdskse brigade, Opštinskog štaba odbrane 44. Brdske brigade Armije BiH, str.pov.broj: 07/379-66/93 od 12.06.1993. godine
O – 322	Izvanredno izvješće Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, Hrvatskog vijeća obrane RPG KV "Apollo" od 10.07.1993. godine
O – 323	Izvanredno izvješće Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, Hrvatskog vijeća obrane RPG KV "Apollo" od 10.07.1993. godine
O – 324	Izveštaj o prebjeglim zarobljenicima sa položaja HVO na Vrdima, Armije R BiH, SOPN OG Sjever 2, broj: 1178/IX/93 od 09.11.1993. godine
O – 325	Izjava o ranjavanju Bojadžić Nihada, Armije R BiH, Korpusa, IDR "Zulfikar", pov.broj: 05/4-10-127-1/96 od 24.01.1996. godine
O – 326	Akt 4. Korpusa - Bataljona vojne policije Konjic, broj: 03-25-1/93 od 05.05.1993. godine
O – 327	Akt 4. Korpusa - Bataljona vojne policije Konjic, broj: 03-25/93 od 11.09.1993. godine
O – 328	Rješenje Štaba Vrhovne komande OS Uprava bezbjednosti Sarajevo, broj: 209/93 od 02.11.1993. godine
O – 329	Rješenje Štaba Vrhovne komande OS Uprava bezbjednosti Sarajevo, broj: 209-1/93 od 04.11.1993. godine

O – 330	Zapisnik Ministarstva unutrašnjih poslova, Centra službi bezbjednosti Sarajevo, Sektor SDB od 01.11.1993. godine
O – 331	Akt Armije R BiH, SOPN ŠVK OG Sjever, broj: 1-10/99-93 od 27.10.1993. godine
O – 332	Rukom pisane zabilješke, nosi broj Tribunala spominje se svjedok C
O – 333	Akt Armije R BiH, broj: 1-10-212/93 od 04.12.1993. godine
O – 334	Akt MUP-a RBiH O2 i O3, CSB Sarajevo broj: 17-1/06-7-288/93 od 01.08.1993. godine, sa prilogom Dopisa Suda BiH, broj: S1 1 K 010294 11 Kri od 18.03.2015. godine
O – 335	Izveštaj Oružanih snaga R BiH, Komande IX Brdske brigade, broj: CV-016-08/93 od 05.08.1993. godine i Izveštaj Oružanih snaga R BiH, Komande 1. Korpusa, Odjeljka logističke baze Pazarić, broj: SV-021-08/93 od 06.08.1993. godine
O – 336	Redovni borbeni izvještaj Oružanih snaga R BiH, Komande "Igman", str.pov.br: CV- 020-08/93 od 06.08.1993. godine
O – 337	Izveštaj Armije R BiH, 6. Korpusa, 44. Brigade, str.pov.broj: 07/379-207/93 od 09.11.1993. godine
O – 338	Akt Armije Republike BiH, Komande 44. Brdske brigade Jablanica, broj: 11/516-1/93 od 08.05.1993. godine
O – 339	Izveštaj Štaba vrhovne komande OS, SP.br. 1-1 od 30.04.1993. godine
O – 340	Procjena stanja i prijedlog mjera Armije RBiH – 4. Korpusa, komande 44. Brdske brigade, broj: 06/700-1-11/93 od 23.05.1993. godine
O – 341	Vanredno izvješće Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, Hrvatskog vijeća obrane, Zapovjedništva OZ SB Vitez, broj: 240-8-I/93 od 09.04.1993. godine
O – 342	Izveštaj načelnika bezbjednosti Armije R BiH, Komande 44. Brdske brigade, str.pov.broj: 07/379-9/93 od 04.05.1993. godine
O – 343	Naređenje komadant Armije R BiH, 1. Korpusa, OG Igman, broj: 99/1/93 od 24.01.1993. godine
O – 344	Personalni karton na ime Bojadžić Nihad
O – 345	Odgovor zamjenika komadanta Armije R BiH, SO PN ŠVK, broj: 1-10-321/94 od 10.01.1994. godine

O – 346	Naredba komadanta Armije R BiH, SOP ŠVK, broj: 1-10-149/93 od 05.11.1993. godine
O – 347	Naređenje, Armije RBiH, SOPN OG Sjever 2, broj: 1-10/96-93 od 27.10.1993. godine
O – 348	Dopis Obavještajno - sigurnosne agencije BiH, broj: 04/7-12535/12 od 11.09.2012. godine
O – 349	Iskazi Jozić Ivana Obavještajno sigurnosne službe, Sektor Mostar od 29.03.2003. godine
O – 350	Zapisnik o saslušanju svjedoka Damira Gušića, Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0001126 11 od 21.12.2011. godine
O – 351	Zapisnik o saslušanju svjedoka L, Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 0001126 11 od 12.12.2011. godine
O – 352	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ravlić Sofije, Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0001126 11 od 17.11.2011. godine
O – 353	Ovjerena kopija Izjave svjedoka Sofije Ravlić, Armije R BiH – 4. Korpusa, Bataljona vojne policije Jablanica, broj: 02-91/93 od 17.05.1993. godine
O – 354	Iskaz Ravlić Sofije Komisije za utvrđivanje ratnih zločina na teritorij HR HB Mostar od 28.07.1994. godine
O – 355	Zapisnik o saslušanju svjedoka E, Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0001128 11 od 02.08.2011. godine
O – 356	Borbeni izvještaj za 23.04.1993. godine, OGI Bradine, str.pov.br. 01/11 od 23.04.1993. godine
O – 357	Izjava svjedoka E Komisiji za utvrđivanje ratnih zločina na teritoriji HR HB Mostar od 16.01.1995. godine
O – 358	Sporazum o prekidu neprijateljstava u Bosni i Hercegovini zaključen između generalana Milivoja Petkovića i generala Sefera Halilovića od 12.05.1993. godine
O – 359	Upozorenje Štaba vrhovne komande OS R BiH od 24.07.1993. godine
O – 360	Zapisnik o saslušanju svjedoka H, Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0001126 11 od 13.09.2011. godine
O – 361	Ovjerena kopija Izjave svjedoka H, Armije R BiH, 4. Korpusa bataljona vojne policije Jablanica, broj: 02-140/93 od 30.07.1993. godine

O – 362	Zapisnik o saslušanju svjedoka D, Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj: T20 0 KTRZ 0001126 11 od 16.06.2011. godine
O – 363	Ovjerena kopija Izjave svjedoka D Armije R BiH, 4. Korpusa bataljona vojne policije Jablanica, broj: 02-141/93 od 30.07.1993. godine
O – 364	Iskaz Zelenika Mirka, Obavještajno sigurnosne agencije 05.06.2003. godine
O – 365	Zapisnik o saslušanju Zelenika Mirka, Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj: KT-RZ-115/06 od 03.07.2006. godine
O – 366	Zapisnik o saslušanju Zelenika Mirka, Tužilaštva Bosne i Hercegovine, broj: KT-RZ-115/06 od 22.08.2006 . godine
O – 367	Akt Štaba Vrhovne komande OS R BiH, str.pov.broj: 1/297-509 od 01.11.1993. godine
O – 368	Spisak sa kodovima pojmova učesnika SOPNA, Nihad Bojadžić ima kodno ime Black
O – 369	Ovjereni prevod na Bosanskom jeziku, dijela svjedočenja Mirka Zelenika u predmetu tužitelj protiv Prlića i drugih pred ICTY, broj: IT-04-74-T od 13.10.2008. godine
O – 370	Stalna propusnica za Bojadžić Nihada Štaba vrhovne komande OS R BiH, broj: 001/167-29 od 15.03.1993. godine
O – 371	Dokument sa ERN brojevima 04496990 sa priložima od 12.07.1993. godine
O – 372	Izveštaj Brigade Herceg Stjepan Konjic Kostajnica od 20.05.1993. godine
O – 373	Transkript presretnutog razgovora MUP-a R BiH, Sektor SDB Sarajevo, Odjeljenje 03, broj: 7626-1282 od 16.07.1993. godine uz prilog Obavještajno – sigurnosne agencije BiH, broj: 04/7.21882/14 od 10.12.2014. godine
O – 374	Transkript presretnug razgovora MUP-a R BiH, Sektor SDB Sarajevo, Odjeljenje 03, broj: 1362-6346 od 01.08.1993. godine
O – 375	Transkript presretnutog razgovora MUP-a R BiH, Sektor SDB Sarajevo, Odjeljenje 03, broj: 1360-6070 od 01.08.1993. godine
O – 376	Transkript presretnug razgovora MUP-a R BiH, Sektor SDB Sarajevo, Odjeljenje 03, broj: 1369-6587 od 02.08.1993. godine
O – 377	Akt komande VI korpusa Armije BiH, str.pov.br: 01/1500-11 od 26.08.1993. godine

O – 378	Naređenje komande VI Korpusa Armije R BiH, str.pov.br: 01-832 od 01.08.1993. godine
O – 379	Naredba o rasporedu i smještaju deportovanih i izbjeglih lica iz Doljana i Sovića, Opštinskog štaba za prihvata i smještaj izbjeglih i raseljenih lica i prijemi raspodjelu humanitarne pomoći, broj: 133/93 od 17.06.1993. godine
O – 380	Izveštaj o stanju u bataljonu Vojne policije, djel. broj: 01/P-5-03-153/93 od 21.08.1993. godine
O – 381	Karton ranjenih, poginuli, nestalih na ime Mirza Humo, Armije R BiH, IV Korpusa, oznaka jedinice: 5100
O – 382	Naredba Štaba vrhovne komande OS R BiH Sarajevo, str.pov.broj: 02/972-1 od 06.08.1993. godine
O – 383	Naredba Štaba vrhovne komande OS R BiH Sarajevo, str.pov.broj: 02/970-1 od 05.08.1993. godine
O – 384	Zahtjev Armije BiH od 01.08.1993. godine
O – 385	Naredba Štaba vrhovne komande Oružanih snaga R BiH, str.pov.br: 209/1 od 30.07.1993. godine
O – 386	Zahtjev za pretpočinjavanje sastava MUP-a, Štaba vrhovne komande Oružanih snaga, str.pov.broj: 17/75-74 od 23.07.1993. godine (ERN 01850244)
O – 387	Naređenje pretpočinjavanje komandi I korpusa, Štaba vrhovne komande OS KM – Sarajevo, broj: 02/923-2 od 22.07.1993. godine (ERN 01805237)
O – 388	Borbena zapovijest komande odbrane Igmana topografska karta 1: 50000 uctane su borbena dejstva, Oružanih snaga R BiH, Komande odbrane Igman, pov.br.CV-361-07/93 od 21.07.1993. godine (ERN 01854186 - 01854190)
O – 389	Odobrenje Štaba vrhovne komande OS R BiH Sarajevo, str.pov.br.: 02/237-1 od 01.08.1993. godine (ERN 01809385)
O – 390	Informacija Sektora vojne komande VI korpusa, broj: 08-21-40/93 od 24.08.1993. godine (ERN 04035170 - 04035171)
O – 391	Akt SO za P.N. ŠŠVK, str.pov.br.: CV-323-07/93 od 18.07.1993. godine
O – 392	Naredba Štaba vrhovne komande OS Sarajevo, broj: 02/959-1 od 31.07.1993. godine (ERN 01805242)
O – 393	Naređenje Štaba vrhovne komande Oružanih snaga R BiH, broj: 02/877-1/93 od 14.07.1993. godine (ERN 01805227)

O – 394	Naređenje Štaba vrhovne komande Oružanih snaga R BiH Sarajevo, str.pov.br.: 02/887-1 od 15.07.1993. godine
O – 395	Izveštaj Opštinskog štaba odbrane 44. Brigade Armije BiH, str.pov.broj: 07/379-132/93 od 29.07.1993. godine
O – 396	Karton ranjenih poginulih nestalih na ime Hamdo Mulaosmanović, IV Korpusa Armije BiH, oznaka jedinice: VJ 5683 za 02.08.1993. godine
O – 397	Izjava o pogibij Alijagić Armina od 09.06.1998. godine
O – 398	Karton ranjenih, poginuli, nestalih na ime Izet Berberišanin, IV Korpusa Armije R BiH, oznaka jedinice: VJ 5683 za 01.07.1993. godine
O – 399	Karton, ranjenih poginulih nestalih na ime Vejsil Krelja, IV Korpusa Armije BiH, oznaka jedinice: VJ 5683
O – 400	Karton, ranjenih poginulih nestalih na ime Amel Bužo, IV Korpusa Armije BiH, oznaka jedinice: VJ 5683
O – 401	Karton, ranjenih poginulih nestalih na ime Almedin Karišik, IV Korpusa Armije BiH, oznaka jedinice: VJ 5683 za 18.07.1993. godine
O – 402	Karton, ranjenih poginulih nestalih na ime Mirza Kurtović, IV Korpusa Armije BiH, oznaka jedinice: Odred za specijalna dejstva
O – 403	Karton, ranjenih poginulih nestalih na ime Senad Masleša, IV Korpusa Armije BiH, oznaka jedinice: VJ 5683
O – 404	Karton, ranjenih poginulih nestalih na ime Fikret Čerimović, IV Korpusa Armije BiH, oznaka jedinice: VJ 5683
O – 405	Karton, ranjenih poginulih nestalih na ime Samir Agović, IV Korpusa Armije BiH, oznaka jedinice: VJ 5683
O – 406	Karton, ranjenih poginulih nestalih na ime Mustafa Selimović, IV Korpusa Armije BiH, oznaka jedinice: VJ 5683
O – 407	Karton, ranjenih poginulih nestalih na ime Adem Šljivo, IV Korpusa Armije BiH, oznaka jedinice: VJ 5683
O – 408	Uvjerenje da je pukovnik Nihad Bojadžić dobitnik ratnog priznanja, Federalnog ministarstva odbrane, Zajedničke komande Vojske Federacije, Uprave za personal, broj: 29-4-34-1-10-46/03 od 27.08.2003. godine

O – 409	Izveštaj Ministarstva za unutrašnje poslove, Centra službi bezbjednosti Policijski sektor Odjeljenje za kriminalističku tehniku i KDZ Sarajevo, broj: 17/06-1-233, 1-83 od 10.08.1993. godine
O – 410	Izveštaj o kriminalističko - tehničkoj pretrazi lica mjesta, Odjeljenja za kriminalističku tehniku, broj knjige uviđaja: 220/93 od 01.08.1993. godine
O – 411	Rješenje o pristupu informacijama, Ministarstva unutrašnjih poslova Sarajevo, broj: UP-I-01/1-2-49-1183/14 od 27.03.2014. godine
O – 412	Naredba IV Korpusa, Komande 44. Brdske brigade Armije R BiH, broj: 02/68-1-49/93 od 25.04.1993. godine
O – 413	Spisak osoba koji idu iz Jablanice u Mostar pod pratnjom UNPROFOR-a, Hrvatske zajednice Herceg-Bosna, Glavni stožer HVO od 28.05.1993. godine
O – 414	Akt Komande SRK, Odjeljenja za obavještajno - bezbednosne poslove, str.pov.br. 310-4 od 17.07.1993. godine (ERN 05297861)
O – 415	Obavještani podaci Komande SRK, Odjeljenja za obavještajno - bezbednosne poslove, str.pov.br. 311-3 od 18.07.1993. godine (ERN 05297862)
O – 416	Obavještajni podaci Komande SRK, Odjeljenja za obavještajno - bezbednosne poslove, str.pov.br. 311-3 od 18.07.1993. godine (ERN 05297863)
O – 417	Obavještajni podaci Komande SRK, Odjeljenja za obavještajno - bezbednosne poslove, str.pov.br. 310-2 od 17.07.1993. godine (ERN 05297864 – 05297865)
O – 418	Obavještajni podaci Komande SRK, Odjeljenja za obavještajno - bezbednosne poslove, pov.br. 20/15-813-20 od 12.07.1993. godine (ERN 05297866)
O – 419	Izjava Zadro Gorana i Zorana
O – 420	Saznanja organa SVB 101. Mtbr, Oružanih snaga R BiH, 101. Motorizovane brigade, Službe vojne bezbjednosti, broj: 561/93 od 20.07.1993. godine(ERN 03642734 - 03642737)
O – 421	Specijalna informacija Štaba vrhovne komande, Uprave bezbjednosti, broj 46 od 30.04.1993. godine

O – 422	Službeni izvještaj sačinjen povodom granatiranja stana Sefera Halilovića, Ministarstva za unutrašnje poslove Centra službi bezbjednosti Policijskog sektora Sarajevo od 10.07.1993. godine, u prilogu Dopis OSA-e, broj: 04/7-3553/12 od 30.03.2012. godine
O – 423	Dopuna borbenog izvještaja Komande 1. Korpusa, str.pov.br. 05/6-301-2 od 13.03.1993. godine
O – 424	Akt Oružanih snaga R BiH Igman, UZZBA Vojne sigurnosti, broj: 08-21-19/93 od 26.04.1993. godine
O – 425	Odluka Glavnog štaba Oružanih snaga Sarajevo, str.pov.br. 14/76-7 od 09.06.1993. godine
O – 426	Informacija o toku borbenih dejstara, Komande 1. Korpusa, str.pov.br. 05/6-308-2 od 19.05.1993. godine
O – 427	Borbeni izvještaj za 24.04.1993. godine OGI IKM Bradina, str.pov.br. 01/11-1 od 24.04.1993. godine
O – 428	Izvještaj odgovornosti za neuspješno izvođenje b/d na prostoru TrnovO - Igman, Štaba vrhovne komande OS R BiH Sarajevo, str.pov.br.: 02/978-1 od 07.08.1993. godine
O – 429	Akt Komande 4. Korpusa Armije R BiH, str.pov.br. 838-06 od 07.09.1993. godine
O – 430	Naređenje Štaba vrhovne komande OS R BiH Sarajevo, str.pov.broj: 02/732-1 od 12.06.1993. godine
O – 431	Informacija Štaba vrhovne komande OS R BiH, Obavještajne uprave, str.pov. 02/76-311 od 09.04.1993. godine
O – 432	Akt IV korpusa Armije R BiH, Organa bezbjednosti Jablanica, MUP R BiH – RO SDB Jablanica od 29.04.1993. godine
O – 433	Redovni borbeni izvještaj Komande 44. Brdske brigade Armije R BiH, Jablanica, broj: 02/70-1-108/93 od 02.05.1993. godine
O – 434	Redovni borbeni izvještaj Armije R BiH, 4. Korpusa, Komande 44. Brdske brigade Jablanica, broj: 02/70-1-110/93 od 03.05.1993. godine
O – 435	Borbeni izvještaj Armije R BiH, Komande OGI IKM Bradina, stro.pov br 01/11-5 od 28.04.1993. godine
O – 436	Akt OG Igman od 26.04.1993. godine

O – 437	Akt Komande OG Igman od 26.04.1993. godine
O – 438	Fotografija Nihada Bojadžića
O – 439	Rješenje Okružnog suda u Trebinju, broj: KV.33/03 od 30.05.2003. godine
O – 440	Naredba o obustavljanju istrage, Okružnog javnog tužilaštva u Trebinju, ST.Broj: 29/03 od 25.11.2003. godine
O – 441	Odluka Federalnog ministarstva odbrane broj: 07-03-11-4/99 od 12.02.1999. godine
O – 442	Vanredni izvještaj od 11.07.1993. godine
O – 443	Dopisa Suda BiH, broj S1 1 K 003369 10 Kri od 21.05.2015. godine kojim se potvrđuje da je u predmetu Mensur Memić i dr. kao dokaz uveden „Ratni dnevnik jedinice Zulfikar“, s prilogom dijelova ratnog dnevnika
O – 444	Akt Štaba Vrhovne komande Oružanih snaga R BiH, str.pov.broj: 14/75-73 od dana 23.07.1993. godine, u potpisu Rasim Delić (ERN 01850245 – 01850246)
O – 445	Akt Štaba Vrhovne komande Oružanih snaga R BiH, prijedlog za regulisanje stanja u službi, pov.broj: 13/37-65 od 12.07.1993. godine (ERN C1801032)
O – 446	Naredba Predsjednika Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, broj: 02-111-377/93 od 18.07.1993. godine
O – 447	Akt Ministarstva odbrane BiH broj 13-04-1-240-269/08 od 22.09.2015. godine, s prilogom Naredbe ŠVK OS R BiH, str.pov.broj:02/886-1 od 15.07.1993. godine i Dopisom Suda BiH broj S1 1 K 008494 12 Kri od 29.09.2015. godine
O – 448	Akt Grada Mostara, Matični ured Mostar, broj 04/1-15-11718/15 od 17.09.2015. godine, s prilogom Izvadak iz matične knjige za lice Mira Branković broj 04/1-15-1-34809/2015 od 17.09.2015. godine i Dopisom Suda BiH broj S1 1 K 008494 12 Kri od 29.09.2015. godine
O – 449	Akt Federalnog Ministarstva za pitanja boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata, pov.broj: 07/1-03-346-1/15 od 04.11.2015. godine, s prilogom: Izvod iz VOB-1, Matični karton, jedinični karton, Uvjerenje o plaćama pripadnika OS R BiH za lice Z. A. i Izvod iz VOB-1, matični karton, Uvjerenje o plaćama pripadnika OS R BiH, Uvjerenje broj 22.10-/01-03-22-854/04-51 od 08.11.2004. godine i Uvjerenje broj 07/15-01-41/1-67-218-1/14 od 11.03.2014. i Dopis Suda broj S1 1 K 008494 12 Kri od 17.11.2015. godine

C. MATERIJALNI DOKAZI SUDA

S – 1	Video zapis s lica mjesta Muzej – Jablanica i Zapisnik o obilasku lica mjesta, broj S1 1 K 008494 12 Kri od 08.10.2013. godine
--------------	--